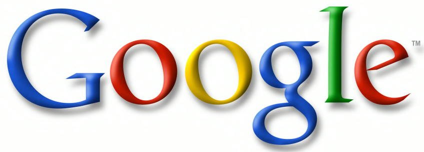
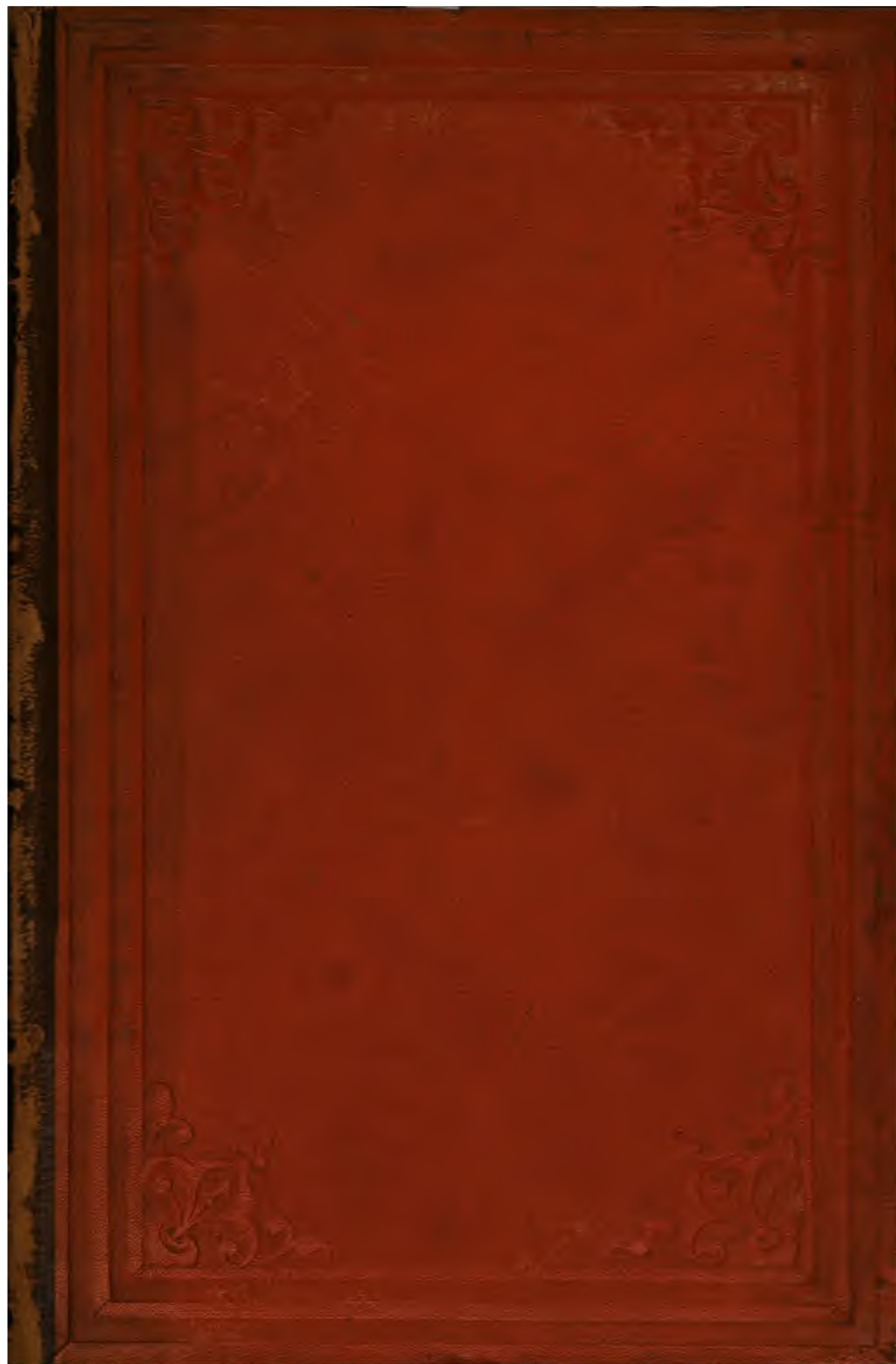
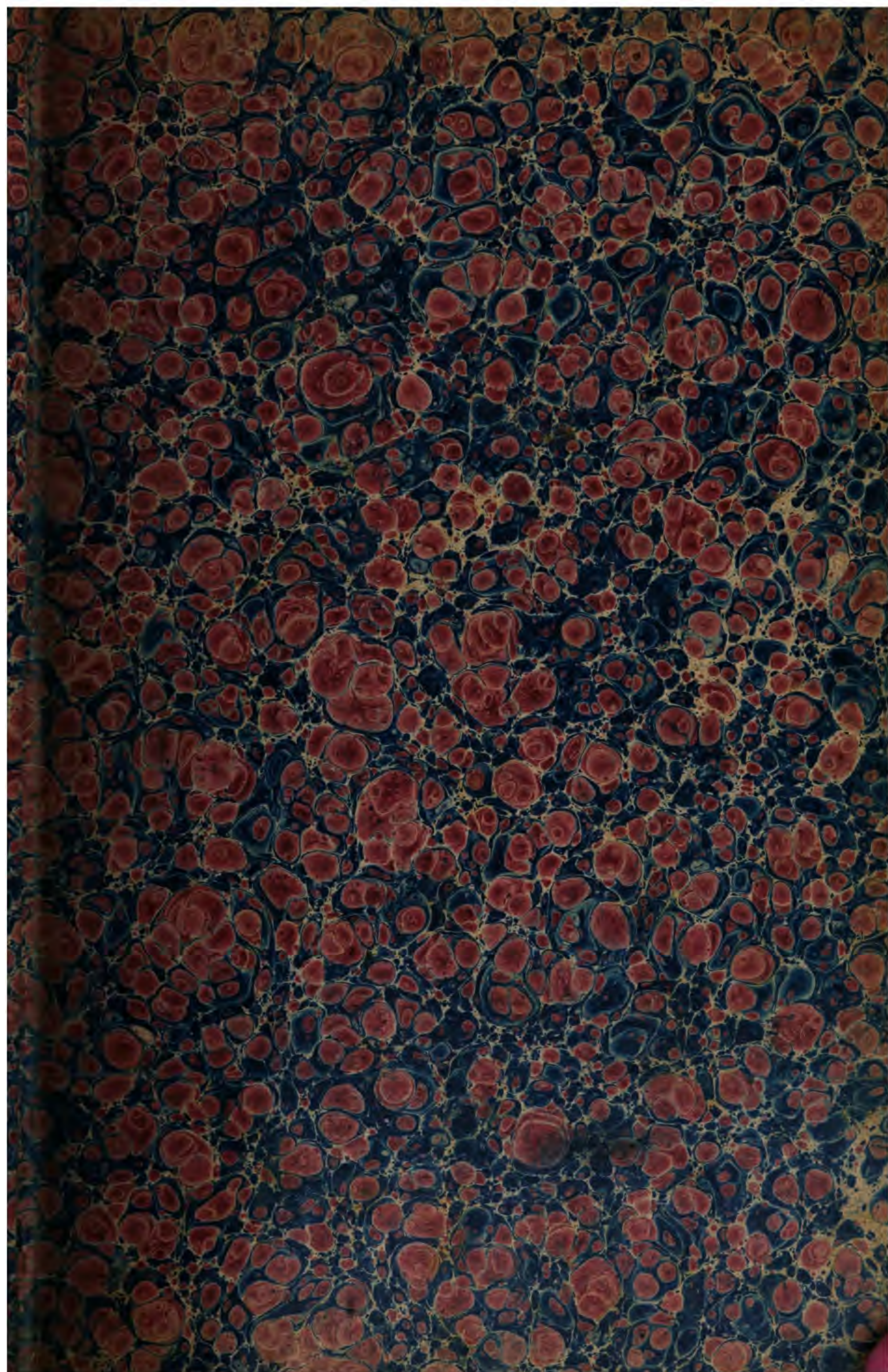

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

JOCHS FLORALS

DE

BARCELONA

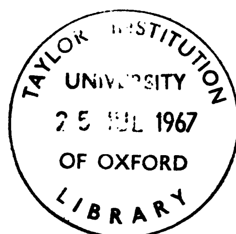
Any 17 de llur restauració

MDCCCLXXV

BARCELONA

ESTAMPA DE LA RENAXENSA,
Montjuich del Bisbe, 3, baixos.
MDCCCLXXV

TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
25 JUL 1967
OF OXFORD
LIBRARY

JOCHS FLORALS

DE

BARCELONA

CONSISTORI DE MDCCCLXXV

MANTENEDORS

D. Francesch Pelay Briz, *President*.

D. Adolf Blanch y Cortada.
D. Celestí Barallat y Falguera.
D. Joseph Balari y Jovany.
D. Antoni Aulestia y Pijoan.
D. Joaquim Fontanals del Castillo.
D. Joseph Roca y Roca, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA

DONYA ROSA PIGRAU.

EX-MANTENEDORS

CONSISTORI DE MDCCCLIX.

D. Manel Milá y Fontanals, *President*.

Excm. Sr. D. Víctor Balaguer.
D. Joaquim Rubió y Ors.
† D. Joan Cortada.
D. Miquel Victoriá Amer.
» J. Lluis pons y Gallarza.
» Antoni de Bofarull, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Donya María Mendoza de Vives.

CONSISTORI DE MDCCCLX.

† Excm. Sr. D. Francisco Permanyer y Tuyet, *President*.

† D. Joaquim Roca y Cornet.
† » J. A. Llobet y Vall-llosera.
† » Vicens Joaquim Bastús.
† D. M. Flotats y Comabella.
D. Joan Manyé y Flaquer.
» Adolf Blanch, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Donya Elisea Lluch de Rubió.

CONSISTORI DE MDCCCLXI.

† D. Lluis Gonzaga de Pons y de Fuster, *President*.

D. Joaquim Rubió y Ors.
» Antoni Bergnes.
» Lluis Cutchet.
† D. Pau Estorch y Siqués.
D. Joseph Leopold Feu.
» Manel de Lasarte, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Donya Carme de Bofarull.

CONSISTORI DE MDCCCLXII.

D. Joan Illas y Vidal, *President*.

D. Marian Aguiló y Fuster.
» Joseph Coll y Vehí.
† D. Miquel Anton Martí.
D. Manel Angelon.
» Joseph Llausás.
» Víctor Balaguer, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Donya Maria Josepha Massanés de Gonzalez.

CONSISTORI DE MDCCCLXIII.

† D. Brauli Foz, *President,*

D. Terenci Thos y Codina.
» Manel Milá y Fontanals.
EXCM. SR. D. VÍCTOR BALAGUER.
D. Manel Anglasell.
† D. Joseph Subirana.
D. Eussebi Pascual, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Senyora esposa del Excel-lentissim Senyor Governador Civil

EN REPRESENTACIÓ

de S. A. la Serenissima Senyora Duquesa de Montpensier.

CONSISTORI DE MDCCCLXIV.

† D. Joan Cortada, *President.*

D. Celestí Barallat.
» Miquel Victoriá Amer.
» Antoni Camps y Fabrés.
† D. Gregori Amado Larrosa.
† D. Narcís Gay.
D. Damás Calvet, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Donya Victoria Penya de Amer.

CONSISTORI DE MDCCCLXV.

D. Antoni de Bofarull, *President.*

D. ADOLF BLANCH.
» GERONI ROSSELLÓ.
» Lluis Roca y Florejachs.
D. Francisco Muns.
» Damás Calvet.
» Víctor Gebhardt, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Donya Elena Caballer de Roca.

CONSISTORI DE MDCCCLXVI.

D. Pau Valls, *President.*

D. Francisco Morera.
» Teodoro Llorente.
» Víctor Gebhardt.
D. Silví Thos y Codina.
» Eduart Vidal y Valenciano.
† D. Robert Robert, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Donya Manela Luna Mendes de Vigo.

CONSISTORI DE MDCCCLXVII.

D. Marian Aguiló y Fuster, *President*.

D. Gayetá Vidal y Valenciano.
» F. Romaní y Puigdengolas.
» Joaquim Sitjar y Bulcegura.
† D. Robert Robert.
D. Marian Fonts.
» F. Maspons y Labrós, *Scri*.

REYNA DE LA FESTA,

Donya Dolors Llopart de Muns.

CONSISTORI DE MDCCCLXVIII.

Excm. Sr. D. Víctor Balaguer, *President*.

D. Jascinto Labaila.
» Felip Bertrán.
» Felip Jascinto Sala.
D. Frederich Soler.
» Francisco Maspons y Labrós.
» F. Miquel y Badía, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Donya Carme Mercader.

CONSISTORI DE MDCCCLXIX.

D. Adolf Blanch y Cortada, *President*.

† D. Eussebi Anglora.
D. Joseph Maria Arnau.
Mos. Jascinto Verdaguer, *Pbre*.
D. Joseph Roca y Roca,
» Francisco Miquel y Badía.
» Pere de Rosselló, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Donya Mercé Estrada.

CONSISTORI DE MDCCCLXX.

D. Joseph Lluis Pons y Gallarza, *President*.

Mos. Salvador Mestres, *Pbre*.
D. Ignasi Ramon Miró.
» Joseph Puiggarí.
D. Joaquim Riera y Bertrán.
» Pere de Rosselló.
» Joseph de Palau, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Donya Francisca Nanot-Renart.

CONSISTORI DE MDCCCLXXI.

D. Estanisláu Reynals y Rabassa, *President*.

D. Miquel Victoriá Amer.
» Joseph d' Argullol y Serra.
» Rafel Ferrer y Bigné.
† D. Xavier Llorens y Barba.
D. Joseph de Palau y Huguet.
» Joan Montserrat, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Donya Antonia Sacanella de Blanch.

CONSISTORI DE MDCCCLXXII.

D. Joseph de Letamendi, *President.*

D. Manel Angelon.
» Félix María Falguera.
» Joan Montserrat y Archs.
D. Vicens Wenceslau Querol.
Mos. F. Sellarés de Ibora, *Pbre.*
D. Joseph Coroleu, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Donya Maria Hubert.

CONSISTORI DE MDCCCLXXIII.

D. GERONI ROSSELLÓ, *President.*

D. MARIAN AGUILÓ Y FUSTER.
» Lluis Roca y Florejachs.
Excm. Sr. D. Albert de Quintana
D. Antoni Camps y Fabrés.
» Joseph Coroleu,
Mos. JAUME COLLELL, *Pbre., Scri.*

REYNA DE LA FESTA,

Excma. Sra. D.ª Oriola de Quintana y Serra.

CONSISTORI DE MDCCCLXXIV.

EXCM. SR. D. ALBERT DE QUINTANA, *President.*

D. MARIAN AGUILÓ Y FUSTER.
» Antoni Camps y Fabrés.
» Joseph Coll y Vehí.
D. F. Masferrer y Arquimbau.
» Pere Nanot-Renart.
» J. Sardá y Lloret, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Donya Antonia Ubach y Gutierrez.

MESTRES EN GAY SABER.

Excm. Sr. D. Víctor Balaguer, *proclamat en* 20 *de Juny de* 1861.
D. Geroni Rosselló, *proclamat en* 4 *de Maig de* 1862.
» Joaquim Rubió y Ors, *proclamat en* 3 *de Maig de* 1863.
» Marian Aguiló y Fuster, *proclamat en* 6 *de Maig de* 1866.
» Joseph Lluis Pons y Gallarza, *proclamat en* 5 *de Maig de* 1867.
» Adolf Blanch y Cortada, *proclamat en* 3 *de Maig de* 1868.
» Francesch Pelay Briz, *proclamat en* 2 *de Maig de* 1869.
Mos. Jaume Collell y Bancells, Pbre., *proclamat en* 7 *de Maig de* 1871.
D. Tomás Forteza, *proclamat en* 5 *de Maig de* 1873.
» Francesch Ubach y Vinyeta, *proclamat en* 3 *de Maig de* 1874.
» Frederich Soler y Hubert, *proclamat en* 2 *de Maig de* 1875.

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS ORDINARIS

D.ª Isabel Villamartin	2
D. Marian Aguiló y Fuster	3
» Tomás Aguiló	1
» Miquel Victoriá Amer	1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer	1
D. Adolf Blanch y Cortada	3
» Francesch Pelay Briz	4
» Damás Calvet	2
» Antoni Camps y Fabrés	1
Mossen Jaume Collell *Pbre.*	3
D. Marian Fonts	1
» Tomás Forteza	3
» Anicet de Pagés de Puig	1
» Ramon Picó y Campamar	1
» Joseph Lluis Pons y Gallarza	3
Excm. Sr. D. Albert de Quintana	1
D. Lluis Roca y Florejachs	1
» Geroni Rosselló	2
» Joaquim Rubió y Ors	3
» Frederich Soler	3
» Silví Thos y Codina	1
» Terenci Thos y Codina	1
» Francesch Ubach y Vinyeta	3
Mossen Jascinto Verdaguer	2

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS EXTRAORDINARIS

D.ª Maria Massanés de Gonzalez	1
» Victoria Penya d' Amer	1
D. Antoni Aulestia y Pijoan	1

D. VÍCTOR BALAGUER.	2
» ADOLF BLANCH Y CORTADA.	1
» Antoni de Bofarull.	3
» Antoni Camps y Fabrés.	1
Lo Cançoner de Miramar.	1
MOSSEN JAUME COLLELL.	1
† D. Salvador Estrada.	1
D. Joan Baptista Ferrer.	1
† D. Guillem Forteza.	1
D. TOMÁS FORTEZA.	2
» Víctor Gebhardt.	1
» Joseph Martí y Folguera.	3
» Manel Milá y Fontanals.	1
» Antoni Molins y Sirera.	1
» Anicet de Pagés de Puig.	1
» Joseph de Palau y Huguet.	1
» Pere de Alcántara Penya.	1
» Ramon Picó y Campamar.	1
» JOSEPH LLUIS PONS Y GALLARZA.	1
Excm. Sr. D. Albert de Quintana.	1
D. Isidro Reventós.	3
» Joaquim Riera y Bertran.	1
» Lluis Roca y Florejachs.	2
» GERONI ROSSELLÓ.	1
» JOAQUIM RUBIÓ Y ORS.	4
» FREDERICH SOLER.	2
» Terenci Thos y Codina.	1
» FRANCESH UBACH Y VINYETA.	2
Mossen Jascinto Verdaguer, *Pbre.*	2
D. Eduart Vidal y Valenciano.	1
» Gayetá Vidal y Valenciano.	1

AUTORS

QUE HAN OBTINGUT ACCÉSSIT

D.ª Maria de Bell-lloch.	1
» Victoria Penya de Amer.	2
Mme. Rosa Anaïs de Roumanille.	1

D. Tomás Aguiló	1
» Miquel Victoriá Amer	1
» Joseph de Argullol y Serra	1
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer	3
D. Adolf Blanch y Cortada	2
» Antoni de Bofarull	8
» Francesch Pelay Briz	3
» Damás Calvet	5
» Antoni Camps y Fabrés	8
C. de M.	1
Lo Cançoner de Vilatort	1
D. Emili Coca y Collado	1
Mossen Jaume Collell y Bancells.. *Pbre.*	1
D. Joseph Coroleu é Inglada	1
» Miquel Costa y Llobera	1
† D. Salvador Estrada	1
Un fadrí de Montanya	1
D. Bartomeu Ferrá y Perelló	2
» Marian Fonts	3
† D. Guillém Forteza	1
D. Tomás Forteza	2
» Angel Guimerá	1
Jordi	3
D. Manel de Lasarte	1
» Teodoro Llorente	1
» Joseph Martí y Folguera	4
» Francesch Matheu y Fornells	3
» Gabriel Maura	1
» Antoni Molins y Sirera	1
Armengol de Montsech	1
D. Joan Montserrat y Archs	1
» Francisco Muns	1
» Pere Nanot-Renart	1
» Joan Nebot y Casas	1
» Matheu Obrador y Bennasar	2
» Anicet de Pagés de Puig	6
» Pere de Alcántara Penya y Nicolau	4
» Ramon Picó y Campamar	6
» Feliph Pirozzini y Martí	2
» Felix Pizcueta	2
» Joseph Lluis Pons y Gallarza	2
Excm. Sr. D. Albert de Quintana	2

D. Isidro Reventós y Amiguet.	2
» Joaquim Riera y Bertrán.	6
» Lluis Roca y Florejachs.	4
» Joseph Roca y Roca.	2
» Joaquim Rubió y Ors.	1
» FREDERICH SOLER.	3
E. T. de M.	2
D. Joseph Taronjí y Cortés..	2
» Terenci Thos y Codina.	4
» Jascinto Torres y Reyetó.	1
» FRANCESCH UBACH Y VINYETA..	8
» Pere Antoni Ventalló.	2
Mos. Jascinto Verdaguer.	4
D. Gayetá Vidal Valenciano.	1
» Miquel Zavaleta.	1
Anónims.	7

ADJUNTS HONORARIS

Excm. Ajuntament de Barcelona.
Excma. Diputació provincial de Barcelona.
Excma. Diputació provincial de Gerona.
Excma. Diputació provincial de Tarragona.
Excma. Diputació provincial de Lleyda.
Excma. Diputació provincial de las Balears.
M. I. Sr. Rector d' esta Universitat literaria.
M. I. Sr. President de la Academia de Bonas Lletras.
LA JOVE CATALUNYA.
LOS MESTRES EN GAY SABER.

ADJUNTS PROTECTORS

D. Hermenegildo Coll de Valldemia.
» Francesch Domingo.
» Ignasi Fontrodona.
» Eussebi Güell.
» Francisco Mandri Dezo.
» Joseph Anton Muntadas.
» Fernando Puig.
» Agustí Robert.
» Baldomero Roig.
» Joseph M.ª Serra.

ADJUNTS NUMERARIS

D. Francisco de Paula Aguilar.
» Pere Aldavert y Martorell.
» Joseph Alesan y Nogués.
» Bonaventura Alier.
» Evarist Alomar.
» Gervasi Amat.
» Joan Amell y Bofill.
» Manel Amell.
» Miguel V. Amer y Omar.
» Ramon Andreu y Serra.
» Manel Angelon.
» Manel Anglasell.
» Joaquim Aparicio.
» Joseph de Argullol y Serra.
» Pere Armengol y Cornet.
» Fernando Arteaga.
» Joseph M.ª Arteaga.
» Joan Artigas.

D. Delfí Artós y Mornau.
» Rossendo Arús y Arderiu.
» Antoni Aulestia y Pijoan.
» Joseph Badia y Saladrigas.
» Andréu Balaguer y Merino.
» Andréu Balaguer y Torner.
» Joseph Balari y Jovany.
» Celestí Barallat y Falguera.
» Joaquim M.ª Bartrina.
» Feliph Bertran.
» Joseph Blanch y Piera.
» Frederich Bordas.
» Francisco Borrás.
» Ivo Bosch y Puig.
» Pere Bulbena.
» Ricart Bulbena.
» Joaquim Cadafalch.
» Jaume Cadena.

D. Jaume Manel Calafell.
» Alvar Maria de Camin.
» Anton Camps y Fabrés.
» Joseph Camps y Rafeças.
» Timoteu Capella y Gassó.
» Antoni Careta y Vidal.
Mos. Joaquim Casanovas *Pbre.*
D. Joseph Castellet.
» Ramon M. Catá de la Torre.
Mossen Joseph Codina *Pbre.*
D. Joan Codina.
» Joseph Colomer.
» Joseph Coll y Vehí.
» Lluis Coll.
» Francisco Comerma.
» Gonzalo Cortada.
» Francisco Cuadras.
» Joseph Danés y Bassols.
» Teodoro Domenech.
» Francisco de A. Domingo.
» Francisco de P. Doria.
» Manel Durán y Bas.
» Joan Ensenyat y Morell.
» Anicet Espinach.
Mossen Antoni Estalella *Pbre.*
D. Joseph Estrader.
» Felix M.ª Falguera.
» Antoni Fargas y Soler.
» Francisco Fassant.
» Joan Baptista Fauró.
» Celestí Feliu.
» Joseph Feliu y Lloret.
» Ignasi Ferrer y Carrió.
» Joseph Ferrer y Vidal.
» Joseph Fiter é Inglés.
» Joseph Flaquer.
» Emili Fochs y Odena.
» Sebastiá Fornés.
» Joan Font.
» Víctor Font.
» J. Fontanals del Castillo.
» Lluis Fontanals del Castillo.
D. Francisco de P. Forns.
» Joseph Garriga.
» Ramon Manel Gay.
» Eduart Gibert y Batlle.
» Eduart Gibert y Riera.
» Manel Gispert.
» Ignasi Girona.
» Lluis Góngora.
» Ventura Grau.
» Manel Joan Grenzner.
» Joaquim Guasch.
» Angel Guimerá.
» Joan Illas y Vidal.
» Joseph Antoni Jaumar.
» Frederich Jordá.
» Joan Junyer.
» Joseph Laboré.
» Enrich Lapeyra.
» Joseph de Letamendi.
» Francesch Llagostera.
» Manel de Llanza.
» Rafel de Llanza.
» Joseph Llausás.
» Teodoro Llavallol.
» Modest Lleó.
» Joan Lligé.
» Meliton de Llosellas.
» Manel Maciá.
» Antoni Magrinyá.
» Joan Maluquer Viladot.
» Rupert Mandado.
» Joan Manyé y Flaquer,
» Xavier Manyé y Flaquer.
» Joaquim Marcillat.
» Anton Marqués.
» Francesch Martí y Garriga.
» Francisco Martí y Puig.
» Miquel Martí y Sagristá.
» Bernardí Martorell.
» Francesch Masferrer.
» Francisco Maspons y Labrós.
» Marian Maspons y Labrós.

D. Mathéu Maspons.
» Frederich Masriera.
» Joseph Masriera.
» Miquel Matarodona.
» Francesch Matheu y Fornells
» Apeles Mestres.
Doct. Salvador Mestres *Pbre.*
D. Juli Mitjans y Vilageliu.
» Manel Milá y Fontanals.
» Claudi Mimó y Caba.
» Francisco Miquel y Badía.
» Ramon de Miquelerena.
» Joseph Miravent.
» Ignasi Ramon Miró.
» Lluis Molet y Misser.
» Antoni Molins y Sirera.
» Joan Montserrat y Archs.
Itre. Sr. D. J. Morgades *Pbre.*
D. Joan M.ª Mundó.
» Pau Munner.
» Joseph Murull.
» Pere Nanot Renart.
» Emili F. Napoleon.
» Joaquim de Negre y Cases.
» Demetri M.ª Nello.
» Rossendo Novas.
» Ramon Nury.
» Joan Baptista Orriols.
» Joseph Orriols Solá.
» Pere Palau Gonzalez.
» Guillém Parera y Romero.
» Joseph Parés.
» Francisco Pasqual.
» Joan Pasqual.
» Manel Pasqual.
» Francesch Manel Pau.
» Manel M.ª de Pecero.
» Joseph Pella y Bofill.
» Joseph Pella y Forgas.
» Francesch Peradaltas.
» Ildefons Perés.
» Joan J. Permanyer y Ayats.
D. Joan Perpinyá y Pujol.
» Magí Pers y Ramona.
» Carles Pirozzini y Martí.
» Feliph Pirozzini y Martí.
» Macari Planella.
» Jaume Prat y Badía.
» Manel Porcar y Tió.
Excm. Sr. D. Fran.º Puig. *Pbre.*
D. Lluis Puig y Saball.
» Jaume de Puiguriguer.
Excm. Sr. D. Albert de Quintana.
D. Isidro Reventós.
» Joseph Rialp y Ortoll.
» Gonzalo Ribas.
» Pau Ribó.
» F. de P. Rius y Taulet.
» Leopoldo Rius de Llosellas.
» Joseph P. Roca y Fiter.
» Joseph Roca y Roca.
» Lluis Roca y Florejachs.
» Joseph Rodoreda y Santigós.
» Elias Rogent.
» Paulí Roig y Tapis.
» Francisco Romaní.
» Francisco de P. Ronquillo.
» Pere de Rosselló.
» Pau Rovira.
» Andréu Sachs.
» Felip Jascinto Sala.
» Jascinto Sala y Gil.
» Joaquim Sala y Martí.
» Felip de Saleta.
» Francisco Sampere.
» Marian Sans.
» Pere Santaló y Castellví.
» Alfred Santamaria.
» Arthur Santamaria.
» Francisco Santonja.
» Joan Sardá y Lloret.
» Jaume Serra.
» Joan Serra y Pausas.
» Maurici Serrahima.

D. Pere Serramitjana.
» Domingo Sert.
» Ramon de Siscar.
» La Societat del Born.
» Joseph Enrich Solo.
» Eugeni Stassen.
» Ramon Sunyol.
» Baltasar Taulet.
» Joseph Thomás y Bigas.
» Esteve Torrabadella.
» Antoni Torrents y Torres.
» Céssar August Torres.
» Jascinto Torres y Reyetó.
» Joseph Antoni de Torres.
» Manel Torres y Torrents.
» Angel Traval.
» Agustí Trilla y Alcover.
» Simeó Tuyet.
» Jaume Ubach y Vinyeta.
D. Jaume Urgell.
» Hermenegildo Urrejola.
» Joseph M.ª Valls y Vicens.
» Pau Valls.
» Andreu Ventosa.
» Alvar Verdaguer.
» Pere Nolasch Vergés y Mas.
» Eduart Vidal Valenciano.
» Enrich Vidal Valenciano.
» Gayetá Vidal Valenciano.
» Frederich Vila.
» Antoni Vilanova.
» Joseph Vilarasa.
Mossen Isidro Vilaseca *Pbre.*
D. Joseph Vilaseca.
» Francisco de P. del Villar.
» Joaquim Vinardell.
» Jaume Vinyas.
» Joan Viza y Martí.

ADJUNTS FORANS

Barcelona.

D. Plácit Aguiló y Fuster.
Mossen Francesch Cortés Pbre.
D. Modest Vidal.

Gerona.

D. Joan Baptista Ferrer.
» Joaquim Riera y Bertran.

La Bisbal.

D. Joaquim Sitjar y Bulcegura.
» Joan Sitjar y Bulcegura.

La Garriga.

D. Salvador Busquet.
» Joseph de Rosselló.

Palma de Mallorca.

D. Joseph Lluis Aguiló.
» Joseph Bullan.
» Bartomeu Ferrá.
» Francesch Forteza.
» Gabriel Llabrés.
» Gabriel Maura.
» Matheu Obrador y Bennassar.
Iltre. Sr. D. Miquel Penya y Mut, Pbre.
D. Pere de Alcántara Penya y Nicolau.
Mossen Joseph Taronjí y Cortés, Pbre.

Pollensa.

D. Miquel Costa y Llobera.
» Rafel Llobera.

Reus.

D. Joseph Martí y Folguera.

Sant Celoni.

D. Miquel Draper.

Sarreal.

D. Jaume Ramon y Vidales.

Vich.

D. Ignasi Bach.
» Antoni de Espona.
» Francisco de Febrer.
Mossen Jascinto Verdaguer, Pbre.

ACTA DE LA FESTA

En la ciutat de Barcelona á la una de la tarde del dia dos, primer diumenge de Maig del any mil vuyt cents setanta cinch, se ha celebrat en la gran sala de la Llotja la solemne festa dels Jochs Florals, la dissetena de sa restauració.

Una concurrencia inmensa y distingida omplenava 'l local, adornat de una manera adequada al objecte y carácter de la festa. Avants de donarse comens al acte, la banda del Excm. Ajuntament, entretingué al auditori, executant diversas pessas de música, degudas á la inspiració de autors catalans. Presidida per l' Excm. Sr. Gobernador de la Provincia, D. Castor Ibañez de Aldecoa y entre 'ls acorts de la Martxa del Rey D. Joan, entrá en lo saló la comitiva oficial formada de las respectables comissions del Excm. Ajuntament, Excma. Diputació Provincial, Ilm. Senyor Bisbe de la Diócesis, M. Iltre. Sr. Rector d' esta Universitat literaria y altras, ademés dels Srs. Mantenedors que componian lo Consistori d' enguany.

Ocupat degudament l' estrado de la Presidencia, lo Excm. Sr. Gobernador de la provincia, que presidí la ceremonia, declará obert l' acte, en un breu discurs, (N.° 1) que meresqué vivas mostras de aprobació de la concurrencia.

Per indisposició del Sr. President del Consistori D. Francesch Pelay Briz, llegí son discurs (N.° 2) lo Sr. Vice-President D. Adolf Blanch y Cortada.

Seguidament llegí sa *Memoria* (N.° 3) l' infrascrit Secretair,

desprès de lo qual procedí á la apertura dels plechs contenint los noms dels autors de las poesias premiadas y consegüent proclamació, tot com se dirá:

De la que ha obtingut lo premi de *Honor y Cortesia*. consistent en la *Flor Natural* y qu' es la que dú lo títol de «*La cansó dels aucells*», (N.° 4) ha resultat serne autor D. FREDERICH SOLER Y HUBERT, qui, comparegut, ha fet present de la *flor* á la SENYORETA D.ª ROSA PIGRAU, la qual ha passat á ocupar lo silló de la Presidencia, essent aclamada Reyna de la Festa, entre 'ls acords de la Música municipal y las mostras d' entussiasme de la concurrencia. De la dita poesía, á invitació de son autor, n' ha dat lectura lo Sr. adjunt D. Joseph Martí y Folguera.

D. ISIDRO REVENTÓS Y AMIGUET Y D. EMILI COCA Y COLLADO han resultat ser respectivament autors de las composicions «*Fantasia*» (N.° 5) y «*De sol á sol*» (N.° 6) agraciadas pèl sèu ordre ab lo primer y segon accéssits á la indicada «*Flor Natural*».

«*Los companys de Sertori*» (N.° 7) es lo títol de la composició guanyadora de la *Englantina d' or*, de la que ha resultat serne autor lo ja nomenat D. FREDERICH SOLER, qui ha encarregat la lectura de la composició al sota-escrit Secretari.

Del mateix D. FREDERICH SOLER son las duas composicions guanyadoras dels accéssits al premi de *Patria*, los quals duhen respectivament lo títol de «*Sibila*» (N.° 8) y «*Lo Mantell de la Reina*» (N.° 9).

La composició guanyadora de la *Viola d' or y argent* titolada «*Lo cant de Salomó*» (N.° 10) ha resultat ser de D. ANICET DE PAGÉS DE PUIG, y cridat est per tres voltas y no haventse presentat á recullir la joya, ha donat lectura de la composició lo Sr. Adjunt D. Joseph Blanch y Piera.

Del mateix SR. PAGÉS DE PUIG ha resultat serne la composició «*Reculliment*» (N.° 11) guanyadora del primer accéssit á la viola d' or y argent, y de D. JASCINTO TORRES REYETÓ la titolada «*Amor*» (N.° 12) distingida ab lo segon accéssit.

En aquest punt y havent fet present lo infrascrit Secretari que D. Frederich Soler havia guanyats los tres premis ordinaris que 'ls Estatuts exigeixen, pera obtenir la Mestria, lo senyor President lo declará Mestre en Gay saber, entre 'ls aplaudiments de la concurrencia, y als acords de la banda municipal.

Seguidament se ha procedit á la apertura dels plechs que contenian los noms dels poetas qui han obtingut premis extraordinaris. D. JOAQUIM RIERA Y BERTRAN ha obtingut lo premi de

la Redacció de «*la Renaixensa*» ab sa colecció titolada «*Déu narracions*» (N.° 21).

D.ª MARIA DE BELLOCH l' accéssit únich ab la que dú lo títol de «*Narracions y llegendas*» (N.° 22).

Lo premi de «*la Jove Catalunya*» lo ha obtingut D. EDUART VIDAL VALENCIANO per sa comedia en un acte y en vers «*Un quadro*» (N.° 19).

D. JOAQUIM RIERA Y BERTRAN, l' accésit al premi de «*La Jove Catalunya*», per son quadro dramátich titolat: *L' Avi*», (núm. 20.)

Lo ja anomenat D. JOAQUIM RIERA Y BERTRAN ha obtingut un accéssit al premi de «*La Misteriòsa.*» per sa «*Epístola á Guillem*» titolada «*Nostre temps*». (N.° 18).

Lo premi ofert per l' Ilm. Sr. Bisbe de aquesta Diócesis, l' ha guanyat D. FREDERICH SOLER per sa composiciò «*La bandera de Santa Eularia*» (N.° 13). Lo Senyor Soler mateix ha donat lectura á la composiciò.

D. JOAN BAPTISTA FERRER ha guanyat lo *llorer d' or* ofert per la Excma. Diputació Provincial de Girona, ab sa poesía «*L' heréu*», (N.° 14) haventla llegida son autor mateix.

Ha obtingut l' accéssit únich D. JOAQUIM RIERA Y BERTRAN por son romans «*Girona inmortal en* 1285» (N.° 15).

Ha resultat ser autor de la poesia «*La batalla de Ilerda*» (N.° 16) que meresqué lo premi de la Excma Diputaciò Provincial de Lleyda lo tantas voltas nomenat D. FREDERICH SOLER, donantne ell mateix la corresponent lectura.

D. ANGEL GUIMERÁ finalment ha resultat ser autor de la composiciò «*Indibil y Mandoni*» (N.° 17) distingida ab l' accésit únich al premi del Lliri de plata.

Totas las composicions llegidas, han merescut aplaudiments y mostras de aprobaciò de part de la numerosa y lluida concurrencia.

Incontinent han sigut publicament cremats los plechs que contenian los noms de las composicions no premiadas, y lo Sr. Mantenedor D. Joaquim Fontanals del Castillo ha donat fí á la festa ab son *Discurs de gracias* (N.° 23), desprès del qual lo Sr. President ha declarat terminats los Jochs Florals d'enguany.

De tot lo qual tinch l' honra d' aixecarne la present acta, que jo lo Secretari del Consistori certifico, en lo lloch y data sobredits.

J. ROCA Y ROCA.

N.° 1.—Discurs del Ecxm. Sr. Governador de la Provincia D. Castor Ibañez de Aldecoa

N.° 2.—Discurs del Sr. President del Consistori D. Francesch Pelay Briz

N.° 3.—Memoria del Sr. Secretari del Consistori D. Joseph Roca y Roca

---

DISCURS

DEL ECXM. SR. GOVERNADOR DE LA PROVINCIA

D. CASTOR IBAÑEZ DE ALDECOA

Es consolador, Señores, que, en medio del estruendo de una guerra fratricida que desgarra las entrañas de la madre patria y sacrifica á muchos de sus mejores hijos, otros muy buenos, que quieren encaminarles por mas provechosas vias, alimenten y sostengan concursos literarios, procuren conservar el habla de sus mayores, y luchen, con energia y nobleza, para defender el pasado de las invasiones y destruccion del presente y del porvenir.

Ilustres poetas, prosadores insignes han concurrido, en gran número, á cantar las hazañas de vuestros antepasados; á glorificar y fortalecer la fé tan despreciada como temida por el escepticismo de los modernos tiempos, y á hacer del amor puro el elogio que merece el lenitivo de las frecuentes penas del hombre, en la ruda batalla de la vida.

Estos trabajos de la inteligencia despiertan y enardecen el amor á la gloria en sus múltiples aspiraciones; conducen á suavizar las costumbres, ásperas siempre en un pueblo, que, como el nuestro, vive en contínuas luchas, y dan reposo al espíritu atribulado por el sufrimiento, para cobrar nuevas fuerzas con que defenderse y buscar remedio á tanta penalidad.

Proseguid, pues, inspirados literatos catalanes, en vuestra obra civilizadora, y continuadla en la progresion creciente en

4

que la mostrais en este Certámen. Alentaos en el recuerdo de que el jóven Monarca, que ocupa el solio y lleva el nombre de un Rey sábio, ama tambien las bellas letras, y ensalza á sus autores, tributándoles como há poco, (*) el homenaje de respeto y honor que su saber les conquistára; y quiera el cielo que, en la sesion futura, podais, mas gozosos y tranquilos, cantar, por haberse obtenido la paz, la fraternidad y la concordia de todos los Españoles.

HE DICHO.

(*) Solemnidad literaria en obsequio de Cervantes.

Senyors:

Tal com lo trist pagés, que no tenint propi y havent de seguir camps despullats de la cullita, reduhit se troba á no poder fer garba y á tindres' de contentar ab quatre espigas esbarriadas per entremig del rostoll, aixís me trobo jo al pendre la paraula desprès de tants com ab la fals de sa poderosa inteligencia, han segat tot lo que rich, avinent y de joliu aspecte creixía en la nostra may prou estimada terra, pera ferho ben veure y ben voler de tots quants soléu enaltir ab la vostra presencia, la nostra anyal festa.

¿Cóm parlar? Y ¿de qué parlar?

Ah! si no fos qu' aquest pais dona de si tant! Si no fos que aquí la llavor fins grilla entre las apretadas esquerdas del cendròs penyal, may podria tindre esperansa de lograr bon compliment pel meu desig; mes com, per la gracia de Dèu, del pa que es bo, fins las mollas s' aprofitan, penso encara trobar quelcom que mes ó menys vos puga, sino encuriosir, entretindre un xich.

Vos parlarè de cosas de la terra, això si, perque cal dirvos ab tota franquesa que, sols per parlarne, á gratcient, mes que no trobès novell objecte, també vos ne parlaría; perque á mi 'm passa que, parlant d' ella, me gaudeixo tant y tant, que may ne so deixat de ferho, com ocasiò, per menuda qu' haja sigut, me 'n sia estat donada. ¡Tal fa lo enamorat al parlar de sa bella aymía!

Emperó no 'us cregáu que 'us vaja á traure recorts d' aquella Catalunya que trencava las cadenas del port de Marsella, afermava coronas mig caigudas en las encorvadas testas dels migrats emperadors d' Orient, regalava cintats als reys de Castella,

y defenia al temple mes rich del mon catòlich, de la sagnanta profanaciò de una host desaminada.

Tampoch 'us parlarè d' aqueixa Catalunya que, rompuda la cadena d' or de sa historia vella, envia cada jorn al cel, en mil columnas de negra boyra, una mostra del jove esperit que la alena; d' aqueixa Catalunya que fins obliga á donar lloansas als llabis que s' obran per motejarla, fent dir á un gran orador (que per cert no savia parlar la nostra llengua) que aqui «tot es catalá y que fins lo mes estrany al pais al punt hi pren un ayre de casa é hi queda ja per sempre mes assenyalat ab lo sagell de nostre carácter». Y ara, mes que sia de pas, y ab motiu del recort que 'ns duhen á la memoria las paraulas del malaguanyat orador salamanquí, vos dirè que alló que á n' aquell li semblava una estranyesa, no es sino un resultat del bon seny y millor sentit práctich de la nostra nissaga. Y donchs ¿pot costarli res al poble que ab mig segle fa una gran industria y ab deu anys una bona literatura, que obliga al cep á pampolar sobre 'l pelat singler y que de la aixuta licorella n' arrenca l' oli fi, ¿pot costarli gaire ajaure á sa corrent tot alló que aplega de fora perqué li servesca al us á que ell ho endressa? Y al ferho ¿pot ní déu evitar que prenga la sua fasomía? ¿Heu vist may que un carácter definit deixi de empeltar sa manera de esser á tot lo que passa per sas mans? Aquí teniu un Virgili fent seu lo d' Enni, aquí teniu un gran poeta alamany, l' autor del Werter, inmortalisantse ab un cant popular y aquí teniu las generacions d' avuy teixint sa tela de gloria, ab la trama dels maravellosos coneixements de las generacions antigas; mes això no es donat á tots los homes, ni á tots los pobles, sino als que senten en sas venas lo foch del entussiasme y en son cervell l' infern del geni, sintetisats un y altre, en la nostra nissaga, per lo travall; mes no 'l de un dia, sino 'l d' ahí, 'l de avuy, lo de demá, 'l de sempre; travall agitador, febriu, que consum una generaciò per fer pujar un grahò mes á la generaciò que ve darrera, per aixis, muntant sempre y, sens repós, fer lo travall del condemnat Síssifo, no com ell lo feya sens profit y ab lo dupte y la flestomia á la boca, sino ab la abundancia per recompensa, ab la fé per guia y per terme la oració.

Ah! sino fos eix foch, eix dalé, eixa fal-lera, que no 'ns deix estar jamay ab las mans plegadas ¿qué fora de nosaltres? ¿qué hauria estat de nosaltres? En los temps vells, en que la forsa regnava, nos haurian engrillonat: en los temps nous en los quals l' activitat impera, la miseria 'ns migraria.

Mes tornant al fil de nostre discurs, parlem un xich de la Catalunya literaria que essent quinz' anys enrera una esperansa, avuy es ja una realitat ab tota la esplendor de una vida sanitosa y rublerta. De aqueixa Catalunya que, á mal grat de tota lley de malas volensas, avuy en dia 's fa oure de quasi totas las nacions civilisadas y estudiar ab afany pèls mes ilustres filólechs. Y no es vana paraula lo que 'us dich: Italia compara y estudia sos cants populars: Fransa y Suissa coleccionan sas obras: Suecia amaneix un aplech de biografías de sos llorejats escriptors: Alamanya traduheix alguns de sos llibres: Austria inclóu alguns títols de nostras novellas obras en los catálechs dels mes escullits travalls del enginy humá; en lo cor de la industriosa América y tambè pèl cantò de las Américas, algun dia espanyolas, no faltan estampas que parlan en catalana llengua; y en la segona patria de Petrarca, 's corona de espigas y margaridas lo front de un de nostres mes joves poetas. Veuse aquí l' avens gloriòs que en setze anys ha fet la nostra literatura.

Mes tant assenyalats honors no deuhen per so envanirnos y nos posan en lo cas de ser mes escrupulosos en tot lo que pertany á la nostra llengua qu'es l'ánima de la nostra renaixensa. Cuydémla, donchs, ab afany y allunyem d' ella tot alló que, danyantla de moment á dins de casa, acabaria per matarla fora d' ella. Aixis lo pagés per salvar la cullita, los sembrats xercola.

Pot ser dirá algú que, volent arrencar la mala llevor, nos exposem á desarrelar la bona, y que, de la cura ne pot sobrevindre la mort, encar que tal se diga, tirem avant que no per fugir del perill d' una amputaciò se te de deixar morir al malalt de una cangrena.

Estimem de bona fé á la nostra parla no fentla servir sino per tot alló que en profit d'ella mateixa puga tenir reheixement; no permetam que sia vestida ab trajo de tall ridícol per mes que fet sia de bon drap; seguim las petjadas d' aquell poeta antecessor nostre en lo present segle, que d' un vol y ab una sola composiciò arrivá tant per amunt, que cap dels que han vingut despres d' ell ha lograt encara atenyel'; fugim com ell de tot alló que 'ns divorcie del poble; imitémlo en sa manera de fer y de pensar y lograrem que ixcan de nostras plomas, travalls dignes de llohansa, perque un bon model, es una brúxula que mena dretament al port del bon gust.

No permetam que l' artifici s' anteposi al art y tindrem una literatura assahonada y que durá la fasomía de la gent que la parla. Y, aixis com lo poble llegeix y enten la *Oda á la patria*

del poeta de qui 'us acabo de fer recort, perque en ella troba la seua veritable llengua, aixis tambè trobantla en las nostras obras, nos llegirá ab afany, nos estudiará, pòdrá posarnos bona voluntat y, la nostra paraula, baixant á la humil cabana del pagès y á la reduhida cambra del obrer, hi deixará la llevor del nostre renaixement que Dèu destina á obrir camí á la ventura de un poble, que s' anyorava de veures', en sa llengua, allunyat de tots los altres y privat de ocupar entre ells lo lloch que li pertoca.

Aixis, donchs, es de obligaciò de part de tots nosaltres, afanyarnos en ferli pendre un bon jayent; perque, si la deixessem anar á la ventura, podria esdevenir que tant desmillorada quedès, que fins vergonya 'ns donás á nosaltres mateixos, tindre de váldrenosne, privantnos de servírnosne, per esquivar la rialleta del sentit comú ó la reprobaciò del home recte y clar de cap.

Emperó, no per acostarnos massa al poble la fem una llengua barroca, perque tant mata lo ridícol com lo menyspreu: sapigam escullir lo *just mig* qu' es la fita de virtut entre fanatisme y llivertinatge en tota lley de cosas; y aixis lograrém ferli atenye lo cim de la Perfecciò á que deu aspirar per títols gloriosos d' un passat rich de grans accions y un feyner present de bell profit.

Aquest noble y patriótich desig ¿trigará gayre á veures realisat? Si á la veu del nostre cor ho preguntessem, prou la resposta que 'ns daria fora ben plahent per tots nosaltres.

Tingam fé y no trigará gayre á lluhir lo sol, l' aubada enrogintse l' assenyala ja, y, tal com en la naturalesa los cants dels aucells l' anuncian, aixis mateix anuncian la proximitat del esplendor de la nostra renaixensa, los cants dels nostres poetas, las superbas creácions que arrencan als marbres los nostres esmaginayres y las animadas figuras ab que inmortalisan lo drap los pinzells dels nostres pintors.

Sí, tingam comfiansa y seguim nostre camí de dret á dret vers allí hont lo seny y 'l cor nos menin: y com lo riu, que fa sa via saltant, botent y esmunyintse per entre rocas, penyas y timbas, nosaltres, arrebassant tots quants perills á nostre pas s' oposin, caminem á cumplir la tasca que cada poble te assenyalada aquí baix per la voluntat de Dèu.

HE DIT.

SENYORS:

Lo concurs poétich que en eix agradable moment celebrám per dissetena volta, representa alguna cosa mes que una joyosa festa, cad' any mes desitjada: alguna cosa mes que un dia de catalana expansió y de franch entusiasme, en lo qual á ajuntarse venen sota l' enteixinat d' aquesta sala, en armoniós aplech, los perfums de las matisadas flors del mes de Maig, la gracia encisadora de nostras bellas y 'ls acords de las liras de nostres inspirats poetas: lo concurs dels Jochs Florals representa avuy una vivent manifestació, cad' any renovellada, del venerable esperit de nostre poble.

Gran ahir, vanguardia dels avens y de la civilisació, ni 'ls segles han assecat la vigorosa sava de sa existencia, ni las socials desfetas l' han atupat, ni 'l llamp de las revolucions calsigar ha pogut un arbre de tant bona fusta. Avuy que novas ideas portan als pobles nous medis de grandesa, avuy que 'l traqueteig del taler es la atrefegada ramor de la activitat humana y la llum de l' inteligencia l' antorxa de la gloria, lo poble catalá pensa y treballa, y perque treballa y pensa, canta.

Lo mon que un jorn vejé admirat las prouesas de nostres avis, admira avuy en sos nets lo giny, l' activitat, lo feyner dalé ab que ab sa industria gloriejan á la mare Espanya. Los artisats fruyts del traball catalá troban privilegiada recompensa en los mercats y exposicions de Europa y de América, y hont sia que una de las joyas de la activitat catalana hi resplandesca, hi ressona tambè una veu, que diu:—«En los segles de la guerra tingué Catalunya l' ascona de sos braus almogávers; mes avuy, gloriosa com avants, ab la ferrada punta de sas llansadoras lluyta tambè y victoria consegueix com sempre.»

Un poble com lo nostre de tant bona sava, qu' eixint de un passat gloriosíssim camina á un esplendorós pervindre: un poble que viu de son treball y de son tráfech, per forsa deu voler —y de catalans tractantse, voler es poder—per forsa déu voler una literatura propia.

Fins á quin punt s' han vist realisats los lloables propósits dels primers que al endavinar desitj tan noble, fundaren esta institució, que ho digan los 17 anys que compta d' existencia: que ho diga lo extens camp que al escalf de esta idea realisada, trau gemada florida arréu arréu, omplint l' escena y 'ls prestatjes de las llibrerías, no pas de neulats y raquítichs fruyts, sino de obras ab las que moltas y molt antigas y bèn arreladas literaturas pla bè se 'n gaudirian.

Que ho diga, senyors, la toya anyal que disset anys ja fa, oferím á la renadiua literatura de la terra, toya flayrosa formada ab las flors que cent poetas nos presentan, poetas admirats avuy, y que tal volta perduts restarian en la vuydor del desconeixement, si no tinguessen la facilitat d' escriure sas inspiracions en lo mateix llenguatje que han mamat, tant dols pera nosaltres, sens veure 's en la forsosa precisió de traduhirlas á una llengua—que per espléndida qu' ella sia—será sempre per nosaltres forastera.

Que ho diga, finalment, la cullita d' enguany, abundosa y bona, no sols la dels fruyts que com á bèn triats venim á mostrarvos, sino tambè la de aquells—que moltíssims son—que han trovat un lloch massa estret pera ostentarse.

No es falaguera ilusió la que 'ns mou á declararho: mes la severitat que tant bè escau en una corporació destinada á jutjar las obras presentadas á un concurs, no ha pogut acallarne avuy la veu de la veritat. Aymador lo Consistori de la Institució qu' enguany representa, ni preten enganyarvos, enganyantse, ni ab la veu de un obtimisme injust voldria afalagar vicis, que tal volta acabarian promptament ab la institució, de tots nosaltres tant volguda.

No dirá per lo tant lo Consistori que las 466 composicions presentadas—nombre no alcansat fins are én cap dels anteriors certámens—sian totas obras mestras ni menys dignas totas ellas de la nostra literatura. Dificilment podria exigirse tal abundansa y calitat á la que mes conreadors compte entre totas las del mon, y menys donchs á la nostra, jovensana encare, per mes que sa precocitat sia veritablement miraculosa.

Mes si pogués á un certámen literari donárseli la mateixa

forma, que per la sua índole tenen avuy las exposicions artísticas: si fos possible, en lloch de fervos admirar únicament la tria feta, fervos coneixe tot lo que per nostras mans ha passat, tot lo que han vist nostres ulls, tot lo que ha admirat nostre esperit, ¡ah senyors! tenim la ferma seguretat, que com á nosaltres, un mateix sentiment de joya ompliria la vostra ánima, perque veuriau en general, en la major part de las composicions, una tendencia progressiva, mare de las mes hermosas esperansas.

L' afany de fugir del amanerament, cercant y endavinant sovint novas formas, ab que revestir la bellesa de las concepcions, una lloable tendencia á la unificació de nostre llenguatje, un esperit catalá de bona mena, una assombrosa varietat de assumptos y de géneros, la inspiració traslluhintse com la delicada blavor de las venas de una hermosa, entre-mitj moltas voltas de aquellas dificultats d' estructura que ab l' estudi y ab los anys se vencen, tot vos faria dir com á nosaltres «*Los Jochs Florals prosperan*».

Prou voldria entretenirme y curiós fora en extrem un estudi detingut, no de las composicions premiadas, sino de aquellas que desde avuy passarán al arxiu del Consistori; que si de admiració son dignas las primeras, bèn profitosas consideracions mereixen las segonas.

Mes ja que per una part las proporcions de aquest treball no ho consentan, ni ho permetan las atencions que 's deuhen á est respectable auditori, frisòs com lo suposo de coneixer y ab sos picaments de mans saludar las composicions destinadas á serne llegidas, síam permés únicament avants de manifestar quin es estat lo fallo del Consistori, dirigir als poetas catalans un pobre consell; rich empero de bona intenció.

Admirém y estudiém las obras dels génis qu' han honrat á totas las literaturas, ja que 'l géni verdader com lo mateix sol, ompla de sos raigs tota la terra. Mes en la trascendencia, en la ensenyansa y en la forma de las nostras obras, recordémnos ahont escribim y per quí escribim: sigam originals, sigam catalans, si es que volém honrar á Catalunya. Bè 's véu, per exemple, en lo gran Mistral, que 'ls mestres de la poesía grega, han sigut sos mestres; mes en sa inmortal *Mireya* y en son inspiradíssim *Calendau*, ha sabut aixecar tant alt lo renom de nostra germana la Provensa, que avuy per tot lo mon sas obras se llegeixen, y per tot lo mon s' admiran las espléndidas pinturas y 'l perfum del ayre de aquella dolsa terra, que á dojo escampan

las sempre frescas y sempre novas estrofas de sos encisadors Poemas. No busquém donchs nosaltres postissas galas forasteras, ahont tantas nos ne sobran, ab las que poden inspirarnos la variada naturalesa que 'ns enrevolta, las incomporables costums de la familia catalana, las santas aspiracions de nostre poble feyner y civilisat y finalment los exemples gloriosos de la nostra historia.

Y entrant are de plé al objecte de la tasca que 'ns ha sigut imposada, descomponguém las 466 composicions rebudas, en los grupos en que han sigut classificadas y donguém compte del fallo del Consistori.

Avants de passar endavant, en son nom dech dirne que únicament lo mérit literari de las composicions es lo que ha tingut present pera distingirlas, deixant apart lo criteri históric y las opinions que en algunas d' ellas pugan traslluhirse.

PREMI DE LA FLOR NATURAL.

240 composicions se han disputat lo premi de honor y cortesía, que consisteix enguany en un preciós exemplar del «*Mimus obs balata.*»

De tots los géneros ne son vingudas obtant á un premi que tots los assumptos admet, y en lo qual acostuma á entaularse la mes encesa competencia.

Mes lo Consistori ha cregut adjudicarlo degudament á la que, ocupantne en la llista lo número 131, tè 'l lema de «*Con diferente voz se condolecen*» *(Garcilaso)* y 'l títol de «La cansó dels aucells.» Esta composiciò es la tendra balada de tots los pobles: un aymant que mor' en la guerra y una monja que 'l plora y per ell prega sota 'l salzer de un monestir.

Mes es tal lo giny del poeta en desenrotllar l' assumpto, tal la novetat de l' exposiciò, tant admirablement trobada la forma de la balada; y brolla de sas armoniosas estrofas una déu tant pura de fresca poesía, que unánimement lo Consistori li ha adjudicat la envejada flor, considerantne la «Cansó dels aucells» com una preuhada joya de que justament podrá envanirse la nostra renaixent literatura.

A la composiciò titolada «Fantasia» que te 'l número 341 y du 'l lema «*Amor*» se l' hi ha donat lo primer accéssit, atenent á que d' ell la 'n fan digna, sa elevada concepció y la origina-

litat de moltas de sas imatjes, per mes que sia de planye que no totas unescan á lo atrevit de son vol, la escrupulositat de la sua exactitut. Son tó sostingut sempre y la destresa del poeta en encadenar ab los encisos de la descripció, los esbarjos lírichs de son cor, son també condicions que en ella ressurtan y que 'l Consistori ha estimat degudament al distingirla.

Lo segon accéssit s' ha donat á la que ab lo número 343 y 'l lema «*Fué un metéoro*» dú lo títol «DE SOL Á SOL» Inspirada imitació de altras poesías de bèn catalana escola, sens esser en assó servil, ans bè rublerta de pensaments originals continguts dintre de una versificació manejada ab sostinguda destresa, está en ella compensada la falta de novetat per la tendresa y suau armonía del sentiment que l' anima.

Los autors que hajan guanyat abdos accéssits, rebrán respectivament un exemplar de «*Las arts en l' Etat mitjaña*» y un altre de «*Obras capdals dramáticas francesas en lo segle XVIII.*» costejats per la Exma. Diputació de aquesta Provincia.

Lo Consistori ha cregut deber fer menciò hònorífica de las següents composicions, inclosas en aquest grupo: «A LA POESÍA,» oda inspirada, mes algun tant diluhida; «LO LAY DE LAS TRES FLORS,» llegenda que encare quepoch sustinguda, tè trossos magistrals; «A LA BELLESA» oda tambè que enclou delicadíssimas imatjes; «LA ORGÍA» que revela aprofitat estudi dels clássichs llatins; «HONESTAS FIDES, AMOR», que 'l demostra dels poetas bucólichs castellans; «LA MONJA» balada de molt bon color, encare que algun tant deixatada, y finalment «LA SARDANA» y «LA TEIXIDORA», felissas imitacions de nostre género popular.

PREMI DE L' ENGLANTINA DE OR.

63 composicions concorrian al premi de la Patria. Tambè entre ellas s' hi mostra abundosa varietat de géneros y gran diversitat de assumptos, rumbejanthi desde l' oda fins á la descripciò histórica: desde la llegenda á la pintura interessant de nostras antigas y gloriosas gestas.

Unanimement lo Consistori ha donat lo premi á la que ab lo número 353 y 'l lema «*Hic multæ quæ se manibus Q. Sertorii tur-*

mæ terræ mortalium omnium.....» dú lo títol de «Los COMPANYS DE SERTORI», considerant que ab major mestria no pot trassarse quadro tant inmens, tant plé de vigorosos tochs, tant abundós de sentiment, tant rich de color, y ahont troben maridatje mes felís la plástica concisió de sas descripcions y la ferma expressió de son diálech. La novetat de la sua forma y de son assumpto, segons parer del Consistori, obran nou camp y molt amplas perpectivas á la imaginació de nostres inspirats poetas.

Senyalada ab lo número 350 y 'l lema *«Implacable muger, serás servida»* (CIENFUEGOS), vá la composició SIBILA, distingida ab lo primer accéssit. Animat quadro histórich, que 'ns transporta un nou aspecte de l' últim período de la vida de un de nostres reys mes llegendaris, lo Consistori, ha dissimulat en ell petitas faltas de forma, admirant la felís concepció del assumpto y la vigorosa sobrietat de son desarrollo.

S' ha donat lo segon accéssit á la que senyalada ab lo número 367 y lo lema *«No tornará»* tè per títol «LO MANTELL DE LA REYNA» ayrosa cansó, rublerta de vida y de sentiment, en la qual hi campeja una forsa de imaginació que véns ab éxit creixent las dificultats del género y del assumpto que la inspira.

També 'ls autors de abdos accéssits serán respectivament recompensats ab un exemplar de *«La Farsalia»* de Lucano y de *«Las cansons de Béranger»* costejats aixís mateix per la Exma. Diputació de aquesta Provincia.

Lo Consistori deu fer menció de las següents composicions en est grupo classificadas: «LO PACTE DE PEDRALVES», que hauria obtingut un lloch distingit si son comens corresponguès á sa darrera part; «LO SAGRAMENT DE 'N JOFRE», que revela bon coneixement de nostre romanser; «LAS CREUHADAS», oda plena de brillejants imatjes, empero desigual y finalment la que dú 'l títol de «A BARCELONA,» en la qual es de admirar lo giny ab que son autor revesteix ab poética forma, ideas que semblan tant sols reservadas al domini de la prosa.

PREMI DE LA VIOLA D' OR Y D' ARGENT.

Entre las 84 composicions que á est premi concorrian, l' ha adjudicat lo Consistori á la que tenint lo número 268 y 'l lema: «*Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi*», titúla's «Cant de Salomó.» Composiciò basada en lo *Cant dels Cantars* de la Biblia, es apart de una inspiraciò admirable, una mostra de la flexible dólsesa del nostre pera molts aspre llenguatje. La suau armonía de sos versos, l' adrés ab que 's confonen las imatjes ab lo sentiment mes delicat, la mágica brillantor de son tó, sostingut sempre, y las dificultats que ofereix una paráfrassis de un dels mes richs tresors de nostres sagrats llibres, dominadas ab inspirat talent, han fet que 'l Consistori l' anteposás á tot' altra composiciò, y prescindís de la vivesa de algunas estrofas, encare que fidel reflecte del original hebráich, tal volta en la materialitat de la sua forma un tant despulladas del convencionalisme de certas escolas.

Lo primer accéssit l' ha merescut la que ab lo número 326 y 'l lema «*Ascolta*», té lo títol de «Reculliment.» La novetat de sos pensaments, la grandiosa solemnitat de son tó, la rodona enunciaciò de sos brillants conceptes, lo triat de son llenguatje y 'l sentiment altament religiòs que respira, bèn digna la fan de la distinciò que li es donada.

Lo número 142 y 'l lema «*Que fora 'l viure si ab la mort finissen—de nostre esprit las somiadas ditxas* (F. P. Briz) porta la composiciò «Amor», distingida ab lo segon accéssit, atinada imitaciò en la sua estructura de las inmortals creacions del mestre castellá Fra. Lluis de Lleó. Algunas lleugeras faltas de llenguatje no consegueixen aminorar la válua de son pensament total destrament desenrotllat, ab abundosa gala de imaginaciò y notable relléu poétich.

També la Exma. Diputaciò d' esta Provincia ha costejat pera abdós accéssits respectivament las següents obras: «*Vida militar y religiosa en l' Etat Mitjana*», y «*Obras rimadas de Ramon Lull*».

Lo Consistori ha acordat fer menciò honorífica de las que duhen los següents títols:—«Avant», en la qual es verament de pla-

nye que no corresponga la sua forma poch cuydada á la grandesa de la sua concepciò; «REMORS DEL BOSCH» enginyosament concebuda; mes en estrem diluhida; «MEDITACIÓ», de bon sabor místich, y «ANIMAS» quadro fantástich de carácter popular, qu' enclou un pensament originalíssim.

Premi del Ilm. Sr. Bisbe de esta Diócesis.

14 composicions se disputavan *la lápida de marbre ab alegorias conmemorativas de Santa Eularia,* haventse concedit á la que ab lo número 449 y 'l lema «*Mostróse la santa tan amante de la Cruz de Cristo y de su patria, que ni viva ni muerta la dejó.*» (GARAU) te per títol LA BANDERA DE SANTA EULARIA. Lo giny ab que l' autor ha sabut evitarne los múltiples esculls á que l' assumpto está abocat, desenrotllant lo tema ab talent y novetat: la gracia y frescor de las duas narracions que conté la poesía, y lo artísticament colocats que quedan aixís los incidents de la vida de la Santa, com los recorts glòriosos de sa bandera, han mogut al Consistori á donarli unánimament lo premi.

Menció honorífica además se determiná ferse de las titoladas «LA BANDERA» núm. 461 «FE Y PATRIA Ó LA LLECENDA DE SANTA EULARIA» núm. 370 y «SANTA EULARIA», núm. 443, la primera per sa elevació poética, per mes que cante sols la segona part del tema, y las dos últimas per sas bonas condicions históricas.

Premi de la Ecma. Diputacio Provincial de Girona.

Seguint lo Consistori precedents y apoyantse en una prescripciò de sos Estatuts, que li permet alterar l' objecte dels premis extraordinaris, no ha cregut abusar de sas ámplias facultats, discernint lo *llorer d' or*, oferta feta per l' Exma. Diputaciò Provincial de Girona, á una composiciò que si bè no es histórica, pinta costums de aquella Provincia y está tant magistralment trassada, que á falta del present, se li hauria creat un premi extraordinari especial.

La escassés de mérit entre las 19 que al premi concorregueren y la consideració anteriorment sentada, han fet que unánimement s' adjudiqués lo «*llorer d' or*» á la que ab lo número 248 y 'l lema «*La casa no caurá pas*» tè per títol «L' HEREU.» Pintura animada, vivesa en la descripció, coneixement de

nostras costums, tendresa y suavitat en tots los tochs, y un flayre tant casolá com ingenuament poétich, presenta tot á l' hora lo quadro distingit, que sobressurt també per l' atinat us del llenguatje, que ni cau may en lo vulgarisme, ni paga lo mes remot tribut al artifici.

Tambè ha cregut consignar un accéssit, adjudicant á son autor un exemplar de «*Fierabras*» y un altre de las «*Aventuras del caballer Jofre*» per ell costejats, á la composiciò qne ab lo número 377 dú per títol: «Girona inmortal en 1285» que si peca de certa vaguetat, ostenta un llenguatje vigorós y pinta ab sóbria expressió una de las mes heroycas gestas de la inmortal ciutat.

Menció especial s' es feta de las duas composicíons «Lo Mercadal» y «La crema de Perelada» la primera per la novetat de la sua forma, per mes que certas caygudas l' enlletxescan; y per lo bon coneixement de nostre romancer que revela la segona.

Premi de la Excma. Diputació Provincial de Lleyda.

Lo lliri de plata, entre las 8 composicions que hi obtavan s' ha adjudicat á la que ab lo número 457 y 'l lema «*Céssar y Pompeyo*» dú lo títol de «La batalla de Ilerda.» Lo coneixement que demostra son autor de la historia Romana y la gráfica expressió de algunas vigorosas imatjes axís com la bellesa de sa concepció, han fet que 'l Consistori li dissimulés certas inexactituts en algun de sos mes atrevits conceptes poétichs.

Un accéssit s' ha concedit á la que ab lo número 291 y 'l lema «*¡Auba de Catalunya!*» 's titula «Indibil y Mandoni» que mes que adolesca de certa vaguetat en alguns trossos, ostenta rasgos épichs de un ordre elevadíssim y una versificació notrida y destrement sostinguda.

Lo Consistori adjudicará á son autor un exemplar de «*Usos, costums y trajos en la Etat mitjana*», per ell costejat.

Premi de la Societat artístico-literaria «La MISTERIOSA.»

Déu foren las epístolas que responent al difícil tema proposat, se disputaren «*lo Buch d' argent ab una abella d' or,*» y no trobantne lo Consistori cap ab qualitats prou altas pera mereixe 'l, lo declará desert.

Mes com la que ab lo número 360 y 'l títol «NOSTRE TEMPS.— *Epístola á Guillém*» presenta sino gran elevació de fons, qualitats de forma en extrém recomenables, relluhinthi un llenguatje castís y un enginy superior en revestir de bona y elevada poesía ideas y conceptes que foran prosaichs, en mans menys destres, lo Consistori determiná concedirli un accéssit, que consisteix en las «*Obras de Juvenal, Horaci* y *altres satírichs llatins*» present que l' hi ha estat fet per la mateixa societat ofertora del Premi.

Premi de «La Jove Catalunya.»

Lo quadro al oli representant un héroe del Bruch, entre 'ls vuyt treballs dramátichs que se 'l disputavan, unánimement se ha otorgat al que essentne senyalat ab lo número 427 y lo lema «*Soyez simples avec art,*» (BOILEAU), dú lo títol de «UN QUADRO.»

Lo domini complert de la escena que son autor demostra, lo coneixement de nostas costums, la felís barreja de situacions cómicas y altras de tendrement dramáticas, lo sostingut y contraposat dels carácters que hi jugan, la gracia flexible de son diálech, y 'l recort de un dels nostres antichs y á la volta célebres y mitj oblidats pintors, que constitueix un dels motius mes agradosos del assumpto, donan á la escena catalana una obra mes que será sempre oida ab interés pèl públich, y recompensada ab los aplaudiments de que per sas bonas condicions se fá bèn digna.

Un accéssit s' ha donat á la que ab lo número 378 dú lo títol de «L' AVI» que principalment sobressurt per la boniquesa de son conjunt, l' exactitut de las costums que pinta, lo fons moral de son argument y las bellas condicions de llenguatje que constantment ostenta. Consisteix l' accéssit en un exemplar de «*Las tragedias de Alfieri*», costejat pèl Consistori.

Premi de la redacció de la Revista catalana «LA RENAXENSA.»

Los volúms ricament enquadernats del «*Infern del Dant, Lo Paradís perdut de Milton* y *Las llegendas de Laujon*» ilustrats per Gustave Dorè, los ha merescut entre las 6 que hi obtaren, la co-

lecció que ab lo número 299 y 'l lema «*D' assí d' allá*» te per títol «Déu narracions», la qual sobressurt per la flexibilidad de son estil concís y adequat á cada un dels diversos géneros que enclou, per las bellas condicions de son llenguatje bèn catalá, per lo bon giny de sas pinturas, per la gracia de son diálech y finalment per un vigor y una sobrietat de dicció que no sempre 's trovan en obras de tal género.

S' ha concedit accéssit á la que ab lo número 292 y lo lema «*La tradició es la ánima dels pobles*» se titula «Narracions y llegendas» que 's distingeix per lo fons moral de las obretas que la componen, coneixement de nostras tradicions y costums, frescura en sas descripcions, y que encara que pequen per alguna difusió y esllanguiment en son istil, demostran las sólidas condicions literarias que quedan anteriorment anunciadas.

La mateixa redacció de «La Renaixensa» ha costejat pera dit accéssit un exemplar de las «*Obras complertas de Shakespeare.*»

Lo Consistori no trobá prou altas condicions en las 8, 5 y 1 composicions que respectivament obtavan al premis de «*Un medalló de plata y or* ofert *per la Excma. Diputació Provincial de Tarragona*» «*Una abella de or* oferta per lo Sr. President del anterior Consistori *Excm. D. Albert de Quintana*», y la «*medalla del Ateneo Barcelonés* per esta corporació oferta tambè,» per lo que determiná deixar deserts dits premis. Las dificultats que, á son judici, ofereixen los dos primers, y lo poch temps de que, pogueren disposar los escriptos catalans pera empendre's lo conciensut treball que lo segon exigia, foren causa sens dupte de aquest resultat que 'l Consistori es lo primer de planye.

Aquí, senyors, daria ma tasca per conclosa, si un trist deute de familia, no reclamés encare vostra ilustrada atenció per pochs instants.

Y dich, senyors, un deute de familia, perqué tots haurém experimentat alguna volta lo mateix indefinible sentiment de racansa y de condol, quan en las festas anyals, seguts al entorn de aquella taula bèn parada, rodejats de vostres fills, de vostres pares y de vostres germans, vos hauréu sentit per un moment gelat en los llabis lo somriure, al veure vuyt un dels setis que antany ocupava algun dels vostres.

May, com en los moments de aquesta joya íntima, sobrevenen aquests tristos recorts, com si 'ls ausents per sempre, ab misteriosa veu, hi reclamessin la perduda plassa.

Festa jōyosa de la familia catalana es la que avuy celebrám, y es per aixó, senyors, que eixos tendres recorts venen á entristirla y á endolsarla á la vegada.

En primer lloch—no ja com á amants de la Institució tant solzament, sino com á fills de Catalunya—plorém una pérdua irreparable: la de aquell jove, que eixint de la pobresa y ab la forsa de son geni arriba de una volada á ferse proclamar per tota Europa lo rey de la pintura. Fortuny, aquesta gloria del present segle, ha mort, quan ab los primers passos de sa carrera se creava ja un nom que viurá sempre. ¡Y com no ha de estar endolada sa mare Catalunya, y com no hem de sentir, sos germans, sos compatricis lo feixuch pes del dolor mes viu, al veure allí, entre aquellas lápidas lo nom del malaguanyat artista, que tant per amunt ha posat la gloria de la terra catalana!...

¡Ah! y no es aquesta l' única desgracia. Aqui, sota aquest mateix sostre, entre nosaltres barrejats, participantne de nostras passadas festas, hi tinguerem pera no veuré 'ls hi mes á altres tres patricis y ardents catalanistas, á altres tres fills de la familia, y certament dels qui mes ab sos talents y sas virtuts l' honravan.

Es lo primer D. Eussebi Anglora, mantenedor que siguè en 1869, poeta de viva imaginació y de gran facilitat, que aixis manejava nostre dols llenguatje com la armoniosa parla de Castella; D. Lluis Bordas, ilustrat catedrátich de l' Institut Provincial, que en l' aubada de nostra renaixensa literaria ja treballat havia en obras filológicas y gramaticals, á nostra llengua referents, de un mérit per tothom reconegut, y finalment lo venerable anciá D. Pere Nolasch Vives, una de las glorias forenses de Catalunya, ab lo qual ha perdut la legislació catalana son mes fidel intérprete y 'l Colegi de advocats un de sos membres mes honrats y dignes.

Senyors, llansém una llágrima á son recort, y perpetuémlo en lo fons de nostre pit, demanant á la Providencia, que la próxima festa, ja que aquesta es de llágrimas tambè, sia no més de flors, sia no més de joya.

He dit.

AMOR.

....

N.° 4.—**La cansó dels aucells**, de *D. Frederich Soler y Hubert.*

N.° 5.—**Fantasía**, de *D. Isidro Reventós y Amiguet.*

N.° 6.—**De Sol á Sol**, de *D. Emili Coca y Collado.*

LA CANÇÓ DELS AUCELLS

Un jorn, qu' estava 'prop de la mar,
Blanca gavina me vá contar
Que quan brillavan
Las nèus primeras
Y 'ls frets glassavan
Las flors darreras,
'Prop de la platxa van reunirse
Las aus, que volan del mòn al cel,
Per despedirse
Del oronel.

L' oronel deya, deya cantant:
—D' una donzella y un bell galan
Saber voldria
Quina es la historia;
Axís un dia
Dòlça memoria
Tindrè quan vegi lo cel y l' ona,
Y á l' oreneta la contarè.—
La papallona
Vá dir:—Jo ho sè.

Amors se deyan davant de mí
De nit y en la ombra de mon jardí.
Quasi envejantlos
Jo 'ls escoltava;

La nit, mirantlos,
S' il-luminava,
Y la parella d' amor sonreya;
Mes no puch dirvos qu' esdevinguè.—
La tortra deya
Cantánt:—Jo ho sè,

Ell á la guerra va haver d' anar,
Ella no feya mes que plorar.
Sos plors, ufanas
Rosas marcian
Y mas germanas
De dol morian.
De trista ausencia mòlts jorns ja feya;
No sè si novas d' amor rebè.—
Y 'l colòm deya,
Joyós:—Jo ho sè.

D' amor y gloria correus ne sòm.
Oíu las novas del blanch colòm.
Los dos vivian
De sas imatjes;
Per mí rebian
Dòlços missatjes.
De nit, de dia... sempre volava
¿Per qué ell á rèbrerm' may mes vingué?—
Lo corb xisclava:
—¡Bè prou qu' ho sè!

Sa carn glassada ni 'l corb la vol,
Sa sanch vessada la seca 'l sol.
Dins la fossana
De morts rublerta,
Dorm en la plana;
¡Ja no desperta!
¡Pobra estimada! Com á ell dormiula
Y 'l veurá en somnis. ¿Qu' esdevinguè?—
L' óliva xiula:
—¡Bè prou qu' ho sè!

Per fer que résen per lo finat
Fa temps tres voltas he gemegàt.

M' oí sa mare,
Morí de dol.
La núvia encara
Plorarlo vol.
Al cel trovarlo joyosa espera;
No ho sè si plora. ¿Qu' esdevinguè?—
La cadernera
Vá dir:—Jo ho sè.

Sòta d' un sàlzer d' un monestir
Veig una monja que vol morir.
Del cel s' anyora,
Parla d' un mort,
Remembra y plora
La sèva sort.
Quan l' he dexada, trista sonreya.
¿Tinch de trovarla quant tornarè?—
L' àliga deya:
—Jo sols ho sè.

Damunt dels núvols, ab ull ardit,
Al sol mirava de fit á fit,
Com colometas
He vist juntadas
Dos animetas
Enamoradas.
Volant, fugiren lluny de ma vista,
Volant y sempre pujant al cel.—
—¡Historia trista!
Diu l' oronel.

Altras historias se van contar
Ans que la lluna sortís del mar;
Cap d' alegría!
Las aus ploraren;
La nit venia
Quan se 'n anaren,
La nit que porta negra corona,
L' oronel deya l' últim cantar,
Y, rán de l' ona,
Passava 'l mar.

FANTASÍA

Amor.

Jo t' am d' amor inmens y vull gosarte
sens treves ni amargor,
ó verge que en mos sómnis veig alçarte
y espléndida enjoyarte
de corones de llum en la foscor.

Tu m' estimas igual; en veu bèn alta
m' ho diu mon esperit
quan sent' ton tebi alé sobre ma galta,
quan véu que may fas falta
á les cites d' amor á mitja nit.

¡Beneytes hores d' un plaher sens mida
les que plegats passem!
La fosca 'ns enmantella indefinida
y renasch á la vida
quan, al clóures' mos ulls, nos abrassém!

Camí del cel vers la bellesa ignota,
nos enlayrém á poch,
bons cavallers en un corcell que bota
y que renilla y trota,
sentint lo frech d' uns esperons de foch.

Y es lo desig que al primer crit desperta
del cáu ahont es dormit,
per á volar per la regió deserta
'hont ma esperança incerta
com la llum va vibrant per l' infinit.

Y arréu, arréu, encantadora 'm brolla
la vida que jo anhel',
quan l' amor meua, per á pláurem, folla
aclara y escorcolla
l' inmensa volta que sustenta 'l cel:

Y veig les tempestats, les turbonades
que engendra l' huracá;
les mánegues de fum, les flamerades
que l' infern á glopades
enjega al cel per boca del volcá.

Veig les ciutats per lo traball alçantse
en vigorós concert;
les verdes prades y los boschs gronxantse,
y 'l Simon redreçantse
igual que una serpent en lo desert.

Veig montanyes de testa gegantina
á mos péus onejant
y la mar ab sa plana crestallina
y l' ona que hi camina
com trista imatge del juhéu errant.

Y l' astre veig que d' una ullada sola
ompla l' inmensitat
y, quan enllá del món l' ánima 'm vola,
lo guayto com rodola
ab miríades d' astres concertat.

¡Tot m' es present! No escapa á ma mirada
que guia la mia amor,
ni 'l pervenir qu' ombreja la boyrada,
ni l' hora començada,
ni les gebrades conques de l' avior.

Tant veig als pobles per sos drets alçarse
y 'ls tronos revolcar,
y 'ls senyors y 'ls escláus agermanarse
y en lo raser posarse
que la lley del Amor nos va dictar;

Com redreçarse oviro en ses despulles
l' antich castell feudal
y ab sos brodats les gótiques agulles,
que, com l' arbre les fulles,
van perdent al alé d' un temporal.

Tant veig l' amor á l' ombra del fullatje
cantant la soletat,
com veig l' ira y 'l crim en maridatje
sanglotant de coratje
al fóns de la conciencia del malvat.

Y la veu de la víctima conmosa
arriba fins á mí
y escolto 'l cant del trobadó' á l' hermosa,
y santa y melengiosa
la pregaria que surt del monastí'.

Ab vida y veritat tot s' enmiralla
al fóns de mon voler
y ab sos trajos de seda y férrea malla
passar com fochs de falla
veig la dama y 'l rey y 'l cavaller.

Y vaig sentint com lo mèu cor alena
com si hi fos encarnat
per l' amor ó per l' odi ó per la pena:
anells de la cadena
que al món fermada té á la humanitat.

¡Qué hi fa que 'l món en son judici 'm crega
sense cor per' amar!
qué hi fa que mos ensómnis desconega,
en tan que mon cor bega
la llum que de l' oblit m' ha de salvar!

Fret m' assenyalan com la márbrea llosa...
    ¡qué hi fa per mos intents!
¡Oh, Verge, sols ab tu l' ánima gosa
    ál sentir, coratjosa,
l' armonía dels plers y dels torments!

¡Amoreta del cor, la vida mia
    devallada del cel:
no 'm deixes may fins que á la tomba sía;
    oh santa Fantasía,
tu ma esposa serás, síam fidel!

Més que en blanca ma rossa cabellera
    torne l' alé del temps,
síam de la bellesa messatgera ;
    volant per l' ampla esfera
un meteix viure gosarém ensemps.

Posa en mos llabis sempre aquella bresca
    que 'm va adormint suáu,
fes sempre la ramor de palmes fresca
    que 'm diu que quan finesca
á l' ombra d' un llorer trobaré páu.

DE SOL Á SOL

A MON AMICH RAMON PICÓ Y CAMPAMAR.

*
* *

Dins en mi sent—una forsa infinida...
A. MARCH.—*Cant d' Amor. LV.*

Primavera de ma vida
que brollas pe 'l mèu voltant,
enniuhant mon cor de verge
que encara no sap volar,

las colors frescas y vivas
de ton mantell rossegant,
tos perfums, tos dolsos cántichs
y la llum de tos ulls blaus,

com lo cridan, com l' atrauhen
á mon cor qu' está acotxat
dins lo niu de l' infantesa
que li dona dols escalf!....

Colomet de plomas finas,
cor melós, deixa ton jas,
aixampla tas tendras alas
y passa d' un vol l' espay.

Fins á tocar las estrellas
no t' aturis de volar,
prén nou alé quan hi sigas
y feste avant, mes avant.

Lo mèu cor resolt s' enlayra
alegre y lliure cantant,
voltat de cánticbs, y essencias
y resplandent claretat.

Travessa valls y montanyas,
planurias, jardins y prats,
y com mes vola y s' enlayra
mes desitj sent de volar.

Repren á cada alenada
lo sèu vol sense parar,
encalsant lo sol que brilla
rodolant per l' ample espay.

No bè vèu la lluna trista
que s' aixeca de llevant
defalleix, plega las alas
y cau sobre un lliri blanch.

Ja la nit es arribada,
y ab son mantell endolat
l' acotxa. ¡Deu vulla darli
nou alé pe 'l se 'ndemá!

*
* *

No 'm resta pus—que 'l viure dolorós.
A. March.—Cant d' Amor. XLVI.

Primavera de ma vida
que te 'n vás per no tornar,
com aixís tot sol me deixas
en lo fons d' aquesta vall?

Esperansa benvolguda,
rica flor d' encens suau,

tas fullas jauhen mustías
per la pols dels caminals.

Pe 'l cel de la mèva vida
qu' era ahir tant pur y clar,
qu' espessas boyras y núvols
que hi aplegaren los anys!

De prop mèu miro la ditxa
com un sol encés y clar;
mes quan vaig per' acostarmhi
s' hi posa un núvol davant.

La fel qu' he beguda es tanta
que ni 'l gust trobo ja amarch,
fins la fel te sa dolsesa
si 'l cor s' hi va acostumant!

¡Ay, quantas nits veig serenas!
Quants de jorns veig purs y clars!
Mes jo 'ls mir' com sol mirarlos
per la finestra 'l malalt.

Si may la llum m' enlluerna
bè daleixo per volar,
que caych en terra sens forsas
dins un mon de fosquetat.

Mon pit apar una cova
hont son niu las serps hi fan,
y per criar las petitas
xuclan las grossas ma sanch.

Jo prou veig caure las fullas
quan se 'n ve l' hivern gelat;
mes tantost tocan en terra
nous rebrots van verdejant.

Ilusions y alegres somnis
que cap amunt vos n' anau,
jo no 'us puch dir á reveure
que fugiu per no tornar.....

Primavera de ma vida,
primavera que te 'n vas,
pe 'ls pochs jorns que t' he tinguda
prou que 't ploraré molts anys!

*
* *

Pitjor que mort—es vida sens plaher.
A. MARCH.—*Cants d' Amor. LXIX.*

Quan me desperto á trench d' auba
tinch los ulls llagrimejants,
y de nit al condormirme
jo se bè que no he plorat.

¿Si será que 'l cor de dia
per no ferme sufrir tant
reté 'l plor, y al se' al cap-vespre
poch á poch lo deixa anar?

¡Oh cor mèu, plora y sospira!
Plora y don' treva al tèu plant!
Lo meu pit es una fossa
que consum tot quant hi cau.

Quan lo pler d' aquesta vida
ab son bes me despertá,
no 'm creya que 'm deixés orfe
en tant trista soletat.

Tantost avuy m' aconsola
un amich, lo desengany,
y gelós no m' abandona
nit y jorn, ni un sol instant.

Sa cara groga m' espanta
y m' esglaya 'l trist mirar
de sos ulls fondos, que semblan
llums que vetllan á un malalt.

Alegres jorns d' infantesa,
somnis puríssims d' infant,
un jorn anareu de posta
ab mon cor per no tornar...

Quan veig detrás la montanya
póndres lo sol cap al tart,
sento que 'l cor m' espurneja
bullentas gotas de sanch.

Y torna 'l sol á aixecarse
del mar, al ser l' endemá,
y pe 'l cel blau las estrellas
tornan de nou á brillar,

y mos somnis y mas glorias,
y mos amors ja passats,
no tornan; més l' esperansa
dona alé al mèu cor malalt.

PATRIA.

N.° 7.—**Los companys de Sertori**, de *D. Frederich Soler y Hubert.*

N.° 8.—**Sibila**, de *D. Frederich Soler y Hubert.*

N.° 9.—**Lo mantell de la Reyna**, de *D. Frederich Soler y Hubert.*

LOS COMPANYS DE SERTORI

Hic multæ quæ se manibus Q. Sertorii
Turmæ terræ mortalium omnium.......
. . . .

Devora d' Ausa, d' un bosch á dins,
Sentats y tristos entre los pins,
Del lás Sertori soldats forçuts
Ben clar se diuhen sense parlar:
—¡Ja no hi ha pátria; ja sòm retuts!—
Y la vergonya no 'ls vol matar.

La nit es negra, com son dolor;
Del vent que passa s' ou lo remòr
Brunzint pe 'ls arbres, y un vell, que 'l sent
Mólt baix mormola:—Ploròs está.
Companys, oíulo, que compta 'l vent
La mort traydora del capitá.

Un legionari contesta trist:
—Al lás Sertori morir no he vist.—
—Aquella tarde, diu un soldat,
Dos cops va dirme «soldat fidel.»—
—Aprop sa tenda, com encisat,
Respon un altre, mirava al cel.—

—Son crit d' ajuda, quan va morir;
Diu un decuri, jo vatx sentir,
Y encara, ointlo, se 'm trenca 'l cor.

¡Pè 'l fals Perpena va ser venut!—
¡Y tots esclaman:—Sertori es mort!
¡Plorém la pátria, l' honor perdut!

—Ja res nos resta, diu un soldat.—
Respon un altre:—Roma ha guanyat.—
Y s' ou brunzirne mes fort lo vent.
—Nostras victorias perdudas sòn.
¡Adèu Iberia! cridar se sent;
Y un vell pregunta:—¿Qué hi fém al mòn?

Ningú contesta, restan callats,
Creuháts los brassos, los cap baxats,
Y 'l vent que passa xiula mes fort.
—Pera ser lliures tant sols podém,
Diu un, refugi trová' en la mort.—
Y tots responen: Morir debém.—

—Morím, un crida, morím aquí
Ahònt al náixer lo sol vegí!—
—¡Ay! Sospirantne, díu un soldat;
¡Dòlsa Salauris, ja no 't veurè!
Y un legionari:—Tot ha finat,
Crida, y á Emporis no tornarè.—

—Santa Barcino, pátria del cor,
May mes ab joya veurè ton port;
Mormolan altres.—Morím aquí!
Tots cridan, y alsan, fent sagrament,
Las mans en l' ayre, y 's sent brunzí',
Blincant los arbres, mes fort lo vent.

—Ma pátria es Grecia, m' aymia l' art,
Y al mòn per sempre vull recordar,
Prenent un marbre, los díu un grech,
Del gran Sertori la negra sort,
Sa heroica historia, sa gloria, 'l prech
Que diu nostr' ánima, donantnos mort.—

D' una dezena lo capitá
Li dicta:—«Ab ferro mort se van dá'
«Del brau Sertori soldats forçuts,

«Car desitxavan morir com ell
«Y no volian viure retúts.»—
Y graba 'l marbre lo curt coltéll.

Lo grech treballa sense parar,
Los colps que dòna s' ouhen sonar,
Lo vent s' escolta mes fort brunzir,
No llú una estrella, tot es foscor,
Y tots mormolan:—Debém morir.
Adèu per sempre gloria y amor..!—

De sa estimada l' amor fidel
Los uns recordan, mirant al cel;
Volan los altres, ab l' esperit,
Cap á sa terra, cap á sa llar;
Sempre treballa lo grech ardit,
Los colps que dòna s' ouhen sonar.

—¡Adèu per sempre, mare del cor!
Un jove crida, ploréu ma sort.—
—La mèva es morta, respón un vell,
Y avuy vers ella se 'n vá son fill.—
Lo grech treballa, de son coltell,
Quan lo colp dòna, se veu lo brill.

—May mes la febra del fort combat
Tornará á encéndrem', diu un soldát.—
—May mes la joya del campament,
Diu un atlétich centuriò,
Veurè. Y escoltan brunzir lo vent
Y 's sent del marbre lo séch ressó.

Als pins salvatges tots recolzats,
Creuhats los brassos, los caps baixats,
Remembran glorias, ditxas y amor;
Lo grech treballa, negra es la nit,
Mes no tan negra com son dolor.
—Ja es fet, esclama lo grech ardit.

—¡Adèu Iberia..! se sent cridar;
A nostra pátria per deslliurar
Com forts lluytarem; morím com braus

¡Adèu, Iberia! Tornan á dir,
Los que no volen may ser esclaus,
Pátria, 't saludan ans de morir.—

Y tots empunyan los curts coltèlls.
Y alsan los braços joves y vells.
De «¡Pluton, rébnos!» se sent un crit;
Ja llú de l' auba lo llum brillant:
Un vell s' enfonza lo ferro al pit,
Y diu, morintse:—¡Companys, avant!

SIBILA

Implacable mujer: serás servida.
Cienfuegos.—La condesa de Castilla.

La cambra rodona
Posada á mitx-dia,
Que tè 'n la finestra
De seda cortinas,
Marfil en lo sostre,
Y á terra catifas,
La cambra rodona,
Rodona y polida,
Es cau de la fura que 's diu Na Sibila.

La qu' es del rey reyna
Y 'l rey tant estima,
De galtas de rosa,
D' ulladas qu' encisan,
De trenas de seda,
De boca petita,
D' ánima dampnada,
Crudel, venjativa,
Es la encisadora que 's diu Na Sibila.

Lo rey que 's doblega
Al pes de la vida,
Y encara demana
D' amor las follias,
Qu' als peus d' una dona
Tremola y sospira,

Que prega y no mana
Ab veu enfosquida,
Es lo rey En Pere qu' ha mort à sa filla.

—Siáune piadosa
Ma dòlsa Sibila;
Un bes que 'm retorne
La vida que 'm mimba.
Una tendra ullada
Que 'm mostre lo dia.
Ombras me rodejan
Del infern sortidas;
Fòra l' amor que 'm désseu, conhort y vida.

—Un bés de mos llabis
Val mes de cent vilas;
Per sols una ullada
Coronas voldria.—
—Tinch vilas per darvos.—
—¿Y un ceptre 'm dariau?—
—Si ho fés, pera péndrerl'
Mon fill s' alçaria.
—¿Quan tem lo rey En Pere fills y justicia?

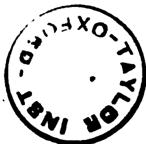
—No 'm digáu, senyora,
Lo que massa 'm diuhen
Un bes y una ullada
Donaume, m' aymia.
—Un rey sa corona
No nega á qui estima,
Y teniu coronas
Per darsi voliau:
Sols en un jorn guanyareu la de tres illas.

—¡No l' haguès guanyada
Pot ser dormiria!—
—Donaume Valencia,
La sultana altiva,
Qu' un jorn per venjarvos
Son bronze foníau
—Encara, senyora,
La sento quan crida.
—Ja no crida, que 's morta, s' ha mort captiva.

Daume Çaragoça
De castells guarnida.
—La sanch dels Urreas
Va tacarla á Epila.
—Si allí 'm coronesseu,
Jo vostra seria.
—Lo cap d' En Cabrera
Desd' allí m' ovira.
—També us vèu, desd' Ampurias, la vostra filla.

—No vulláu lo sceptre,
Massa us pesaria.
—A vos no us pesava
Quan tant lo voliau.
—Si ho fès, pera péndre'l,
Mon fill s' alçaria.
—Si 'l fill se rebel-la,
Que pague ab la vida.
Encara al got d' En Jaume restan matzinas.

—Prenéu la corona,
Prenéula Sibila;
L' ánima prenéume
Per preu de la ditxa.
A la Séu, comtesa,
Vos farè y regina;
Y 'l duch de Girona
Que mori si crida.
¿Quan tem lo rey En Pere fills y justicia?—

Y al rey li donava
Un bes de la vibra
L' angoixa, la febre,
D' amor las follias.
Y 'l rey s' ofegava,
Y, ab veu enfosquida:
—Sibila, li deya,
L' amor que volía
Mes que 'l dolor me mata ¡La vida 'm mimva!

LO MANTELL DE LA REYNA

No tornará.

Ja fá cent anys d' aquí sortia
Cap á la mar l' Arxiduquesa;
Trista la gent son pas seguia,
Ni un sol remor sonar s' oia,
Tot era dol, dol y tristesa.
Y quan al port ne va arribar,
¡Ay trist de mi, qu' ho vetx encara!
—Jo tornarè, plorant diguè,
Y mon mantell m' heu de servar;
Adèu, adèu, ciutat preclara,
Jo tornarè.—

Y mar endins la nau anava,
Sempre mes lluny, volant, fugia:
Darrer conhort que nos restava
Era 'l mantèll qu' aqui 's servava
Com Sacrament, de nit y dia.
Quan vinguè l' host de Felip quint,
¡Ay, trist de mi, que jo ho vatx véure!
—¡Tota esperança perduda está!
Va dir lo poble de dol morint,
A Na Isabel no havém de créure;
No tornará.—

Un jorn, glatint, en la mar véyam,
Venint al port, velas infladas;
Muts, ab amor y ab gotx sonreyam.

—Sòn del Austriàch las naus, nos deyam,
Fitas al mar nostras ulladas.
Mes de pescar eran las naus
Y no de l' Austria las carabelas.
—Se 'm vá partir de pena l' cor!
¡Ay! Na Isabel nos volguè escláus;
May, com l' aixám d' aquellas velas
Vá torná al port.

Contra 'l poder d' Europa entera,
Seti de fam de ferro y foch
Nostra ciutat sofrí altanera,
Nostra ciutat, que llavors era
En mitx del mar combatut roch.
Y quan la pátria lluytant cayguè,
Quan va saltar l' última mina,
Veyènt las flamas mantèll formar:
—Aquest, lo poble, plorant diguè,
Es lo mantèll de la regina
Qu' ha de tornar.—

Tot era dol; per tot matança
Veyan mos ulls; los bons morian,
La llibertat, nostra esperança,
Morta d' horror y d' anyorança,
Los de Felip presa tenian.
Vá dir Felip:—Un fort alsém,
Que Catalunya encar' m' arredra,—
Y, damunt runas, un fort vá alsar
Veyènt lo poble, va dir:—Darém
A Na Isabel mantèll de pedra
Si vol tornar.—

Tot los soldats ho trossejaren
Pátria y honor, virtut y lley;
Mitxa ciutat rasa dexaren;
Nostre pais fort assotaren,
Com criminal, als peus del rey.
Y sempre 'l poble, deya:—Servém
De Na Isabel prenda sagrada,
Y, com es reyna, no faltará;
Per sòn mantèll li donarém

Una mortalla de sanch tacada
Quan tornará.—

Jorns y mes jorns pe 'l mòn passavan;
Del seti estret cent anys ja feya;
Pobles y reys al clos anavan;
Parents y amichs sol me deixavan,
Y Na Isabel tornar no veya;
Y cada jorn al mar venir,
Sempre volia, per esperarla,
Y un jorn veyènt naus arribar,
Diguí plorant:—¡Ans de morir,
Dèu ha volgut que, per mirarla
Volguès tornar!—

—Un rey vos duch, la host va dirne.
—¿D' hont sòu, soldats?—Venim de Fransa.
Lo rey Joseph ha de regirne
Vostre país.—Tal al sentirne
Morí en mon cor tota esperansa.
Un plor com may haguès plorat
Brollant del cor, sentí allavoras
Cremarme 'ls ulls; no he plorat mes.
—¡Ay lás y foll! va dirme 'l fat,
Mes plorarias, si 'l rey que ploras
Un jorn tornès.—

Desd' aquell punt al mar guaytantne
Vatx esquinçant de la regina
Lo rich mantèll, trossos llantsantne;
Y al mòn estich ab gotx mirantne
Que ab lo progrés avant camina.
No tornará, com ha promés,
L' Arxiduquesa, ni dech volerho,
Qu' al sagrament vil ha faltat;
Si per cas torna, no se 'm fá res,
Ja se 'n 'nirá; jo sols espero
La llibertat.

FE

N.° 10.—**Lo cant de Salomó**, de *D. Anicet de Pagés de Puig.*
N.° 11.—**Reculliment**, de *D. Anicet de Pagés de Puig.*
N.° 12.—**Amor**, de *D. Jascinto Torres y Reyetó.*

CANT DE SALOMÓ

Ego dilecto meo, et dilectus
meus mihi.
Cantica canticorum, Cap. VI. ver. 2.

L' Espós gentil, la Esposa encisadora.
Abdós s' aymavan ab igual tendresa:
Ell era un rey, Ella era una pastora:
Ell era tot amor, Ella bonesa.

Y cada nit la Esposa se dormia
quan l' Espós ab un bés sos ulls tancava:
Ell feya brunzir l' arpa á trench de dia
y Ella per escoltarlo 's despertava.

—Vina ab mí; ja 'l sol daura la montanya:
¡oh Sulamith! la matinada es dolsa
y t' he fet amor mèu, una cabanya
ab rams de tamarin y brins de molsa.

Ningú la sap: encare cap pastora
tremolenca d' amor l' ha trepitjada:
ofrena es del Espós que t' enamora:
jo per tú y tú per mí: tú ets ma estimada.

Eixa via que veus de verda alfombra
hi mena dret..... ¡quins márges y voreras!
Flayran be 'ls roserars y fa bon' ombra
l' ample y espés fullám de las moreras.

Si 't cansas pel camí, m' amoroseta,
fondos prats trobarém que 'l sol no escalda,
y 'ns asseurém tots dos damunt la herbeta
y jo posaré 'l cap sobre ta falda.

Afányat; guayta, desde assí se ovira
son vert teulat d' eterna primavera:
hi som aprop; ¿no sens ja com sospira
la font que 'ls peus li besa joganera?

Ja hi som: ¡quina frescor y quina flayre!
flors que trepitjas, brancas que 't coronan,
font clara, raigs de sol y onadas d' ayre,
¡oh Sulamith, la benvinguda 't donan!

Jo he deixat mon palau sols per aymarte
y eix niu petit he fet per tú, m' aymia:
si mos somnis eix niu pogués contarte
¡ quinas cosas mes dolsas que 't diria!

Acóstat: ningú 'ns veu. Plé d' esperansa
prop tèu se 'm gonfla 'l pit, ¡oh esposa bella!
com lo pit del colom trist d' anyoransa
cuant atrapa y enronda á sa parella.

Acóstat; ningú 'ns veu. ¿Qu' es, me demanas,
aquest remor? ¿per ço besarm' no gosas?
tal volta 'l fan las tortras boscatanas
qu' entrar assí 'ns han vist..... ¡ son tant gelosas!

Desclou eix cinturó que 'm desespera,
Deixa caurer la túnica prehuada:
¡ja 't cobreix fins als peus la cabellera
com cobreix un joncar font regalada!

¡Qu' hermosa qu' ets, qu' hermosa qu' ets, aymia!
Pastoreta gentil d' eixas montanyas,
jo t' am' cada jorn mes y ésser voldria
lo tel mes amagat de tas entranyas.

Te ha donat son trepitj dayna lleujera
y es ton coll com de tórtora galana,

y son tos fins cabells tanys de palmera
y es ta boca la flor de la magrana.

Lo sol béu llum en tos ullets encesos;
tas galtas, prats de lliris, son hermosas;
tos pits rodons que no aplanan mos besos
dos terrossets de neu que crian rosas.

¡Quin plaher! al estrenyer ta cintura
ma ubriaca pensa de aquest mon se oblida,
y en un bes llarch, brusant, plé de ventura,
sento, ma esposa, que 'ns partim la vida.

¡Deturat temps! mir' á l' aymada mia;
no has pas vist may, oh monstre de feresa,
alegría en lo cel com m' alegría
ni bellesa en lo mon com sa bellesa.

¡Oh amor! ja desfalleixas fadigada
y ab tas festas y jochs ja no m' animas:
dorm, oh Sulamith; ton son m' agrada
perqué fins somniant dius que m' estimas.

Ton blex cansat que ma victoria canta
ressona dins mon cor ab dols misteri,
com ressona á la nit dins l' Arca santa
la suau armonía del psalteri.

¡Oh Sulamith! tú ets bona entre las bonas;
tú ets hortet tancat, font sagellada;
jo sol flayro tas flors, béch en tas onas;
jo per tú y tú per mi: tú ets ma estimada.

En nostre amor s' hi enclou, muller hermosa,
la vritat, la bondat y la bellesa:
de sagrar nostre amor, oh casta esposa,
jo te 'n faig verament santa promesa.

¡Ufanárten be pots! A sa memoria
los esclaus y senyors, los forts y febles
acotarán lo cap: signe de gloria,
tothom ne tindrá esment en tots los segles.

Y eix niu petit qu' he fet per tú, m' aymía,
estendrá son fullam per prats y comas,
per montanyas y pláns, y será un dia
la cabanya payral de tots los homes.

Benehiré lo herbám de aqueixas serras,
flayre de vida llensará eix paratje,
y pastors y remats de totas terras
assi farán un jorn sant romiatje

Ab ofrenas y prechs las mans impuras,
tremolosas damunt del pit creuhadas,
assí vindrán las géneras futuras
á besar lo polsím de tas petjadas.

Y 'l cadávre del mon, alsant sa llosa,
redressantse en la terra redimida,
assí vindrá ab má seca y temorosa
á trucar á las portas de la vida.—

Dins sa cambra reyal, en dolsos llassos
assó 'l bon Rey á sa estimada deya,
y mentres ella, esclava entre sos brassos,
bèn ferida de amor de amor sonreya,

Núvols d' encens lo sagrat llit cobrian.
y chors de místichs serafins cantavan,
y las espasas núas relluian
de milérs d' ángels que al entorn vetllavan.

RECULLIMENT

Ascolta!

Dels vells turons, pel llamp ja sosmogudas
quan udola 'l Mestral las rocas cauhen;
y ab sos trossos, avans espant dels homes,
en lo fons de la vall los noys hi jugan.
Lo hivern ab fret alé las flors asseca
y 'n fá pols y brossám. De lluny flayrantnos
nos aguayta la mort. Anima mia,
tot fineix en lo mon. ¡Medita y prega!

En va la jovenesa, torrentada
de sanch bullenta que engluteix á voltas
al juhí fantasiant, en vá joliva
infla de vida 'l cor, y aixampla 'ls muscles
ab buf que sembla etern: la sang mateixa
que atlleta eixa ilusió los cuchs ¡ay! cría
que habitarán un jorn, com derrers hostes
lo alberch buydat de la ergullosa pensa.

En va lo esguart de la ciencia ardida
esbrina lo infinit; en va escorcolla
las entranyas del mon que Dèu amaga.
Quan mes en son poder confía l' home
y repta terra y cel, tenir creyentse
segur lo cap y ferma la petjada,
veu que los llamps sobre son front serpejan
y sent dejús sos peus que 'l sol tremola.

Sobre 'ls homens hi há Dèu, ánima mía:
¡trista de tú si del ergull esclava
no sents qui ets tú y qui es Ell!... millor te fora
no haber vist may la llum; mes te valdría
ser com eixos llambrichs, fills del sepulcre,
que viuhen de la mort voltats de fosca,
perqu' ells en lo carner al menys se afartan
¡mes l' ergull dels humans sempre fameja!

Dèu es lo bell, lo sant, lo veritable,
principi y fí del mon; tú ets la follía
que viu frisant xuclada per la febra:
Ell es torrent de llum, tú ets abim d' ombra:
Ell combla la buydor ab sa paraula
en un instant; y tú, mesquina esclava,
en un segle, vetllant de nit y dia,
no podrias formar ni un grá de terra.

Los ángels davant d' Ell plegan las alas
y las onas del mar son nóm mormolan
y 'ls estels en lo espay sa gloria escriuhen.
Mes foll que tots, davant de sa grandesa
sols l' home aixeça 'l cap ¡y Ell lo perdona!
Anima mia, esbada las parpellas,
ix del abim' hont lo pecat te xucla
y retorna á ton niu, mentres n' es hora.

Si blat y jull plegats en lo camp naixen
prou que 'ls tria 'l garbell y dins la sitja
no 's barrejan pas may: l' aigua fangosa
serpejant entre 'ls rochs se torna clara:
l' arbre qu' es bort ab un tany bó se empelta.
Dexondeixte en la pols, ánima mía,
y prega humil á Dèu, que la pregaria
es la teulá de Job pel qui te lepra.

Sota 'l pés, defallida, no te ajagues
de tos pecats, que 'l bon Pastor já vetlla
y per cercar la ovella qu' es perduda
deixa 'l remat. La rosa de Macdála
per l' alenada de un mal vent marcida
als raigs del sol ixent florí altra volta.

Deu ha dit que 'l qui peca set vegadas
ja fa bon' obra si á la fí s' esmena.

Si la disort son jou al coll te posa,
arrúp lo cap, que per ço es fet de terra;
y si Dèu vol probarte en ta amargura,
de t' avior reyal no te 'n recordes,
ans sempre humil ta mesquinesa esmenta,
que al impuls furient de la ventada
la canya per humil no mes se vincla
y lo roure ergullós sól estellarse.

Afányat á passar aquest desterro
pèl camí dreturer sense que 't torben
brugits del mon; follía cercar fora
lo plaher qu' en ton sí pots trobar sempre.
Si 'ls rochs t' espeuhan y la set te abrusa
y la fam en ton cos sas dents enfonza
y defallida caus, ¡alsat y pensa
que Dèu t' espera al terme del viatje.

Quan del cim dels turons las rocas cauhen,
ab ellas richs palaus los homs' aixecan,
y 'ls arbres y las flors que 'l gél desfulla
ja tornan á brotar quan lo fret minva.
Per l' esperit no hi ha en tota la terra
fóssa prou gran. La mort no escau al home
qne té per patria 'l cel. Anima mía,
tot renaix en lo mon ¡Créu y espera!

AMOR

Á LA SENYORETA DONYA VICENTA VILARÓ Y COLL.

¿Que fora 'l viure si ab la mort finissen
de nostre esprit las somniadas ditxas?
F. P. Briz.

Sens' nort y sense guia
y 'l cor mitj adormit, del món jo anava
seguint l' asprosa via;
de res ma pensa esclava,
ni una tendra ilusió mon front besava.

Ni un bell recort me feya
sentí' en lo pit lo corch de l' anyoransa;
tampoch may entreveya
del temps en la mudansa,
asserenat lo cel de ma esperansa.

Las flors que lo Maig dona
en va prop mèu badavan llurs poncellas;
en va sospirant l' ona
volía en las nits bellas
retratadas mostrarme las estrellas.

L' oreig de primavera
no espargia per mí flayra exquisida;
la vida ma mort era,
y m' ánima entristida
contava pèls iverns la mèva vida...

Dut jo d' Amor en alas
dols somni s' es tornat la vida mia:
las mes hermosas galas
que la natura cria
m' están parlant d' amor y poesía.

Jo veig com d' esperansa
somriu la fló' al obrirse, y s' abandona
al vent, que suspirs llansa;
com ella, juguetona
mentre' ell la vá besant, perfums li dona.

Jo veig tendras aucellas
volar de branca en branca enjogassadas
y entench llurs cantarellas,
quan en las fondaladas
cercan lo niu queixantse enamoradas.

Jo sè perque ab l' aubada
s' alsa del riu la boyra vagarosa,
de son amor portada
son llit deixa afanyosa,
besant dels monts la testa superbiosa...

Sento dins mon pit viure
inmens desitj qu' á ignota vida 'm llansa,
lo pervenir somriure,
y com, plé d' esperansa,
volant vers un ideal, mon cor avansa.

D' Amor la flama sento
que dona llum á m' ánima y ma pensa:
per esta llum esmento,
quan mir' la buydó' inmensa,
allí hont ella es mes pura y mes intensa.

¡Amor!... Flam que llumena
vivificat en auras d' esperansa,
llas que als cors encadena,
misteriosa anyoransa
per milló *Amor* qu' en altre mòn s' alcansa;

Sospir d' harpa divina,
que revelant regions de fantasía,
al feble esprit domina;
au que pèl mon fa via
pera tornarse'n al Eden hont nia!

~~~~~~~~~~~~

¡Veníu, veníu ma hermosa!
gosém del cor l' alegra primavera;
ja l' aura desficiosa
d' un primer bés espera
l' alé portarse 'n per l' espay lleugera.

Prop d' espessa floresta
tindrém com niu caseta reserada
y, com en jorn de festa,
nos sorpendrá l' aubada
joyòs lo cor, la testa engarlandada.

Las aus llurs cantarellas
refilarán prop nostre ab mes dolsura;
las flors y las poncellas
exhalarán mes pura
la flayra de que 'l zéfir se satura.

Veurém com la fló' 's bada,
las perlas recullint que l' auba envia,
y com, pèl vent gronxada,
al naixe' hermós lo dia
las espargeix plorant de gelosía.

Veurém de la fontana
joliva l' aiga joguessá' ab l' arena,
folgar ab l' herba blana
l' aura de perfums plena,
quan sol ixent sos cabells d' or destrena.

De la nit la regina
lo nostre apartat niu vetllará muda:
~~~~~~~~~~~~

veurémla que camina
com verge desvalguda
que anyora amors y va pèl cel perduda...

Y contarém la vida
per los viatges anyals de l' aureneta;
pèl temps qu' en la florida
vorera del riu quieta
lo rossinyol festeja á sa aymadeta.

Si un jorn una primera
arruga en nostre front portém impresa;
si, prop la hora darrera,
sentím que la vellesa
ab son alé gelat lo cor 'ns besa;

No de la Mort tirana
hem de temer lo cop pensant, aymia,
que la freda fossana
ha d' esser algun dia
lo llit nupcial vers hont aquella 'ns guia.

En ell deixant las galas
que 'ns donga 'l mòn, de l' ánima lliurada
desplegarém las alas
é irém d' una volada
allí hont l' Amor n' es llum d' eterna aubada.

PREMIS ESTRAORDINARIS

Premi del Ilm. Sr. Bisbe de esta diócesis.

N.° 13.—**La Bandera, de Santa Eularia**, de *D. Frederich Soler y Hubert.*

Premi de la Exma. Diputació provincial de Gerona.

N.° 14.—**L' Hereu**, de *D. Joan Baptista Ferrer.*

N.° 15.—**Girona inmortal en 1285**, de *D. Joaquim Riera y Bertran.*

Premi de la Exma. Diputació provincial de Lleyda.

N.° 16.—**La Batalla de Ilerda**, de *D. Frederich Soler y Hubert.*

N.° 17.—**Indíbil y Mandoni**, de *D. Angel Guimerá.*

Premi de la Societat artístico-literaria La Mi steriosa.

N.° 18.—**Lo nostre temps Epístola á Guillem**, de *D. Joaquim Riera y Bertran.*

LA BANDERA DE SANTA EULARIA

Mostrose la santa tan amante
de la cruz de Cristo, y de su patria,
que ni viva ni muerta la dejó.
Francisco Garáu.

I.

Un jorn de matx, quant la darrera
Flama del sol ja se n' anava
Cap á morir,
De rotx damás una bandera
Monja gentil, cantánt brodava,
Sòta 'ls xiprers del monestir.

Qu' era al convent tres anys ja feya
Sens anyorar del mòn la joya
Ni los joyells.
—¿Per qué cantéu, mare? li deya,
Mitx sonriguènt, bonica noya,
Tot capdellánt troca y capdells.

—Cántich d' amor y d' alegría
Plena de gotx mon ayma canta,
Qu' estich brodant,
Per' ennoblir la pátria mia,
Rostre diví de Verge santa
Que desde 'l cel m' está esguardant.

Martre va 'ser y ab sa puresa
Del Dèu del cel la eterna gloria
Lograr poguè.—
—Contáume donchs, mare abadesa,
De sòn dolor la trista historia,
y de genolls la escoltarè.—

Y la noyeta, acondolida,
Sòta 'ls xiprers s' agenollava
Pera sentir:
Mentres brodant tota enternida,
Monja gentil axís parlava,
Sóta 'ls xiprers del monestir.

—Ha reflorit la primavera
Mes de cent cops, dès que vivia
A Sarría,
Plena d' amor, noya encisera,
Que dins son cor la fé sentía
Ab que Jesús al mòn salvá.

Com ella 't dius, tendra Layeta,
Com ella vols tota ta vida
Pregar á Dèu.
Prega qu' un jorn, com la noyeta,
Sias de Dèu verge escullida,
'Prop de Jesús, al costát sèu.

Un jorn d' estiu á Barcelona
Se 'n va venir de matinada;
Car són amor,
Del martre sant palma y corona
Volia dur, per sè estimada
De Jesucrist nostre senyor.

Del Prefét vil de Roma augusta
Lo cristiá llavors sufría
Rábia crudel.
Del únich Dèu la causa justa
Ella al tirá mostrar volia
Per' arribar mes prompte al cel.

Mostra donant de son judici
La eterna lley va publicarne
Qu' al mòn salvá.
Va profanar lo sacrifici
Dels infidéls, y vá irritarne
Lo cor iních de Daciá.

Llavors del cel lo tendre lliri,
Entre torménts, botxíns marciren
Ab cor crudél,
Y, entre 'ls dolors de sòn martiri,
Dels llabis sants cançòns s' oiren
D' amor y gotx, de gloria y cel.

Lo ferro y çer la traspassaren;
Brasas y calç varen cremarla.
¡Ay quin dolor!
Sempre son cant soná' escoltaren
Fins qu' aprop sèu Dèu va cridarla
Acondolit de tant amor.

Nú y en la creu, son cos puríssim
Fora ciutat los vils de Roma
Varen posar.
Son esperit d' amor santíssim
S' endugué al cel una coloma;
La nèu son cos va amortallar.—

Axís parlá, tota enternida,
Mentres la llum del sol anava
Cap á morir,
Monja gentil, y, ab veu sentida,
Brodant damás, axís cantava
Sòta 'ls xiprers del monestir:

—Pe 'ls ciutadans de ton llinatje,
Verge del cel, una bandera
Estich brodánt.
Brodo de blanch ta santa imatje:
Demana á Dèu qu' aytal senyera
Vaja pè 'l mòn sempre guanyant.

Lliri del hort, Laya adorada,
Pè 'ls catalans á Dèu implora
Ab dòlç amor.
Umpla de flors sa terra aymada,
Y aquest damás siga penyora
De llibertát, gloria y honor.—

II.

Díjole el veterano á su bandera:
—Hecha un giron estás, bandera mia.
Cea.

—Ja fina 'l bè de ta fortuna;
Ja Felip quint bat ta darrera
Tropa de braus, ciutat comptal;
Diu un soldat, en la nit bruna,
Sòta dels plechs de la bandera
Y recolzát al muradal.

¡Ay, catalans! ojâts la historia
D' aquest damás, qu' ab sa alenada
Fá desplegar un vent de mort;
Ell per lo mòn ab la victoria
S' ha passejat: sa esbategada
Fèu tremolar al mòn de por.

De Dèu va 'ser santa penyora;
Se va clavar mes de cent voltas
Damunt castèlls enderrocáts.
Cruxint avuy sembla que plora;
Sembla cantar tristas absoltas
Veyent morir las llibertats.

¡Ay, rotx damás de la bandera
Que 'ns vas guiar á la batalla,
Tot esquinsat vès ab lo vent;
Que Felip quint nostra senyera
No toque may, ni la gramalla
Del gloriòs Concell de cent!

Vèsten al cel y á la adorada
Laya gentil, nostra madona,
Digas qu' al bò vençè 'l tirá;
Que, sense fills, de mans lligada,
S' ha agenollat sa Barcelona,
Y lo botxí lo colp dará.

Que, com un jorn, ab cor de fera,
Los infidels l' atormentaren,
Son poble avuy patéix dolor.
Vèsten al cel, santa bandera,
Digas á Dèu que ja finaren
Pau y virtut, gloria y honor.

Y, ans de deixar la nostra terra,
Obra tos plechs, la imatje mostra
Del angelet que 'ns protegí.
Conta, damás, los fets de guerra
Que, per lo mòn, la pátria nostra
Mes de cent cops van ennoblí.

Conta 'l brugit y la cridoria
De quan los saigs cridant anavan
Acompanyant á n' al veguer,
Y 'l comiat de la victoria
Los ciutadans encarregavan
Al capitá gonfaloner,

Conta que quan te duya un noble,
Y acatament de tots rebías,
Quan te pujavan al finestral,
—¡Ja guanyarém!—cridava 'l poble,
Car no tornar jamay debias
Sense cubrir ab llors ton pal.

Conta qu' un jorn, quan t' aixecaren
Contra l' alarb, de gotx la ensenya
Pera ton Dèu tu vares 'ser;
Conta que, ab dol, un jorn portaren,
Sòta tos plechs, allá en Cerdenya,
Mort En Desvalls lo conceller.

Dels abatuts soldáts francesos
Contam la pòr y la fugida;
Dels catelláns la humilitat,
Quan, sos soldats veyènt malmesos,
Van respectar, l' arma rendida,
Del conceller lo dret sagrát,

¡Ay, y desprès de tanta gloria
Veus als soldats de terra llunya
Esclavisar als catalans,
Tu, lo mantell de la victoria,
Símbol d' amor de Catalunya,
Gloria y penò dels ciutadáns!

¡Ay! rotx damás de la bandera
Que 'ns va guiar á la batalla,
Símbol d' amor, de pátria y lley,
Pera cubrirs' mon cos t' espera;
Mellor es 'ser d' un brau mortalla,
Qu' encatifá 'l paláu d' un rey.

L' HEREU

La casa no caurá pas.

I.

De Torroëlla á Figueras,
De la Muga fins al Ter,
No s' troba en tota la plana
Fadrí de mes pardalets,
Ni de mes anomenada
Que 'n Janet de ca 'n Pibern.
Com que es casa ben fornida
De caudals y bons esplets,
Y de tota aquella hisenda
Ell n' es lo cridat hereu,
Pot rumbejar preuhats trajos
Fets pels millors calseters;
Y essent, com es, lo noy guapo,
Ben plantat y jovencel,
La vermella barretina,
Lo gech curt ab lo coll dret,
La armilla ab botons de plata,
Calsa ampla de vellut vert,
Al coll mocadó ab tombaga
Y guarnits abdosos peus
Ab l' enflocada espardenya,
¡Conteu si li escauhen bé!
Divertits com ell no 'n corran,
De mes galans no 'n cerqueu;

Per després, franch y cor noble
Se 'n dú la palma 'n Janet.
Be 'n parlan prou las donzellas
Que suspiran per promés;
Las mares, quan van á fira,
¡Cóm llambregan entorn d' ell!
Fins alguna, dant la volta,
Fa com qui d' etzar lo veu,
Y, escometentlo riallera,
Li parla del mas y l' temps,
Girant després la conversa
Sobre saraus y festegts,
Per caurer, com qui no hi toca,
Sobre una filla que té;
Que un bon partit per las noyas
No es per fer lo desentés,
Y, tractant de aixó, las mares
¡Figuréu 's que no han de fer!
La festiva jovenalla,
Que corra mercats y aplechs,
Voltejant se deixa caure
Al hostal hont vá l' hereu,
Que allí s' tractan romerias
Y s' parla de galantegts;
Y, com sempre es lo cap d' aula,
De amichs mes que n' vol ne té.
Aixó si, quan hi ha balladas,
Lo primer cap es per éll,
Que l' contrapás lo punteja
Com cap mes n' hi púga haber;
Y de un cantó de la plassa
Li trauhen, fentli 'n present,
La nineta mes hermosa
Que en los voltants se coneix;
Poncella de dolsa flayra,
Bresca de esquisida mel,
Ab una careta d' ángel
Blanca com un glop de llet,
Mes que quant l' hereu la guayta
Hi planta encesos clavells,
Puig que amorosa vergonya
Foch en sas galtas encén.

Com l' hereu cercá tabola
Hont hi ha broma l' trobarèu.
A las curtas y á las llargas
La pilota juga bé;
Als tres toms per Sant Antoni
Hi vá ab molts flochs y serrells,
Y á fontadas y á casseras
Tot seguit té qui l' segueix.
Molts dissaptes cap al vespre
Baix las finestras se l' veu
Cantant cansons de la terra
Rodejat de ayrós jovent:
Que aixís ab las minyonetas
Se descapdella l' festeig,
Y 'ls festegts son paranys dolsos
Per lligar cors ignocents.
Ell alegra tot lo poble,
Ell sosmou tot lo jovent:
Quasi sempre es lo cap d' hora
Y l' paborde del Roser;
Ell es, sortint del ofici,
Lo qui encanta l' pá beneyt,
Y pèl Sant, es éll qui lloga
La cobla de mes bon preu.
No es estrany que pels vols tinga
La anomenada que té
Y que, entre enveja y respecte,
Digan molts: «¡Ditxós hereu!»
Poch cas fa de las lloansas,
Que massa sovint se 'n sent;
Y al veure qne certas noyas
L' ullejan perque rich n' es,
Ab certa tristor sòl dirlos
A sos companys somrisent:
«No só pas cap firetayre
»Per vendre mon cor á pès,
»Mes tampoch cap vull comprarne,
»Que un cor no s' paga ab diners.»
Y seguint saraus y festas
La gara-gara sab fer
A totas, que fins que s' casi
Lo que busca es passatemps.

¡Ab quina manyagueria
Las galanteja en l' aplech!
De cayrell la barretina
Que n' diuhen de dos intents, (1)
De reüll virant la vista
Balandrejäntse rialler;
¡Quinas paraulas mes dolsas
A la orella 'ls diu l' hereu!
Mes entre 'ls companys ja s' conta
Que aixó no ho fá, si al aplech
Hi baixa aquell donzella
Ab qui sól fé 'l cap primer;
Puig com ja sab que és gelosa,
No vol darli sentiment.

II.

No cregau que desconega
Lo rich hereu los pesars,
Que la espina naix dessota
De la rosa mes frescal,
Y en lo abril florit, si gebra,
La gebrada fá mes dany.
Son pare, com tots los pares,
En ferse avi un jorn pensá,
Que es desitj del qui té hizenda
Apuntalar lo casal;
Y una pubilla á montanya
Per son hereu hi trobá;
Mes pèl noy, á qui no tentan
Ubagas ni oliverars,
Pèl noy, que ab tot son cor ayma
La poncelleta del plá,
Per est noy, fou la tal nova
Un punyal enmatzinat:
Y l' cop mes lo neguitéja
Per haberse 'l de callar;

(1) La barretina de dos intents es doble: vermella de fora y forrada de negre; y quant lo pagés porta dól, se la posa de la part negre, ab la gira vermella, aixis com avans la portava vermella ab la gira negre.

Puig si ho sabia sa nina
Moriria de un esglay.
Assó en la casa fou causa
De queixas, y prechs y planys,
Que ab bon fí volía 'l pare
Sostenir sa autoritat;
Mes l' hereu li deya: «¿os mancan
»Hisendas per conreuhar?
»¿Perque, donchs, altras hisendas
»Enmatllevadas buscau,
»Donant mon cor per fermansa
»Y per preu mon plor amarch?
»No busqueu pubilla, pare:
»Una filla heu de buscar;
»Que molt prest á mas germanas
»Marits se las endurán
»Y alashoras, á vosaltres
»Digaume, ¿qui os cuidará?
»Si es pubilla, voldrá serne
»La senyora, com li cal;
»Tot á son gust voldrá ferho,
»Res dels vells bè li caurá;
»La que jo estimo, á esta casa
»Sols un cor hi ve á buscar,
»Y estigueu cert que en complaure' os
»Trobará lo pler mes gran».
Y quan aquest punt tocavan
Ja se alsava tempestat:
L' amo furiós, la mestressa
Y l' avia, llagrimejant;
L' oncle monjo ab llatinadas
Probant que li fa molt dany
A un jove lo enamorarse;
Y 'ls mossos, de baix en baix
Murmurant, perque ja saben
Que l' grop sempre sobre ells cau.
Tot alló senyal ne duya
De acabar ab un fracás,
Que l' hereu se enmalaltía
Com taronjer corsecat;
Mes l' avia, que li es padrina
Y per ell se beu la mar,

Que per darli la má n' torna
Quant tots los altres hi van,
Un dia tota enfadada
Ab l' amo se vá tancar.
Del parlament que tingueren
Ningú n' ha hagut esment may;
Mes lo cert es que ab una hora
Com una mitja 'l girá,
Y que passats quinze dias
Ja n' era l' hereu casat.
Desde llavors, á la casa
Hi torná la santa pau.
La jova hi es tant volguda
Que ella es la que ab tot don' má;
¿Y com no, si sa modestia
Y amor, un ángel la fan?
Per assó n' Janet, al veure
Als seus pares estufats
De gaubansa, y que res troban
A bon punt si ella no ho fá,
A tots somrisent se 'ls mira
Y apar que 'ls diu, tot callant:
«¿La pubilla de montanya
»Valdria com esta val?»
L' hereu ha cambiat de gustos
Com li cal al nou estat.
Ja no es aquell que corria
Las firas y los saraus,
Puig diu que qui 'l cel té á casa
Es boig si á fora se 'n va,
Y que l' hereu, quant seny posa,
Al pare deu descansar.
Aixís com la fadrinalla
Portava contenta avans,
Ara son los caps de casa
Qui ponderan lo que ell val,
Que si sab menar las terras,
Tambè fer be á tothom sab.
Si algú malhauransas plora
Per ell n' es aconhortat,
¿Tè l' masover mala anyada
Y don' fallida la part?

«No pot mes, diu á son pare,
»Un altre any ja pagará»;
Y 'ls pobres, sense la almoyna
May se 'n tornan del portal.
Ab un moliner de vila
Casa una germana enguany;
Sobre dót regatejavan
Los pares, com molt se fá,
Y ell digué, prenenthi cartas.
«Déulas, pare, tan se val;
»Per mil lliuras mes ó menos
»La casa no caurá pas».
Per lo bon camí que porta
L' heréu, ¿qué será demá?
Quant un fadri estern ne plori
Revessos ó desenganys,
Fent com feren los séus avis
Li obrirá lo lloch payral.
Quant ab blanca cabellera
Vingan á honrarlo los anys,
Será l' conseller del poble
Y li dirán *lo bon Jan*;
Quant la vellesa l' encorvi
S' asseurá prop de la llar,
Y als nets contant bellas gestas
Y ensenyántlos'hi á resar.
Ventará 'l caliu del avís
Perque no s' apagui may

GIRONA INMORTAL EN 1285

Que l' Empurdá senyorejes;
que Llers sofresca ton jou:
Rey del *Chapeu*, ta corona
no porta 'l joyell mellor.

Carrer de Ballesterias,
feyneja, que 'l tens aprop:
prepara 'l joyell... s' atansa...
De Girona es al enfront.

Comte de Foix, mal missatge
t' ha encomanat ton Senyor!
¿Parentiu vens á retraure?
¿Vens á oferir guasardons?

¿Com no sabs que tremp de ferro
tè l' honra de nòstre Folch?
Vésten, y al cel regracia,
que 't lliura de mala mort.

Nos assetjan... ¡Bè trigavan!
L' ardiment de nostres cors
ha menester esbargirse
com del vent la xafogor.

Serrahins, vostre coratge
ha donat lo primer colp;
vostras sàgetas y dagas
han fet feyna de debó.

Folla es, Príncep, la venjansa
que ton pit posa en cremor...
¿Ignocents tu butxinejas?
Presoners al altre mon.

D' acometre aprén, *rey* Cárles,
centuplica 'l teu esfors,
ó 'l mal amo á qui servexes
escupirte pot al front.

Lo Rey ver de nostra Terra
ja 's dexonda del seu sò:
catalans de totas bandas,
¡via sus contra 'ls fellons!

Quan la pátria sofreix guerra
Los plahers deshonras son:
si Aragó no 'ns vé en ajuda,
catalans lluytarèm sols.

No será! A aydarnos s' apressan
germans nostres de l' Unió:
Hostalrich, burja francesos!
Besalú, dalla traydors!

La ventada de marina
bona pluja ha dut als cors:
no son faulas las prouhesas
d' En Marquet y d' En Mallol.

Gironins, sus! Destrenyéulos!
Que no 's ponga may 'l sol
sens dexar nous llors de gloria
soleyats ab sa claror.

Guaytéu! Nostre brau Cardona
cada punt més coratjós.
Guayteu! Lo ver Rey s' atansa
seguit de valents en flor.

Comtes d' Urgell y d' Empurias,

Moncadas y Cervellons,
de la brahor de qui us mana
bé 'n podreu donar rahó.

Com bromada gegantina
qu' entolda 'l cel de negror,
duhent la pedra qu' esmicola
los sembrats y esquexa 'ls brots,

A esvasirnos los franchs venen,
llampejant ira y rancor...
No 'ns fan pòr exas fileras
ni 'ls atapahits bastions.

Dels fonévols y las gatas
no 'ns esglaya 'l batre fort...
Esbuquéu nostra muralla:
rera 'l mur hi há 'l muralló.

Acostéu més ginys de guerra,
acostéulos més aprop...
¡Bona llar tindrá Girona,
fent cremar vostres tions!

La ciutat es nau rublerta
que no volca la maror...
¿Cóm volcarla, si la mena
lo més gran nauxer del mon?

Primer que cedir las aiguas
del Onyar llansarán foch:
primer durém nostras fillas
á las gorgas del afront.

Combatem per la justicia
y 'ns comana 'N Ramon Folch...
¡Fins sens murs y sens adargas
nos batriam com lleons!

Llamp del cel que us aclarexi!
¿No veyeu que Deu no 'u vol?

¿No veyeu la hórrida pesta
escampant sos negres còrps?

En vosaltres se rabeja,
si en nosaltres sembra dol:
Sàn Narcís ayma á sa filla
com la filla ayma son cos.

Y hem de caure? ¿Hem de blincarnos?
¿Pactarém la rendició?...
Vells y nins de fam ja moren:
prest de fam morirém tots.

Brau nauxer que la nau anclas,
no rezelis per ta honor...
Vint jorns de espera es lo pacte:
vint diadas passan tost.

Lo Rey ver es qui t' ordena
donar trèva á ton esfors.
Tan heroica n' es ta calma
com ho ha estada ta brahor.

Ergull noble has de sentirne:
mira al Rey dels invasors:
flagellat per la malura
es conduhit á Castelló.

No 't fadigue, no, la trèva:
los qui agreujan nostre sol,
mès que vius, ja semblan ombras
caminant dins la foscor.

No 't fadigue, no, la trèva:
veus l' esglay corrent á doll,
com del Ter las claras aiguas,
per lo camp del sitiador.

Las victorias del de Lluria
son per' ells nuncis de mort:
nova peste esferahida
no 'ls daría esglay pitjor.

Demá finan las vint diadas
y no vè 'l pregat socós...
Rey En Pere, ¿nova volta
en mitj dels plers te condorms?

Hem lluytat duas mesadas
que han passat com lleuger vol
d' oranellas que retornan
al camp de la sèua amor.

Més lluytarém... ¡Impossible!
Dèu no vol la mort de tots.
¡Entra, Infant, dins aquest temple
que per altars tè enderrochs!

Esguarda 'ls nostres com surten,
cap d' Esquadra l' ardit Folch...
Bè fan tos vassalls, guaytantlos
ulls badats d' admiració.

Bè fan retinguent la joya
que voldría estendre 'l vol...
Lo trepitj se sent encara
y 's veuhen alsats penons.

Plana enllá encara brillejan
elms y escuts ferits pèl sol...
Al lluny ja 's perden... Francesos,
johiu ara vostra sort!

———

LA BATALLA D' ILERDA

César y Pompeyo.

Del Sícoris fondo mirànt la ribera
Un jove que porta lo manto de grana,
Y en l' alta cimera
La lloba romana;
—Un' altra vegada, ab ràbia murmura,
Un riu me detura.

¡Quí sab! desprès pensa, pot 'ser en sa ona,
Per darm' la victoria, lo dèu de la guerra
Me dú la corona
De rey de la terra.
¡Quí sab!—Y enlairantse al cel sa mirada,
Hi resta clavada.

Daurantne los núvols l' aubada clareja,
Las ombras 'replegan sa negra mortalla;
Del sol, que brilleja,
Un aigla devalla,
Y xiscla, y revola, y, ab dòlça alegria,
A Ilerda fá via.

—¡Oh Jove! tú 'm mostras, ab l' au de la gloria,
La via del sóli, lo jove murmura;
Comensa ma historia.
Lo riu no 'm detura.—
Y mana qu' á Ilerda, ab ànima y vida,
L' host vagi enardida.

Un pont lliga prompte del riu las riberas,
Per ell atravessa la host brava y forta,
Y barcas lleugeras
Lo Sícoris porta.
L' eczércit murmura:—Si aixís tot ho doma,
De Cèsar es Roma.

Los braus de Pompeyo á Ilerda defençan,
Murallas los cercan y Afrani los mana,
Y á lluita se llençan
Ab aima romana,
Y s' baten com feras, y juran occirse
Primer que rendirse.

De vora del Cinca n' arriva un missatje:
—«Mas tropas retudas ja á Cèsar acatan;
«Ab furia salvatje
«Nos vençen y matan
«Y l' host invencible á Ilerda s' atança.
«No resta esperança.»

—Encara 'l Mònt públich podrá defençarse,
Llegint lo missatje, Afrani contèsta,
Y haurá d' entornarse
Si vè de conquesta,
L' ingrát, qu' á Pompeyo, deixánt sa host retuda,
Li paga l' ajuda.

Y mana aplegarne sas tropas guerreras,
Alçar á muralla las máquinas mana,
Que s' batin com feras
A tots encomana.
Y, en barcas lleugeras, de César l' host forta
Lo Sícoris porta.

Ja s' veuhen y s' baten las hosts enemigas;
Sas filas en l' ampla planura s' barrejan;
Com garbas d' espigas
Los caps destralejan.
Y Cèsar murmura:—Que guanyi qui puga.
Avuy tot se juga.

Lo Sícoris porta banderas y cossos;
Las pedras se badan; la vila s' arbòla;
Y s' umplen los fossos
De carn fins la gola.
Ja roban las ombras del sol la llum clara,
Y 's báten encara.

Mes ¡ay de Pompeyo! Sa host ja s' retira;
Del mur del Mònt públich sols resta la runa;
Afrani sospira.
¡Finá sa fortuna!
Sos braus encatifan los murs en que jauhen,
Y al Báratro cauhen.

Fins morts espaventan, car llú en sa mirada
Valor indomable de rassa llatina;
De gala agençada
Los reb Prosserpina,
Y 'ls diu:—Juli Cèsar á Ilerda ja doma.
De Cèsar es Roma.

Y Cèsar, mirantne á Ilerda retuda,
Al temple camina del dèu de la guerra;
—¡Oh, Marte! ja muda
'Vuy d' amo la terra.
Ja Cloto á Pompeyo texéx la mortalla.
Finí la batalla.

INDÍBIL Y MANDONI

¡Auba de Catalunya!...

I.

Soná lo corn dels ausetans. Tarraco
Bada sas portas, y l' estol de guerra
Muntant cavalls de las regions del Orcia
De gom á gom per sos carrers se n' entra.

L' ardit Mandoni, 'l llamp de las batallas,
Devant cavalca, la color de cera,
Contret lo front, ab lo sonrís als llabis
Clavant los ulls en pórtichs y finestras.

Son pas no atura á son redós coblada
L' ignoble xusma dels llatins serventa,
Que 'l poltro al frech dels esperons renilla,
sas clins s' atufan y la carn masega.

Tant sols al veure que l' edil s' atansa
Bridó y estreps llensant bòt de la sella
Y sol se 'n puja los grahons del foro
Dels erts lictors esgavellant las renglas.

Al vent retrunyen los clarins de Roma,
Las ayglas d' or sobre dels caps s' aixecan,
Las armas totas, refregantse, dringan,
Un clam de gloria en los espays se bressa;

Y en mitx sos pobles Escipion lo jove
Mantell de porpra arrossegant s' avensa
Aixís parlant al caballer que arriba,
Del marbre alsantlo y estrenyent sa destra:

—Avuy que os mira la ciutat del Laci
Entorn mas plantas mossegant la terra
L' orgull soperb de vostres cors oblida,
Vos torna á alsar y en son amor vos deixa.

Rebeu ma espasa en vostra sanch trempada,
Deu lleys ab ella als pobles ilergetas:
Ja lliures sou. Indíbil y Mandoni
Viurán de Roma y morirán per ella.—

Mandoni 'l ferro ha tremolat: ab calma
Després l' acota sense dar contesta,
Lo tall besant, per amagar la ira
Que 'l blanch dels ulls espurnejant sangneja.

Y obrintse pas en la maror del poble
Recorre plassas y carrers sens esma;
Y al lluny, tot sol, arrossegant la brida,
Fidel son poltro 'l va seguint darrera.

Tant sols al veure que la nit devalla
De Júpiter tonant calsiga 'l temple,
Y en mitx del ara rebatent l' espasa
Al deu s' encara y ab sos ulls lo repta:

—Guerra á tos fills, oh exelcitut de Roma!
Pel demunt de ton front mon bras s' aixeca;
Guerra á tos fills! que caygue 'l Capitoli
Y sas runas escampe la tempesta!—

Digué ab feresa, y s' allunyá en la fosca:
Sobre l' ara del deu l' acer llampega...
Aprés s' oiren de cavalls la marxa
Y crits de mort enllá d' enllá perdentse.

II.

Es nit encar. Los pobles ilergetas
Rera 'l fort estacat á munts reposan:
Soldats ja vells la fosquetat regiran
O ab l' orella en la pols callats escoltan.

Retruny un corn, y un altre, y ja es lo cercle
Gavell d' espigas que 'l mastral fa moure:
Las tendas cauhen, los cavalls renillan...
Ja l' ample estol cap á la vall s' aboca.

—A mort!—Indíbil va cridant feréstech
Y ab ell Mandoni, comandant las tropas
Envers las ayglas que á la llum del dia
Entre núvols de pols xisclant s' acostan.

Y s' ou lo ferro masegá 'ls arnesos,
Los dards, brunzint, en los pitrals rebotre,
Las carns obrirse al tall de las espasas,
Cruixir las llansas y xiular las fonas;

Y ensá 'ls nafrats agonejant s' unglejan,
Y cèchs y folls abrahonats rodolan;
Y enllá pels peus arrossegant cadavres
Poltros orats la lluyta giravoltan;

Y alsan las picas ensangnadas testas;
Y 'l pes dels morts esllavissant las rocas
Carros y bous y máquinas de guerra
De timba en timba 'ls rierals s' emportan.

Mes ay! tot d' una 'ls ilergetas callan;
Ni avensan ja, ni al colpejar responen:
Lo noble Indíbil del cavall rellisca
Clavada al pit la fulla d' una ascona!

—Avant mos fills!—esglayador s' aixeca
De Mandoni abrassat, mirant sos pobles.
—Avant! Avant!—y arrebassantse 'l ferro
Lo llensa altiu als centurions qne 'l rotllan.

Oh deus! la testa sobre 'l pit decanta,
Sa veu s' apaga, son esguart se torba,
Y al caure en brassos dels companys de lluyta
Per sempre mes l' han revoltat las ombras!

Un crit d' esglay en lo combat s' aixeca,
Y allá van sos guerrers, fugint sens ordre,
Arreu seguits de las potents centurias
Que ab sanch de lliures los camins emporpran.

—Enrera mos fidels!—Mandoni crida.
—Enrera tots!...—Y 'l desgavell l' afoga,
Y un mar bullent á son entorn alsantse
Arrossegant l' empeny entre sas onas.

Llavors los cónsols las legions congregan:
Y al veure al lluny, en son cavall que vola,
A Mandoni salvar lo cos d' Indíbil
Cridan postrats:—Lo mon es teu, oh Roma!—

III.

—Ilerda, *vale*; 'l sol de ta grandesa
S' ha post per sempre en mitx la nuvolada;
La Mort ab toga dels inichs procónsuls
Los peus sangnosos en ta cendra escalfa!

Ilerda, *vale*. Ja no tinch de veure
Tos murs altíssims coronats de guaytas,
L' altar de Belo, tos palaus que miren
Del clar Sicoris las correntas ayguas!

Maymes la esposá de mon cor volguda
Lo dols fillet abrassará en ma falda;
Ni haig de sentir may mes la veu d' Indíbil,
Ni haig d' estrenyer maymes la má dels Barcas!

Devall las runas que 'ls romans trepitxan,
Ben sol, Ilerda, sens capmall ni espasa,
Ben sol, de nit, escoltaré t' angoixa,
Lo drinch dels ferros de tas gens esclavas!

Y entorn mon llit rodolarán los segles,
Y 'ls fills, migrats, oblidarán sos pares!
¡Oh poble trist de mon afany la joya!
¡Oh fat crudel! oh llibertat! oh Patria!—

Aixís planyentse 'l cavaller Mandoni,
En terra 'ls ulls y 'l caperó en la cara
Los llarchs grahons del cadafalch se 'n puja,
Voltat per collas de sayons que esglayan.

Ay deus! la mort en lo combat qué dolsa!
Qué amarga avuy en mitx de sa nissaga
Plaher de Roma, mercenaria impura
Que ven son cap pera nodrir las ayglas!

Ja cau en terra, ja 'ls clarins retrunyen,
Ja 'l front que abrusa en lo piló descansa
Trayent la vista del indret del poble
Que trist se 'l mira ab la rojó en las galtas.

Totduna un crit ha ressonat, sens esma
Las turbas s' obran, los botxins s' apartan:
Feresta dona lo ropatxe á trossos
Ab un nin sobre 'l cor munta las gradas.

La veu Mandoni y las cadenas trenca
Y esten los brassos de genolls alsantse...
Mes ay que xiula la destral, llampega,
Y un tronch desplomas' y una testa salta.

La mare al poble gemegant la mostra:
—¿Qué has fet, oh rassa de tants héroes? Guayta!
¿Y á eix preu te vens á tos botxins? Desperta!
Venjansa y Llibertat!...—

¡Y 'l poble calla!!

NOSTRE TEMPS

EPÍSTOLA Á GUILLÉM

Fill de mòn segle sò. ¿Per qué vergonya
he de sentir, Guillém, al confessarho?
¡Rebujar nostra casa, perque en ella
no sempre hi respirám l' ayre puríssim
que 's respira en los cims de las montanyas!
¡Renegar d' un bon cel, qu' ab fértils plujas
assahona las glevas, perque un dia
la tempestat nos delma!... No, cent voltas:
fill de mòn segle ab gloria m' anomeno,
alsant á Dèu un cántich d' alegría.

No odio 'l temps que fou: may la rancunia
ha guanyat mòn voler; may l' ansia boja
de cegarme ab la pols de runas tristas
á tentarme ha vingut: sempre, com ara,
un cos d' home esmortit m' ha clamat «resa!»
y «descubreix ton front!» m' han dit las ruinas.

¡Que la fé dexa 'l mon! ¡Que las creencias,
bellas flors de la casa, son mustigas!...
¿Pot ser axis? ¿Pot ser que nostra rassa
més s' oblidi de Dèu, quant més prospera?
¿Pot ser que del Senyor los beneficis,
quant més piadosos son, més ingrats fassin?

La fé no dexa 'l mon. Mira cóm solcan
los escullits del cel las mars iradas;
mírals allá afrontar cent morts cruentas,
predicant de Jesús santa doctrina.
Mira humanarse 'ls fills de la venjansa,
y cent pobles formar y en l' amor créxer.

Guayta allí-enllá, hont las forsas multiplican
del gran avens la caminada espléndida,
hont lo travall remou afraus llunyanas,
hont tota idea noble afillats troba;
guayta, y veurás en germanó tendríssima
travall y fé, progrés y virtuts puras.

La caritat vigila com lo guayta;
corra volant als camps d' encesa lluyta;
acull al orfe, y al malalt li dòna
tracte d' amor que cada jorn prospera.
Obra las portas del saber al pobre:
«Vina y conforta ton esprit!—li parla.—
Entra y apren, y del Criador que 't vetlla,
dignificant ton sér, axécat digne!»

Y 'l pobre creu: ab la mirada ardida,
lo cor ansiós y la rahó adressada,
apren, y surt del temple del estudi,
sentintse rich en sa pobresa noble.
Ja no será l' esclau de dura rassa
que 'l desconhorti com als fills l' impía
fera madrastra, que jamay fou mare,
y viu tement que 'l benestar li fugi.
Menys sentirá de la remensa estúpida
las servituts de l' honra embrutidoras:
té 'l front alsat, després que cel y terra
ab bellesa y bondat van regalantlo.

Sab d' hónt pervé y hónt va: sab que s' apresta
á festejarlo 'l mon, si 'l geni aniuha
dins sòn alberch, y surt, coloma nítida
portant ayrosa 'l brot de l' olivera.
Sab qu' es hereu del bè com la nissaga
gronxada per las mans de la fortuna,

y... ¡avant! No dupta, no. Sent com glorieja
la multitut un nom que no recorda
conquestas ni poder. Avant! Travalla,
y gloriejat se veu per tot un poble.

¿Per qué 'm retraus, Guillém, la *vil materia*,
sòn poder ecsecrant? ¿Juntas encara
tón ideal generós al d' exas turbas
á qui axorda 'l remor d' un teler destre?
¿Encara t' espahordeix lo fum que vola
ab los núvols del cel? Del cel la pluja
abundosa caigué; llevá la terra,
y encens d' agrahiment la industria envía.

¡Pobres nins espantats per fumerolas!
¿Cóm no us feu grans jamay? ¿Cóm podeu viure
la vida d' una pòr que may s' acaba?
¿Com l' esglay no us ha mort una y cent voltas?
Los prepotents enginys ab que la industria
s' esten per tot arreu vos enmigranyan,
mes no sòs dolsos fruyts! Vestiu las ricas
telas ab qu' ella us brinda, y ab racansa,
ab racansa crexent veyeu cent voltas
partir, sense vosaltres, trens joyosos.
Mes sempre aquell rezel, sempre l' alarma
del febrosench malalt, sempre las órbitas
badántseus, com las bada pobra aucella
que veu damunt sòn cap áliga impía...!

Guillém, ¡cóm axiqueix lo fanatisme
la grandesa del cor! La veu humana
apar ferest udol; l' abrás que dòna
l' amich al altre amich sembla 'l de Júdas;
las protestas d' amor nascudas semblan
del cálcul malehit; la negra cara
de Satán se projecta en tots los rostres,
y l' infern se projecta en las familias.
Ah! contempla 'ls poblats: observa 'ls homes,
al fregarse de brassos, corgelarse,
tement un malfactor en qui deurían
esperarhi un germá prest á aucsiliarlos.
Las desconfiansas crexen y s' escampan

com las plagas d' Egipte assoladoras:
tot anuncía dols, tot anuncía
que 'l serpent de la guerra va á enroscarse
en lo cos de la Pátria benvolguda
per oprimirla cruél fins á ofegarla!...
. . . .

Per compassió, amich meu: puix ets encara
á la flor de la edat, ta vida allunya
d' exa corrent que 't mena. Al servey pósat
del temps en que has nascut y fésten digne.
Sens abdicar jamay de las dolcíssimas
afeccions de tòn cor, sens que s' apagui
lo caliu qu' en la infancia t' hi va encendre
lo maternal amor, ab la serena
magestat del valent alcansa gloria.

Nostre segle es grandiós, mes en sòs temples,
entre 'l piadós gentiu, marxants s' hi troban:
ánimas vils que sutjan l' ignocencia
per' enriquirse d' ella ab los destrossos.
Denuncía 'ls marxants; llévals l' impúdica
careta que cobreix llurs fesomías,
y sols no t' escaurás en exa empresa
de la virtut humana eczalsadora.
T' hi farán bon costat homes que viuhen
en diversos casals, en valls diversas,
mes que, germans sentintse contra 'l vici,
lluytan espessehits en brau eczércit.
Y no 't dexarán, no: quant més brunzexin
perills á redós teu, més agrandarse
las fileras veurás, y més, llavoras,
sentirás l' entussiasme que jo sento.

PREMIS EXTRAORDINARIS

POESÍA DRAMÁTICA

PREMI DE LA JOVE CATALUNYA

N.° 19.—**Un quadro**, de *D. Eduart Vidal y Valenciano.*
N.° 20.—**L' Avi**, de *D. Joaquim Riera y Bertran.*

PERSONATGES.

Pepa. Edat 40 anys.—Carácter bondadós y senzill. Temerosa de Dèu y de la justicia.—Faldillas de indiana fosca, devantal de indiana de mostra de dol, moçadors al cap y al coll negres: gipó, mitja blava y sabatas.

Engracia. Cor ignocent y hermós com son rostre; digna filla de tal mare. Discreció y talent naturals.— Vesteix lo pintoresch trajo de las nenas de la Costa.—17 anys.

Sr. Fassi. Home travès y ruhí, del que pot dirse qe s' estima mes un duro que un sant.—Pantalon negre, mitja blanca y sabata rossa, armilla de piqué de color, levita de tela crua, gran barret de palla. Usa rellotge de plata que porta ab un cordonet de seda negra y mangala sense punyo.—Edat de 45 á 60 anys.

D. Eloy. Senyor de molta apariencia y poca substancia. Sa riquesa y tracte ab gent principal, se manifestan en sas maneras y en son port. —Vesteix pantalon de llana, levita y armilla de lo mateix: *pardessú* llarch, bota de *búfalo*, guants de fil, sombrero hongo, parasol y ulleras d' or. Son cabell gris y patillas llargas á la inglesa perfectament cuidats.—Comta 54 anys.

Enrich. Pintor de 26 anys.—Través, viu y alegre. Entussiasta per l' art que professa y ab un cor ahont hi niuhan los més nobles sentiments. (Certa lleugeresa que ha de revestir aquest tipo fá que l' autor lo consideri un dels mes difícils.)—Vestirá ab elegancia, pero ab cert descuit, pantalon y armilla de llana ab mostra de quadrets blanchs y negres: americana de vellut ab butxacas obertas al llarch, mocador de seda al coll, botinas rossas ab botons, rellotje ab doble cadena de plata ocsidada, hongo y fuma pipa.

Toni. Aixerit y través. Graciós per naturalesa, ab un cor sens mácula y despullat de tota forma social. Diu lo que sent y estima ab deliri á la Engracia.—Vesteix pantalon de tela blava, samarreta blanca llistada de blau, camisola de bayeta blava y esclop de mariner.—Comta 22 anys.

Quim. Llop marí de 48 anys.—Millor se troba en la mar qne no en la terra. Lo que té al cor te á la boca de la que may ne surt sa pipa. Vesteix de pescador pè 'l mateix estil que en Toni, pero ab barretina.

Jutje de pau. Déu vestir americana llarga y de panyo negre, pantalon y armilla també foscos y hongo. Usa 'l bastó ab borlas y en tot s' hi deu veure una persona principal del poble. Representa 40 anys.

Nunci. Pantalon y jech de tela crua, catxutxa y espardenyas tapadas. No usa armilla. Mocador de seda negra al coll.

Sereno. Com l' anterior ab la *jaqueta* y gorra propias del uniforme.

Guarda. Com lo sereno.

Poble Vestirá á gust del director en número de 20 entre homes, donas y criaturas: entre las últimas dos noys sols ab calsas y camisa.

—Lo pintor Montanya de qui 's parla en la escena final d' aquesta comedia, visqué en lo segle passat; y entre moltas de sas obras, se conservan los freschs que hi ha en la volta del edifici que avuy serveix d' hospital militar, las pinturas de un dels salons de casa Moya, 'vuy propietat del Sr. Lopez; y 'ls quadros que existian en lo frontis que pintá fá poch, mon amich lo modest pintor Eduart Llorens.

ACTE ÚNICH.

DECORACIÓ

Bonich paissatge de la costa de Llevant. Al fondo en últim terme la mar. Los rocáms que comensan á mitj lloch van en aument fins á perdre's dins dels bastidors de la esquerra. En primer terme d' aquesta ma, una caseta de pobre aspecte. Als costats de la porta, dessòta de un vert y frondós emparrat, un banch de pedra. A ma dreta, ters terme, surtint en ángul cap al mitj de la escena, una tapia alta que indica la tanca de la horta de una casa rica. Dins d' aquesta tanca, tarongers frondosos que pujan fins á las bambalinas. En primer terme cap al centro una creu de pedra sobre una escala de tres graus.

ESCENA PRIMERA.

D. Eloy *y* Sr. Fassi, *passejant.*

Eloy. Tant mateix es cosa bona?
Fassi. Si ho es! Una maravella!
Com que 'l mèu oncle Gervasi,
que era frare de Cervera,
conta, qu' en son convent
no tenian pas cap prenda
que valgués lo que aquest val.
Eloy. Y se sab la procedencia?
Fassi. De qui, D. Eloy?
Eloy. Del quadro?
Es anónim?
Fassi. Capsalera. (*Ab tó de ciencia.*)
Eloy. Que diu ara?
Fassi. Lo que sent.
Vol sabé de lletra á lletra
sa historia?
Eloy. Ab molt gust.
Fassi. (*Trau la capsa.*) No polsa?

ELOY. *(Reparant la capsa.)*
Capritxosa tabaquera.
FASSI. La vaig comprá en los Encants.
ELOY. Jo 'n tinch passat de tres centas.
FASSI. Que 'm conta home!
ELOY. Com ho sent.
Ne tinch una d' or y pedras,
que 's diu qu' era la que usaba
lo Sant Pare Benet tretze.
Tinch la de 'n Jofre 'l Pelós,
la del Marqués de Villena...
FASSI. Donchs que ensumaba 'l Marqués?
ELOY. Quan tenia tabaquera
pot contar que ensumaria.
FASSI. Me agradaría á fé véurelas.
ELOY. Quan sia del sèu agrado.
FASSI. Y aquest rapé, que li sembla?
ELOY. *Superbo*; de primer ordre.
FASSI. Es fèt ab las set herbetas;
lo meu oncle Fra Gervasi,
que era frare de Cervera,
(Impaciencia en D. Eloy.)
va deixarme en testament
la copdiciada recepta.
ELOY. (Si no fos per pescá 'l quadro...)
La historia senyó Perera.
FASSI. Sureda, si li apart bè.
(Ab rialleta benévola.)
ELOY. Aquesta memoria terca...
FASSI. *(Fá un moviment com qui diu, no hi fá pas res.)*
Es lo cas, y va de historia,
que allá... á fins de la *centena,*
vull dir, del segle passat,
corria per esta terra
molta cassa D. Eloy:
tant que en acabant la veda
pujaba de Barcelona
la gent á carrera fèta.
Contan que... á matar... perdius.
(Lo Sr. Fassi, que batalla ab un estornut, ha tret un mocador de frare, lo desplega per cassarlo y al dir «perdius» lo fá.)
Aaah atxem!
ELOY. Dóminus tecum.
FASSI. Gracias. Sortí un bon senyor
pero ab tant perversa estrella,

que va caure y 's trencá
la cuixa dreta... ó la esquerra. (*Pensant.*)
Mal passat ho hauria 'l pobre,
si 'l vesavi de la Pepa,
que 'l vá trobá en aquell transit,
no l' hagués dut á ca seua.

ELOY. Pero la historia... la historia... (*Impacient.*)

FASSI. Mi senyó estich en materia!
Contan que aquell cassador
era un pintor de ma mestra:
y durant la malaltia
va pintá en la capsalera,
qu' era de alba blanca y llisa,
la preciosa maravella.

ELOY. Y figura?

FASSI. Si hi há figuras?
Pot contar...

ELOY. (*Aclarint la pregunta.*) Qué representa?

FASSI. Dispensi: no 'l penetraba.
La miraculosa pesca.
Veurá allí 'l Sant Salvador
(*Ab entussiasme é imitant tot quant diu.*)
tòt dret ab las mans estesas,
los sèus ulls clavats á l' aigua... (*Transició.*)
Figuris si será prenda
que 'l Rector vell y 'l Vicari,
volian de tótas menas
portarlo á la Parroquial;
mes tant s' esclamá la Pepa
que 'l *clero va discrepar.*

ELOY. Y ab aquesta prescedencia
vosté conta que 'l vendrán?

FASSI. D. Eloy ja deu comprendre
que sens tení algun *preámbul*...

ELOY. Es que si se ho val la prenda,
jo per las antiguitats...
Ignora la gran riquesa
que en gravats tan solzament
en mas col-leccions s' ostenta?
Tinch exemplars de Rimondi
ne tinch del gran Finigüerra,
de Durero, de Rembel.

FASSI. (A casa séva 'ls coneixen.)

ELOY. Y en música! Hi ha instruments...

FASSI. Ja tenim aquí la Pepa.
(*Deixantlo ab la paraula á la boca.*)

ESCENA II.

DITS, PEPA. (*Que te á la má la clau de la porta de sa casa. Esquerra.*)

PEPA. L' home bo! Que Dèu m' ajudi,
no vindrá per cosa bona.
FASSI. (*Anant á rébrerla.*)
May es tart si á la fí arriba.
Aquí tenim la patrona.
ELOY. Dèu me la guard.
PEPA. Dèu lo guard.
FASSI. (*A Pepa ab veu baixa.*)
Y quina ganga mès grossa!
'L senyó, qu' es tòt un sabi, (*Per D. Eloy.*)
que ha vingut de Barcelona
solsament per poder veure
lo vostre quadro...
PEPA. En bona hora.
Si es que tenen gust d' entrar.
(*Obra la porta.*)
ELOY. Ab son permís. (*Passant.*)
FASSI. Y la noya?
PEPA. S' ha quedat un xich enrera.
FASSI. Don Eloy una minyona,
d' alló que 's diu flor de nata.
PEPA. (*Sonrient.*) Dreta é igual y temerosa
de Dèu.
FASSI. Ya 's diu bè que 'ls testos
Se semblan sempre á las ollas.
Dantli una patacadeta á la esquena.)
Ja veurá quina pintura! (*A Eloy.*)
PEPA. Sempre está á punt per fer broma. (*Entran.*)

ESCENA III.

MARIA ENGRACIA *seguida de* ENRICH *que porta un album de estudi.*

ENRICH. Pero escolti Engracia, esperis.
ENGRACIA. Ja escolto: qué vol? (*Ab coquetisme.*)
ENRICH. Mil cosas.
Primera: saber la causa
de sa tristesa; segona.
curarli si es cas que 's puga;
tercera...

ENGRACIA. Prou: generosa
es sa amistat y la admeto.
ENRICH. Donchs á fé no 'n dona provas,
que amistat que així 's reserva
no pot esser de la bona.
ENGRACIA. D. Enrich per Dèu no 'm reny i;
mès hi ha en est mon tantas cosas
que no son pera contadas...
ENRICH. Síguim franca un cop y fora.
Que ha renyit ab l' Antonet?
ENGRACIA. (*Rient.*) Això ray!.. Mès grans caborias
son las que nos amohinan.
ENRICH. Cóntimelas.
ENGRACIA. A una altra hora. (*Escusantse.*)
ENRICH. Quan torni per fé 'l retrato?
ENGRACIA. Segueix encara la broma?
ENRICH. Broma! Vol callá Engracieta?
ENGRACIA. D' una pobra pescadora
ves que 'n fará?
ENRICH. Qué 'n faré?
guardarlo com una joya
en mon cor y en ma cartera,
que no hi ha en tota la Costa
ni un *tipo* mes acabat,
ni una ánima més hermosa.
ENGRACIA. Pobreta de mi si 'l creya!

ESCENA IV.

DITS y TONI (*que vé corrent. Al veure á Engracia y Enrich queda com un ensa esclamant ab desengany.*)

TONI. Y encara dirán las donas!
ENGRACIA. Ay bon Dèu! Lo Toni aquí.
ENRICH. Qu' es gelós?
ENGRACIA. No senyó... á voltas. .
ENRICH. Si que bona l' habem fèta.
TONI. Y 'm gosa dir que tinch bolvas
als ulls! Bè..!
(*Al veure que no paran la conversa.*)
Mireu qu' es calma!
(*Esclatant.*) Malvinatje 'ls trapissondas,
malvinatje las mentidas,
malvinatje las candongas,
malvinatje... 'l malvinatje,
y malvinatje las donas.

ENRICH. Ja, ja, ja! Que m' has fèt riure. (*rihent.*)
TONI. Donchs jo no estich pas per bromas
perque á fé...
ENRICH. Vaja, bè, esplicat.
ENGRACIA. Y quin geni mès carronya!
ENRICH. Bè, qué tens?
TONI. Res. Ja ho sab ella.
ENGRACIA. No sé res jo.
TONI. Ay bona boya!
Tu no sabs que jo...
ENGRACIA. Fuig calla.
TONI. Que haig de callar! No senyora.
ENGRACIA. Calla Toni. (*Manantli.*)
TONI. Això voldrias;
pero avuy obro la boca.
ENGRACIA. Óbrala donchs. (*Desafiantlo.*)
TONI. Mírat. (*Obrintla ab burla.*)
ENGRACIA. Aaah! (*Fentli befa.*)
D. Enrich. (*Saludantlo.*)
Qu' ets poca solta. (*A Toni.*)
No l' escolti. (*Entrant á sa casa.*)
TONI. Malvinatje..!
No sentiu!

ESCENA V.

TONI, ENRICH.

ENRICH. Vaja ves, corra,
pórtam la cartera gran
qu' es tart y 'ns passará l' hora.
TONI. Agáfila.
ENRICH. Ton!
TONI. Clá y net.
perque déu sabé que 'l Boira
y l' Engracia Valls, m' entén?
son promesos.
ENRICH. Ja ho sé, home.
TONI. Donchs si ho sab, dihentse 'm amich
estranyo li gasti bromas,
perque jo... vaja li juro
que la estimo; y fins la sombra
del sèu cos me fa patir,
quan veig que li ve á la vora...
y fer patir per patir
malvinatje... es una cosa...

que fá patí. En bona fe.

ENRICH. La cartera, Toni.

TONI. Donas! (*Anantse'n de mala gana.*)

Malvinatje la primera.

ESCENA VI.

ENRICH.

Mireu qu' es un pas de historia.
(*Pausa.*) No sé perque 'm diu lo cor
que al fí avuy tinch de trobar
un assumpto per pintar.
Si 'l topaba, quina sort!
Y 'l tipo de pescadora
que bè s' hi destacaria!
Caratsus si jo podia
ensopegar la mèva hora...
Y 'l cert es qu' ella es bonica
com poquetas n' he trobat.
Aquell ull, lo pentinat...
aquella boqueta xica...
y sobre tòt: aquell port.
(*Transició desprès d' una pausa.*)
Vaja qu' es un mal sé artista;
un s' enamora ab la vista...
y desprès... tè mal de cor. (*Pausa.*)
Mentres que torna en Tonet
prenèm aquet fondo; au.
(*Se asseu á la punta dreta del proceni, encén de nou la pipa, obra la cartera, trau la capsa y comensa. Al sortir D. Eloy y Fassi fa un moviment de sorpresa, y comensa á dibuixar de nou*).
Quin airet vè mes suau!
Cristo 'm valga! Quin barret!
(*Posantse á dibuixarlo.*)
Y quí déu sé aquet baliga
balaga? Vaya una fatxa.

ESCENA VII.

ENRICH *dibuixant*, D. ELOY, SR. FASSI, PEPA, ENGRACIA.

ELOY. Certament, no hi trobo tatxa.

PEPA. Es per demés quant me diga;
primé de fám moriré

avans que véndrem lo sant.

ELOY. Li pagarém...

PEPA. (*Interrompentlo*). ¡Que 'm darán!
Si al mon no hi ha prou diné. (*Ab arranch*).

FASSI. Pepa, permeteu que ós diga
que tant, es temeritat.

PEPA. Tot lo que vulga.

FASSI. (*Rient ab sorna*). Ay carat!

PEPA. Y será aixís.

FASSI. Deix me 'n riga!
(*Mentres D. Eloy encen un cigarro, Fassi separa á Pepa y li diu ab certa gravedat quant segueix*).
Recordeuvos que debéu;
que hi ha l' ordre de executar,
tot lo que 'ns van embargar
y que si ara despreciéu
esta intrépida ocasió,
vull dí' esta ocasió propicia,
pot vení' avuy la justicia...

PEPA. Tòt quant vulga.... té rahó. (*Ab horror*).
Mes véndrem aquesta joya,
no: may.

ELOY. (*Ab amabilitat*). Vosté, Engracieta,
convénsila.

PEPA. Ella! Pobreta,
á bona part vá ab la noya!

FASSI. Per qué no us lo voléu vendre?

PEPA. Perque 'ns pagarán ab or
lo quadro; mès no l' amor
que li tenim. Si compendre
pot quant val la devoció
que 'n nostres cors ha inflamat,
des que Dèu nos ha donat
per ama'l, us de rahó;
si pot coneixe 'l que val
lo prech pur d' un cor que créu,
compendrá 'l carinyo mèu.

FASSI. Mes per pregar bè es igual
aquet sant com qualsevol.

PEPA. No, senyó; que tè de sé'!

FASSI. Mès perqué?

ENGRACIA. Jo li diré
y 'ns pot compendre si vol.
Eix quadro que tant ansía
lo voldrá ab aquell ardor
que desperta en tot pintor?

(*Eloy fá que sí ab lo cap*).
Donchs per mí te altre valía.
FASSI. Com lo vols tú? Ditxós sant!
ENGRACIA. D' un modo... com li diré...
(*No sabent traduhir lo que sent*).
FASSI. No t' entench.
PEPA. Ho crech mòlt bè.
FASSI. Vaja, esplicat; vès cantant.
ENGRACIA. L' estimo ab aquell anhel
mesclat de pena y consol
que al cor desperta 'l bressol
de un ninet que volá al cel.
Ab lo respecte sagrat
que omplena 'l pit de dolsura,
al veure la sepultura
que guarda un cos estimat.
Y es perque ell nos aconorta
en nostras tribulacions,
y de cinch generacions
tot lo passat nos reporta.
L' amém, perque de genolls
devant d' esta imatje santa
quan lo mar la terra espanta
ab los sèus brams y sondrolls,
alsém nostre prech á Dèu;
y abrassadas ab la mare,
preguém perqué á n' al meu pare
dónga un lloch apropet sèu.
Y 'l volem..... d' un modo tal.....
que pot ser dich disbarat:
de voltas jo ho crech pecat...
pero 'l volém, tant se val.
Vegi, donchs, si ab tant amor,
y ab amor tant de bon just,
lo vendrém per darli gust
per una bossada d' or.
FASSI. Pero escolta: tú demana...
impensa una cantitat...
mès que sembli un disbarat.
PEPA. Tòt lo mon!
FASSI. (*Escarnintla.*) Tota la tana.
ELOY. Ja ho tinch vist: deixémho estar.
FASSI. No, senyor. Cá! No pot sé. (*A Engracia.*)
Tú no sabs lo que us convé.
PEPA. Ja ho sab vosté.
FASSI. Y está clar.

	Y per só vull que 'l quadrot
	se vengui...
Pepa.	May: en la vida.
Fassi.	Ja ho veurém!
Pepa.	Prou: desseguida.
	Qu' es l' amo vosté?
Fassi.	De tot.
Eloy.	Si coneix...
Fassi.	(*Ap.*) (Déixim fé á mi;
	'xó vol mónita y res mès.)
	Penséusi; vindré desprès...
Pepa.	No cal que torni á vení.
Fassi.	Pepa... Pepa.
Eloy.	Qu' es matraca!
Fassi.	Sòu molt tossuda.
Pepa.	Y vosté...
Fassi.	Qué só jo? Dihéu. Qué? Qué?
Pepa.	Massa amich de la butxaca.
Fassi.	(*Indignat.*) Com s' entén? Qué vol dí aixó?
Eloy.	No 's cremi, senyó Gebreda.
Fassi.	(*Ap. á Eloy.*) Sureda; senyó Sureda.
	Donchs vos dich sabréu qui só.
Pepa.	Ni may que ho haguessim sabut.
Engracia.	Mare, per Dèu...—Ja veurá... (*Volent posar pau.*)
Fassi.	Quan las busco 'l ben está'!
	Jamay hauria cregut
	trobar tanta ruqueria! (*A Engracia.*)
	Recórdat dels dos cents duros.
Engracia.	Bè prou que 'ns donan apuros.
Fassi.	Y que si volgués vindria
	la execució.
Engracia.	(Y que malvat!)
Fassi.	Y la justicia...
Pepa.	(*Com dihent, deixim en pau.*) Bè, bè...
	(*Entra en la casa.*)
Fassi.	Ah, bè, bè? Doncas ce, ce. (*Anantse'n.*)

ESCENA VIII.

Enrich, Sr. Fassi, D. Eloy.

(*Enrich que estaba dibuixant al veure que 'l Sr. Fassi marxa, s' alsa y tot seguint son treball tracta de detenirlo.*)

Enrich.	Dispensi; que acabo aviat.
Fassi.	Qué se li ofereix?

ENRICH. Veurá;
son dos minuts.
FASSI. Es graciós.
(*Enrich dibuixa, D. Eloy passa detrás d' ell y contempla lo treball.*)
ENRICH. (*A Eloy.*) Quin tipo més deliciós.
FASSI. Carau! Qué 'm vól retratá?
ENRICH. No 's mogui per Dèu.
FASSI. (*A Eloy.*)¡Qué fem? (*Enrich lo detura.*
Volst'hi jugar que... Jo 't flich!
ENRICH. (*A Eloy.*) Qu' es bonich! No qu' es bonich?
FASSI. D. Eloy, vaja; que aném?
ELOY. Exelent caricatura!
La compro.
FASSI. Y arà!
ELOY. Formal.
ENRICH. Val mès que l' original.
FASSI. Belitre! Que s' afigura...
Porti aixó... (*Volent l' álbum.*)
ENRICH. De cap manera! (*Defensantlo.*)
FASSI. ¡Com s' entén!, donguim aixó.
ENRICH. Vol callá, home! Jo, jo, jo!
(*Rient. Fassi queda sens poder parlá de rábia.*)

ESCENA IX.

SR. FASSI, D. ELOY.

ELOY. No 's cremi, senyó Morera.
FASSI. Sureda. La pagará.
ELOY. Val tres cents rals.
FASSI. Cá! Vol dí?
Donchs si no me 'ls dona á mi
ja veurá 'l que 'n sortirá.
Citació al *cantu* y reclamo...
ELOY. Fora graciós! Je, je, je! (*Rient.*)
FASSI. Serví de mostra per re!...
Jo de mi bè 'n dech ser amo?
ELOY. Per suposat!
FASSI. Quin jovent! (*Transició.*)
Y del quadro qué m' hi diu?
ELOY. Qu' es digne del mèu arxiu.
Llástima que aquesta gent
no 'l vendrán.
FASSI. Ellas! Prou, prou.
Per mi tot ho fará 'l preu.

ELOY. Si 'l diné hi val, cóntil méu.
FASSI. Prometi; y veurá de nou
com tornem á armá la joca.
ELOY. Tant mateix!
FASSI. Si, home, si;
de gota en gota, 's sol dí,
que 's vé á foradar la roca. (*Pausa.*)
ELOY. Cinch cents duros.
FASSI. (Sant Jesús!)
ELOY. Y pe 'l treball de vosté
li daré... fins un papé
de plata.
FASSI. (Quedo confús!)
Ja es sèu.
ELOY. Qué?
FASSI. Nada, qu' es séu.
(*Queda pensatiu. De promte esclama.*)
Deu mil rals! La execució...
Lo compro per tres mil jo...
y canet de onze!
ELOY. Donchs creu...
FASSI. Anem, anem tot seguit.
ELOY. (Si 'l logro quina fortuna!)
(*Marxan per la dreta.*)
FASSI. (Per deu mil rals vench la lluna.)
Avuy quedará servit.

ESCENA X.

ENGRACIA, PEPA.

(*Surten ab duas cadiras mitjanas y dos coixinets de fé puntas y se col-locan devant de la porta. Un cop sentadas y mentres que fan ballar los boixets.*)
PEPA. (*Trista.*) Quan treurás la patronada?
ENGRACIA. (*Alegre.*) Potsè avuy la plegaré.
(*Pausa. Engracia comensa á cantar la cansó dels estudiants de Tolosa. Al principi, Pepa li fá 'l segon; pero al ser al quint vers, la deixa sola: Engracia se para també y es quan torna á comensar la conversa.*)
ENGRACIA. «A la vila de Tolosa
n' hi há tres estudiants
ENG. Y PEP. que segueixen los estudis
pera serne capellans.

Ya ne encontran tres ninetas
tres ninetas molt galans.

ENGRACIA. Comensan de tirar xansas
xansetas els van tiran.»
(*Para 'l cant.—Pepa trista.*)

ENGRACIA. Válgam Deu! M' enfadaré. (*Ab carinyo.*)
Prompte esteu atribulada.

PEPA. Ditxosa barca! Ditxosa!
Veure á la meva vellesa
com se 'ns venen la pobresa!

ENGRACIA. Vaja no esteu neguitosa.
Qué hi cureu dantvos quimera?

PEPA. Pobre filla del mèu cor...
(*Sonrient y plorant.*)

ENGRACIA. Bè, dona, no tingueu por
y encomeneuse á Sant Pere.
No l' heu fèt nostre patró?
Donchs tinguemhi confiansa
que qui espera 'l cel alcansa.

PEPA. Pobre Engracia!

ENRICH. Aquí so jo.

ESCENA XI.

DITAS Y ENRICH *ab carteras.*

ENGRACIA. (*Recordantli.*)
Ay mare, vè pe 'l retrato.

ENRICH. Com ho passan? S' ha acabat
aquell terrible altercat?

PEPA. Ha escullit á fe un mal rato.

ENRICH. No hi fá res: ja tornaré.

PEPA. Tambè 'm sab greu.

ENRICH. Vol callar?

ENGRACIA. Tenirse de molestar...

ENRICH. No m' es molestia per re!
Pero si vosté volia
ara mateix... un moment...
me basta.

PEPA. (*Mira á Engracia. Engracia y Pepa arronsan las espatllas com donant son beneplacit. Enrich que segueix la pantomina espera.*)
Per mí...

ENRICH. Corrent.
(*Se assenta á la escala de la creu y comensa á dibuixar.*)

PEPA. Deixa la feyna, Maria
Engracia.
ENRICH. 'L coixinet? No.
ENGRACIA. Potser que li fassi nosa?
ENRICH. Sí, aquesta posa es preciosa.
Y com podré pagals...
ENGRACIA. Bo.
ENRICH. Quin favor me fá...
ENGRACIA. Això ray.
PEPA. Vaya un favor! Ja ho pot di!
(*Tota esta escena molta naturalitat. Las donas segueixen sa feyna y Enrich sos dibuixos, prenent mes ó menys interés en la conversa segons de la mateixa se despren.*)
ENRICH. Que 'ls diré, pera mi, si.
PEPA. Y ara me 'n ataleyo... Ay!
(*dihent ahont seu.*)
noya, treu una cadira.
ENRICH. No 's molesti, estich, molt bé:
així á tall d' espardanyé. (*Mira á Engracia.*)
ENGRACIA. (*Ruborisantse.*) Vaya D. Enrich; si 'm mira
'm fará riure.
ENRICH. Milló.
Sò enemich de la tristesa.
PEPA. Donchs á casa hi ha fèt presa.
ENRICH. Volen que la allunyi jo?
PEPA. D' ensá que 's morí 'l mèu fill...
¡Qui li tenià de dir!
ENRICH. (*Maquinalment.*) Y fá mólt que va morir?
PEPA. Fá dos anys.
ENRICH. Y era 'l pubill?
ENGRACIA. Vol di hereu.
ENRICH. Oy!
PEPA. 'L fillet!
ENRICH. Y de quina enfermetat?
PEPA. De la mar.
(*Enrich queda sorprés sens endivinar la.*)
(*Comprenent á Enrich.*) Morí ofegat
lo dia de Sant Benet.
(*Pausa. Pepa plorosa. Engracia serena comensa.*)
Lo pare, que al cel ne sia,
era un pobre pescador,
mès tant bon treballador
qu' es segú no 's trobaria
qui 'l guanyés. Pogué aplegar
pescant, alguna coseta,

y va comprá una barqueta
ab l' intent de costejar.

PEPA. ¡Quin pensament mès traidor
va sé aquell, Verge Maria!

ENGRACIA. Encara qu' ell no tenia
prous diners, vá l' armador,
que sabia sa honradés,
fiarli lo que faltaba.
El pobret prou confiaba
pagarla en lo segon mes
.pró tant mala fou sa estreya...
que 'l dia de Sant Benet...
al se... devant de Canet...
(*Lo plor no la deixa seguir.*)

PEPA. Prou li deya, prou li deya!
Era encara negra nit
quan sento que se 'm llevaba
y á ne 'l meu Rafel cridaba
que dormia als peus del llit.
Hont vas ab 'quet temps? Hont vas?
Que no sents la mar bramá?
—Fuig, que no se 'ns menjará;
ja 'm coneix de bordegás.
—Pere, per Dèu!—Calla, dona.
—Que no sents quina ramó?
—Es la mar que deix son só.
—Dorm.—Ahont vas?—A Barcelona.
No sé 'l perqué, D. Enrich;
pero 'l cor que m' es lleal
'm vá dir, van al seu mal
y va ser tal com li dich.
Al fill vaig cridar: Faló,
prega á la Verge Maria:
besá á aquesta que dormia...
li va dá 'l derrer petó...
Pobres fills mèus...

ENRICH. Qué diheu?

ENGRACIA. (*Refeta.*) Lo que sent; un cop de mar
á tots dos vá sepultar.

PEPA. Pobrissons!.. Los volgué Dèu.
(*Pausa.*) Com que no estaba pagada
la barcassa, al any y un mes
pera que los la pagués
me vareig veure citada.

ENRICH. ¡Quina poca caritat!
Y la tingué de pagar?

PEPA. Avuy han de executar
tota nostra pobretat.
ENRICH. Y quant puja?
PEPA. Que sé jo...
ENGRACIA. Quatre mil rals! Dos cents duros!
PEPA. Aquets; aquets son apuros!
ENRICH. Y no 's pot fé esperar...
PEPA. No.
Lo senyó Fassi ha jurat
que 'ns té de treure al carrer...
ENRICH. Guapo! Y per qué ho té de fer?
PEPA. Perque es un home malvat.
ENRICH. Y qui es aquest?
ENGRACIA. L' home bó.
ENRICH. Un senyó grasset... menut...
(*Engracia fa que si. Enrich dret.*)
Carau ja l' he conegut;
era aquell de la qüestió.
Vaya un tipo! No es aquest?
(*Obra l' album y l' ensenya. Las donas s' alsan per mirarlo.*)
ENGRACIA. Si senyor; l' ha endevinat;
ell mateix fét y pastat.
ENRICH. Y aquesta? (*Gira full y li mostra el de ella.*)
ENGRACIA. Ay! qu' está ben tret!
Lo retrato de la mare.
ENRICH. Y aquet?
PEPA. (*Alegre.*) Ets tú! Qui ho diria!
ENGRACIA. Ay Dèu meu que no faria
per tení 'l del pobre pare.

ESCENA XII.

DITS Y TONI.

Pe'l foro ab gran capsa de colors. Al véurerlos formant grupo sent de nou la gelosía. De puntetas se hi acosta y al veure que lo que miran es lo retrato d' Engracia, queda fet de pedra deixant caure la capsa, á cual soroll se giran Enrich y las donas.)

TONI. Malvinatje! Veus aixó?
Y encara després dirán...
Y qué miran? Si podia...
Alabat siga Dèu! Ah!
(*Deixa caure la capsa.*)

ENGRACIA. Quin espant! Beneit del hora.
PEPA. Hont va 'l beneit del cabas.
ENRICH. Aixís: adóbam la capsa.
TONI. Malvinatje 'l botavant.
PEPA. (*Ensenyantli.*)
No es cert que 's féta y pastada?
TONI. Y dibuixada; mal llamp;..
pero á mi...
PEPA. Que tèns que dirhi?
TONI. No m' agrada.
ENRICH. No, babau?
TONI. Es á dir; si que m' agrada;
pero vull dir que aixó já
no m' agrada.
PEPA. Rey Herodes!..

ESCENA XIII.

ENGRACIA, ENRICH, TONI.

TONI. Si Herodes. Herodes mal...
ENRICH. Bè; qué hi há de nou?
TONI. Móltas cosas.
Que 'l correuhé m' ha donat
una carta.
ENRICH. Y donchs qu' esperas?
TONI. Ab dos sellos enganxats.
ENRICH. (*Rient.*) Ja 'ts ben Boira! Dómla, dómla.
TONI. Quant veig que un hom... Tant si val,
parla ab lo cor á las dents...
ENGRACIA. Donchs mosségal.
TONI. Está clar.
Ingrata! Jo prou t' estimo,
tu prou sabs que fá tres anys
que 't vareig doná 'l meu cor,
ma esperansa y voluntat,
y tu sols me dònas penas!
ENGRACIA. Pero y ara?
TONI. Si, caram...
ENGRACIA. Ja fas fástich de tants *celos;*
y al fi Toni lograrás
que ab tòt y 'l molt que t' estimo...
TONI. Si tu may me has estimat.
Si quan veus que rábio, gosas;
si tu vols que 'm torni flach
y magre y escarransit,

ENGRACIA. Toni... Toni...
TONI. Pro es veu clar;
com que aquet mal pintamonas
tòt lo dia 't và rotllant;
y ara mirada d' aquí,
y ara rialla d' allá,
y ara empenteta d' endaina,
y ara girada de cap;
es clá 't fa perdre l' oremus,
y al Toni 'l fará penjá.
ENGRACIA. Pobre jove! Ni 's recorda
tant solsament del mèu sant.
TONI. Y 'l retrato?
ENGRACIA. Qué 'l retrato?
TONI. Ara se l' emportará;
pero avans de que tal vegi...
ENRICH. Veyam que fará aquet gat. (*Que acaba de llegí.*)
TONI. Ne tinch de fé trenta trossos.
ENGRACIA. Tu te 'n ben reguardarás
TONI. Donchs ves si me 'n guardo. (*Esqueixantlo.*)
ENGRACIA. Toni!
ENRICH. Y ara que 'ts ximple, babau.
(*Al dir aixó Enrich pren l' álbum colocantse al mitj. Engracia queda plorant. Toni avergonyit. Quadro.*)
Vaya un geni! Bravo Otelo!
Que 't pensas qu' es bacallá?
ENGRACIA. Vés d' aquí que no t' estimo.
Esqueixarlo! Te has portat...
ENRICH. Qui pe'l coratje 's deix vense
es pitjor qu' un animal..
Avuy maltractas sa estampa
demá Ton maltractarás
sa persona: (*Movimet de Toni.*)
oh! no ho duptis
y es tant mès de deplorar
quan son *celos* sols qui 't guia
y son celos infundats.
TONI. Infundats?
ENRICH. Pensá altra cosa
fòra insultar sa bondat.
Tè; llegeix aquesta carta,
y per tú mateix podrás
convencet de lo que dich. (*Toni resisteix.*)
Llegeix, home. Al cap de vall.

TONI. (*Després de molta pantomima, agafa la carta y llegeix enganxant las sílabas y trencant las paraulas pe'l mitj.*)
«El ñiño yadi... ce... papay.
y ti... te... ta... pon...»

ENRICH. Avant.

TONI. «Tuespo...sa quiti... dola...tra.
Cosafina. Qu' es casat!

ENRICH. Sò casat. Ho sents Otel-lo?

TONI. (*Fora de sí.*) Si, ho sé que sò un animal;
y mereixo que m' albardin,
mes tèn llástima y pietat
de un plaga de la parroquia.
Mána y quant disposarás
jo 't prometo fé á ulls cluchs,
de genollons y de cap.
Que vols que fassi, Engracieta?

ENGRACIA Mira D. Enrich dirá.

TONI. Que li faré? (*Suplicant.*)

ENRICH. Una abrassada.

TONI. Y cent mil. (*Abrassant á Enrich.*)

ENRICH. No á mi, tanás.

TONI. Donchs á tú. (*Abrassa á Engracia.*)

ENGRACIA. Y ara! Tros d' ensa!

TONI. (*Content.*) Ja 'm diu ensa.

ENGRACIA. L' animal!

ENRICH. Otel-lo.

TONI. Que vol di Otel-lo?

ENRICH. Un moro que va escanyar
per *celos* la sèva dona.

TONI. Mal llamp pe'l moro.

ENRICH. Bergant,
que no acabas d' esqueixarla?
(*Mostrantli la estampa d' ella. Pausa. Enrich mira com juntarla, y després de veure que pot esse.*)
Li posarém un pedás.
Au, Otel-lo. Pren la capsa.

TONI. No 'm motegi.

ENRICH. Fins demá
ets Otel-lo perque 't curis. (*Marxa.*)

TONI. Ja he fèt cura radical.
(*Segueix á Enrich, quan es al foro baixa ahont es la Engracia y agafantli la má li diu.*)
Vols que te ho juri, rateta?

ENGRACIA. (*Rihent carinyosa.*) Fuig, pavana.

ENRICH. Otel-lo. (*Dins y xiulant.*)
TONI. (*Correnthi.*) Vaig!

ESCENA XIV.

FASSI Y D. ELOY.

FASSI. Esperinme ab lo Notari
á la casa comunal; (*Aclarint la idea.*)
del comú: perque jo encara)
de bè á bè vull intentar
si logro persuadirlas.
ELOY. Conformes. Jo mentrestant
vaig á veure unas sivellas
que m' han ofert y uns penjants...
FASSI. Sab qui tè una gran bacina?
(*D. Eloy fá un moviment.*)
Lo ferré vell del Portal
nou.
(*Ab énfasis.*) Plat ó barbera?
FASSI. Conto
qu' es bacina de captar.
ELOY. Tambè l' anirem á veure.
FASSI. Donchs digui que déu guardá...
ELOY. En instruments tant sols, cregui
que tinch grans preciositats.
Un piano d' Estradel-la.
Un salteri Xino
FASSI. Cá!
ELOY. Las castanyolas de 'n Perez.
ELOY. Y ara tinch emparaulats
lo pandero de la Nena
y una gralla d' onze pams.
FASSI. (Alguna trompeta d' orga.)
Vaya! ja li déu costar...
ELOY Y de llibres y romansos!..
Fins guardo col-leccionats
tots los fulls de redolins
que han sortit des que se 'n fan.
FASSI. Las aucas?
ELOY. Sens faltarni una.
FASSI. Y tè la del Saragal?
ELOY. Y fins la del Hijo malo.
FASSI. Aquella que diu: Se vá
con muy malas compañías?
ELOY. Vaya!

FASSI. No quiere estudiar.
ELOY. Eccolo.
FASSI. Inquieta á unos gallos.
ELOY. Allí me la trobará...
FASSI. L' oncle sempre me la deya;
com qu' era tant ilustrat!
Y de gerras, que no 'n compra?
ELOY. No senyó. A Valencia van
encaixarme dos catúfols
per dos gerros pompeyans
y no he volgut mes terrissas.
FASSI. (Tinch un canti furadat!..)
Vaya donchs; mans á la feyna
y á veure si pesco 'l sant.
ELOY. Bona sort; senyó Albareda.
FASSI. Sureda, Sureda.
ELOY. May...
FASSI. Pensi ab suro... suro... suro...
ELOY. Me 'n recordaré dels taps.

ESCENA XV.

FASSI *luego* ENGRACIA.

FASSI. Sense aquets ximples la vida
que 'n fóra de mal passar.
ENGRACIA. Deo gracias? (*Truca ab la mangala.*)
FASSI. Qui hi há?
Engracieta.
Vina dona; fèste ensá.
Si tu y ta mare pensessiu
una mica, sens duptar
que 's vendriau aquet quadro,
que si bè está conservat,
y tè mérit, no es pas cosa
del altre mon. Vos dará
D. Eloy uns cinch cents duros...
(*Equivocantse.*)
¡Que dich ara..! Uns cinch mil rals,
pagueu ab aixó los deutes
inclús lo del tribunal
y Santa bona Maria:
perque jo... considerant
vostras penas y desgracias
Ho faig tot per caritat.
ENGRACIA. Es per demés quant me diga.

FASSI. Donchs bé; se os vendrá per mal;
y mira qu' es vell, que 'ls trastos
que se han de treure al encant,
no valen ni una pipada
de tabaco.

ENGRACIA. Bè, ells dirán.

FASSI. (*Indiferent.*) Noya, noya. La justicia.

ENGRACIA. La justicia... veritat,
(*Ab sarcasme dolorós.*)
la justicia 'l podrá vendre;
pero jo ab lo cap molt alt
li diré, que avans de ferho
de primé aniré á captar.

ESCENA XVI.

DITS Y PEPA.

PEPA. Y lo que li ha dit la Engracia
jo ho repetesch.

FASSI. Enterats.
(*Ab befa.*) Del senyó Fassi Sureda
se 'n teniu de recordar.
(*Se 'n vá pe 'l primé bastidó de la dreta al mateix temps que surt Quim de dalt sens veurel. Las duas donas quedan mirantse y sense saber que dir. De son encantament las ne treu Quim que arriba pantejant.*)

ESCENA XVII.

PEPA, ENGRACIA Y QUIM.

QUIM. Que Dèu vos guard.

PEPA. Reposa home.

QUIM. Tant s' hi val: os vinch á dir.
una cosa que m' arbola:
y pe 'l meu nom de Quim Rius,
que si sabia la causa,
prou li pintaba 'ls cinch dits;
perque, Pepa, saps de sobras
que sempre hem sigut amichs,
y que jo estimaba al téu
com un germá.

PEPA. Ja ho sè, Quim.

QUIM. Per aixó quan veig que passan

cosas, que jamay se han vist,
trech foch per tots los caixals;
y en bona refé vos dich
so capás d' armarne un juli...
perque un hom...

ENGRACIA. Bè, que teniu?

QUIM. Donchs no sabeu lo que passa!

ENGRACIA. No.

QUIM. Válgam San Telm! si tinch
un cap mes gros que una boya.
Donchs hi há, qu' están reunits
l' home bó, y 'l senyor Jutge,
'l notari y l' agutzil
y aquell esbirro del guarda;
y algú se ha deixat de dir...

PEPA. Que vènen pera encantarnos
la nostra pobresa?

QUIM. Mil
turbunadas no 'ls nèguin!
Y ho diehu tant net y llis!

PEPA. Y doncas, quin remey queda?

QUIM. Quin remey queda! Jo 't flich!
Barrá la porta ý fer veure
que no hi som.

PEPA. Vols dir?

QUIM. Vull dir.

ENGRACIA. Y si fan obrí á la vara?

QUIM. Mal me mori si 'l que dich
ne ho faig mes net qu' un valdeyu;
me poso de popa allí;
agarro la barra grossa,
y al que toqui sols aixís
(*Marcant una punta de dit.*)
del vostre estabiliari
lo aplano com un conill.

PEPA. Quim; la justicia es justicia.

QUIM. Justicia, un rabe frejit.

PEPA. Respectem la lley.

ENGRACIA. Ay mare!
Mireulos: ja son aquí.

QUIM. Per Sant Telm! Aixó no ho passo.

PEPA. Judici, judici Quim.

ESCENA XVIII.

DITS. SR. FASSI. D. ELOY. NOTARI NUNCI. GUARDA. SERENO.

POBLE *compost de Homes Donas y Criaturas.*

ENGRACIA. Tòt per no tenir cent duros!
QUIM. Ira de bet, no ser rich!
Ara un hom tapaba 'ls morros
al Jutje y al agutzil
y á tots aquestos xerraires.
ENGRACIA. Quim, per Dèu. Judici, Quim.
NOTARI. Dèu vos guard.
PEPA. Que Dèu los guard.
QUIM. (Mal com no 'ls volca 'l garvi.)
NOTARI. Confesseu deurer cent duros
á D. Francisco Feliu?
PEPA. Si senyó.
FASSI. Otro si: las costas
que ha ocasionat, lo precís
incumpliment d' aquet pago
al preficsat dia?
PEPA. Si.
ho diuhen vostés...
NOTARI. (*Arronsant las espatllas.*) Donchs Pepa,
pot pagar tot desseguit?
PEPA. No senyó. No tinch ni un xavo. (*Plora.*)
ENGRACIA. Som tant pobres!
QUIM. La infelís! (*Entendrit.*)
FASSI. Aquí á vos no os hi demanan.
TOTS. (*Ab rábia.*) Es una pobra... si: si.
NOTARI. Silenci.
FASSI. Hum! Vaya vaya!
QUIM. (Si 't topaba á mitja nit...)
NOTARI. Es dir que no pot pagarho?
PEPA. No senyor.
NOTARI. Donchs es precís
que lo embargat vagi en venta
ENGRACIA. Ay mare.
PEPA. Pobre de mi!
Fassiu vendre tot si ho volan.
NOTARI. La lley 'ls reserva un llit.
(*Al Guarda y 'l Sereno entran á la casa y van trahent mobles heterogéneos com cadiras, taula, una caixa, etc.*

QUIM. Malehit siga 'l cor de Judas.
Y això 'ns mirem? Hont s' es vist...
TOTS. Fora; fora: que no 's venga.
NOTARI. Quietut... quietut; sentiu Quim?
QUIM. Si ningú hi posará dita.
TOTS. No, no, no.
NUNCI. Tot lo de aquí
es dòna per onze duros...
once duros... deu y mitj.
QUIM. (Pots cantar rata-pinyada.)
Los mossos han tret lo quadro que 's veu que primitivament era una capsalera. Al veurelo tot lo poble fá un moviment de sorpresa. La escena que representa es la de Sant Pere en sa barca.)
NUNCI. De aquet quadro...
TOTS. Qu' es bonich!
ENGRACIA. Senyor Fassi, no l' encantin,
prenguin tot lo que tenim
los matalassos, las robas,
los llansols, tot, fins lo llit,
pero déixins aquet quadro
per mor de Deu. (*Al Notari.*)
NOTARI. Jo per mi...
FASSI. No senyor. La lley disposa
que 's venga tot...
QUIM. (*Escarnintlo, imitant la guatlla.*)
Clich, clich, clich.
Pots cantá.
ELOY. (*Instigat per Fassi.*) 'N dono cent duros.
QUIM. Qui ha sigut aquet qui ha dit?
FASSI. No s' espanti: pit qu' es l' hora.
QUIM. De qui es la dita? De qui?
(*Buscantlo ab la vista.*)
UN. No es pas de ningú del terme.
FASSI. Y si ho sigués que tenim?
NUNCI. (*Cantant.*) Del quadro 'n donan cent duros.
ENGRACIA. (*Abrassant á sa mare ab dolor.*)
Se 'l venen; que no ho sentiu? (*Ab arranch.*)
NUNCI. Cent duros... cent á las *dugas*... (*Cantant.*)

ESCENA XIX.

LOS MATEIXOS, ENRICH *que ve rápidament.*

ENRICH. Alto.
ENGRACIA. Corri; D. Enrich.

ENRICH. Só es un quadro d' en Montanya!
ELOY. ¡Qu' escolto! (No 'm fugirá.)
Cent vint duros.
ENRICH. Vol callá!
Som al Africa ó á Espanya?
Cent vint duros de aquesta obra?
Això no 's ven.
FASSI. Y perqué?
ENRICH. Perqué al véndrerlo vosté
ven 'l cor de aquesta pobra? (*Pausa.*)
FASSI. Donchs que pagui, si 'l vol sèu.
Que la venta vagi avant.
ENRICH. Gosaria comprá un sant?
Bah! Caifas va comprá á Deu.
FASSI. (*A D. Eloy com si hagués trobat una idea magnífica..*)
Ja ho entench!
ELOY. ¿Qué vol dir?
FASSI. Luego
ho sabrá.
(*A Enrich ab veu baixa.*
Vol aixaus?
ENRICH. (*Sorprés del descaro del Sr. Fassi.*) Home!
Jo 'ls aixaus! Es molt de broma.
ELOY. (*Cremat.*) Donchs que vol?
ENRICH. (*Ab despreci.*) No res.
(*Al Notari.*) Li prego
que sospenga aquesta venta,
perque encantá, ho dich formal,
pintura tant principal,
es ferne al art una afrenta.
Y fins dins la sepultura
tinch per cert, que 'l bon Montanya
se remou ab justa sanya
al mirar tanta impostura.
ELOY. A casa en lo lloch milló
li prometo que 'l tindré...
ENRICH. Y 'l guardará, prou que ho sé,
ab fe, mes sens devoció.
Y pues tant y tant me apura
li diré que 'l milló altar,
per Dèu, per la fé y per l' art
es lo cor d' una gent pura.
Ja qu' en Montanya 'l pintá
per la casa expressament
respectem son pensament

	bè está 'l quadro allí hont s' está.
ELOY.	Jo volia...
ENRICH.	Fem un pacte.
	Ni trauré una cópia.
ELOY.	Així...
	ni tinch paraula per di.
	Disposi vosté, que 'l acte
	se suspengui incontinent
FASSI.	Y 'ls deutes?
ELOY.	Jo 'ls saldaré.
PEPA.	Y com pagarli podré?
ELOY.	Oblidant aquet moment.
ENGRACIA.	Es cert mare: qui ab fé espera...
ENRICH.	Cuideulo ab igual primer.
PEPA.	Ay D. Enrich del meu cor! (*Abrassantlo.*)
QUIM.	M' ha agradat per la manera.

ESCENA XX.

MATEIXOS Y TONI (*que ha surtit á mitxa escena.*)

ENGRACIA.	(*Pe 'l quadro.*) Me l' estimo.
TONI.	(*Rihent.*) Més que á mi?
ENGRACIA.	Y ara!
TOTS.	'L Boira!
QUIM.	(*Rient.*) Qu' es galdós!
ENRICH.	Otel-lo.
TONI.	No estich jelós.
	creume, teta.
FASSI.	(*Llastimosament.*) Pero aquí
	que hi pert ab tanta quimera
	só jo.
ELOY.	Com senyó Sumera?
TOTS.	Ja, já!
FASSI.	(*Cremat.*) Sureda.
ELOY.	(*Recordant.*) Si, si.
FASSI.	Vosté dèu tenir present...
ELOY.	Home tot se arreglará.
FASSI.	(*Fent lo manso.*) Ho deixo á la sua ma.
	(*Enrich davant aquesta conversa ha contemplat lo quadro que ofereix la agrupació de las figuras. De prompte una idea crusa per sa imaginacióy ab entussiasme artístich esclama.*)
ENRICH.	Y quin assunto! Un moment.
ELOY.	Qué passa?

ENRICH. Jo só un pintó
que ab fé passejo ma terra
buscant pe 'ls plans y la serra
un camp per ma inspiració.
Si 'm volguéssin facultar
per fe un quadro d' esta escena.

QUIM. No tinguéssim cap mes pena.
Tiri avant; ja pot pintar.
(*Tots se quedan com se troban. Enrich se acomoda al peu de 'la creu: D. Eloy detrás d' ell dret. Quadro.*)

ELOY. Qué pensa?

ENRICH. Una tontería.
Si 's premiés...

ELOY. Molt bè pot se.
Ja sab que qui pinta ab fe...

ENRICH. Ningú en això 'm guanyaria.
Mes no será.

ENGRACIA. Qui be espera...

QUIM. Noys, quietut.

ENRICH. Ansia y avant.

ENGRACIA. A veure si premiarán
LA BARQUETA DE SANT PERE. (*)

(*) L' autor ha donat est segon títol á la obra, que deurá ser lo primer en la representació.

L' AVI

QUADRO DRAMÁTICH DE COSTUMS CATALANAS

EN UN ACTE Y EN VERS.

A mon bon amich

PAULÍ ROIG,

Recort de

L' AUTOR

PERSONATGES

LLOGAYA.	16 anys.
MARSAL.	80 »
D. SALOMÓ.	56 »
SISÓ.	23 »
ELOY.	30 »
JANOT.	de 40 á 50 anys.
FRANCESCH..	de 70 á 80 »

Pagesos vells, joves y noys.

L' acció en una vileta del Ampurdá.

ÉPOCA: L' ANY 1812.

ACTE ÚNICH.

DECORACIÓ.

Sala de casa pagesa acomodada.—Portas, al foro y laterals. La de l' esquerra del espectador, que figura donar á casa del vehí, mitj oberta; l' altra, tancada. La del foro oberta durant tot l' acte. Taula y cadiras: una d' estas de baqueta, ab brassos. Ornament carecterístich, com quadros al oli ennegrits, arca, cornucopias, etc. etc.

ESCENA PRIMERA.

MARSAL, *desprès* LLOGAYA.

(*Al axecarse 'l teló, Marsal está sentat en la cadira de brassos prop la taula, fent mitja. Canta, de baix en baix y ab veu monótona, las següents estrofas d' una cansó popular.*)

MARSAL. «Ja podém tots comensar
á cantar la prosa:
Napoleon hem d' enterrar
sòta d' una llosa;
puix ha fet tal cap-girell
de dalt fins á terra,
que, d' havers' acabat ell,
s' ha acabat la guerra.

—

«Si per cas anava al cel,
sortirá sant Pere
y l' arcángel san Miquel,
fentlo torná' enrera.
Sant Narcís lo reptará,
tractantlo de mona!
Ara bè haurás de pagá'
los mals de Girona.»

(*Entra Llogaya portant un canti de aigua, moll del exterior.*)

LLOGAYA. ¡Bèn cantat, padrí! ¡Oh! encara
teniu la veu bèn bonica!

MARSAL. Oy, oy!... Ja era bén bè hora
de que tornesses, pubilla!
Lo sol ja se 'n va á fer nona;
los aucells ja no refilan,
y 'ls pastors van pèls andars.

LLOGAYA. Donchs... dexéu estar la mitja, (*Prenentli.*)
que, comensant á esser fosch,
us malmetriau la vista.
Teníu: xarriquéuhi: es fresca
com una rosa. (*Li dòna 'l canti.*)

MARSAL. Axerida!
¡Si vals més or que no pesas!

LLOGAYA. ¡Valdría moltas mils lliuras!

MARSAL. Jesús! (*Posantse á veure xarricant.*)

LLOGAYA. María y Joseph!

MARSAL. Aig!... ¡Ja 't dich qu' es fresca y rica!

LLOGAYA. Es de la Font Cogullada.
(Ay!)
(*Tapantse la boca penadida de lo que acaba de dir.*)

MARSAL. Bo! Si que t' aprofitan
los meus consells!... ¿No 't tinch dit
que no fassas valentías?
¿qu' en colgantse 'l barba-ros... (*Lo sol.*)

LLOGAYA. Bè!...

MARSAL. Es massa lluny, y podria
succehirthi una desgracia.

LLOGAYA. May cap me n' hi ha succèhida.

MARSAL. Lo que no passa en set anys
passa molts cops en un dia.
Ademés, que ara las cosas
s' han girat com una mitja.
De resultas de la guerra
corren algunas partidas...

LLOGAYA. ¡Dèu meu! (*Ab cert esglay, mirant tot l' escenari.*)

MARSAL. No passis temor:
jo 't defenso.

LLOGAYA. Vos voldríau
defensarme, avi Marsal,
mes...

MARSAL. Digas: ¿qué?

LLOGAYA. Que us batrian.

MARSAL. ¡Llamps cargolats! Ells que ho provin,
y ja veurás com la vida
los hi faig pagar per bona,
per dolenta que la tinga.
Canalla vil, miserable,
que quan la pátria agotniza,
després de la forta guerra
que l' Espanya tè rendida,
s' agavatxa per diner
y la gent de bè assassina;
canalla traidora, infame,
que vinga, redéu, que vinga,
y ja veurá si aquest vell
tira de dret ó no hi tira.

LLOGAYA. Prenéuho ab aire!

MARSAL. ¡Oh! no puch!
Pensant en tantas desditxas
y en tantas vilesas, sento
que la pell se m' esgarrifa.
Quan veig lo qu' estich veyent;
quan veig qu' aquexas partidas
de brétols poden molt més
que la bona gent, faría
un atentat, com hi há cel.
¿No ho veus, Llogaya? Voldriam
sortir d' unas aiguas mortas,
y 'ns trobém á la sortida
ab munts d' argelagas!

LLOGAYA. (*Ab gran ternura pera calmarlo.*) ¡Prou,
avi, prou!

MARSAL. (*Esforsant y calmantse.*) Sí... prou!
(*Moments de pausa.*)

LLOGÁYA. ¡Que triga
á torná 'l pare!

MARSAL. No tant
com axó. Encara hi há dia,
y... sis horas son molt llargas
quan per camins se tranzita
que las plujas han malmés.

LLOGAYA. Axó es cert.

MARSAL. A més, la fira
de sant Tomás may s' acaba.

LLOGAYA. No es com la fira petita
d' Amer! (*Ab vivesa.*)

MARSAL. (*Somrient.*) Ah! ja 't veig herbeta!

LLOGAYA. ¿Per qué?

MARSAL. Com allá hi tenías
al cosí Eloy, que cuidava
de qu' estesses divertida...

LLOGAYA. Avi!... (*Ruborosa.*)

MARSAL. Per çó 't va semblar
curta, molt curta la fira.
Tens setz' ays y...

LLOGAYA. (*Vivament.*) No, senyor.
Encara 'm faltan... dos dias.

MARSAL. Tens rahó... Je, je!...

LLOGAYA. Es qu' es prou!
Sempre 'm voleu revellida!
¡Setz' anys! ¡Setz' anys!... ¿Qué us penséu?
M' han dit que 'l dia que 'ls tinga
ja seré tota una dona,
y ara... encara sò... una nina.
(*Axó últim jogat.*)

MARSAL. Si: una nina de fireta...

LLOGAYA. Padrí!

MARSAL. Que tè més malicia,
que jo bondat; qu' está alegra,
si la tracta de bonica
son cosí Eloy Pladevàlla
y ab ulls de xayet la mira.

LLOGAYA. Avi, tinch no més quinz' anys!
¡No 'm feu obrir tant la vista!

MARSAL. ¡Ah trutxa!

LLOGAYA. (*Cambi de tó.*) Calla: ¿Sentiu?

MARSAL. (*Id.*) Será ton pare que arriva.
(*Se dirigeix á la finestra, la obra y mira.*)

LLOGAYA. No 'u crech.

MARSAL. ¡Oh, jo, jo, jo!...
(*Rient y fregantse las mans.*)

LLOGAYA. ¿Qu' es?
(*Va á la finestra, guayta per damunt las espatllas de son avi, y llensa un alegre crit de sorpresa.*)
¡Ah!

MARSAL. (*Molt alegre.*) L' Eloy!... Si. Ja sabía
qu' havía de venir... Vès,
vès, que ja veig que 't frisas.
(*Tornant á baxar al primer terme.*)

LLOGAYA. Jo...

MARSAL. ¡Si ho veig! Ala, depressa!

LLOGAYA. Si... m' ho maneu... (*Riallera.*)

MARSAL. (*Marcant molt.*) Si, belitra!—

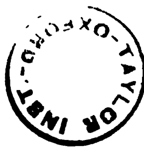
Tè: pórtali l' aigua fresca,
que potser la necessita,
fent aquests sols qu' ara fan.
(*Li dona 'l canti qu' ella se 'n dú corrent.*)
Certament podé l' estima
més de lo que jo 'm pensava...
Si vè de Dèu, que d' éll siga.

ESCENA II.

MARSAL, SISÓ.

(*Aquest últim ab una podadora.*)

SISÓ. Dèu vos guart.
MARSAL. Oydá; Sisó!
SISÓ. Aquí us retorno aquest' eyna,
y grans mercés.
MARSAL. ¿Ha fet feyna?
SISÓ. Poda molt.
MARSAL. ¿Si?
SISÓ. De debó.
Es podadora rebona.
MARSAL. Prou!
SISÓ. Y... ¿sembla qu' ha tornat
ja 'l senyor Sist de mercat?
MARSAL. Cá, no!... Es un' altra persona!
SISÓ. Molt alegre m' ho diéu.
MARSAL. No es per menos, noy.
¿Si?
Si.
Ha arrivat... lo sèu cosí!
SISÓ. ¿Quí?
MARSAL. N' Eloy: lo cosí sèu.
SISÓ. ¿N' Eloy? (*Demostrant ignorar quí es.*)
MARSAL. Y tinch esperansa
de que la sèua vinguda
será de tots ben rebuda.
SISÓ. ¿Y axó?
MARSAL. T' ho diré en confiansa.
SISÓ. Sabeu que sò vehí honrat,
y en totas las vostras ditxas,
com en los mals y desditxas,
estich sempre interessat.
Ademés, hem d' agrahí'
tants bons favors de vosaltres.....

MARSAL. Bah! 'ls matexos que nosaltres
de vosaltres: vétho aquí.

SISÓ. ¡Oh no! Vosaltres esteu,
si no richs, acomodats.
Nosaltres, pobres si honrats,
no podem lo que podeu.

MARSAL. Aném bè, bè: ¿callarás?
Tu ets encara molt xicot
y... es clar.....

SISÓ. ¿Qué?

MARSAL. Que un noy no pot
veurhi més enllá del nas.—
Mes torném al que interessa.
Te deya, fa poca estona,
qu' estem molt d' enhorabona.

SISÓ. ¿Y bé?...

MARSAL. No vagis depressa!

SISÓ. No 'n porto mica: parléu.

MARSAL. La Llogaya té setz' anys,
y tots, tots els meus afanys
son per ella; bè ho sab Dèu.
Viudo son pare, vell jo
que ab piou feyna 'm puch tení,
hem de menester aquí
un refors.

SISÓ. Teníu rahó.

MARSAL. Ara bè: fará alguns mesos
que la noya al cosí sèu
va veure, y... ja hi há qui creu
qu' están... poch ó molt entesos.
Ella es molt noya, ja ho sè;
peró... tu sabs qu' á vegadas
las noyetas fan... noyadas,
y s' enamoran també.

SISÓ. (Ah!) (*Amargament y reprimintse.*)

MARSAL. Jo crech qu' enamorada
no está encara ni estar pot,
peró... ¡psé! sinó del tot,
la tasca es ja comensada.
Y aquí tens, Siset amich,
la causa d' estar content.

SISÓ. Me n' alegro... cordialment.
(*Idem que avans.*)

MARSAL. Ja 't crech.

SISÓ. De debó us ho dich.
La Llogaya es una toya

de virtuts: es molt bonica,
es franca, es jove, y es rica,
y es, en fí, tota una noya.
Tè sis anys menos que jo,
y ahir mateix sembla qu' era
quan escoltava riolera
l' avi, que Dèu li perdó.

MARSAL. La infancia es, noy, foch de fallas!

SISÓ. Si: mes dura 'l recort seu;
y, per ço, 'l cor, quan la veu,
la veu escoltant rondallas;
contestant amoroseta
á las preguntas del avi,
que, tot tremolantli 'l llavi,
li deya «poma roqueta»;
si: jo veig que ell li somriu
y, ab la ma en sa tendra espatlla,
li diu «caminar de guatlla»
y «volada de perdiu».

MARSAL. Se coneix que fas cansons,
que tens molta fantasía...
Ay! si la dona 't sentia
se 't menjaría á petons.

SISÓ. ¡Pobra Marta!

MARSAL. 'T duya amor
perque 't feyas estimar.

SISÓ. ¡Qui á aquell temps pogués tornar,
avi Marsal!

MARSAL. De bon cor
tothom crech que hi tornaría.

SISÓ. (*Marcat.*) Llavors un hom no s' adona
de si es de una casa bona
ó d' una pobra masía!
Richs y pobres, 'sent petits.....

MARSAL. ¿Ja hi tornas ab la riquesa?

SISÓ. Perdonéu!

MARSAL. (*Formalisat.*) Oh! ¿tant te pesa
no véuret molt or als dits?
No hi há joya de més preu
que una mitjaneta sort,
ab poca pòr de la mort
y ab molta confiansa en Dèu.

SISÓ. Ho sé; mes...

MARSAL. Mes... ¿qué?

SISÓ. ¡Que ansío
ser rich, molt rich!...

(Axó ab cert frenesí. Marsal li fa la següent pregunta mirantlo ab ficsesa.)

MARSAL. Y... ¿per qué?

ESCENA III.

MARSAL, SISÓ,—LLOGAYA, ELOY, D. SALOMÓ.

(Aquest es un home gras, tibat, algo tartamut, que parla molt mesuradament y s' escolta.) (Llogaya porta 'l canti y 'l dexa estar convenientement.)

LLOGAYA. Entra, entra! Y també vosté,
don.....

SALOMÓ. *(Enfátich.)* Salomó Estrach del Rio:
servidor.

ELOY. ¿Qué tal, qué tal,
oncle Marsalet?
(Donant á Marsal la ma y abrassantlo.)

MARSAL. Ja ho veus.
¿Y tu?

ELOY. També.

MARSAL. ¿Y tots els teus?

ELOY. Tan trempats!

MARSAL. Es lo que cal.

ELOY. ¿Y l' oncle Sist?

MARSAL. Es á fora.

ELOY. Tanca molt tart! *(Admirántsen.)*

MARSAL. Devegadas.

ELOY. Oh! ja son las set tocadas!
(Després de mirar lo seu rellotje.)

MARSAL. Sempre vè á casa molt d' hora,
mes avuy entretingut
haurá estat, y.....

SISÓ. Bona nit.
(S' haurá quedat al fondo del escenari y ara fa moviment per anársen.)

MARSAL. Te 'n vas, noy? *(Ab recansa.)*

SISÓ. Ja hem enllestit.
Que s' hi governin.

SALOMÓ. Salut.

MARSAL. Escolta: ¿y per qué te 'n vas?
Los bons vehins may fan nosa.
Asséntat, home: reposa.

SISÓ. Grans mercés.

MARSAL. Home, beurás
un traguet en companyía
de nosaltres.

SISÓ. No pot ser.
Tinch á dins quelcom per fer
y.....
MARSAL. Santa bona María.
SISÓ. Qu' ho passin bé.
MARSAL. Adéu, Sisó.
LLOGAYA. Adéu. (*Ab aspresa tendra, aturantla*)
¡Quína mala cara
que 'm fas!
SISÓ. ¿Jo á tu?
LLOGAYA. Sí, tu.
SISÓ. Es qu' ara.....
Adéu.
(*Se 'n va per la porta lateral. Llogaya queda ab lo cap baix pensativa.*)
MARSAL. Es un bon minyó.

ESCENA IV.

LLOGAYA, MARSAL, ELOY, D. SALOMÓ.

(*La escena s' irá molt gradualment enfosquint.*)
MARSAL. Apa, noya! porta trago,
que 'ls senyors beurán un xich.
ELOY. Per mí..... (*Mirant á D. Salomó.*)
SALOMÓ. Jo tampoch: estich
tot suat, qu' es un estrago,
y crech que millor será
que 'l paladá 's sacrifiqui,
que uns moments se mortifiqui
y després beure podrá.
Cada cosa en lo seu temps.
MARSAL. Just: com al Advent las cols.
SALOMÓ. Sóls axí 's fan anys, y sóls
axí no hi há contratemps.
(*Pren una polsada ab fruició.*)
ELOY. Es lo mèu procurador,
(*A Marsal, signant á D. Salomó.*)
MARSAL. Ah! per molts anys.
(*Salomó s' axeca y diu los versos que ara seguexen donant la ma á Marsal, qui no sab qué ferse y, tot estranyat, li dexa pendre la sèva. Després D. Salomó s' inclina reverent davant de Llogaya, la que mostra igual estranyesa que Marsal, al correspondre á la afectada salutació.*)

SALOMÓ. Molt fiél, créguim
y, en endevant, reconéguim
com sòn atent servidor.—
Lo mateix li dich, senyora.
LLOGAYA. No m' ho diga: no 'n tinch ré.
(*Axó ab molta ingenuitat.*)
SALOMÓ. Es cert: may recordo que...
estich al camp; que... estich fora.
May penso qu' he abandonat
la notaría ab virtut
per veure si la salut
refermo ben aviát.
May me recordo que só
procurador forestal.
MARSAL. Donchs... ja li dich que fa mal.
SALOMÓ. ¿Vol dir?
MARSAL. Molt mal: sí, senyó.
Jo no me 'n descuydo may
de que ho sò.
SALOMÓ. ¿Vosté també?
(*Ab cert despreci enfátich.*)
ELOY. Déxil dir!
MARSAL. Tant com vosté,
com tu y com tots. Axó ray!
SALOMÓ. Esplíquis.
MARSAL. Ja veurá cóm
es molt cert lo que jo dich:
qu' es procurador lo rich,
lo pobre, y... que tots ho som.
(*Tots s' acostan á Marsal. Pausa.*)
L' un procura saber més
que l' altre; l' altre, enriquirse;
l' altre, riure y divertirse;
l' altre, menjá y no fer res.
Procurador! ¿Per ventura
hi há al mon una persona,
lo mateix home que dona,
que pél seu bè no procura?
Las noyas, trobar xicot
guapo y que gasti soguilla;
los noys, trobá una pubilla
ó arreplegar un bon dot.
Las noyas, ser cutonoyas;
los noys, anar cutonoys;
los vells, semblar que son noys;
las vellas, semblá unas noyas.

Lo malalt, tenir salut;
lo metje, tenir malalts;
l' advocat, plets de caudals
ó algun ricás bèn tossut.
L' apotecari, tenir
fonda y plena la cisterna,
y tot aquell qui governa,
governar sens' obehir.
Lo militar, guanyar graus
y posarse moltas creus;
la noblesa, aná ab los sèus
y llensar l' or en saraus.
L' un, gastar molt de buato;
l' altre, sempre estalviar;
lo qui ven, vendre bèn car;
qui compra, comprar barato.
En fí, fòra llarga cosa
mostrar que tothom procura
trobar sa bona ventura
per fer sa vida ditxosa,
y axís dich, y tots els vots
tindrá la dita del vell,
cada hu procura per ell.....
ménos Dèu: qu' ho fa per tots.
(Al dir «ménos Dèu» los circunstants s' acostan més al vell, estranyats; mes al sentir «qu' ho fa per tots», somriuhen y aprovan.)

SALOMÓ. M' ha agradat. Tóquila!
(Oferintli la ma. Marsal li dòna la sèva ab disgust.)

MARSAL. (Bá!
Aquest home es molt coseta!)

SALOMÓ. Ha fet descripció de poeta.

MARSAL. ¿De... qué diu?

SALOMÓ. Parlant mes clá:
per ser simple agricultor.....

MARSAL. ¿Ximple?

SALOMÓ. Simple; mostra ingeni
á estil de nostra Garceni,
lo celebérrim Rector.
Ha mostrat conexements
per un costat psicológichs;
y per un altre molt lógichs,
encara que poch... latents.
M' ha agradat: li dich de cor.
Ha fet viventa pintura

de que tot nascnt procura.....
En fi; fássim el favor.....
(*Tornant á oferirli la ma en senyal d' aprovació.*»

MARSAL. ¿Qué vol?

SALOMÓ. Tórnila á tocar.

MARSAL. (Tant tocament ja 'm carrega!)

SALOMÓ. Molt bè!
(*Estrenyent ab duas mans la de Marsal.*)

MARSAL. ¡Prou, prou: que 'm masega!
(D' axó se 'n diu porquejar.)

SALOMÓ. Quan vulga, nena, ja estich
descansat.

ELOY. (*Á Llogaya.*) Farém beguda.

SALOMÓ. La sanch tinch ja revinguda,
y... francament: beuré un xich.
Entre tant, vaig á posarme
á conveniencia. ¿Hónt iré?

LLOGAYA. Entri á assí.
(*L' aposento de la esquerra.*)

SALOMÓ. Molt bè, molt bè.
Als seus peus... ¿Puch retirarme?

MARSAL. ¿Retirarse? ¿Qu' es soldat?

SALOMÓ. No: vull dí' anármen d' aquí.

ELOY. Sí, senyor.

MARSAL. Sí, senyor, sí.

SALOMÓ. Jo sò molt senzill: ¿vritat?

MARSAL. No me 'n parli! Es per demés.
(*Llogaya se 'n va pèl foro á una indicació de son avi.*)

SALOMÓ. Ser senzill es de bon tó.

MARSAL. (Si l' entench que 'm penjin!)

SALOMÓ. Sò
tot servidor de vostés.
(*Ho diu fent grans cortesías y entrant d' esquena á la cambra indicada.*)

ESCENA V.

MARSAL, ELOY.

MARSAL. ¡Quín home has arreplegat!
(*Ho diu ab marcadíssimas senyals de disgust.*)

ELOY. Un home qu' es un' alhaja!
(*Rient molt satisfet.*)

MARSAL. ¿Alhaja?
ELOY. Amich de fer anys,
de pendrho tot ab gran calma!
Que 'm busca bons requisits
per' que tinga forsa gana;
qu' encarrega á las minyonas
que remenin bè la palla
dels llits per' estarhi tous;
qu' al estíu, éll posa l' aigua
en fresch y al hivern aprop
del caliu per' escalfarla.
Un home á qui may ningú
ha vist relliscar ni caure;
que camina ab los peus plans
y du molt grans las sabatas;
que per res tè mals de cap,
perque ho pren tot ab catxassa;
que no vol saber miserias,
que no vol sentir desgracias,
que no vol ficarse en cosas,
si algun incomodo causan;
que, si bè tartamudeja,
y sospesa las paraulas
y de vegadas me dexa
á las foscas del que parla,
fa molt per casa, padrí;
padrí, us dich que fa per casa.
MARSAL. Tu 'm dius axó, y jo no sè
cóm un hom axís t' agrada!
Un home que tant s' estima
¿cóm pot estimar als altres?
Un home que tant s' ocupa
de sa vida regalada,
qu' en res ni per res s' afecta;
ó es un pobre papanatas,
ó es un senyor pescabrenas,
ó es un dolent, un canalla.
ELOY. No será tant!
MARSAL. (*Cada vegada més enérgich*).) Axó 't dich,
y si tu lo tens per altre,
y si per cas tu l' abonas.....
ELOY. Ja, ja!
MARSAL. ¿Te 'n rius?
ELOY. ¡Sou tan plaga!
MARSAL. No! Sò un home que aquí tinch
(*Signant el cor.*)

quelcom pera 'ls que ab mi tractan;
que duch voluntat als bons
y á ningú jamay li falta.
Sò un home qu' he estat soldat
y de totas n' he passadas;
que al estiu he sentit fret
y al hivern caló estremada;
qu' he tractat á molta gent,
qu' he llegit en moltas caras,
y sè que 'ls homes que 's cuidan
sóls d' ells y oblidan als altres;
que 'ls homes que pensan molt
en tot alló que 'ls agrada,
no merexen altra cosa,
—y encara es donálshi massa,—
que una ullada de despreci,
ó una mirada de llástima.

ELOY. Padrí!...

MARSAL. Atúrat, noy. Sò un vell,
peró que tinch jova l' ánima;
que si la pell se m' arruga,
lo cor no s' arruga encara.
Sò un home que vol la gent
de bon tremp, de bona pasta;
que ab ciutadans fingidots
que s' escoltan las paraulas
y dihuen que son molt franchs
y may ab franquesa parlan,
no m' hi sè avenir, ni puch,
perque no son gent de casa;
perque... á tret de canó 's veu...
se veu... que la saben llarga.
(*L' Eloy vol anar á parlar.*)
Res, res, noy,... Me 'n vaig á veure
si en Sist vè. (¡Qué poch m' agradas!)

ESCENA VI.

ELOY. *Després* LLOGAYA.

(*Uns moments de pausa. Eloy discorrent.*)

ELOY. A mí se me 'n dòna poch
de la seua opinió rancia.
Don Salomó fa per mí,
y, fent per mí, es lo que basta.

(*Apareix Llogaya trista, ab llumanera á una ma y á l' altra un plat ab dos gots y xocolata. Dexa la llumanera damunt la taula. L' escena haurá quedat fosca.*)

LLOGAYA. Santa nit que Dèu nos dó.
ELOY. Bona nit. ¿Qué tens, Llogaya?
(*Li fa la pregunta haventse acostat molt á ella.*)
LLOGAYA. Que... 's va fent tart que més tart,
y 'l pare no arriva encara.
ELOY. Ja vindrá.
LLOGAYA. Si Dèu ho vol;
mes jo veig...
ELOY. ¿Qué?
LLOGAYA. Que molt tarda!
(*Se sent un pausat toch de campanas.*)
Té: ja 'l parenostre tocan
de las ánimas.
(*Llogaya demostra ab lo moviment dels llabis que 's posa á resar.*)
ELOY. Bé: vaja!...
¿Te recordas de la fira
darrera?
LLOGAYA. (*Preocupada resant.*) ...«Vinga en nosaltres
lo vostre sant Regne...»
ELOY. Escolta:
¿no 't sembla trobarthi encara?
¿No 't sembla que tot s' alegra
al mirarnos?
LLOGAYA. (*Id que avans.*) Deu vos salve,
María...»
ELOY. Uy! qu' ets devota!
Quan estem sols y axí 't parla
ab tant carinyo 'l meu cor,
¡no tens per' mi una paraula
carinyosa, una resposta
que 'm refresqui l' esperansa!
Ets, Llogaya, bèn esquerpa,
y jo.....
LLOGAYA. (*Id.*) «Pregáu per nosaltres
pecadors...»
ELOY. Ets insufrible!
No: may sabrás estimarme
del modo que jo t' estimo,
ni soltera, ni casada;
may...

LLOGAYA. «Amén, Jesús.»—¿Qué deyas?
(*Diu l' «amén Jesús» senyantse y besant las duas mans closas, fent creu ab los dits grossos. La pregunta ab estremada ingenuitat.*)

ESCENA VII.

LLOGAYA, ELOY.—D. SALOMÓ.

(*Surt desbrotxat, en mánegas de camisa y ab casquet.*)

SALOMÓ. Uf!.. Estich com una emplasta!
Oh! y aquí fa una corrent
d' ayre, que molt poch m' agrada!—
¿No destorbo, eh?
(*Y va á tancar la finestra.*)
LLOGAYA. No, senyor.
SALOMÓ. Ab la finestra tancada
estarém assegurats
contra reumas. Vinga l' aigua.
Ah! just: primer roseguémhi
un poquet de xocolata.
(*N' agafa una presa y la devora.*)
¿Cóm te trobas, noy?
ELOY. (*Ab disgust.*) Axís!
SALOMÓ. ¿Eh? ¿No 't provan aquets ayres?
Si per cas, demá mateix,
entornémsen cap á casa!
ELOY. No es axó.
SALOMÓ. ¿Y donchs?
ELOY. La cosina
que no 'm vol fer bona cara!
LLOGAYA. Oy que sí!
ELOY. Oy que no!
LLOGAYA. ¡Oh! vegi...
¿per qué?
ELOY. De res m' escoltavas,
mentre jo...
LLOGAYA. Primer que tu
son per' mi las pobras ánimas.
SALOMÓ. ¿Las ánimas... dels botons?
ELOY. Ja, ja!
LLOGAYA. (*Formalisada.*) Vés!...
SALOMÓ. ¿D' ellas no parla
vostra mercé?
LLOGAYA. No, senyor:

d' aquellas que 'ns son germanas
y oracions nostras esperan
com esperan la rosada
las flors.
(*Los següents versos deu dirlos D. Salomó ab afectat misticisme, á tall de missionista, á fi de que contrastin ab la vulgaritat de las observacions finals.*)

SALOMÓ. Ah! ja! Has fet molt mal,
Eloy mèu, en destorbarla!
¡Hem de pensar qu' á aquest mon
no més hi som de passada;
que, després d' aquesta vida
de privacions necessarias,
de sacrificis inmensos.....—
S' ha tornat á girar ayre.
Vaig á tancar altre cop
la finestra. (*Ho eczecuta.*)
. . . . . ¿Per qué tanca
tan mal?.... En cap preu voldría
tenirne com ella á casa.
Las ayradas son dolentas:
¡guardéus, noys, de las ayradas,
que tenen malas resultas!—
Vaja! Ja 't dich qu' aquest' aygua
no 'm desagrada del tot.
(*Agafa y 's menja la mitja presa de xocolata restant.*)
Deurém sopar tart, puix tarda
l' amo y...

ESCENA VIII.

LOS ANTERIORS..—MARSAL.

(*Entra tot esglayat, ab una carta desclosa.*)

MARSAL. ¡Dèu mèu! ¡ay Dèu mèu!...
LLOGAYA. ¿Qué hi há, padrí?
MARSAL. ¿Dius qué hi ha?
Mira: acaban de portá
axó.
ELOY. ¿Qué diu?
MARSAL. ¡Oh!...
LLOGAYA. Donéu!...
(*Pren lo paper, s' acosta á la llum, llegeix rápi-*

dament pera si y cau desvanescuda. Marsal y Eloy s' hi acostan.)

Dèu del cel!!

SALOMÓ. (¿Qué deurá dir?)

(S' ha acostat al grupo y, recullit lo paper que haurá dexat caure Llogaya, llegeix.)

«La colla dels de 'n Boquica 'm tenen pres part d' allá del nostre olivet, y eczigeixen per mon rescat tres mil lliuras pagadoras inmediatament. Si d' aquí á mitj' hora no las ha dutas una sola persona de confiansa, me matarán sens remissió.—SIST BOVER.»

MARSAL. Corra... las claus... los diners...
Ho faría... ¡Es un pervers!
¡Morir!... ¡Lo méu fill morir!...

SALOMÓ. Sosséguis!

MARSAL. Ah! ¿sossegarme
quan se troba en tant perill?
¿Sossegarme, quan lo fill
volen els lladres matarme?
¡Tres mil lliuras!... ¡Ah!

SALOMÓ. Qué! ¿acás
no... no las té?

MARSAL. No, senyor.

SALOMÓ. ¡Tres mil lliuras!... ¡Un tresor!

MARSAL. Axó no m' espanta pas.
Entre jo y alguna gent
del veynat, estich segur...
Peró ¿quí es que 'ls hi pot dur?
¿Quí tindrá prou ardiment
per... ¡Y jo no puch, no puch
trobá' en mitj' hora 'ls dinés
y durlos!... ¡Si jo pogués!...

(L' Eloy s' ha anat apartant cap al fons del escenari. D. Salomó s' hi acosta.)

LLOGAYA. Donéumels, y jo 'ls hi duch.

MARSAL. Desventurada!

LLOGAYA. No, no.
La Verge m' ajudará,
y... portéumels!

MARSAL. No, no...—¡Ah!

(Acudíntseli una idea, al girarse y adonarse d' Eloy.)

Tu 'ls hi durás, bon minyó.
Vaig á trobarlos aviát...

(Tot axó rapidíssim. Moviment per part d' Eloy y de D. Salomó. Llogaya entussiasmada.)

LLOGAYA. Si, avi! Corréu, corréu...

MARSAL. Oh! gracias, gracias, Déu meu!
(Ara abrassa á Eloy ab trasport.)
Gracias, Eloy: m' has salvat.
(A Llogaya.) Vina ab mi també: entre 'ls dos
salvarém prompte 'l perill.

LLOGAYA. ¡Pare del cor!

MARSAL. ¡Pobre fill!...
Déu es misericordiós.

ESCENA IX.

D. SALOMÓ, ELOY.

(Pausa llarga.—D. Salomò pren un polvo, s' axeca y s' encara, á distancia, ab Eloy que havent baxat al primer terme, continúa pensatiu, cavilós.)

SALOMÓ. ¿Y bé?

ELOY. *(Pausa.)* ¿Y bé?

SALOMÓ. ¿Qué pensas fer?

ELOY. Jo....

SALOMÓ. No fòra mala broma
qué creguesses á aqueix home.

ELOY. Peró 'l meu deber... *(Ab fredor.)*

SALOMÓ. ¿Deber?
Lo primer deber es, noy,
conservarse y... conservarse.

ELOY. Peró 's tracta de salvarse...

SALOMÓ. De salvar la pell, Eloy.
¡Si, que bona la farías!
Primer tu, després tu y tu
primer que tu y que ningú,
Eloyet, si vols fer dias.
(Moviment del jove.)
¿Vols dirme qu' es un parent?
¿qu' es pare d' ella y motiva.....
(S' acosta molt á Eloy y li fa ab veu baxa, després d' assegurarse d' estar sols.)
Me sembla que ningú 't priva
de... trobarte malament.
Y axó, noy, no es egoisme;
egoisme no pot ser,
que... no 's tracta d' un deber:

se tracta d' un heroisme.
Y l' heroisme es molt car:
la vida s' hi tè venuda,
y... la vida, un cop perduda,
fill, ja no 's torna á trobar!
(*Moments de pausa.*)
Té: prén un polvo y medita.

ELOY. Es terrible lo que 'm passa.

SALOMÓ. ¿No prens polvo? Prén catxassa,
qu' es lo qu' aquí 's necessita.

ELOY. ¡Oh! obraré...

SALOMÓ. Molt prudentment.

ELOY. Dirán...

SALOMÓ. La calma recobra!

ELOY. Que 'm falta valor!

SALOMÓ. Que 't sobra,
diré jo, l' enteniment.

ELOY. De cobart me tractarán
y tindrán sobrat motiu.

SALOMÓ. Prova axó que serás viu,
y... 'l cas es viure, noy gran!

ELOY. ¿S' es vist major desventura?

SALOMÓ. Posém á salvo la pell!
(Si me 'l matavan á n' ell,
perdía jo la procura.....
Cá, cá!)

ELOY. ¿Es dir que vosté opina.....

SALOMÓ. Opino que algú s' acosta.
A dins te daré resposta.
(*L' agafa del bras y fa seguirlo cap al aposento de la dreta.*)
Vina.

ELOY. Jo..!

SALOMÓ. Res: vina... vina!

ESCENA X.

MARSAL.—*Després* D. SALOMÓ.

(*Lo primer du un plech en que 's suposan los diners.*)

MARSAL. Eloy, té: 'l diner ja duch...
(*Comensa 'l vers desde dins, aparexent en escena fora de si.*)
No hi es... Eloy!... ¡oh Eloy!... No;
(*Los dos crits pujant de veu.*)

no es possible... Eloy!... Axó
no es possible... Jo no puch
creure qu' ell...
(*Va á entrar al quarto de la dreta. Se li interposa D. Salomó.*)

SALOMÓ. Senyor Marsal...
(*D. Salomó porta un llibre á las mans, que llegeix*)

MARSAL. ¿Vosté?
(*Ab gran ira.*)

SALOMÓ. Senyó... (*Esporuguit.*)

MARSAL. 'L tractament
guardi per altres.

SALOMÓ. Corrent.

MARSAL. ¿L' Eloy?

SALOMÓ. Se troba... Malalt.
(*Marsal dexa 'l plech á la taula.*)

MARSAL. ¿Qué diu?

SALOMÓ. Sosséguis.

MARSAL. ¿Jo?.. Sí:
sossegarme vull, á fé,
per dirli...

SALOMÓ. ¿Qué?

MARSAL. Que... vosté
me fa... fástich: velhi aquí.
(*Apareix Sisó al pas de la porta esquerra y queda escoltant.*)

SALOMÓ. Li asseguro que l' Eloy...

MARSAL. Ni un mot més!

SALOMÓ. Jo li asseguro...

MARSAL. Si: que per salvar l' apuro
s' ha posat mal... ¡Pobre noy!
(*Ara ab molta energía.*)
Mes ja qu' axís se porta ell
per no afrontar una prova,
lo que, cobart, no fa un jove,
valent ha de ferho un vell.
(*Decidit, pren los diners y va á sortir.*)

SALOMÓ. Axís sería: mes tart
podríau fer d' un moment,
y, en compte d' un vell valent,
hi há un jove que no es cobart.

ESCENA XI.

MARSAL, D. SALOMÓ, SISÓ.

(*Escena molt rápida.*)

MARSAL. Sisó.... ¿tu...
SISÓ. (*Rápit.*) Sé lo que us passa:
la Llogaya m' ho ha contat.
Donéume 'l preu del rescat.
MARSAL. ¿Tu... ¡Es massa!
SISÓ. ¿Diéu qu' es massa?...
No perdém temps: ja veyeu
que aprofitarlo es precís.
MARSAL. Aquí es... ¡Oh! gracias, Narcís!
(*Dantli 'l plech y abrassant al jove.*)
Ets un angel!
SISÓ. ¿Qué diéu?
No só mes qu' un bon vehí.—
Adéu siau.
MARSAL. Fill meu!... Fill!...
SISÓ. No:
no us enterniu gens per ço.
MARSAL. Sisó...
(*Ab eczuberancia de sentiment.*)
SISÓ. ¿Qué? (*Aturantse.*)
MARSAL. ¿Qué vols de mí?
¿Qué vols de la casa nostra?
SISÓ. ¿Qué vull?... Res.
(*La pregunta ab ímpetu.*)
MARSAL. Parla!
SISÓ. Res, res.
Deixéumel salvar.
MARSAL. Vés, vés!
SISÓ. Dexéu que salvi al fill vostre!
(*Se 'n va precipitadament, foro.*)

ESCENA XII.

MARSAL, D. SALOMÓ.

(*Aquest últim assentat, llegint lo llibre.*)

MARSAL. Si: 'l salvará... 'L cor m' ho diu...
Dèu fará qu' hi sia á temps,
y que 'ls lladres no 'l maltractin...

(*S' adona ara de D. Salomó y, reprimint sa indignació y ansietat, li diu ab sarcasme.*)
¡Oh!.. Perdoni: ¿qué llegeix?

SALOMÓ. Un... tractat de medicina
compendiat. que gran servey
pot fer per curar al noy.

MARSAL. Je, je, je!...

SALOMÓ. Se 'n riu? ¿Per qué?

MARSAL. Perque... no cal que 's molesti;
no cal que perdi axí 'l temps.
Jo entraré á darli la cura:
jo entraré á darli remey.
(*Va per entrar: D. Salomó s' interposa.*)

SALOMÓ. Detinguis. De molt cuidado
está, y podria bèn ser...

MARSAL. Ja ho entench: que la vergonya
de véurem lo pitjorés...

SALOMÓ. Senyor Marsal!...
(*Afectant puntdhonor.*)

MARSAL. Lo *senyor*
dexi corre.

SALOMÓ. (*Id. que avans.*) Jo conech
que vosté 's troba afectat,
y dispensarli es de lley
las falsas suposicions
ab que 'ns tracta... Si: jo sè
que quan los nirvis s' alteran,
s' altera tot lo demés;
que... vosté es á casa sèva,
y axó li dona algun dret;
peró... sè que 'l puntdhonor
á vegadas eczigeix
castigar á qui 's propassa,
y... precisat m' hi veuré.
(*Crexentse, en vista del silenci de Marsal.*)
Vosté no 'm coneix! Jo he estat
un home molt... *pendencier;*
jo, á pesar d' esser un home
de lley,—*lex legis*,—á cents
lances de honor he tingut
á pistola, y á floret,
y á veneno,—qu' es pitjor,—
per amor ó un' altre eccés.
Jo, sense pintarme un Cid
ó si li sembla un Roger
de Flor, ó un Roger de Lluria,

m' he trobat en sometents,
y 'ls companys han admirat
la valentía que 'l cel
me va concedí' á mans plenas;
jo he sentit molt los xiulets
de las balas, y tranquil
m' han vist los companys y...
(*Se senten duas descárregas seguidas lluny.*)
. . . . Eh?
(*Fa esta esclamació acompanyada d' un marcadíssim signe de pòr.*)
¿Qu' es axó?... Son molt aprop...
Jo 'm retiro... Pássiho bè...
(*Tremolant molt.*)
La prudencia es necessaria;...
La prudencia es lo primer.
(*Entra al aposento de la dreta y tanca de cop la porta.*)

ESCENA XIII.

MARSAL, *aviat* LLOGAYA.

MARSAL. ¡Si no 'm fesses tant de fástich,
llástima 't tindria, á fé!...
Mes ¿qué deurá esser axó?
Veyam si oviro...
(*Va á la finestra, la obra y mira.*)
. . . . . . Res, res.
LLOGAYA. Avi, avi!
(*Desconsolada, febrosa, delirant.*)
MARSAL. Llogaya!
LLOGAYA. ¡Ay, avi,
que haurán mort al pare mèu!
MARSAL. Desventurada, ¿qué dius?
LLOGAYA. Ahí' varen sé' á Dosquers
y varen al vell Riera
cremar á la llar... Ho sé
per la vehina Dominga...
¡Pare, pobre pare!... ¡Ell
que tant m' estimava!
MARSAL. ¡Oh! calla,
desgraciada!
(*Manifestant s' esforsa en no donar crédit al presentiment de Llogaya.*)

LLOGAYA. Aquexos trets
qu' ara tot just s' han sentit,
diu la vehina de cert
qu' eran.....

MARSAL. Déxala que diga:
mort lo mèu fill no pot sér;
sento mil veus que m' ho diuheu,
y Dèu no fora tan cruel
que, després de la desgracia,
lo mèu engany permetés.

LLOGAYA. ¡Ah! la vehina ha vist corre
espritada molta gent.
¡Pobre pare del meu cor!

MARSAL. ¡Pobre Sisó!

LLOGAYA. (*Sorpresa.*) ¿Qué diéu?

MARSAL. Qu' ell ha anat á rescatarlo,

LLOGAYA. ¿Y l' Eloy?

MARSAL. (*Ab veu baxa.*) Ha tingut fret
de febra, de cobardía.—
Mes ara 'l foch ja no 's sent:
vaig á veure.....

LLOGAYA. També ab vos
surto.

MARSAL. Nó: quédat.

LLOGAYA. ¿Per qué?

MARSAL. Per... aconduhí al malalt.
(*Irónich, signant lo quarto d' Eloy.*)

LLOGAYA. ¿A un cobart? May!

MARSAL. Bé: molt bé!
(*Abrassantla ab efusió.*)
Mes quédat á guardar casa.

LLOGAYA. Si m' ho manéu...

MARSAL. Sí.

LLOGAYA. Ho faré.
(*S' ha comensat á sentir gran enrahonadissa al foro.*)

ESCENA XIV.

LLOGAYA, MARSAL.—JANOT, FRANCESCH,
Aviat. VARIS PAGESOS.

(*Lo primer es jove y vell lo segon. Surt primer Janot, després Francesch y finalment los altres pagesos plegats.*)
(*Janot y Francesch van ab escopetas. Los demés ab qualsevol arma de foch, dallas, fals, etc.*)

JANOT. *Alto al rey*, Marsal! (*Rient.*)
MARSAL. Janot:
¿tú?
FRANCESCH. *Alto*, Marsal!
MARSAL. ¿Tu, Francesch?
JANOT. Vos portém la bona nova:
vostre fill...
MARSAL. (*Ansiós.*) ¿Qué?
JANOT. Ja no es pres:
y aquí tens las tres mil lliuras
per' desar alegrament.
MARSAL. ¿Es possible? (*A Janot.*)
JANOT. No: es vritat.
MARSAL. ¿Es de creure? (*A Francesch.*)
FRANCESCH. No: qu' es cert.
LLOGAYA. ¡Oh! gracias, Verge del Mont!
FRANCESCH. Sí: y gracias á mí, á n' aquest,
y als altres que irán sortint.—
Qui dels llops parla... Aquí 'ls tens.
(*Ara surten los varis pagesos indicats, que 's quedan al pas de la porta, entrant á instancias de Marsal.*)
MARSAL. Entréu, entréu!...—Oh! 'l noy gran
de 'n Silvestre! ¿Cóm estem
de salut? ¿Ja es lo teu pare
curat?... Aném: gracia á Dèu!
(*Va acostantse á cada hu y 'ls hi toca l' esquena, los abrassa, los hi dòna las mans, etc.*)
Oy! 'l vell Bilert! ¡Noy tendre,
n' has fet massa!—¿Y tu també,
tan petitet!... ¡Ay, Senyor!
Míra que portas lo gech
á tres quarts de quinze... Vina.
(*Li arretgla.*)
Axí home.—Oy! l' altre Bilert!
¿Qué tal ahir la batuda?
¿Va anar com cal? ¡Oh! ja 't crech
que degué guanyar la posta
En Feliu! ¡Tira, pexet!
Lo blat de vostra garriga
es molt granat. ¡Prou qu' ho sé!...
¡Tots vehins!... ¡Ah, ah! L' Eloy!
Ets, Eloy, ben diferent
d' un altre Eloy, perqué ets pobre
y ell es rich, y tu ets valent
y ell...—¡Oh! En Pons! Tot y esser coix,

Pons... Pilat, ¿també t' hi has fet?
¿Y tu, bisbe? ¿Y tu, Sant Pare?...
¡Quin floreig de braua gent!
(*Tothom riu.*)

JANOT. ¿Y per' mi no hi ha requiebro?
MARSAL. Gat dels frares!
JANOT. Grans mercés:
si per cas, gat de las monjas!
MARSAL. Pró 'l fill...
FRANCESCH. Sosségat!
MARSAL. Y bé:
¿hónt es?
FRANCESCH. Més tart lo veurás.
LLOGAYA. ¿Y 'n Sisó?
FRANCESCH. Mira: aquí 'l tens.

ESCENA XV.

Los MATEIXOS, SISÓ.

(*Porta la munyeca d' un bras embolicada ab un mocador.*)

SISÓ. Aquí estich, avi Marsal.
MARSAL. ¿Qué t' has fet?
SISÓ. No val la pena
de parlarne.
LLOGAYA. ¿Ja hi dus vena?
SISÓ. Vena plà! Si no s' ho val!
LLOGAYA. Prou s' ho val! Vaig á ..
SISÓ. (*Detenintla.*) Te dich
no 't mogas per res.
LLOGAYA. ¿Y 'l pare?
SISÓ. No pot vení' ara com ara,
peró vindrá d' aquí á un xich.
LLOGAYA. Ah! ¿y per qué, per qué no vé,
sapiguent l' ansia que 'ns mou?
SISÓ. ¿Voléu escoltarme? (*A Marsal y Llogaya.*)
MARSAL. Prou!
SISÓ. Veurás cóm ho entens molt bè.—
(*Tots s' acostan y fan rodona entorn de Sisó. Llogaya y Marsal, un á cada costat en primer terme.*)
Corrent he sortit d' aquí
per' dú' 'l rescat á ton pare;
passo allí-en-llá del molí,
y sento cridar: «Aquí!

Aquí, minyons! Ara, ara!»
Presumint qu' eran valents
del poble los que cridavan,
fent un dels meus pensaments,
fent un dels meus sentiments
m' hi acosto, quan ja tiravan.
A la llampejant claror
dels trets, veig aquets companys;
sento axamplársem lo cor,
y, al cel demanant favor,
hi barrejo 'ls meus afanys.—
De perills ja no n' hi havian
quan, impacient, m' he confós
ab los companys que 's batian,
perque 'ls lladres ja fugian
com llop perseguit del gos.
Fugian, que la sorpresa
los ha trobat reposant,
y han abandonat la presa
qu' ab miserable vilesa
estavan, tranquils, vetllant.
Havian tingut esment
aquestos (*Los presents*) de que la gent
infame 's trobava allí,
y, sens moure sometent,
han volgut matá ó morí.
Vos ja compreneu, Marsal,
que ells pensavan no fer mal,
puíx sapiguent qu' en perill
se trobava 'l vostre fill,
jamay hagueran fet tal.
Mes ho han fet, y tanta sort
á nosaltres y 'l catiu
Deu nos ha dat per recort,
que cap dels companys ha mort
y 'l teu pare, noya, es viu.
Sóls l' esglay, y una ferida
que no es forta, l' han postrat,
y, per' curál desseguida,
á ca 'n Bru, que es á l' exida
del poble, l' havém dexat.
Allí es curat ab gran zel
pèl nostre senyor doctó,
y, us prometo, sens rezel,
que, ajudanthi un poch el cel,
dintre un quart estará bo.

LLOGAYA. Anémhi! (*Moviment.*)

MARSAL. Anémhi! (*Idem.*)

SISÓ. Al contrari:
lo doctor diu que convé
que no 's conmoga per ré.

LLOGAYA. Sí: peró.. jo vull anarhi!

MARSAL. Atúrat!—Primer vull jo
que, davant tèu, ab franquesa,
me cumpléxi una promesa
aquest axerit minyó.
(*Ho diu rioler, posant la ma sobre l' espatlla de 'n Sisó.*)

SISÓ. ¿Jo una promesa? (*Ingénuament.*)

MARSAL. ¿No alcansas
lo que 't pretench indicar?...
¡Ja veig que haurás de menjar,
fillet mèu, qúas de pansas!

SISÓ. Jo...

MARSAL. Parla. (*Pausa.*) ¿Qué tens, Sisó?
¿Te tornas roig? ¿Qué 't trastorna?...
(*Sisó, ab lo cap baix, mira de regull á Llogaya, la qual, en la mateixa actitut y de igual modo, 's mira á Sisó.*)
Tè! Aquexa també s' hi torna!...
(*Se dòna un cop al front.*)
Vaja! ja está entés axó.
(*S' acosta á Sisó y li diu á cau d' orella.*
¿Te casarías ab ella?

SISÓ. Si. . no... volgués al cosí...
y... volgués... péndrem á mi... (*Molt turbat.*)

MARSAL. Escolta, tendra poncella:
¿Te casarías ab ell?
(*Parlantli d' igual modo que á Sisó.*)

LLOGAYA. ¿Ab en Sisó? Tot seguit.
(*Ho diu ab gran promptitut.*)

MARSAL. ¡Sí que bèn aviat ho has dit!
Quan jo hu dich! Son de la pell
d' en Tireta!... Ji, ji, ji!...
(*Moviment general d' aprobació y alegría.*)
Y ara dexéume avisar
á uns senyors, que convidar
vull: no 'm diguéssen mesquí..

ESCENA XVI.

LOS ANTERIORS.—D. SALOMÓ.

(*Surt mitjrient.*)

SALOMÓ. No 's mortifiqui: he escoltat
lo que ha dit ab molt agrado.
MARSAL. Y... ¿ell?
SALOMÓ. També.
MARSAL. Donchs... de cuidado
ara 's deu haver posat!
SALOMÓ. Pot ser, més ho ignoro jo,
perque passo 'ls meus afanys.
MARSAL. *Malorum!* ¿No vol fer anys,
estimat D. Salomó?
¡Oh! vagi á ficarse al llit!
SALOMÓ. Si; que demá á primer' hora
volém sortir cap... á fora.
Senyors meus, molt bona nit.
(*Torna á entrar al quarto, fent reverencias extremadas.*)

ESCENA ÚLTIMA.

LOS MATEXOS FORA D. SALOMÓ.

JANOT. ¿Qué es aquest enza? (*A Francesch.*)
FRANCESCH. No u sé.
JANOT. ¿Qué hi grata aquí?
FRANCESCH. Ell s' ho sabrá.
MARSAL. No: jo us ho vull esplicá'
y ho entendréu d' alló més bé.—
Ell, y un minyó, qu' ara 's troba
malalt de lo que no 's creu,
cosí d' aquesta y del séu
pare, volían per jova
ma neta, y á fé' una prova
han vingut avuy ja tart:
mes ay! noys: al cap d' un quart
ha caigut en malaltía
y ella... ha dit que no volía
curar á un home cobart, (*Marcadament.*)
Jo, que no vull que, casada,

puga als seus debers faltar,
com lo noy podría estar
malalt un' altra vegada,
ja que 'n Sisonet li agrada
y ell no hi vé gens malament,
en compte d' un MAL PARENT,
s' arreplega un BON VEHÍ.—
¿Oy que fem molt bé?

TOTS. Sí, si!

MARSAL. Doncas... vinga casament.
Preparéu la roba bona,
preparéu lo bo y melló
per' festejar al minyó,
per' festejá' á la minyona.
Y, en tant bella enhorabona,
per' que no quedi tot dins
y no 'ns tatxin de poch fins,
convidém també als presents,
(*Referintse al públich.*)
que, si bé no son parents,
han estat tan bons vehins.

FI DEL QUADRO.

PREMIS ESTRAORDINARIS

PROSA

PREMI OFERT PER LA REDACCIÓ DE LA REVISTA CATALANA

LA RENAXENSA

N.° 21.—**Deu narracions**, de *D. Joaquim Riera y Bertran.*
N.° 22.—**Narracions**, de *Donya María de Bell-lloch.*

NARRACIONS SÉRIAS,

ORIGINALS

MALA FÍ.

I.

¿L' heu vista á la pobra Mercé densá qu' es maridada? D' hora, massa d' hora li cercaren espós, y per mala sort varen trobarli 'l que no li convenía.

Avans de casarse (vuyt dias, no més que vuyt dias avans), era una noya més fresca y xamosa que l' aigua de Nuria; primorosa com los lliris blanchs.

Guaytáula avuy: la rojor de las sèvas galtas ennuvolada; los ulls foscos y empetitits; los llabis com fullas d' arbre á l' agonía de la tardor. No: després d' una febra de setmanas, no estaría més castigada de lo qu' está.

Las xicotas, al véurela, diuhen: «¡Quín somni!» Y balancejan lo cap ab no fingida racansa.

Los fadrins, clohent los punys d' abduas mans, esclaman: «¡Malaguanyada!»

Las pobras vellas y 'ls pobres vellets fan: «¡Tan galan minyona!» y «¡Tan escuterida!» després de contemplar de molt prop á la Mercé.

Las malas llenguas,—á las que sab greu compadexe á ningú per tant qu' ho merexi,—están d' enhorabona. Mormuran més que cap canyar en dia de vent.

«Es clar; jo ja ho veig: ¡lo marit tè deu hizendas que li llevan

més que vol! ¿Quína mare, encara que no fos tan interessada com ho es la de la Mercé, hauría dit que nó?»

«¡Pobra noya!... Es á dir pobra: aném á pams. Si ella, ferma que ferma, s' hagués resistit... Mes jo ja ho veig: ¿qué sab la criatura?... ¡Es á dir qué sab! Massa, quant més prou, sab ella, segons diuhen malas veus. Contan si... Mes jo 'm guardaré, com tres y dos fan cinch, de que 'm senti ningú y 'm diga que 'm fico hont no 'm demanan.»

Aquexos y consemblants enrahonaments se coblan, s' axamanan y s' enverinan com avespas que son.

Fins los compadescuts, á la primería, de la Mercé, poch á poch van juntantse ab los mormuradors, y, comensant per dirhi la sèva dìta, com qui no hi toca, acaban per tocarhi massa, mormurant y calumniant á tort y á través.

Sóls un jove, molt jove fadrí se reprimeix, calla y s' estreny lo cor ab la dreta ma com si volgués ofegársel.

II.

No cregáu que 'l marit de la desgraciada Mercé sia indigne d' ella ni de cap dona. Si algú de vosaltres, sabedor de qu' el rich, ha pensat que no juntava á semblant dó los qu' están per damunt la riquesa, s' es enganyat, y jo dech afanyarme á tráurel de sòn engany.

L' espós de la joveneta Mercé es tan bondadós com rich, y tan galan de figura com bondadós.—Ni es, tampoch, desaparellat de temps per lo de la nuvia, sinó que 's troba, al contrari, á la flor, puix conta cinch anys més qu' ella.

De sa bondat, qu' es lo que cal ponderar de la gent, vos ne faréu ben capassos ab la següent conversa.

«¿Per qué ploras? ¿Qué tens, Mercé mèva? Tu 't llassas de plorar, y jo, veyentho, 'm llasso més que si plorava com tu. Dígam: ¿qué tens? Vivim sols ab ta mare y 'l servey de casa: si no t' agrada 'l servey qu' ara tenim, lo mudaré tot: fins despatxaré ¡Dèu me valga! á la Tona vella, que m' estima com sabs y que fa á la ratlla de quarant' anys que menja pa de nostras fornadas. Parla: ¿es que no t' agrada potser aqueix pla d' oliverars que tenim davant? Anirém á Montanya. Per falla d' un, tres masos hi possehím per' triar. ¿Voldrías, tal volta, anar á ciutat? Hi farém cap, per més que 'm requi de mort l' abandonar llochs en que visch estimat de tothom y, més que de ningú, dels pobres. ¿Vols... ¿Qué vols?

—¡Res vull: res puch voler! ¡Quánt millors fossen los remeys, pitjors fòran per' mí!

—¡Sempre igual resposta! ¡Sempre misteri igual en tas paraulas!... ¡Oh! aquest dupte que tinch me perverteix la sanch, y... no vull sentirlo més. Parla, Mercé: dígam lo nom del que 'm roba la felicitat, y avuy mateix...

—¡Per piètat! No, no: jo t' estimo; jo ansío estimarte perque... tu ets mòn espós.

—¡Solzament perqué 't sò espós!

—Sí; y perqué merexes esser estimat; perqu' ets merexedor de muller més digna de tu qu' esta desventurada dona. Peró no temis: aviát, més aviát de lo que presums, podrás tenirla y... la tindrás. La tindrás. Mira: ho prego agenollada á Dèu Nostre Senyor!»

III.

L' endemá de la conversa qu' acabau de llegir, l' espós de la Mercé reptava á la mare d' aquesta ab los següents mots:

«Mare: per lo més sagrat que tingau en aquesta y en l' altra vida; per lo que més pogau desitjar y anyorar, digáume ¿qué 's té la mèva esposa, qué li passa? Anit ha somniat, y d' entre paraulas confosas, li n' he cullidas altras que m' esglayan encara. «Mare, mare mèva:—ha dit clar;—¿per qué m' has desgraciat axís? ¿Cóm m' has fet tant de mal?» Y, desprès d' esclamarse, s' ha estret una y duas y tres vegadas las mans al pit, com si volgués arrencarlo. Mare, digáume sens' esperar mes, qué 's tè la filla vostra!

—¡Cálmat, noy, cálmat!—respongué la mare-sogra rient.—Lo mal de la nostra Mercé es de bona cura. Fés per manera d' amanyagarla forsa; no li planyis bonas paraulas ni bonas distraccions y... dorm ab repós..

—¡Vos enganyeu, mare, vos enganyeu!

—¿Qué vols dir?

—Que quant més afalago á ma esposa; quant més me dalexo per ella, més pert la salut. La miro ab ulls d' amor, y tremola com si la mirés lo butxí; dels meus llabis s' apartan los seus com si temés...

—Febras, si: axó serán febras. Mudém d' ayres aviát y... remey segur. Jo te 'n responch; jo te 'n poso las mans al foch.»

IV.

Al poch temps del enrahonament transcrit, una dona d' edat, postrada en espayós llit, agonitzava.

Era la mare de la Mercé, ¡de la pobra Mèrcé, á qui dos dias avans s' havía donada sepultura, després d' haver mort com una santa!

L' agonía d' aquella dona havía sigut soptada y era esgarrifosa. Los ulls y la boca se li obrian y tancavan sense parar. Tota ella 's reblincava com si tingués ferro ruent dintre 'l cos. Clohía las mans y ab las unglas se las ensangrentava.

De tant en tant, articulejava paraulas que feyan estremir als circunstants, quals fesomias estavan sóls mitjerament illuminadas per la incerta claretat d' un llantió encés davant una Verge.

Tots se deyan á cau d' orella « desvarieja ! » mes pochs deyan lo que pensavan, com succeheix tantost sempre en casos semblants.

S' havía anat á cercar á un sacerdot, y 'l sacerdot no entrava, perque no tenía temps d' haver vingut.

Las esgarriadas paraulas de la malalta anaren lligantse y aclarintse.

«¡Filla, per compassió, no 'm miris!..... Vès: múdat aquexas robas de nuviatje. Los seus colors me butxinejan els ulls: me fan cega, y jo no vull viure cega... Sí: no m' ho retraguis, no m' ho recordis! Vaig donarte al germá gran perque era rich, envers de donarte al altre germá á qui sabía jo qu' estimavas... T' ho confesso jo: no m' ho retraguis altre cop, si no vols que ta mare caiga aplomada als teus peus..... Ay! Mòn cor es una cremor viva... Sembla qu' espremin fel en la mèva boca... Sí, sí: malehida sò del bon Dèu, y 'l pes de sa maledicció... me tapa 'l respir. Mercé,... filla mèva: un petó ! ¡un no més!... ¡Ni un, ni un!.....»

La malalta no digué cap altre mot.

Entrá 'l sacerdot; vejé com la mort batía sas negras alas damúnt la infortunada; s' acòstá á prop d' esta; li aplicá un sant-Crist á la boca, y després..... després ni sóls tingué esma pera signar al cel.

FILLAS Y MARES.

I.

La Salvadoreta y la Laya eran duas nenas del vehinat de casa que s' avenian d' alló més.—Tenian, si fa no fa, los matexos anys: anavan plegadas á costura y plegadas jogavan á tots los jochs, especialment á pedraltas, qu' era 'l que més s' estilava, lo que las hi agradava més, y un dels que millor entreté á la canalleta.

Las hauriau vistas cercantse sempre l' una á l' altra; mostrantse y alabantse las sèvas cinch pedras lluhentas com barnís de calaxera senyora; baratántselas generosament, y provant en tot que 'ls dos cors de las noyetas eran fets l' un per l' altre.

Si en compte d' esser duas nenas, haguessen sigut noya y noy, tothom haguera esclamat ó al menys pensat: bon matrimoni pera quan sian espigats!

Y no hauría estat esclamació aventurada, atenent, de més á més, á las relacions de la mare de Laya ab la de Salvadoreta: relacions d' amistat franca, lleal, verdadera com la que may puga haverse mantingut entre duas donas fora d' una matexa familia.

II.

Las duas mares, quals noms no es indispensable sapiguer, eran menestralas que, travallant molt y estalviant més, anavan passant y adorant.

L' una 's guanyava la vida fent caminar depressa las planxas; l' altra fent volar molt las agullas.

Totas duas eran viudas, y de totas duas se deya y 's dexava de dir: mes jo creguí y seguexo creyent que se las calumniava. Si de Dèu digueren, ¡cóm no s' ha de dir de duas pobras donas que viuhen solas! ¿Quí fa cabal de miserables especies qu' escampan los desenfeynats, quan nó 'ls que obran per despit de no haver pogut alcansar alguna indignitat que 's proposavan?

Las duas comares se guardavan bonas ausencias: l' una procurava desmentir lo mal que s' insinuava de l' altra. Sempre, sempre 's defensavan, més que com duas amigas, com duas germanas: com duas germanas vessonas.

III.

La Laya y la Salvadoreta seguian tan ben avingudas com sempre, jogant á tots el jochs de nenas, y especialment á pedraltas; mes un dia... un dia, per mala sort, jogant s' enfadaren de mala manera. La Laya trencá una pedra de la Salvadora; després aquesta 'n trencá una de la primera; la Laya cregué qu' ho havia fet esprés pera venjarse, y ja fou àrmada la renyina.

Una y altra nena eran vivas de geni, y quánt més se varen disputar, més se varen encendre.

¡Teméu las resultas d' una baralla entre dos amichs, y, sobre tot, entre duas amigas que no han renyit may! Las primeras desavenencias son, ordinariament, las que fan de pitjor veure. Sembla que tant més gran era l' amistat, tant major es l' odi del moment. Apar que la memoria tinga la maravellosa facilitat de posarnos clara tota la passada estimació envers la persona que 'ns agravía, y sembla com si 'l cor, encés per la memoria ab la promptitut de la rehina seca, vulga la complerta destrucció de la persona que, desilusionantnos, se converteix en enemiga. Més clar: si l' amistat era com á cent, com á cent es nostre despit. Es, emperó, major, perque la matexa falta de preparació 'l dobla y redobla en molts casos.

¿Me dirá algú que axó es *filosofía* aplicable sóls als grans ó á la gent molt crescuda? Jo 'm contentaré responent que las noyas son... donas grans, qu' encara son petitas.

IV.

Per desgracia, per inmensa desgracia, las mares de las duas mossotas, encara que apartadas, s' adonaren de la brega d' aquestas, quan, al fort del enfado, comensavan ellas á esgarraparse y estirarse 'ls inofensius cabells.

Abdúas mares, alarmadas com ja podeu presumir, correren á despartir á llurs fillas, peró ¡ay! al conseguirho, cada una acusá á la contraria. La mare de la Salvadoreta maltractá á la Laya, y la d' aquesta doná las culpas de la renyina y del haverse pegat, á la Salvadoreta.

Després, cada mare axugá y endressá á sa noya; provocantse ja l' una á la altra ab ulladas terribles.

A las malas miradas seguí 'l llabiejar, insinuant paraulas

ofensivas. Als insults vergonyants varen seguir los insults desvergonyits.

Las boyradas se convertexen en núvols; los núvols s' acostan, se confonen, s' ennegrexen, y la tempestat se desencadena udolant com una munió de llops.

Una y altra mara eran promtas de geni, com una y altra filla, y l' interés maternal no volía donarse per satisfet esbravantse solzament ab paraulas.

Feya mitj' hora que 's disputavan nostras duas comares, y s' acostava la crísis.

La mare de la Salvadoreta, que havía comensat denigrant á la comare ab escandalosos insults, (¡insults tants cops desmentits per ella matexa!) fou la primera en voler posar la ma sobre 'l cap de la mare de la Layeta, en vista de sentirse rigorosament tractada per lley igual á la sèva.

Si: la ma de la obcecada dona hauría caigut furiosa sobre sa companya, si una respectable y respectada vella del vehinat, la vella Justa (espectadora de las duas escenas anteriors), no hagués sigut, á despit de sos anys, dona forsuda, y no s' hagués interposat á temps.

«Tontas, més que tontas!—digué la vella.—Observéu qué fan las vostras fillas, mentre vosaltras duas us carregueu de fástichs y aneu á pegarvos per amor d' ellas.»

Las mares se giraren en direcció al bras que mantenia allargat la vella Justa, y observaren que la Salvadoreta y la Laya estavan jogant altra volta, com si may haguessen renyit.

Vist semblant espectacle, y, escorregudas de véurel, cada mare estrenyé una ma de la vella Justa, la qual enllassá després la de las duas comares, com si, essent ella capellá, hagués tingut davant un casador y una casadora vergonyosos.

V.

Moralitat de la narració:

Una advertencia ó una intervenció de vella com cal, en moments crítichs, no fòra bèn pagada ab l' or que guanyan set advocats de fama advertint é intervinguent tot l' any.

ESCARMENT.

Vaig á relatar una curta historia, gastada y molt gastada en son fons, peró que may será mal recordada á las noyas.

La jova menestrala de pagés, malavinguda ab la sort que Dèu li havía donada, quexosa de son estat, s' escau, en la matinada d' un diumenje, vora la solitaria Font dels Rosers, pentinantse, ab zel de nuvia, la tan negra com rumbosa cabellera.

Se pentina ab més afany que cap nuvia de poble: se pentina ab l' afany d' unà damizela de ciutat avans d' anar á un ball de suposició, mentre sas amigas ouhen missa matinal ab tota la devoció de bonas pagesas.

Quan acaba de pentinarse, apareix davant seu gentil donzell, cavaller en guapa cavalcadura.

«Bon dia, germana de las flors que 't voltan. Ab la tèva cara blanca com lo dia y ab la mata de ton cabell negre com la fosca ¡qué bé s' hi dirian perlas y diamants! ¡Quín bo hi faría l' or cisellat per mestres de mestres argenters!»

Axís parla 'l jove després de descavalcar.

La noya, revinguda de sa sorpresa;

«—¡Quí tingués diamants, perlas y or per enboniquirse!— contesta somrient, baxant los ulls y tornantlos á alsar.

—¿Vols tenirne?—diuli 'l jove prenentli una ma y estrenyentla ab las sévas.

—¿Quí no 'n voldrá?

—Me sobra riquesa pera comprárten, y amor pera lograr que, ab lo brill de cent y cent pedras preciosas, enlluernis á quants te mirin.»

Y pujan á cavall la bonica menestrala y 'l gentil donzell. Y 'l cavall se llensa á corre com esperitat.

Lo jove estreny en un de sòs brassos l' ignocent cos de la noya, y ab besos de foch marceix las puríssimas rosas de sa cara.

Embriacat d' amor, lo donzell dexa escapar de sa ma dreta la brida del cavall; aquest renilla, esbufeja, y, boig de llibertat, com son amo d' amor, salta desd' alsadas penyas; vola un moment en 'l espay y cau al fons de negra tomba.

L' AMANT DESLLEAL.

I.

Mentre la infelís enamorada s' anava morint de remordiment, en Jaume, lo fals aymador, després de ben posada la roba de las festas, s' enmirallava 'l cap, arreglantshi la barretina marinera.

Un pich llest, digué cínicament:

«Ara cap á ballas. La tarde es guapa y la plassa estará farcida de bè de Dèu. No hi mancará la Daniela, que 'm mira sempre ab miradas tan dolsas, y que, si encara no m' estima, ben pregada s' hi dexará caure. Com té 'l cor tendre y refiat, y com tinch jo lletra menuda sobrera, ab poca n' hi haurá prou, si m' ajuda la sort com m' ha ajudat fins ara.—Tot y que 'm trobo mitj' hora lluny de plassa, sento ja l' espinguet del fluviol y 'l repicar del tamborí... ¡La cobla dels Peps! ¿Quí la jeca perdre?... ¿Y ma promesa? Diu que l' han visitada tres metjes y que cap dòna confiansas. Axó vol dir que l' Ignés se morirá, y, ja que s' ha de morir, jo puch anar á las mèvas, perque no tinch cap ganas de fer com ella.— Ja vinch, Daniela, ja vinch! Cap á ballas falta gent.»

II.

Na Daniela, minyona de pochs anys, se troba barrejada ab l' aplech de bellugadissas solteras que fan vora-viva á un cayre de la Plassa, esperant que 'ls fadrins las vajan á traure per ballar.

S' atura 'n Jaume davant d' ella y li signa que surti.

Hi corra la noya, atravessant joyosa, adalerada, 'l muralló de sas axeridas companyonas d' espera, tal com atravessa una corrent d' aigua espés arol de flors.

Accepta 'l bras que li ofereix lo minyó, y la parella va á confóndres ab las que seguexen la Plassa, y ab las que, amanida la cobla á tocar, se van formant y esparramant.

«¡Qué n' ets de bonica, Daniela! ¡Y qué temps anyorantme d' estrenye ton bras ab lo meu! ¡Qué temps ab frisanya de dirte que t' estimo com no he estimat ni estimar puch á cap altra dona!... No abáxis aquexos ulls, poncella de tot l' any: te juro y perjuro que no t' enganyo ni enganyarte podría encara que volguès.»

Pronunciant aquells mots, acostada més del degut sa boca a clenxinat de la Daniela, 'n Jaume no s' atalaya de dos homes que passan á un costat y altre d' ell y de la fadrina, guaytantlos ab ulls flamejants.

Sens adonársen y tot, la distreta parella sent com una ratxada de vent gelat que la fa estremir.

III.

La famosa cobla dels Peps no 's va plányer.

Acabaren las ballas que ja la lluna blanquejava part-de-munt la fosquedat de las bromas.

Las xicotas, agafadas unas ab las altras dels brassos á llargas corrúas, comensaren á desfilar, saltant, axecant polsaguera y moguent tabola. L' hostaler endressá sos portatils arreus al entoldat carro, y 'ls vellanayres y marxandets, desadas á las cistellas las balansas, empregueren camí per distintas vias, donant la bona nit als millors parroquians.

Los aucells més roda-socas se n' anavan á joch, com los musichs ampurdanesos. Los aucells bons minyons estona hi havía que no volavan.

En cambi de musichs y aucells, un gran aplech de fadrinalla, al bell mitj de la Plassa, cantava desaforadament.

Resistintse la Daniela als prechs y fins á la mala cara de 'n Jaume, acabava de desaparexe acomboyantse ab altras duas noyas, tardaneras com ella, y, com ella, penadidas de fer tart y temerosas dels renys qu' essent á casa llur se sentirian.

Era fosch quan en Jaume, despedit de sos camaradas á mitjant camí de casa sèva, (puix esta era distant del poble) anava sol com de costum sense rezelar cap mena de contratemps.

De sopte, y com exit d' una atapahida morera boscana, un home se li acará; agafantlo pèl bras fèu aturarlo, y:

«Miserable!—esclamá ab veu de tro—Després d' enganyar ab mentidas promesas á la pobra Ignés, intentas deshonrar á un' altra noya; mes no sabs que qui estima com estimo jo á la Daniela, no 'u permetrá. ¡Ay de tu!»

La claror de la lluna fèu brillejar un' arma blanca.

Entre 'ls dos homes tenía lloch una terrible lluyta: baralla de brassos avesats á las grans fadigas de la naturalesa: lluyta de dos cossos forts com nogueras: vera lluyta de pagesos revinguts, escardalenchs.

Mes las equilibradas forsas s' anaren desigualant. En Jaume, qu' havía conseguit llensar per aquí-en-enllá l' arma del zelós enamorat, resistía més, y, á la fi, esclatant en rialla infernal, imprimí ferma branzida al reptador, lo llensá dalt-á-baix del rost é intentá empendre via corrent.

Intent va! Altre home havía cullit l' arma qu' enmirallá un segon lo rostre de 'n Jaume, enfonzantse llesta en son pit.

Y va sentirse, una veu triomfant que digué:

«T'has desfet del enamorat de la Daniela, mes no del germá de la Ignés!»

INFAMIA.

I.

La promesa jurá fidelitat al seu promés, quan aquest se n' aná á la guerra.

Axís comensan molts relats, mes jo no 'n sé cap que finesca del modo que sentiréu.

Torná l' enamorat, y, encara que la dona que li havía jurat etern amor sabía de cert que tornaría, la trobá maridada.

Axís també seguexen molts relats.

Cego d' ira, l' amant lleal resolgué matar á la perjura.

Debadas cercant ocasió en que trobarla sola, volgué realisar son criminós intent una tarde en que ella 's passejava ab son espós.

Daga en ma l' irat jove acometé á la deslleal, mes l' espós la defensá ab tan desgraciat acèrt, que caigué als peus de son rival mortalment ferit.

II.

Pres y encausat se veu l' homicida.

Passan setmanas, mesos y mesos, y á la fí... á la fí li anuncian qu' está condemnat á la darrera pena.

Sa mare va á visitarlo y li diu irada:

«Fill desventurat! Mentre se 't prepara la mort, ella...

—¡Mare, calléu, que sento fam de perdonarla, com de perdonar á tothom!»

L' homicida es conduhit á la força.

Hi va ab pas segur y ab ullada serena, admirant sa resignació al frare que l' acompanya.

Puja ab serenitat crexent y ab crexent resignació las gradas del oprobiós cadafalch.

Fará la mort d' un hom de bon tremp y d' un bon cristiá.... No! que al entregar son cap á la implacable corda, ovira á sa estimada recolzant lo bras en lo d' un nou galan, y mor llensant als quatre vents diabólica maledicció.

NARRACIONS TRADICIONALS.

LA ERMITA DEL CALVARI.

I.

Res tan agradable per' un bon catalá com l' apendre, de boca del poble, las tradicions enllàssadas ab la fundació ó sosteniment de nostres santuaris, d' exas casetas semi-divinas, hont l' ánima hi troba sempre consol y 'l pit aire vivificador.

La Ermita del Calvari, situada damunt rocas fermas com la matexa terra planera, cuida mirallarse en las ordinariament sossegadas aiguas del Mediterrani: tan propera n' es d' aquest mar que sembla plori avuy nostras desventuras, com semblava un temps cantar nostra fortuna gloriosa.

Los vehíns d' Arenys de Mar, agradosa vila de la que dista molt poch la Ermita, son devots d' aquesta, com sabrán alguns de nostres lectors y presumirán los que de cert no 'u saben.

Artísticament considerat, lo santuari de que us parlo res tè de maravellós ni tan sóls de notable. Ni edifici, ni retaulas, ni imatjes son cosa del altre mon. Bon goig d' aquest! Sóls una pintura, representant la escala de la vida, se singularisa per lo enginyosa, ja que no per lo correcta.

La llegenda de fundació de la Ermita del Calvari es merexedora de saberse, tant per lo qu' es en sí matexa, com per lo diferenciada de las que la tradició popular sol atribuihir á gran nombre de santuaris catalans.

Ohíula de boca del mateix ermitá.

II.

«No us diré hónt, (per tal de que no u sabía l' avi, y, no sapiguentho ell, no 'u sapigué 'l pare ni ho sé jo,) un cavaller rich, molt rich, se la passava ditxosament en companyía de sa esposa: muller que Dèu li havia donat per endolsirli 'ls anys de la vida.

»Un dia (tampoch sè per quín motiu, perque l' ignoravan mòs passats,) lo cavaller s' engelosí de sa esposa, y tanta y talment desmesurada fou la gelosía, que, desohint las disculpas de la malaventurada muller, la tancá en fosquíssima estancia, dientli que sóls passat algun temps estaría dispost á escoltorla y á otorgarli perdó, si ella li demostrava meréxel.

»Vanas com l' ayre foren las quexas, las súplicas y las protestas de l' acusada.

»Passá 'l temps senyalat, y la pobra muller que, com per avant us he dit, de cosa alguna tenía de penadirse, jurá y torná á jurar qu' era ignocenta com podría esserho la més ignocenta criatura de sis anys; que ni havía mancat, ni capassa era de fer mancament al seu espós. Aquest, desatenent com l' altra vegada, juraments, protestas y súplicas, bojalment llevá la vida á la que, per sas virtuts, merexía tenirne més d' una.

»Axís passa desde que mon es mon. La gent de bè mor avans d' hora y 'ls dolents tenen set vidas com los gats.

»Mes la nit fa ombra, y 'l pecat fa remordiment.

»Tan greu va sentirlo 'l matador, que, vermella com las rosas á punta d' auba n' era encara la sanch de la ignocenta víctima, se n' aná á agenollarse á las plantas d' un confés, lo qual diguéli no podía absoldre á tan gran criminal y que solzament lo Sant Pare perdonarlo podría.

»Desconhortat lo cavaller y temerós d' una mort que, desde que 's dexondí sòn remordiment, veya sempre davant dels ulls, volá á postrarse als peus del Vicari de N. S. Jesu-Crist, de quals llabis ohí que un tan abominable crim era sóls perdonable ab molta penitencia y mortificació; y axís li maná que 's dirigís á Civitavechia y que, embarcantse en un petit vaxell, se lliurés á mercé de las onas, que Dèu nostre senyor cuidaría d' ell; y que allá hont topés la embarcació, allá instituhís una capella, posanthi nom del Calvari en recordansa de la passió de nostre divinal Redemptor.

»Cumplí santament lo cavaller, y, llansada la xica nau de primer contra las onadas y més tart contra las rocas que veyeu, ell se salvá y axecá aquesta esglesieta, hont morí, com moriría un ángel, després d' haverla enllestida y constantement habitada.»

Lo bondadós ermitá, després de referir lo que acabo d' escriure, acaba dient:

»May serán de més vostras oracions pèl fundador d' est santuari; peró reséu, sobre tot, á fí de que Dèu toqui aviát lo cor dels Espanyols, com tocá 'l del redimit caballer, y á fí de que, com ell, acabem en pau y en gracia del cel los dias de la nostra vida.»

L' ALARB MALPAGADOR.

I.

«Sí, es cert com tres y dos fan cinch:—digué la vella á la maynada que voltava la taula, acabant de sopar;—no t' han enganyat, Margaridó. La descarnada calavera que s' es trobada al Castell es d' un dels alarbs ó moros qu' en aquell temps lo guardavan. No 'n duptéu:—afegí baxant la veu y parlant ab cert misteri;—es l' ossamenta sòta la que hi negrejava l' ánima que surt de bella nit á passejarse pèls vols de la Fortalesa, quan las xibecas la cridan.»

Axís s' esplicá l' avia Rita, que no tenía ni un cabell negre peró sí molts de blanchs.

Altre vell, de menys edat, acabant de xarricar de la monumental porrona y axugantse 'ls llambrots, (com diuhen á la terra que no es mèva), se posá á riure, escrostoná una revinguda llesca de pa y digué:

«Sempre has d' esser la matexa! No sè com rediable 't tornas tan bordegassa, Rita!

—Y jo no sè, Matheu, com tu 't tornas tan de la crosta de baix! — respongué ella, mirant la que rosegava ja lo vell Matheu.

—Dexéulo dir, avia Rita, dexéulo dir!—observá la Margaridoya, que tenía vint anys y semblava que 'n tingués quinze.—

Contéu, contéu. Jo fa cuatre dias, com quell qui diu, qu' he vingut á servir á aquí Cornellá, y... ¡vaja! me despasiento pera que vos me relateu la historia del alarb malpagador ab tots los ets y uts.

—Sí, sí; que la conti!—esclamaren los demés circunstants que acabavan de netejar la cassola, ampla de tres pams llarchs.

—Avuy es dissapte y ja hem dit lo rosari; — insinuá tímidament una fadrina que, ben diferenta de la Margaridoya, tenía quinz' anys y semblava tenirne vint de passo.

—Que no la conti dich jo!—afegí 'n Matheu ab to resolut.

—¿No?... ¿No?... Doncas no mes per punt, allá va:—respongué l' avia Rita, pegant at lo palmell de la ma sobre la taula, y vessant, de resultas, tota la sal del saler.

L' avi Matheu, qu' era més llarch de malicia que d' horas un dia sense pa, digué entre sí: «Per ço l' he punxada: per assegurarme de ferla cantar. Es un art que no fal-leix.»

Tota la taulada pará més orellas que tenía.

II.

«Doncas en temps de la morería,—comensá l' avia Rita després d' acomodarse bè al escò, fent bellugar als demés; — es á dir fa un reguitzell y mitj d' anys, un dels guaytas del Castell s' havia enimorat com un plaga, de la filla del Castellá, qu' era, com éll mateix, de la mala lley: es á dir, més moro que 'l Muhoma.

—¿Qué dieu: que 'l vostr' home?

—No, sorda, no: que 'l Muhoma, que fou lo primer moro del mon.

—¿Y de quína filla 's va enimorá'l guayta? ¿De la gran, de la mitjansera ó de la.....

—Primerament, Margaridó, m' havias d' haver preguntat quántas fillas tenía 'l Castellá, y jo t' hauría dit que no 'u sé, y no hagueras malgastat saliva.

—Endavant las atxas!—esclamá 'l mosso xich.

—Lo guayta—continuá la vella,—no pogué encalsar á las bonas lo que volía, perque axó de que 'l mosso pretenga la noya del amo ni entre moros pot anar bè de bonas en bonas; y axís es que 'l tal guayta no tingué altre remey que váldres de las bruxas. ¡Ave Maria Puríssima!

—Sens pecada concebuda!—feu tothom.

—Mes las juheuas no travallan may sense cóm va ni cóm vè; es á dir, sense quánt val ni quánt costa, y 'l guayta hagué de prometre á las juheuas tant or com cabría en llurs caputxas.

—¿Las bruxas gastan caputxas, padrina? Si no van á missa, ¿qué 'n fan?

—Mira, Margaridó,—digué la Rita apurada;—si no fas pensament de nuarte la boca, m' axeco de taula.

—Ben dit!—afirmá 'l xerrich.

—Jo us conto lo que m' han contat sense guanyarhi res.

—Anéu diguent, padrina; anéu diguent.

—Arranjat lo tracte, segons sabeu ja, las bruxas feren tantas y tantas bruxerías, que 'l guayta va exir ab la sèva: vull dir que, com tres y dos fan cinch, ell va esposar ab la filla del rich y poderós Castellá, pare de la noya.»

L' avi Matheu va somriure ab doble intenció, mes la vella no se n' adoná per fortuna.

«Casat ab la noya 'l guayta, es á dir lo nou senyor, qn' era més avar que cap garsa, y que, al véures rich, va tornársen més, (com succeheix més sovint que plou als qui de no res s' enfilan á molt); lo senyor fet depressa, dich, negá 'l pagament á las bruxotas, y aquestas, encesas com un palvorí, juráren venjarse del mal pagador, diguent los sams d' en Banastre.

—Ara vè 'l bo!—digué 'l mosso xich.»

Las noyas se fregáren una ma ab l' altra.

L' avi Matheu, creuhantse de brassos, torná á somriure.

«Tal fet, tal dit: es á dir, tal dit tal fet:—continuá la Rita. —¿Quína voliau que fòs la venjansa de las bruxas? Matar al malpagador.

—¿Y 'l van matar?

—Com tres y dos fan cinch. Lo matáren, sí; y 'l diable, que vetlla sempre, fou llest á apoderarse de l' ánima del malvat, y la condemná á passejarse cada nit pèls entorns del Castell, y á que, famolenca y assedegada, hagués de presenciar lo gran ápat que, al punt de las dotze, fan cada vespre las bruxas en lo campanar d' aquest poble.»

La reunió guardá silenci breus moments, y l' avia Rita, ab solemnitat de vella qu' era, conclogué dient:

«¡Guardauvos, més que de pedragada, de passar á mitja nit entr' Esglesia y Castell! Si us queya damunt una sola espurna del foch que l' ámima del alarb malpagador trau per la boca, certament moririau condemnats; y si sentisseu las malas

paraulas de las bruxas, embruxats quedariau per un sempre més!»

III.

Las noyas y 'l mosso xich varen anársen al llit ab pòr de somniar al alarb.

L' avi Matheu se n' hi aná bèn segur de no somniar res.

NARRACIONS CÓMICAS POPULARS (*)

LO LLECH Y 'L JUHÉU.

I.

Un Juhéu del més granats, d' aquells á qui deyan rabins, per lo molt entesos que eran en cosas divinas y humanas, reptá á un Pare Prior de cert convent á sostindre ab ell una palestra ó pública controversía sobre relligiò.

Admeté 'l Pare, mes després de consultar son determini al coxí, després d' haverhi dormit una y duas vegadas, lo sacerdot reconegué que la cosa s' ho valia y 's capficá de tant pensarhi.

Un frare Llech del convent, viu com un esquirol, si bè de curtíssima instrucció, s' adoná del capficament del Prior y li 'n demaná la causa.

—Es axó, y axó, y axò;—contestá 'l reverent, esbravant la sua pena y dexant caure la testa sobre 'l pit.

—¿Y tal cosa afligeix á la vostra paternitat?—preguntá 'l Llech rient y axecant lo caparró.

—¿No t' afligiría á tu, si en mon lloch te veyas?

—Gens ni mica;—afirmá 'l Llech;—y en prova, si la vostra reverencia vol que jo surti per ella del pas...

—¡Tu plá que 'n sortirás, desventurat! Se tracta d' un juhéu que ha passat la vida aprenent en llibres de gran ciencia, en astres y en plantas!

(*) De la primera de las narracions que vaig á transcriurè no 'n conech variant alguna publicada.—Respecte á la segona, he vist en lo eccel-lent «Rondallayre» de D. Francisco Maspons y Labrós, una remota variant del comens.—En quant á la tercera, també he llegit, després de molt temps d' escrita, una variant d' un dels epissodis en la matexa continuats.

Lo bon Pare Prior s' aturá á discorre y, discorrent que si la palestra tenía malas resultas, com era de presumir atesa la endiastrada ciencia del Juhéu, podría descarregarse en lo frare Llech y esperar á millor ocasió, per tal de que la diada convinguda s' acostava, resolgué d' esser representat per l' indocte frare.

—Res hi fa: si vostra reverencia y paternitat ho vol, jo...»

II.

Vingué 'l dia de la controversia, y esta tingué lloch á la matexa esglesia del convent.

Pujá 'l Juhéu á una trona y 'l Llech, ben tapat de çara ab la caputxa, á l' altra.

L' esglesia estava plena de gom á gom, y la gent tombava 'ls ulls d' un costat al altre.

Quan fou calmat aquell zum zum que sempre fa un gentíu avans de parar la atenció, lo Juhéu doná la senyal de que 's disposava á comensar.

Ni 'l vol d' una mosca va sentirse. Sóls se percibía 'l contingut respir d' algun vell.

Lo Juhéu allargá 'l bras dret, y, closa la ma, tragué un dit, mantenintlo una bella estona apuntat, á tall de pistolí, vers lo contrincant.

Lo Llech, sense pensarshi gayre, apuntá dos dits en direcció al Juhéu.

Est se trobá un xich contrariat; mes no donantse per vensut, sinó segur de vence á son contrari, apuntá tres dits contra aquest.

Lo Llech ¿si? ell qu' ensenya y encara 'l puny al Juhéu, y 'l manté bona estona de semblant manera.

Al veure tal resposta, lo Rabí mou de un cantó al altre la blanca testa ab ira, y després de rumiar, se fica ma á la pitrera y 'n trau una poma, brillejantli 'ls ulls de satisfacció.

«¿Tú poma, eh?» pensa 'l Llech, y, sense meditarhi poch ni molt, se fica una ma á la mánega, ne trau un pa, y l' alsa com los pagesos al encantar las cocas y pans dels sants y santas.

Lo Juhéu pica de mans sobre la barana, y de peus damunt lo sostre de la trona, y, declarantse vensut, d' ella baxa.

Lo gentíu entussiasmat proclama guanyador en la palestra al Frare, que tots los vells, ja que no hi volen veure massa, creuhen esser lo Pare Prior. (Dels altres no 'n responch).

III.

¿Qué me 'n diéu? ¿No haríau declarat també vencedor al frare Llech?

Prou, prou!—Lo Juhéu, al traure un dit y mostrársèli, volía significar que sóls hi há un Dèu. Lo Llech, mostrántlin dos, va indicarli que Dèu Nostre Senyor tè duas naturalesas. Lo Rabí, al signarli tres dits, volgué espressar que hi há tres Personas distintas; y 'l Llech, ab lo puny clos, que forman un sol Dèu va simbolisar. Lo Juhéu, ab la poma, manifestá que una poma havía sigut la causa de l' humanal perdició, y 'l Llech, ab lo pa, que 'l pa del bon Jesús va redimirnos y salvarnos.

Gens d' estrany tè, donchs, que 'l Juhéu se declarés vensut. ¿No ho es, emperó que 'l Llech sapigués véncel? Gens ni mica. Pensá que 'l Rabí volía ficarli un dit á la boca, y ell cregué demostrarli qu' estava disposat á ficarl'hi'n dos. Al veure que l' altre, tres, ell, per' estalviar temps, entengué que ab lo puny clos tapava la boca del Juhéu. Mes com aquest li ensenyés que tenia poma, ell li mostrá 'l pa, que es lo que mellor y mes cumpleix la persona.

Davit vencé á Goliáth, y un llech vencé á un rabí: podeu dirho per tot arréu.

Y ¿cóm se deya?—me preguntaréu y us preguntarán, sens dupte, aquell Davit de convent?—Ho ignoro, com ignoro 'l nom del Juhéu; peró m' inclino á creure que degué esser aquell celebérrim frare de las cinch *ll ll*: Fra Lluch Llach, Llech del Lloch de Llich.

BOIGS FAN BITLLAS

Si no us n' heu convensut ab la narració anterior, ab la que aneu á llegir us ne convenceréu de segur.

I.

Hi havía un pare que tenia un fill.

Allò de que 'ls testos retiran á las ollas, aquexa vegada no resultava gens ni mica cert; puix si 'l pare era home com cal,

lo fill demostrava en tot y per tot la més gran y més cremadora ximplería.

Una vegada 'l pare envià 'l noy á mercat á vendre un parell de butifarras, encarregantli avans—un, dos y tres cops,—que no 's fiés de compradors que parlessen gayre, perque de segur l' enganyarían.

Lo ximplet bordegás se n' aná cap á mercat decidit, ¡y tan decidit! á donar fidel cumpliment á la comanda del seu pare.

Arrivat á plassa, tot seguit va acostárseli la majordona del senyor Domer.

Diu: «¡Quinas butifarras més bonicas!... ¿Quánt ne vols, noy? ¿Quánt ne demanas? Vaja! No haurás d' anar més carregat. Digam l' últim...

Diu: «Enrahonéu massa; enrahonéu massa. No us las vull pas vendre.»

Mes enllá li surt l' advocat Sr. Garola, que donava, com de costum, un vol per la plassa, més enllá la *criada de las riallas*; més enllá un frare llech encarregat de la compra pèl convent; més enllá... En fí tot gent enrahonadora á més no poder.

Altras personas, tan mateix, que gastavan pocas rahons, demanaren també al pallardás lo preu de las butifarras; emperó ell, trobant que tothom, pèl sol fet de obrir la boca, ja enrahonava massa, ¿quína te me 'n fèu? Doná las butifarras á un gos que s' atansá á ensumarlas, després d' altre ca que sollicitadas las havía lladrant y grinyolant.

«Vétalas aquí:—digué 'l ximplet;—tu ets lo qui menys ha enrahonat de tots. Bon profit. D' avuy en quinze vindré á cobrártelas.»

Arrivá 'l xicot á casa.

«Pare, pare: ja he venut las butifarras!

—¿Has cumplert lo méu encárrech?

—Prou! Tant com pogueu pensarvos. Las he venudas á un que no deya res.

—¿Quánt n' has tret?

—Oh! jo us diré: com era gos, no m' ho ha dit.»

Lo pare 's va posar encés com un foch y digué al ximplet:

«¡Pobra de la tèva ánima si un dia ó altre no 'm dus lo preu!

—No m' escapará. He dit al gos que d' avuy en quinze aniría á cobrarli, y ell m' ha fet que bè ab un ramanament de qua.»

Vingué 'l mercat xich, y 'l pare doná al noy una gerreta de mel pera que l' hi anés á vendre, repetintli la matexa advertencia de que no 's fiés de compradors que enrahonessen gayre, perque de segur l' enganyarian.

Ala, ala, lo xicot se n' aná al mercat, y ja 'n tornava sens' haver feta fira, per tal de que á tots los que li proposavan la compra de la mel los trobava ell massa enrahonadors, quan las moscas, brumint no més un xich, xich, se li varen acostar y 'l rodejaren.

«Vosaltras no feu mes que brumir. Vosaltras no parleu. Aquí teniu la mel. D' avuy en quinze us la vindré á cobrar.»

Per segon cop lo pare del noy, al sapiguer la tarambanada d' aquest, va tenir la enrabiada que ja us podeu pensar.—De tonto, de sonso, de dropo; de capgros, de capcigrany, y de cap sense cervell y demés maltractes que tots comensavan ab «cap» no 'l ne va dexar.

Mes lo xicot li fèu per resposta la de la primera vegada y 'l pare 's tranquilisá poch ó molt.

Torná á venir lo mercat y:

«Té, noy:—digué al sèu fill;—pórtam á vendre aquest conill, y á veure si tornarás á ferne una de las tèvas. Sobre tot, no 't fíes dels compradors que parlin gayre, per que de segur t' enganyarían.»

Arrivá 'l noy al mercat; li varen sortir y 'l van escometre molts compradors, mes á cap volgué vendre 'l conill, per la rahó matexa que ja esteu cansats de saber.

Mes com de cop y volta's posés á caure un fort ruxat d' aigua, qu' obligá á la gent á posarse á soplutj, lo noy entrá á l' esglesia y preguntá al sant mes alt y barbut del altar major si comprarli volia 'l conill.—Lo sant no li torná contesta, y per ço mateix lo ximplet li fèu:

«Teníu: aquí us dexo 'l conill. D' avuy en quinze 'l vindré á cobrar.»

Quan lo pare rebé esment de la tercera ximplesa de son fill, no us diré sinó que fou tal l' enrabiada que va pendre, que 'l manescal, á falta de metje, tingué que sangrarlo á cuyta-corrent.

II.

Passá la quinzena, ó, mellor dit, passaren las quinzenas senyaladas á cada *comprador* pèl noy ximple, y ara veureu cóm lo bordegás se sortí ab la sèva. Ara veureu com es bèn veritat que boigs fan bitllas.

Lo noy se n' aná xano xano cap á la vila. Trobá 'l gos y li va dir:

«Ey, tu! Ja han passat los quinze dias: págam las butifarras.»

Lo gos, per tota resposta, 's posá á mirar al xicot ficsament y á remenar la qua, com volent dir: ¿no 'n portas més? (No hi há memoria com la dels gossos!)

«¡Ah! ¿si? ¿Ab remenaments de qua creus que m' has de pagar? Ja t' adovaré: no irás tu á Roma per la penitencia!»

Y axís parlant, descarregá 'l xicot una pluja de garrotadas sobre 'l ca.

L' amo d' aquest, qu' ho va veure, intervingué tot seguit y demaná al noy, ab desaforada indignació, la causa d' aquell modo de matar pussas. Li esplicá 'l noy, afegint que mataría al gos si no 'l pagava, y l' amo d' aquest que,—com tot amo de gossos,—era lo que s' estimava més, després de la dona, va satisfer al baylet, á fi de contenirlo, doble valor de las butifarras.

Altre dia, al ferne 'ls quinze senyalats, lo bordegás trobá á las moscas, intimantlas, d' igual manera qu' al gos, á que li paguessen lo valor de la mel.

Las moscas varen ferse las desentesas, y 'l noy aná á cercar al senyor batlle.

Diu: «Deu vos guart de mal, senyor batlle. Fa una quinzena justa que vaig vendre una gerrada de mel á las moscas, y las moscas que varen quedársemela y xuclársemela, ara pagármela no volen.

—Axó ray!—respongué 'l batlle, de bon humor;—si no 't volen pagar de bonas en bonas, festhi á garrotadas.»

Obehí 'l ximplet, y com una de las moscas se posés damunt una berruga del nas del mateix senyor batlle, y després d' aquella un' altra, lo noy comensá á bastonejar lo cap de l' autoritat com si fòs llana pera matalassos.

«¡Prou, prou!—esclamá 'l representant del Comú.—Jo mateix m' he sentenciat. ¿Quánt valía la mel?

—Tant.

—Aquí tens lo preu, y fúigme de per assí, ó 't dexo com lo gitano sens' orellas.»

Finalment, lo ximple visitá al sant, quan arribá la diada, y, ab tota la reverencia de qu' era capás, li suplicá y li demaná y li eczigí 'l pagament del conill que li havía, per temps, venut.

Lo sant se l' escoltá com aquell qui sent ploure... (estant sóta taulada, ey!)

«Ah! ¿Us féu lo desentés? ¿Us refiéu d' esser sant? Ja us ensenyare de viure!»

Y estos y altres semblants mots pèl mateix ayre parlant, descarregá 'l ximplet una pluja menuda de garrotadas sobre 'l sant, lo qual, com era (Dèu me perdó!) un sant més corcat que 'ls que no tenen res de sants, (perque 'l temps no respecta ni 'ls sants... de fusta) caigué trossejat primer del cap y després del cos.

Mes ¡oh sort! tu ets de qui 't troba y nó de qui 't cerca!—Pel gros forat que dexá 'l cap separat del tronch, rajá una font de doblas.

La rondalla conta que 'l xicot se las va quedar, peró jo no 'u crech. Pot ser ho haguera fet si no hagués sigut ximple com era.

Sia com se vulga, lo cas es que 'l bordegás cumplí la promesa de cobrar, més bè que no 's pensava son pare, lo qui, en vis de las tres sorpresas, hagué de convenir en lo que convinch jo y ja debeu convenir tots vosaltres: en que li sobra rahó al antich adagi de que «BOIGS FAN BITLLAS.»

VENTURAS D' UN ESCOLÁ.

No us las contaré totas, perque fòra un may acabar, sinó las més granadas trapacerias del escolá mapa dels escolans mes trapacers.

I.

De petit petit era ja escolá, y una vegada va tenir lo desvergonyiment de posarse á jogar á pilota á la sagristía.

Lo senyor Rector l' hi atrapá y li prengué 'l cos del delicte: la pilota.

Després lo pobre capellá aná á dir missa, y quan lo bretolet fou al acte de donarli 'l vi de la canadella, no volgué donárlin.

«Posa, noy!—feya 'l capellá.

—Tornim la pilota!—responía 'l baylet ab la canadella en 'l ayre.

—Posa, home, posa!

—Tórnímela, home, tornímela!»

Lo pobre senyor Rector no tingué altre remey que tornar la pilota, pera no moure un escándol.

II.

Tot s' oblida per un bon cristiá, y 'l senyor Rector, qu' ho era de debó, y que veya, altrement, las galans prendas del xicot per' escolá, prengué á la bona l' astucia referida y continuá tinguentlo á son servey.

Poch temps era passat, quan, haventhi un novenari á fer, s' enviá á cercar un bon misionista; lo qual, arrivat al poble, y desitjant predicar sobre la mort, á fí de que 'ls sermons fossen ben profitosos:

«Mira, noy:—digué al escolá;—demá vés al cementiri y pórtam un cap-de-mort á la trona.»

L' escolá, á qui sóls donava 'l misionista un trist quarto per ajudarli á dir la missa, ¿quina te 'n feu? Aná al cementiri, de bon matí, y se n' endugué un cap-de-mort hont las avespas hi havian nihuat, tinguentse bon compte de taparlo ab un mocador, per si alguna se desensopía avans d' hora.

Lo posá damunt la brana de la trona, y se n' aná 'l murri, tot fregantse las mans, á crospirse la matinal arengada escaldofada.

Arrivá la nit.

Totas las donas, (llevat las malaltas y molt enfeynadas) y gran nombre d' homes de totas edats, se congregaren á la esglesia.

Lo missionista, satisfet de veure aquella esglesiada, y més satisfet encara del bon efecte que causava la sola vista del cap-de-mort, comensá 'l sermó ab veu resoluda, y, no sabent, al cap de poch, comprimir son desitj de fer us demostratiu d' aquell, esclamá:

«¡Aquí teniu, germans oyents, aquest cap-de-mort!.. Miréulo bè! ¿de quí es? Quí sab ¿Quí ho podría dir, per lletrat, per sabi

que fós?... No es de cap de nosaltres, segons veyeu: donchs ¿de quí es? ¿de quí s' era? ¿de qui ha sigut?...»

Al parlar axís, lo predicador aguantava 'l cap-de-mort á la ma dreta y, naturalment, lo remenava.

Una vespa comensá á sortir.

«¿Será, tal volta d' algun vostre pare?... Ningú de vosaltres ho coneix, y jo torno á preguntarvos: ¿Será d' algun vostre pare?...»

Mitja dotzena d' avespas comensaren á brunzir y rondinar, posantse una d' ellas en lo provehit y fresch clatell dol pare missionista; lo qui, haventhi donat un cop de ma esquerra, prosseguí:

«¿Será d' alguna vostra mare?...»

Un parell de rabiosas avespas fiblonaren al plegat al predicador, qui 's ventá duas clatelladas més.

«¿Será d' algun vostre germá?...»

Altre pessich y altre cop de ma,

«¿D' algun vostre parent?.....»

Varis cops per altres pessichs, y varis pessichs reclamant altres y més cops.

«¿D' algun..... ¡D' algun dimoni que se us emport!»

Lo cap-de-mort dalt á baix de la trona; sortida complerta de totas las avespas del vesper; las donas jovas esglayadas, y consternadas las vellas, xisclant y plantofejantse las unas á las altras; los homes sospresos y rient la majoria; l' escolá... l' escolá anant á curar las pessigadas del avar missionista.

III.

L' escolá era bon coch, un cuyner d' alló trempat que corra, mes ay! per altra banda era un lleminer dels que no n' hi há. La sèva llemineria no tenía aturador.

Y veus aquí que s' escaigue á passar per la rectoría un reverent frare lo dia mateix en que 'l senyor Rector havía rebut lo present d' un parell de perdius y havía encarregat al seu escolá que las cuinés ab tota ciencia.

Massa, quant més prou, va empleyarnhi l' escolá; puix, comensant á tastar lo such, després la cuxa de la una perdiu y després tota la perdiu, per no presentarla *descuxada*, acabá per crospírselas totas duas y netejar la cassola més que las patenas.

«¿Cóm ho farás? ¿com ho dirás?...Lo mal ja está comés, y tu no pots obrar miracles!»

Mentre axís discorría l' escolá sobre 'l resultat de la sèva gola, te m' arriva 'l frare que, per avant, us he indicat.

«¡Bondat divina! Ja estich salvat»;—pensá 'l lleminer, al cap d' una mica: quan lo reverent frare, havent tret los peus de dins las garlopas y baxat de la mula, s' enfilava escala amunt ab lo descomunal barret de palma sòta 'l bras.

«Senyor reverent, tinch de ferli una advertencia que li convé.

—Digas, bon minyó;— insinuá 'l frare, rebuda l' amistat del escolá y semblantli aquest, noy de bè.

—Doncas... escolti;—contestá 'l baylet, després de girar un cop d' ull per la sala y baxant la veu.—Lo senyor Rector es un sant home, peró d' un temps ensá tè... ¡tè una arrel de bojería!

—¿Qué 'm contas?... Me 'n vaig, me 'n vaig.

—No, no es pas cas d' axó. Lo seu arrel de bojería vostra reverencia no l' ha de témer molt ni poch, si fa lo que jo li diré.

—Esplícat.

—Lo senyor Rector tè la manía de voler tallar y menjarse, després de talladas, las orellas dels frares.

—¡Home! ¡quin mal gust!—digué 'l reverent palpajantse las sèvas y trobantlas més grassas de lo que 's creya.

—Aquesta manía—prosseguí l' escolá sempre esparverat,—li sol venir al acabament del dinar, y vostra reverencia conexerá que li passa, quan veja que ell agafa dos ganivets y 'ls frega l' un ab l' altre. Llavoras... llavoras, camas ajudeume! ó sinó...

—Grans mercés, noy, grans mercés !Vet aquí una pessa de sis per la paga».

Arrivá l' hora de dinar y rector y frare se sentaren á taula.

L' escolá aná portant escudella, carn-d' olla y no sé si algun requisit avans del que debía precehir á las postras.

Mentre servía, no dexava de tocar al frare y de signarli 's recordés del avís. Y 'l frare certament se 'n recordava, puix s' anava atipant bè, á fí de no dexar gens de gana pera la darrería del sopar.

Lo senyor Rector, fet un «aháa!» de satisfacció, fruyt de la esperansa de menjar seguidament las suspiradas perdius, agafá un parell de ganivets y, fregantlos l' un ab l' altre:

«Noy: porta, porta!—cridá al escolá.

Lo frare arreplegá 'l barret y 'l bastó, haventse alsat de la cadira com picat per una agulla de cusir.

«Pássiho bè, senyor rector!

—Home: ¿hónt va tan cremat? No hem enllestit escara. Víngam aquí... Falta lo mellor.

—Massa qu' ho sè! Estiga bonet.

—Pero, home de Dèu, ¿no sab...

—Prou! de sobras!

—Y donchs? Al menos de duas una!

—No, no m' heurá pas, senyor Rector: ni una, ni cap.»

Y axó diguent, lo frare desaparegué á corre-cuyta.

—Y bè! sino 'n vol qu' ho dexi!—fèu lo senyor Rector.—Porta, noy, porta!

L' escolá aná á la cuyna, y, tornant al menjador ab cara descomposta:

«Ay, senyor Rector!—esclamá.

—¿Qué hi há?

—¿Qué vol que hi haja? D' axó 'm quexo: de que no hi há rés!

—No t' entench.

—Que se m' han emportat las perdius.

—¿Cóm?

—Com ho sent...

—¿Quí pot haver estat?

—Deu haber sigut lo frare, que crech qu' es molt perdiguer, encara que no tinga res de gos.

—¿Vols dir?

—Vull dir. ¿No ha notat que quan vosté li ha dit «al ménos de duas una» éll li ha respost «ni una ni cap»?

—Tens rahó.

—Fíis de frares.

—¡Qué desvergonyit!

—Y ¡qué lleminer, qué lleminer!

IV.

Continuava l' escolá essentho com sempre, per tal de que las tretas suas li exian bè, segons heu sentit y sentiréu.

Lo senyor Rector tenía unas pomas, ¡unas pomas del ciri que aygualían la boca de mirarlas!

Es lo cas que, com tot llemí, al escolá li varen fer pessa, y cada nit, d' amagat, pujava á la cambra vella hont lo Rector las tenía damunt un senyor llit de palla, y avuy una, demá duas, las pomas s' anavan fonent com si neu haguessen sigut.

Ho notá 'l pobre Rector, y rumiant la manera més aposta pera xarpar ó conéxe al lladregot, resolgué posar una bona capa de cendra á cada esgrahó de la escala, á fi de, per las petjadas, venir á conexement de qui era que se li menjava las rosadas pomas,

Lo medi ó estratagema era de segur resultat; mes succehí que 'l murriot escolá rebé esment de la intenció de son amo, y essent á la nit, ell que se 'n va, descals, á la cambra del senyor Rector, y, aprofitantse del primer son de aquest, (son d' home carregat de bondat,) li arreplega las sabatas, se lás posa y se 'n va á robar nó una ni duas, sinó mitja dotzena de pomas.

L' endemá 'l senyor Rector s' axeca, y lo primer que fa es anar á veure las petjadas de la escala. Axís que las veu, no podent sospitar de quí eran, s' acaricia una ma ab l' altra, saborejant tota la ditxa d' un cor satisfet.

Va al escolá, al hortelá y á la majordona, y 'ls hi fa posar los peus damunt las petjadas... Cap de las sabatas s' hi ajusta!... Hi posa, despacientat, los seus, y... ¡oh desesperació! ¡oh desengany! Veu que hi venen com la anell al dit.

«¡Sonámbul? ¡Y no 'u sabía!»—esclama 'l pobr' home ab tota la malancolía del mon.

V.

Mes si no es un dia es un altre que la rata 's dexa agafar.

Lo senyor Rector tenía un arbre fruyter, del que se li emportavan la fruyta axís qu' era un xich, xich sahonada.

«Es un brau cas!—feya 'l desgraciat prebere.—Es un brau cas que 'ls altres s' utilisin de la mèva fruyta, y que jo tinga de payrármen!

—Perqué vol:—respongueli l' escolá.—Jo, axís que la fruyta madureja un poch, la cobriría de cagamuja y... qui rebría que rebés.»

L' escolá aconsellava axís al senyor Rector, judicantlo incapás de seguir son consell.

Com de fet: lo capellá va reprovar l' us de semblant ardit,

per observarlo contrari als preceptes del Evangeli. Considerant, emperó, al trobarse sol, qu' á la sèva ma estava obtenir que 'l mal no sigués de mort, sinó sóls edificador escarment, va resoldre seguir lo consell del escolá.

Aquest, l' endemá ó endemá-passat de sa conversa ab lo Rector, passá una ventrellada tan forta que hagué de jaure no sé quants dias.

Ell mateix se feu la penitencia, la que, per sort, doná lloch al aborriment de tota vianda dolsa.

Desde llavoras l' escolá fou tot un altre, y meresqué que 'l bondadós senyor Rector lo nombrés hereu de l' horta y de pocas centas lliuras.—Dèu n' hi dò.

NARRACIONS Y LLEGENDAS

LO PERE ANTON

I.

«La tradició es la ánima dels pobles.»

En mitj de boscos y frescas pradas partidas per rechs y torrenteras hont á la primavera hi refilan los rossinyols, y atravessat per la carretera que va de Barcelona á Vich, hi ha 'l poble de Tona. Hi havia en ell, allá per los anys de 1840, una casa de uns ben arreglats menestrals de conciencia honrada que s' ocupavan los dias feyners en trevalls de pagés, y 'ls de festa 'ls consagravan á Deu y á alguna senzilla diversió, com la Santa Mare Iglesia mana. Componian la familia en Gayetá, l' amo, que era viudo, una noya de 17 anys que duya 'l póndol de la casa, y dos germanets mes petits.

Ademés tenian un mossso pera ajudar al pare.

Lo Pere Anton, ó sia 'l mosso, s' havia enamorat de la jove mestresseta, y 'l pare de aquesta, que 'l conexia bo y trevalladór, procedia com qui no se 'n adonés, y quan algu n' hi feya bromas, deya:

—No 'n sé res; ja ho dirán si volen.

Lo temps anava passant, y 'l Pere Anton estava de dia en dia mes encantat de veure l' ordre y bon concert que sa estimada en tot tenia: may á la hora 'ls faltava 'l dinar, la roba de casa era blanca com un glop de llet, los godays estavan grassos fins á rebentar, y 'ls pollets corrian pèl pati alegrant ab son etern piu, piu; en tot y per tot s' hi veyá la seva má, y aixis, com mes anava, mes hermosa la trobava.

Vingué 'l mes de Maig, y en Pera Anton prengué comiat de son amo, com acostumava á fer cada any en semblant época, pera anarsen á segar, primer al plá, y despres á la montanya.

—Francisqueta, digué á la noya; com tu ja saps, tinch algun dineró arreplegat que guardo cuidadosament, y ab lo que guanyaré ara, espero que quant torne 'n tindré prou pera comprar alguna eyna y un xich de paramentet de casa junt ab algun borrech y goday que, un cop ben grassos, podrem vendre pera pagar l' arrendament de las terras y de la casa: tinch quasi la seguretat de que ton pare no te 'm negará, y, axis, adeu Francisqueta, que ab lo cor plé d' esperansa 't deixo pera tonarte á veure molt promte y fer allavoras la felicitat de abdós, no separantme de tu per un may mes.

II.

Al ser al endemá, la colla dels segadors ab sas fals en bandolera, sos barrets de palla de alas amples y sa trompa, sortian del poble cantant ab tota la alegria dels cors joves y senzills. Lo poble quedá ab gran quietut; fora la jovenalla, passat de la conversa de alguna vehina, poca cosa mes se sentia.

Aquell any la sega venia retrasada, aixis que arrivá la festa major, mes totas las noyas la veyan acostarse sense goig ni alegría. ¿Ab qui havian de ballar sent fora tot lo jovent? Bè es veritat que n' hi anirian de forasters, pero aquestos ja 's duyan sas promesas, ó s' estimavan mes ballar ab las del seu poble. No obstant, y quan mes disgustadas estavan, y essent ja la vigilia de la festa, arrivá al poble una comitiva de joves de ciutat que anavan á passar una temporada en l' establiment de ayguas minerals de Ribas. No cal dir que la festa major fou mes lluhida que may; hi hagué bona copla que pagaren ells, se tiraren cuhets, s' aixecá una bomba, y qué se jo quanta cosa mes. Passaren los dos dias com una exhalació; las donzellas de Tona pera res trobaren á faltar á sos minyons, y ab greu pesar vegeren acabarse 'l segon dia de la festa. Al ensendemá, marxaren los forasters; mes no pas tots: un se quedá ab la escusa de que no podia caminar ni per lo tant seguir son viatje en rahó de haberse girat lo peu.

Molts dias feya que sos companys se n' havian anat, y aqueix caminava tant bé com qualsevol altre, pero ab tot y aixó, seguia en lo poble sens que ja donés cap rahó del perque s' hi estava: molts deyan si seria que estava enamorat de la Francisqueta puig los dias de la festa major sempre hi havia ballat, y ara, passava á casa d' ella la major part del dia.

—Ay pobre Pere Anton! deyan algunas.

—Pot ser si que 's pensa casarse ab un senyor, deyan altras, envejosas de la sort que podia tenir la Francisqueta.

Un capvespre se sentí al lluny lo só d' una trompa: los segadors tornavan. La alegría 's pintá en tots los rostres, las mares no dissimulavan lo goig de recobrar á sos fills, y las aymadas de aquestos anavan ab la orella atenta y 'l cap cot pera que no se 'ls veyés la alegre mitja rialla que la esperansa de reveurels feya dibuixar en sos llavis. La nit ja havia vingut á sobre, moltas portas estavan ja tancadas, quan de sobte 'l poble s' omplí d' una armonía bellíssima pera sos habitants; los segadors hi entravan duyent la joya al cor y 'ls diners á la butxaca.

Alegría, segadors:
veureu las vostras aymias,
veureu 'l pare y la mare
y la casa ahont naixiau;
Alegría, segadors,
aquí 'l sol ja no fa por.

Totas las portas tornaren á obrirse y per ellas poch á poch anaren entrant los segadors. En Pere Anton passá per devant de casa 'l Gayetá y, ab molta estranyesa, trová la porta tancada: aná allavoras á veure la seva mare, la qual no volgué que aquella nit la passés á casa son amo, dihentli que ja hi aniria lo endemá: ell la obehí, mes en tota la nit no pogué aclucar l' ull pensant en la estranyesa de trovar aquella porta tancada. Ell mes que cap altre devía esperar que sa estimada se estés á la porta pera veurel quant passaria. Ab eix pensament se llevá molt dematí y 's dirigí á la casa de son amo: tot era quietut en lo poble, tothom dormía encara, mes ab gran sorpresa trová la porta oberta; se ficá dins á la entrada, no hi havía ningú; entrá á la cuyna, tampoch; al celler, tampoch; en lloch hi havía ánima viventa. ¿Si será que hi han entrat lladres? se preguntá ell, mes que hi havian d' anar á cercar allí 'ls lladres, si res hi havía que pogués tentar sa codicia? y ademés, prou se sabría si hagués anat per allí alguna partida de las que com á tots los finals de guerras civils quedan armadas.

En Pere Anton pujá la escala y trucá á la porta de la cambra de son amo.

—Gayetá, li digué, com dormiu ab la porta oberta?

Lo Gayetá 's llevá tot desseguit y, estranyant axió, aná á preguntar á sa filla si la havia oberta; trucá á la cambra d' aquesta,

y ningú li respongué; torná á trucar, tampoch; la va empenye, la porta no estava mes que-ajustada; entrá dins, no hi havía ningú, la cambra estava vuyda; cercá per tota la casa á sa filla, mes tampoch; llavoras ho comprengué tot, llavoras feu esment de las mitjas paraulas dels vehins, de las visitas de aquell senyor, y de la agitació de sa filla 'l dia avans y sobre tot, quan havia sentit lo cant dels segadors. En Gayetá deixá caure son cap escapantli una llágrima; en Pere Anton no comprenía res de lo que passava. Després de una estona, lo primer s' aixecá, feu un farsellet, lo passá per dintre de un bastó, y apoyantlo á sa espatlla, digué á son mosso.

—Si algú demana per mi, digas que so anat á Vich á mercat á vendre... á vendre qualsevol cosa, digas lo que vulgas; tu, mentras jo no hi siga, cuyda de tot, fins de mos petits fills: ah! digué com si li vingués una cosa al pensament, mes que 's coneixía ben be que no n' hi tenia d' altre; si algú,—aquí 's passá la ma pel front com per arrancarne alguna cosa y com si no sapigués com dirho:—si algú 't pregunta hont es la noya,—eixa paraula la pronunciá ab gran pausa y com mancantli las forsas pera dirlas—digas que es ab mi.

Y com tement alguna pregunta, surtí precipitadament.

Avans de mitj dia, 'l mosso de 'n Gayetá havia ja comprés tota la seva desgracía, pero callá; quan algú li preguntava qué hi feya tant de temps á Vich son amo, responia que prou feyna hi tenia y que molt li semblava que s' hi tindria de estar encara. Ni á sa mare digué la veritat de lo que passava, mes ab tot se li podia ben coneixer ab lo trist del seu semblant.

Pochs dias després, estava fent lo sopar en la llar tenint prop seu al dos petits fills de la casa que s' adormian, quan sentí trucar.

—Qui hi há? preguntá.

La veu d' en Gayetá li repongué. Impossible fora esplicar lo cúmul de pensaments que en aquell moment lo assaltaren.

¿Tornava ella? realment era culpable? no la havia trobada? ó si era aixis, qué n' havia fet? si la duya, qué li diria á ell, y ell qué faria devant d'ella? Tremol y anguniós tenia la ma á la barra de la porta sens esma de obrir: en Gayetá torná á trucar, y ell, sens gosar alsar los ulls de terra y batentli fortament lo cor, va obrir.

En Gayetá entrá portant son bastó al coll y ficat lo farsell que se n' havia endut, del mateix modo que 'l dia que se 'n va anar: derrera d' ell, ab pas indecís y tapantse la cara ab las mans, en-

trá la Francisqueta. En Gayetá s' assegué al escó, mentres ella, que no gosá á entrar á la cuyna, s' havia quedat á un recó de la entrada ahont ni quasi hi arrivava la resplandor de la llar.

—Si tens lo sopar fet, Pere Anton, sopém, digué l' amo de la casa.

Son mosso tingué de apariarho tot com si cap dona hi hagués: soparen sens dir paraula; la maynadeta al veure la cara del seu pare, no gosavan ni á respirar. Quan hagueren acabat, apagá bé 'ls tronchs de la llar despres de haverhi encés lo llum y, agafant á sos fillets, se 'n pujá deixantne un' altre á n' en Pere Anton. Quan eix se trová sol ab aquella á qui tant havia estimat y qne tant mal pagá son amor, se li atansá; son cor bo y generós sentia mes compassió que odi y despreci per aquella desditxada, que, aborrida del seu pare, anava á ser la befa y escarni de aquell lloch.

—Francisqueta, li digué ab conmosa veu, no vols menjar alguna cosa?

Un fort sanglot fou la resposta de aquella; ell, mes conmogut cada volta, s' hi atansá mes, y torná á dir:

—Francisqueta!

Aquesta, al sentirlo prop seu, llensá un sospir y fugí á tancarse á sa cambra.

III.

Lo temps passava tristement á la casa avans tant alegre d' en Gayetá; ara ni las aurenetas hi feyan niu, ni las clavellinas mostravan, sas vermellas flors desde las finestras, ni la Francisqueta cantava tot filant en lo llindar de la porta, esperant á son pare y á son promés que tornessen del trevall, ni 'ls pollets piulavan puig que no hi havia may llocadas, y la maynadeta que tot ho veya tant trist, se n' anava á jugar per las altres casas: per la riallera cara de 'n Pere Anton no hi passava may un somriure; sols sos ulls tristos y melancólichs posávanse compassivament demunt la Francisqueta; l' amo no havia tornat mes á dirigirli la paraula, y ella s' estremia cada volta que 'l veya ó sentia sos passos.

Ni podreu endevinar may com se saben las cosas. Sembla que un vent batxiller ab lo privilegi que te de entrar per tot, se complau en espiarlas y anarlas divulgant despres per tot lo mon d' una correguda.

Per aixó, apesar del silenci d' en Gayetá y de la prudencia d'

en Pere Anton, tot la poble sabia que la Francisqueta havia fugit ab lo senyor de la festa major, y que son pare havia estat fora pera buscarla.

La pobre noya no podia viure de eixa manera: tothom li tirava entretochs, totas sas amigas s' apartavan d' ella, son pare ni tant sols la mirava, y 'l Pere Anton evitava lo dirli cap paraula. Desconsolada y sense saber ahont darla, pregá de tot son cor á la Verge de las Dolors que li dés un camí pera sortir d' aquell estat: un pensament li vingué inspirat sens dupte per la mare dels afligits: confessarho tot al Pere Anton; ell era bó y l' únich que compassivament la mirava. Fet aqueix pensament, se aixecá més aconsolada y esperá una ocasió pera parlarli, ocasió que no era tant fácil trobar, puig, com havem dit, ell la evitava, y ademés, pocas estonas s' estava á casa. Los dias feyners arrivava de trevallar, resava 'l rosari, que deya l' amo, sopava, y se n' anava al llit avans qne ningú, y al de bon matí, quan ella 's llevava, ell ja era á treballar: y en quant als dias de festa, ni 'l veya en tot lo dia: fins se deya si anava á passarlos á casa de una de las amigas de la Francisqueta.

Aqueixa esperá ab paciencia que algun dia vingués la tant desitjada ocasió, y sens dupte aquella á qui tant s' encomaná li feu trobar.

Era un dia de fira á Vich, y en Gayetá, no trobantse molt bó y convenintli vendre unas quarteras de monjetas pera fer un pago, digué á son mosso qne hi anés en lloch seu. Lo Pere Anton pujá al graner, omplí 'ls sachs, arreglá despres lo matxo, y mentras aquest menjava sa doble racció en rahó á la caminada que tenia de fer, s' assegué al peu de la porta tot fent un cigarro.

La Francisqueta, donchs, se trová sola ab ell; son pare era al camp y sos germanets feya estona que havian anat á jugar ó á llaminejar fruyta. Ab los ulls plens de llágrimas se li acostá y li digué ab tremolosa veu:

—Tens l' esmorsá á taula, Pere.

—Bé, digué aqueix.

—¿Que marxas desseguida?

—Per qué?

—Perque voldria parlarte, digué ella ab veu que quasi no 's sentia.

—Un altre dia, Francisqueta, que avuy vaig despressa,—y feu moviment de anar al estable á carregar pera anarsen desseguida y sens esmorsar. Ella que veya que si perdia eixa ocasió no

era facil que 'n trovés cap mes, revestintse de valor, corregué cap á ell y agafantlo pel bras li digué ab agitació y precipitadament.

—Pere Anton, per lo que més estimas en la terra, escóltam: no 't vinch á demanar que 'm tornis l' amor que per ma culpa he perdut; sols vuy que 'm tornes ta estimació puig que d' ella no 'n só indigne com tal volta tu 't creus.

—Qué pots dirme? preguntá ell ab indiferencia.

—Puch dirte que 'm veig aborrida y despreciada de tothom y, no obstant, hi ha qui pot respondre de la meva ignocencia encara que no estiga exenta de culpa envers tu; envers tu solsament he sigut culpable, y no obstant, de tu es de qui jo espero 'l perdó perque ton despreci es lo que 'm fa patir mes. En Pere Anton feu un moviment pera ficarse al estable, pero ella seguí ab forsa,—ja t' he dit que no 't demanava 'l teu amor, no 'l mereixo, pero vull ta estimació, vull que sápigas que no só indigne de trepitjar la casa dels meus pares.

—Pere Anton, quan tu te n' anares á segar, jo era la criatura mes ditxosa de la terra; las paraulas que tu m' havias dit avans de anarten, acumulavan en mon cap un mon de ditxas, ilusions y esperansas. ¿Per qué no fou sempre aixís? Per mes desgracias vingueren forasters al poble; un d' ells, com ja t' haurán dit, ballá sempre ab mí, vingué tots los dias á casa, me digué paraulas d' amor; jo primer me 'n reya, després acabí per escoltarlo ¿era qne la vanitat y l' ergull s' havian apoderat de mi al veurem preferida á mas companyas? ¿era que, oblidantme de mon amor y de ma dolsa y senzilla ditxa, vaig somiar ab la ciutat y sas galas y ab lo luxo y riquesas que podia tenir la esposa de semblant senyor? Havia arrivat á creure que para tal me volia. Un cap al tart, tu feres ressonar la trompa per eixa vall, sens dupte pera anunciarme á mi ta arrivada: jo 'm vaig estremeixer ¿com havia de presentarme devant teu? qué 't respondria quan tu sabrias lo que jo havia fet en aqueix temps? trista y consirosa estava; quan ell vingué, tot seguit va endevinar la causa de ma tristesa.

—Vols eixirte de aquest pas? me preguntá.

—Y com? responguí jo.

—Mira, 'm digué, á Seva hi ha una rica familia amiga meva que dintre dos dias tornará á ciutat; ab la meva recomanació 't pendrán per criada, tu t' estarás ab ells, y jo 't podré veure cada dia fins y á tant que 'ns casém.

—Mes mon pare no ho voldrá.

—Y per qué li has de dir al teu pare? quan després ho sápiga, creu que se n' alegrará al veure á sa filla feta una senyora; además, que cap mal haurás comés estante al costat de eixas personas que son molt bonas y te ensenyarán de tot.

La vanitat torná á apoderarse de mi, y la por de presentarme devant teu, junt ab las persuassivas paraulas d' ell, feren que de bon matí y avans tu no tornesses á casa, jo fugís ab ell pera anar á Seva. No pots figurarte la meva temorosa sorpresa quan vegí que lluny de agafar aquell camí n' empreniam un de tot oposat; no tardí gayre en coneixer l' engany de que era víctima, jo volia tornarmen á casa, mes ell m' agafá fortament y no 'm deixá. Sens esperansa de que ningú 'm vingués á dar auxili per ser lluny de poblat, me posí á cridar ab totas mas forsas, y quan mes abandonada 'm creya de tothom, Deu vingué en ma ajuda; la partida del Grabat de Malla havia fet nit en aquell bosch; al sentir mos crits, los lladres s' aixecaren y 'ns prengueren á tots dos. No 't puch esplicar lo molt que 'm manxaren, pero jo prefería alló á trobarme sola ab aquell malvat: nos feren pendre via cap á Matagalls y, tal volta acompadits dels meus plors, deixaren de atormentarme ab sas paraulas.

—Mentres que sias bona coquesa, 'm digué 'l capitá, no tingas por que cap mal se 't fassa.

Jo feya lo que sabia: me feren caminar tant que al capvespre ni dreta 'm podia tenir: al altre dia 'ns assolí una columna de tropa, y 'ns feren estar á tots ben amagats entre las espessas matas fins y á tant que ben lluny foren. Mes tart, tal volta descuberts per algú, tornaren los soldats y comensaren á fer foch: al crit de—salvis lo qui puga que á la Abella 'ns trovarem,—apretá tothom á corre; jo prou hauria tornat á casa, mes lo serne tant lluny, lo temor teu y del pare, y 'l venirne un sempre aprop meu m' ho impedian. Al tercer dia, vejí al pare enrahonar ab lo Grabat: á la fí 's posá á riure, y digué á mon pare:

—No vos enfadeu, Gayetá, que mes nosa 'ns fá que no pas servey la vostra filla, y com ja sé que no teniu diners pera rescatarla, vos la torno de franch, perque, esperant los vostres, me n' aniria gastant dels meus.

—Y qué 's feu del senyor? preguntá Pere Anton.

—No sé si 'l tenen encara, puig no 'l volian deixar que no 'ls hi donés cinquanta doblas que ell escrigué á sa familia que li enviessen aviat, per por de que 'l matessen.

—Es cert tot lo que m' has dit, Francisqueta?

—Es cert com lo sol que 'ns il-lumina, t' ho juro per la memoria de la mare.

Pere Anton desguarní 'l matxo.

—Que no vas á Vich? preguntá ella.

—No.

Y dit aixó, sortí de casa; al cap d' un xich hi torná y, carregant los sachs de monjetas al carro de un amich seu que ab ell venia, li doná las mateixas instruccions que á ell li havia dat son amo. Després d' aixó, s' entorná; la Francisqueta no entenia res de lo que passava, mes no digué ni una paraula, ni tampoch ho contá á son pare.

IV.

Lo sol estava ja als últims de sa carrera pintantho tot d' un color de foch encés, trist y melancólich com son las últimas llums del dia; los pardals movian grandíssima remor entre 'ls arbres de la vora dels torrents y pels teulats de las casas ab sa xarramenta, com volguentse resquitar del mudisme que la xardor del sol los havia fet guardar tot lo dia; las gallinas se n' anavan á joch, y tot en la naturalesa y en las casas, se preparava pera reposar de la fatigas de la diada. Sobte, la trompa dels segadors que 'l Pere Anton havia tocat dias avans per última vegada, segons pensava ell, torná á ressonar per aquellas encontradas: á aquell só, tots los fadrins del poble se juntaren al que la havia tocada, y armats cadescú, no ab la fals, sino ab las armas que tenian, sortiren d' allí. Gran fou la admiració de tota la gent; ningú sabia lo que passava, puig los blats eran ja batuts, com mes segats, per tot, y bonas estesas se 'n veyan per los graners. Ab aqueixa incertitut passaren quaranta vuyt horas; passadas eixas, tornaren tots al poble, pero duhent al senyor que deyan que havia robat á la Francisqueta.

—Y donchs que no havian fugit tots dos? preguntavan la gent.

—Res d' aixó, responian los segadors; la partida del Grabat lo tenia pres de desde que sortí del poble, y nosaltres lo havem anat á rescatar; á fé 'ns ha costat, puig aqueixa gent sempre dormen ab un ull despert. Quan ja 'ns pensavan tenirlos, pam, 'ns plantan una descárrega que ferí á en Bartomeu del bras, y apretan á corre per allí ahont menos nos pensavam: sort tinguerem que 'l capitá s' entrebancá ab una arrel y caygué; tenintlo á ell, diguerem als de sa partida:—Toquem, y toquem; vosaltres nos donareu 'l senyor y nosaltres vos donem lo capitá:—y á fé que 'l tal senyor ha tingut sort d' nosaltres, puig está mes prim

que un fanal, se coneix que la manduca no anava gayre abundant.

—Pero, y la Francisqueta ahont devia ser aquells dias?

—Seria ab lo seu pare com nos va dir lo Pere Anton, perque á no ser aixis, ni aquest s' hi casaria com nos ha dit que fará aviat, convidantnos á tots á la boda, ni hauria anat á deslliurar dels lladres al senyor, esposant per ell las nostras vidas y la seva.

Lo cas es que 'l senyor torná al poble; tothom al veurel y al veurel á casa de la Francisqueta, comensá á dubtar de las murmuracions que sobre aqueixa pesavan. Lo senyor acabá de desvaneixerlas. Ara sols faltava la arrivada del amo; lo Pere Anton, no obstant, ja s' ho havia arreglat bé; fentli grans mostras d' amistat, se n' havia endut lo senyor cap á dintre de la casa, perque ningú veyés lo que quan arrivés lo amo passaría, y 'l feu anar á buscar per la noya.

Quan aquest arrivá, sens haver sisquera preguntat perque 'l demanavan, y á dintre 's trová ab lo senyor, s' hi rebaté ab furia tal, que 'l Pere Anton hi corregué desseguida ó sino allí mateix lo mătava; foll, no volia escoltar rahons, mes lo Pere Anton li esplicá lo necessari que alló havia estat pera salvar la honra de sa filla que sens rahó anava per totas las bocas. Al pare prou li costava lo avenirs'hi, mes al últim hi consentí, emperó sens dir una paraula li senyalá una cambra y 'l Pere Anton hi acompanyá al jove senyor, que d' allí ja no 's va moure.

L' endemá al matí, á l' hora de la aubada, quan tothom en los pobles forans s' alsa á comensar la feyna, lo Pere Anton era al de fora de la casa ab lo matxo que demunt del padris anava acabantse la grana, y al qual guarnia ab la corresponent sella y galotxa; al cap d' una mica 's ficá á dins y eixí ab lo senyor; aquest enrahoná ab la gent que curiosejant havian arrivat fins á la porta; los hi esplicá, com la nit avans, la sorpresa de que havia sigut víctima per part dels lladres mentres s' estava passejant lo dematí en que va desapareixer; regraciá á tots los fadrins que havian anat á deslliurarlo, y, haventse comiat de tothom, duhent al Pere Anton per mosso de peu, va empendre camí cap al plá.

. . . .

Estavan per tocar la oració del mitjdia, y encara que no era dia de festa, sortian de la Iglesia de Tona una comitiva de gent tota endiumenjada. Entre 'ls homens, mes ben vestit y mes ale-

gre que 'ls altres, hi anava nostre conegut lo Pere Anton, y tota ruborosa y callada, entre las donas, la Francisqueta.

Arrivaren á una petita casa rodejada de camps y d' arbres; á dintre de la casa no s' hi veyan grans cosas, mes hi havia tot son menester, endressat y net com una patena. La llar del foch llansava alegras flamas al costat de la marmita en que s' cohia la Col-llarga al cárrech de algunas vehinas, com pera donar la benvinguda y alegrar ab sa viva claror als que acabavan de arrivar.

Al mitj de la entrada la llarga y estreta taula de fusta blanca, ab sas corresponents banchs á cada cantó, estava cuberta per unas blancas y novas estovallas de lli, voltada de plats y culleras, y en mitj, los porrons plens fins á curull de vi blanch, y de vi negre. Lo goig se retratava en tots los semblants, y jamay lo mes opulent festí ha semblat més bo y més delicat, ni ha conseguit inspirar la franca alegría que aquest modestíssim pero abundant dinar que donava á tots los allí reunits. Las campanas de la parroquia seguian encara tocant joyosament anunciant als vehins de Tona lo verificat casament.

Al arrivar á sa nova casa, la nuvia plegá cuidadosament lo gambeto de son pare y 'l de son marit, y pujant á dalt, guardá en la caixa de sa roba de nuvia sa nova y blanca caputxeta, que havia velat durant la ceremonia: despres desde la finestra de sa cambra 's posá á contemplar los hermosos camps de derrera de sa casa que ben conresats deixavan ja espuntar com una sombra de verdor del naixent blat; prop d' aquestos, un camp de verda y tendre hortalissa, li mostrava 'l cuidado que ab tot posava 'l que la acabava de esposar.

—En qué estás pensant, Francisqueta? digué aqueix, que acabava de pujar y se la estava contemplant sense que ella se 'n adonés.

Eixa girá vers ell sos ulls negats de llágrimas de tendresa y agrahiment.

—Pensava en ma felicitat, pensava en la hermosura y bondat de ton cor, Pere Anton, pensava en lo molt que 't dech, que may te podré pagar, y en ma passada... No pogué acabar; lo Pere Anton li clogué 'ls llavis ab son primer bés.

UNA APARICIÓ Á TEMPS

Sant Feliu de Torelló, eix hermós poble banyat pel Ges y besat per los ayres de montanya, vestit al hivern ab sa pura y blanca vesta de neu, y al estiu de flayrosas y galanas flors, alegre tot l' any ab sas blancas casetas y sas sanitosas y murmuradoras fonts y sa divertida jovenalla, havia pres de un quant temps en aquesta part un barnís de tristesa y dol de que tot se ressentia. Los joves del poble, dividits en dos bandos, se duyan l' un al altre una quimera y malavolensa tal qne si ab un cop d' ull s' haguessen pogut matar ho hagueran fet, y lo que comensá per un no res, ab venja del un y revenja del altre, havia anat creixent de tal manera que semblava 'l poble un infern. No se sentia parlar allí d' altre cosa; avuy feyan balladas los uns; si hi anava alguna noya de las que concurrian del altre bando, ja la treyan á ballar, pero era pera entrabancarla y ferla caure ab grans riallas dels demés. Tot anava per l' estil; si 's trobavan sols un de cada partit, se feyan malbé á cops, y no paravan fins que un ó altre quedava sense forsas. Aquells minyons en altre temps tants bons com senzills y tant treballadors, eran are rencorosos, vagamundos y venjatius; eran de la rassa dels cains.

Lo bo del Sr. Rector prou los hi predicava la pau y la mansuetut.

«Ameuvos los uns als altres: los deya ab l' Evangeli.»

«Tot cor que guarde odi ó rancunia á son germá, no entrará en lo regne del meu pare.»

«Qui no perdona no será perdonat.»

Y altres cosas per lo estil, mes era picar en ferro fret. Llavoras tractá de darlos fortas penitencias quan anessen á confessar, mes prompte vegé que no era pas aquest lo millor camí, puig succehí allavoras que no hi anavan, y sos trevalls tingué pera tornarloshi á encarrilar. Qué faré? pensava 'l bon senyor plé de zel pel remat que li estava confiat; y com si sa voluntat era molta, sa capacitat era molt limitada, res li venia al pensament

que li dongués camí pera arreglar aquell negoci, y seguia predicant sense atinar en fer cosa profitosa.

Un dia desde 'l peu del altar, tot dihent la missa, 'ls digué:

—A la hora de la mort, se vos apareixerá 'l Redemtor del mon clavat en creu per nostras culpas, y ensenyantvos son llagat costat y las llagas de sos peus y mans dirá: Per amor á vosaltres prenguí mort y passió, per vosaltres que tant m' haveu ofés, y á qui apesar de tantas injúrias tant estimo. Haventvos jo perdonat tantas ofensas ¿qué haveu fet vosaltres ab los que vos han agraviat? ¿haveu fet per ells algun sacrifici? No, no solsament no haveu pres exemple de mi, tornant be per mal, sino que l' odi y la malavolensa s' ha apoderat de vostres cors y haveu ferit al fills del vostre pare celestial: y aixis, apartauvos de mi, ánimas réprobas, y aneu á gosar de las penas del infern de las que sou mereixedoras, y allí podreu seguir odiantvos y malmetentvos ab més furor que en la terra, ja que ma sanch derramada en lo Calvari de res vos ha servit.

Alguns n' hi hagué que temeren al ohir aqueix discurs y al sortir de la Iglesia prou de bona gana s' haurian abrassat ab los altres; si no haguessen estat alguns d' ells que més durs de cor tornavan á sos tretze son tretze.

. . . .

Una mitjdiada de molta calor, estava 'l bon Rector ab son breviari als dits aspirant lo dols y fresch ayret que entre mitj de un bosch de pins corria, y escoltant lo monóton cantar de la cigala, ben assegut demunt la fullaraca que com una catifa la terra enmantellava. Un enrahonament que sentí prop seu lo tragué de sa distracció: eran quatre ó cinch fadrins del poble que passavan per un dels caminets del bosch.

—Han anat á llogar la cobla pera fer ballas diumenge, deya un.

—Bonas ballas trovarán eixa nit quan tornin: respongué un altre.

—Be, donchs; quedem entesos, deya un tercer, derrera 'ls albas del camí de Sant Hipólit, per allí han de passar, y fem que no 'n quedi cap de viu, aixís acabarem de una vegada.

Lo Rector no sentí mes, ni necessitava sentir mes tampoch. ¿Com ho faré? las prédicas no hi valen ni amenassas ni carinyos: aquesta nit se van á perdre, y jo tinch de evitarho, ¿pero com? Y cavila que cavilarás, com més pensava menos savia com ferho.

Arrivá 'l vespre. Los minyons que havian anat á llogar la cobla, passavan pel camí de Sant Hipólit pensant en la rabia que

tindrian los altres al veure que ells tenian música y balladas. Sobte, se tiraren demunt d' ells, surtint de derrera 'ls albas; sos contraris armats molts d' ells de gavinets, y la batalla comensá; mes ab furia tal, que 's coneixia ben be que no hi havia que esperar misericordia y que uns ó altres havian de quedar allí.

Quan mes al fort estavan, sentiren brandar ab forsa una campana molt aprop seu; giraren los ulls tots esmirats, puig que allá no hi havia cap ermita, y vegeren dalt d' un turó que arrancava del punt ahont ells eran, tot pelat fins al cim en el que hi creixian uns quants pinatons, apareixe per entre aquestos, pero destacantse ben be, un gran Sant Crist rodejat de llums. No us podeu arrivar á figurar lo sorpresos que quedaren, y las mortals eynas caygueren de sas mans. Recordantse llavoras del últim sermó del Sr. Rector, creguérense mes ferits de lo que realment tots ells estavan, y que era arrivada la hora de la seva fí, per lo que se 'ls apareixia Jesús crucificat per dirlos:

—Aneu á gosar de las penas del infern de que sou mereixedors per las vostras rencorosas passions y per no haver seguit lo meu exemple de no solsament perdonar, sino de morir pels pecadors que m' han ofés.

Y confosos y torbats, presos sos esperits de la temor que 'l mal sempre reporta, se trovaren insensiblement agenollats, dirigint la vista cap al Dèu que 'ls malehia,

Al cap d' un xich lo Sr. Rector acompanyat de las mares y germanas d' ells se 'ls aparegué allí; ellas al veurels tan mal parats, tot eran plors.

—Veyeu, les digué ell, veyeu lo que 'n trauriau de matarvos? lo infern pera vosaltres, y la maledicció de Dèu, dol y miseria pera las vostras familias á las que teniu obligació de mantenir; y un patíbul pels que de vosaltres quedesseu ab vida.

Desde aquell dia, sempre que s' esdevenia alguna qüestió, anavan al Sr. Rector que 'ls la dirimís per por de tornar al passat. Paivagárense per sempre las disputas. Es cert que despres se digué que habia estat lo Sr. Rector lo que habia preparat tot alló, mes es lo cas que ell ab son bon zel torná la unió al poble y que, ab ciencia ó no, tingué 'l cor y valor suficient pera mostrarse y ser pare, com solen serho 'ls Rectors ab sa bondat, del remat que confiat tenen.

LA FONT DE SAN SALVADOR

Era als últims del mes d' Agost del any del Senyor mil cinch cents quaranta. Dos llechs joves que per son trajo 's coneixia que eran del convent de Jesús del ordre de Sant Francesch, edificat extramurs de Barcelona, anavan pel camí que de Mallorquinas dú á Santa Coloma de Farnés. Tots aquells camps en altre temps verdejants y plens d' ufana, estavan ara completament migrats, y las plantas raquíticas y quasi secas donavan un aspecte de tristesa á aquellas en altre temps fértils planuras, que causava gran pena: molt de temps feya que 'l cel no havia derramat sobre d' ells ni una sola gota d' aygua.

Los dos viandants entristíanse mes y mes cada volta; en lo semblant d' un d' ells, que resplandia de beatitut celestial, s' hi dibuixava un pesar, mentres sa mirada dolsa y resignada s' alsava al cel com implorant misericordia: aquest frare era 'l Beato Salvador de Horta, qual fama, per sas virtuts y miracles, s' havia estés per tot arreu.

Ple d' inmensa caritat y amor al prohisme, anava pel mon duhent la llevor de la divina paraula; y, fill com era de Santa Coloma, l' amor á sa terra lo duya allavoras á predicarhi pera que la gent, fent penitencia de sas culpas, aplaquessen la justa cólera de Dèu y fossen lliurats del mals que per ellas havian merescut. Al veure aquell trist quadro de sequedat y miseria, nostre Sant resolgué de redoblar sas prédicas y oracions pera que 'l Senyor lliurés de tanta desgracia á sa estimada terra. Las fonts estavan secas, las deus totas estroncadas, no 's trobava ni un rech ahont hi passés gota d' aygua, aixis com tampoch en cap torrent, pera poderhi refescar la assedegada gola: los habitants d' aquellas comarcas tenian de beure aygua de las bassas ó sots, succehint ab axó que 's desarrollavan unas fortas y malignas febres que no tenian cura.

Pujant amunt pel riu d' Arenas,—ja feya moltas horas que

caminavan,—lo company de Salvador s' assegué á la entrada d' un bosch que hi ha al costat del riu, á l' altra part y mitja hora avans de arrivar á Santa Coloma: las alzinas sureras de que 's componia 'l bosch aixecaren tristement sas brancas mitj secas al cel com demanantli misericordia; ni una mata ni un romaní 's veya verdejar, y al cim del turó 'ls arbres ja eran morts de set.

—Salvador, digué, mentres s' asseya, com aquets arbres, jo també desfallesch. Y efectivament, la set mes que la gana y 'l cansament los tenia aclaparats; tot lo dia havian caminat ab un sol abrassador, y no habia passat per sa boca ni una molla de pa ni una gota d' aygua, y qui sap quant de temps feya que 'ls hi succehia altre tant, puig no duyan may cap provisió.

Salvador, veyent l' estat del seu company, s' atansá á una roca que dalt d' un marge de la vorera del riu hi habia, donáli un cop ab lo palmell de la má alsant son fervorós prech á Dèu y brollá una font de claras y frescosas ayguas.

Dèu benehí la acció de son servidor prometent per boca d' un ángel que tots los que d' aquella aygua beguessen quedarian guarits de la febre, y que may, per sequedat que hi hagués, minvaria 'l doll d' aquella font nascuda per las oracions y mérits de tant gloriós Sant.

Y aixis ha sigut: per molt de temps que passe sense ploure, per molta sequedat que hi haja, per mes que s' estronquin tots los manantials, aquella font raja sempre igual: unicament quan s' han volgut fer escavacions pera trobar lo lloch de sa naixensa, llavoras para la font de dar sas ayguas y no torna á mormolejar fins que la deixan tranquila altre volta.

Los habitants de Santa Coloma, en agrahiment al Sant, hi feren una capelleta pera honrar sa memoria, donantli 'l nom de Font de Sant Salvador, per mes que la Iglesia tot just l' haje beatificat; y encara totas las nits hi encenen la grossa llantia de llautó que penja devant de sa imatje col-locada al bell sobre de la font. Aquella llum serveix també de faro si per casualitat algun viatjant se pert per aquells entorns.

Y com que aquella aygua cura de febres y altres malaltias, se veu sempre concorreguda la ermita sobre tot en lo dia del Sant, 18 de Mars, y encara avuy hi atrau un gran aplech de gent dels encontorns.

LOS ESPÍAS

La comtesa Eimeruds d' Auvernia, esposa del CompteBorrell, s' estava asseguda prop la gótica finestra de sa cambra, y á sos peus la jove y bella Teudula, la hermosa filla de Abdelmelich, la de negras y llargas trenas y ulls brillants, jugava ab los plechs de son vestit. Sobte, s' obrí la porta de la cambra y 'l Comte, seguit de sos cavallers, hi entrá.

—Eimeruds, digué atansantse á sa esposa; l' alarb está molt prop de la ciutat; demá pot ser seria adins; aixís es que encara que faltat de soldats, per esser tots, com vos sabeu, ab mon fill en contra d' ells, sortiré eixa nit ab mos braus cavallers pera allunyarlos; pochs som vist ells, molt pochs, mes la falta d' homens la suplirá la sobra de cor: si 'ls allunyo, tornarem promte, y si no, pregueu per mi.

Dels ulls de la comtesa lliscaren duas llágrimas y, besant ab amor las mans de son espós,

—Aneu, aneu, li digué, y que la sort sia ab vosaltres; mes si no es aixís, jo os juro que moriré y ab mi tots los que á la ciutat som, avans de deixarhi entrar l' alarb; aneu, senyor, que jo vetllaré per la nostra honra y per la nostra fé.

Mentres aixís parlava la Comtesa de Barcelona, Teudia, que s' havia alsat promtament quan ells entraren, clavava sas miradas, ara dolsas y meláncólicas com una hermosa nit de lluna, ara ardentas y apassionadas, en un dels cavallers que al Comte acompanyavan. Quan sentí que anavan á sorprendre als de sa rassa, son rostre torná més blanch que un lliri, mentres posant sa má demunt son cor, semblava com si 'l volgués contenir; sos llavis tremolosos se mogueren sens articular un mot y sas mans suplicantas se estengueren envers lo gentil cavaller; vacil-lá un moment, y caigué en terra. En aquell moment Eimeruds acabava de pronunciar la última paraula; al veure sense sentits á

la gentil y estimada donzella, la agafá en sos brassos, y 'l jove guerrer hi corregué també esclamant:

—Teudia, Teudia, ma estimada!

Ella obrí 'ls ulls y 'l rebujá de sí com esgarrifada. Tothom se cregué que lo temor per la vida de son amat havia sigut la causa de son desmay. Eimeruds era la primera en aconsolarla ab tot y que son cor estava ple d' amargura; mes la hermosa filla del desert no escoltava sas paraulas; sumament excitada, sos ulls divagavan d' ací d' allá com cercant alguna cosa mes sens fixarse en cap, sos esblanquehits y tremolosos llavis se movian sens dir res. Los últims cavallers de là comitiva del comte ja havian sortit de la cambra y forsa li fou també ferho al jove enamorat, mes avans torná á atansarse á ella y li besá amorosament las mans. Ella baixá llavoras fins á ell, que tenia un genoll en terra, sa agraciada testa, y baix, molt baix, pronunciá eixas paraulas á sa aurella.

—No surtis de la ciutat eixa nit.

Lo cavaller alsá 'ls ulls admirat, mes ella ja havia desaparegut. La Comtesa entrá en la cambra de sa predilecta donzella á la que havia arrancat de la esclavitut y de la falsa religió, y á la que tant d' amor tenia.

—Que avisen á son pare, maná la Comtesa al véurela tan febrosa.

—Ah! no, no, cridá la donzella com fora de si, mes creyent que parlava aixis dominada per la febre, ningú 'n feu cas, y pochs moments desprès, l' antich Abdelmelich, puig ab sa filla havia ell també abjurat la lley de Mahoma, entrá en la cambra d' aquella, feu acatament á la Comtesa, s' atansá á sa filla, y quan la hagué mirada,

—Oh ma filla! esclamá, lo dols consol de ma vellesa, ¿qué t' ha posat en eix estat?

—Tant malalta la trobeu? preguntá Eimeruds.

—Oh molt, molt, ma pobre filla! digué ell pegantse cops al pit y estirantse 'ls cabells.

—¿Qué convé fer, donchs, pera salvarla? torná á dir la Comtesa; ja sabeu que jo la estimo com á una filla.

—Ho sé, senyora, ho sé; no puch oblidar que á ella y á mi 'ns salvareu la vida quan cayguerem en mans de vostres soldats, ni puch oblidar tampoch la solicitut atenta y carinyosa que per ella haveu tingut, aixis com també per mi: Déu vos pagará tants de favors.

—Mes qné hi ha que fer?

—Primer de tot, li convé un gran repos; no permeteu que entri ningú; que no 's fassa ni 'l mes petit soroll, que ella no digui ni una paraula, y ab un brevatje que jo li daré, pot ser logre aturar lo mal; mes voldriau dirme, senyora ¿qué la ha posada en eix estat? pot ser no feya un quart que jo la havia deixada bona y contenta.

—Y ho estava un moment avans de cridarvos; ¿voleu saber la causa? digué la Comtesa sonriguent, mes tenint sas galtas banyadas de llágrimas,—ha tingut de comiarse de son amat cavaller.

—Oh! feu lo convers obrint desmesuradament los ulls y clohent lo puny; mes contenintse, s' esforsá en fer apareixer un sonris en sos llavis, y girantse humilment á la Comtesa,—Estigueu tranquila senyora, li digué; promte curará ma filla sino es mes que aixó.

Eimeruds surtí de la cambra, y á instancias del pare de Teudia lo deixaren á ell sol pera vetllarla.

—Ningú ab mes cuidado que jo la vetllará, ningú ab mes carinyo la cuidará, deya ell.

Tant bon punt restá sol ab sa filla, tancá totas las portas y atansantse á ella, apesar de la quietut y repós que, segons digué ell, mol versat en medicina, Teudia havía menester, la agafá de las mans dihentli:

—Que ha succehit, hermosa flor del desert? ahont va aquest nazaren, que aixis t' has conmogut?

Ella feu un moviment pera rebujarlo, mes ell s' aferrá mes á ella y seguí dihent:

—Parla, parla: los moments son preciosos; ta tardansa en respondrem podria ser causa de desgracia pels nostres; tu, á qui 'l Profeta distingeix de tal manera, tú que serás la que 'ns tornis l' óasis de ventura que aquí tinguerem, tu la mes hermosa de las fillas del Profeta, parla y no tardis, perque sinó, si per ta causa 'ls succehía algun dany ¡ay de tu! serás malehida de ton pare y de tots los teus, y no veurás ja may florit lo jardí de ta ventura.

—Oh pare! no exigiu de mi que parli.

—Perque no? serias acàs perjura á la religió de tos pares? ¿t' hauria enganyat la esposa del causador de nostra ruina? Oh ma filla! que no penetrin en ton cor jamay sas pérfidas paraulas; tu y jo som aqui, no mes que pera vetllar pels nostres germans, no pera deixarnos enganyar per las caricias ni paraulas de cap nazaren. ¿Creus tu que si jo hagués volgut no hauria trobat me-

dis de fugir y endúrtemen? mil voltas foram lluny d' aquí, si jo no hagués cregut que aquí 'ls podiam ser á ells mes útils; aixis, ma filla, tu que tens la confiansa de la Comtesa, tu que saps lo que passa, digasme lo que hi ha avuy, que sento passos per tot arreu y soroll de armas; dígasme ¿ahont va aqueix cavaller que s' anomena ton galant?

Teudia suspirá.

—Parla, torná á dir ell impacient y moventla ab violencia.

—Oh no, no, jamay, digué ella.

—Com no? filla perversa, com no, si jo t' ho mano?

—Per Alá os demano que no 'm feu avuy obrir los llavis, per que 'm sento morir.

L' alarb mirá á sa filla y la vegé realment com agonitzant. Per un moment son cor de pare se enterní, mes tornantse á recordar de sos germans, torná á instarla á que parlés; ella ni tenia forsas pera ferho ni l' amor que tant intensament per lo jove guerrer sentia li deixava fer, pero ell, ara ab caricias, ara ab amenassas, ara ab un mot, ara ab un altre, endeviná lo que sa filla volia callarli. S' havia descubert que 'ls alarbs volian assaltar la ciutat, y surtia 'l Comte y sos cavallers á sorpéndrels á ells. Axó deduhí de las paraulas d' ella, y ab tot y lo pitjor que estava despres de la escena que acabava de tenir lloch, la deixá y surtí del palau sense que ningú li digués res, com á persona que era benvolguda dels Comtes, y cregudas las guardias de que anava pera alguna cosa convenient; aixis mateix eixí de la ciutat, pensant los centinellas que anava á precedir la marxa del Comte. Un xich despres, tornárense á obrir las portas pera donar pas á aquest y á sos cavallers.

Era ja molt avansada la nit. Na Eimeruds, agenollada als peus de un Sant Crist devant del qual una petita llántia feya una llum vacilant y trista, pregava per son espós. Sobte, li semblá sentir un sospir; girá 'l cap, y per entre la mitj oberta porta vegé passar una ombra blanca; alsás la noble matrona, y al ser prop del llindar, sentí uns passos lleugers que s' allunyavan pel corredor, é hi distingí encara la blancor d' un vel; sumament agitada, cregué que alló era un avís del cel, y que un gran perill los amenassava; cridá á tots sos servidors y pochs soldats que allí quedavan y fent despertar als habitants de la ciutat al so dels bélichs instruments, ordená que tothom, xichs y grans, joves y vells, se preparessen per la defensa, ca-

descú ab las armas que tingués ó pogués trobar, y que tot aquell que 'n tingués de sobreras y totas las que en lo palau hi havia fossen entregadas. Estava persuadida de una desgracia; l' anar á escometre al exércit enemich ab tant poca gent era una temeritat, y sols son gran valor ó un miracle del cel podia salvarlos: en no sent aixis, l' alarb se rebateria ab mes furor contra la ciutat, y, no estant tots ben previnguts, era fácil que se n' apoderessen.

Poca estona feya que 'l poble s' habia juntat á la plassa, que 's' havian doblat las centinellas ó atalayas y que tothom estava previngut, quan sentíren uns grans crits part de fora de las murallas. La noble esposa de Borrell anava á fer obrir las portas, creguda de que 'ls seus eran perseguits, quan sobte, y entre mitj de una cridoria espantosa, una cosa passá per demunt de las murallas llensada ab la punta de una ballesta y aná á caure al mitj de la plassa. Un crit d' horror ressoná per tota la ciutat al mateix temps que, llensat també del mateix modo, un altre 'n caigué al costat d' aquell, y despres de aquest un altre fins á cinchcents que eran los caps d' en Borrell y 'ls que l' acompanyaren. Heus' aquí lo que havia succehit. Al sortir Abdelmelich, havia trobat las avansadas dels alarbs que cautament s' atansavan; al saver la nova que aquell los doná, corregueren ab sos voladors caballs de rassa á darne part; y quan lo Comte fou un xich lluny se trová atacat per retàguardia; los moros l' havian deixat passar, ben amagats, tancant lo pas derrera seu. Admeteren los cristians, ab tot y las grans ventatjas que l' enemich tenia, la batalla, quedant enterament destrossats, y 'l Comte ab los pochs que quedaren vius, se tancá en lo dastell de Ganta prop de Caldas de Montbuy: despres de una resistencia desesperada, faltats de medis pera defensarse, foren tots morts per los alarbs, y, tallantlos lo cap, los tiraren de aquell modo pera aterrar als de dintre, y, atrapantlos desprevinguts, apoderarse de la ciutat. La noble viuda de Borrell restá un moment sens esma, morta de dolor y esglay.

Sobte, una dona, millor diré, una fantasma embolicada ab un mantell blanch mitj cobert per sos llarchs y hermosos cabells d' atzabeja que destrenats portava, se presentá devant sos ulls; son rostre era tant blanch com la roba que la cubria, mes sos ulls eran vermells com la grana; ningú la hauria coneguda per aquella hermosa jovensela que sempre á la Comtesa acompanyava. Fins aqueixa dubtá un moment si era ella; la desditxada donzella, presa de la febra, quasi ni dreta podia tenirse; y

estenent una ma, que semblava la de un cadavre per sota 'ls plechs del mantell.—Preneu ma vida, digué, que jo so la causa de aqueixas morts. Tothom restá admirat al sentirla, y molts cregueren que era 'l mal lo que aixis la feya parlar, mes ella seguí, dirigintse á la Comtesa:

—Haveu recullit á la serp dins vostre si, y la haveu amagada, y ha vingut un dia que la serp ha llensat verí, y á sa verinosa alenada s' han marcit las flors mes bellas del jardí: quantas voltas vos han vensut, jo n' he tingut la culpa; no estava en lo vostre palau per agrahiment ni carinyo que os tingués per vostres cuidados pera mi, per haber salvat la vida de mon pare y la meva; no professava la vostra religió perque en ella cregués, sino pera enganyarvos millor, pera poder aixis mereixer vostra confiansa y tramétrela á mos germans per medi de mon pare, venjantnos aixis de nostras passadas derrotas y esperant tornar á conquistar ab eixos medis aquesta estimada y perduda ciutat; avuy ha arrivat lo dia de lograrho, y jo puch morir contenta; mos germans que lluyten al altre part de las murallas, digué alsant la veu ab exaltació, ¿me sentiu? ¿esteu contents de mi?

Y tornantse á girar á la Comtesa que horrorisada la escoltava, seguí:

—Y jo, aixis, he causat la vostra desventura, mes també la mia, puig que tambe han mort á aquell que era ma vida.

Y dit això, s' arrossegá mes be que caminá fins á estar al peu de un dels caps, y agafantlo se l' acostá als llavis mormolant:

—Flor y esperansa de ma vida, quant promte t' has marcit! Despres segui parlant sens que ja ningú la entengués; poch á poch sols sos llavis se movian sens que digués res; despres ni això feu; havia mort.

Na Eimeruds, passat lo primer moment, recobrá tot son valor y á ella 's degué que la ciutat aquell dia no perdés lo que tant havia costat de guanyar y conservar. Los moros foren derrotats, deixant mils de morts al peu de las murallas de Barcelona, y ella quedá regenta fins á la vinguda del fill de son marit y de Letgarda, lo Comte Ramon Borrell, que era á ferlos la guerra.

Allí ahont caigueren los cinchcents caps s' aixecá una Iglesia, Iglesia que subsisteix baix la advocació dels mártirs Sant Just y Sant Pastor.

Nota.—La tradició diu que 'ls moros se tornaren á apoderar de la ciutat, mes com no 's trova aixis en cap historia havem cregut millor regirnos per lo que esta diu.

LOS QUATRE DONS [1]

Heus' aquí com una vegada hi havia un jovençel que estava perdudament enamorat de una gentil y capritxosa donzella, la qual no era pas perque no l' estimés que sempre 'l feya per-varicar, si no solsament pel gust que trobava de veurel ben apurat y desficiós. Ara veureu lo pensament que un dia li es-devingué á la donzella, seguint lo seu intent; y fou que, sent als últims de Maig, li passá pel cap de voler un gros gotim de rahim moscatell. Ho digué al jove y podeu contar lo sorprés qu' aquest se quedaria; no sabia com ferho, mes ella insistí tant, que no tingué altre reçurs que anarlos á buscar, y buscá per tot arreu y en lloch va trobarne, aixis es que li aná á dir; mes ella 's posá á plorar y 's desesperá tant, que 'l pobre enamorat no tingué mes remey pera acontentarla que anarsen pel mon á cercarlos y no tornar fins á tant que 'ls hagués trobat: Y camina que caminarás, passá per las terras ahont lo sol fortament cre-mava y ahont lo moresch lluhia sas cubertas espigas y rossas ca-belleras y ahont la calitja quasi li privava de respirar, y ell, pensant en sa estimada, caminava ab mes dalit, y aixugantse las gotas de suor, deya:—Content estich perque conech que m' acosto al terme del meu camí y que trovaré lo que pot cumplir sos desitjos.

Y així era efectivament; al cap de poch l' ayre aná sent mes fresquet, y hermosas vinyas, carregats sos ceps de rossos y ma-durs rahims, s' oferiren á sa vista. Ell que 's ficá dintre de una y cullí 'l millor moscatell que hi va trobar: mes tantost lo ha-gué cullit, quan un home d' uns cinquanta anys, de cabells y barba ja un poch grisa y de aspecte sever, pero fornit y robust, se li presentá devant y li digué:

—¿Quí t' ha donat permis pera veremar tant aviat? ¿quí ets

(1) Imitació de un cuento Eslavo.

tú, mortal atrevit, que avans d' hora invadeixes los meus dominis? ton rostre no té encara cap arruga, y tos membres conservan encara massa agilitat pera habitar eixos llochs. ¿Pera qué has vingut?

Comfús lo minyó no sabia que respóndreli; á la fi 's determiná de contarli la veritat: l' home sonrigué.

—Ets encara en lo temps, va dirli, en que 'l cor domina per complet lo seny; no hi fa res, tu vols la maduresa avans d' hora; en aqueix rahim la tens, mes vesten d' aquí depressa que no t' esdevingués algun dany.

Lo minyó, tot anantsen, pogué sentir los crits dels veremadors que 'l volian perseguir per haver entrat en sos dominis: l' home de la barba grisa 'ls contenia.

Y ell, camina que caminarás cap á sa terra, no veya l' hora de fer lo present á sa estimada pensant en la alegria que li causaria. Aixis es que quan hi arrivá, se n' hi aná desseguida á donarli, mes no fou poca sa sorpressa quan vegé que ja li regraciava y se 'ls quedava, pero que ni casi 'n feya cas: havia passat lo temps de las hermosas nits de primavera, als cants dels rossinyols havian seguit los de las cigalas, y feya una calor que tot ho abrusava. La donzella li digué com allavoras lo que li mancava era un caramell de glas pera minvar la seva gran calor; y heus' aquí altre vegada 'l minyó emprenent via fora 'l poble, anant á cercar la neu ó glas que ella volia.

Y camina que caminarás, passá per las terras ahont un vent fresch feya volar las fullas d' açí d' allá arrencantlas dels arbres, y ahont las vetllas eran tant fredas que tothom s' asseya á la vora de la llar; arrivá despres als llochs ahont xiula la tramontana no deixant verdejar ni una fulla ni una herbeta, y 's ficá dins d' un bosch en que hi havia un pregon torrent, voltat de centenaris roures al costat de albas y pollancres que mostravan tots tristement sas descarnadas brancas. En mitj del torrent hi havia una plasseta que formava un estany d' aygua gelada y al seu costat y mitj tapada per los plansons d' una grossa alzina rajava una font de claras ayguas que s' anava glassant aixis com queya. Lo minyó s' hi atansá ab tota la joya del seu cor y arrencá un caramell d' aquell glas, mes tant bon punt ho hagué fet quan, obrintse 'l tronch de la alzina tot l' any cuberta de trista fulla, aparegué un vell de blanca cabellera, de front ample y bondadosa cara, vestit ab una roba llarga que li arribava fins als peus. Al seu voltant hi tenia grossos llibres oberts, mapas, esferas, tota mena de instruments químichs y mil altres

cosas que seria llarch anomenar: en lo fons de la cova que s' estenia per derrera l' arbre allá d' enllá del torrent, una munió d' homens y donas tots de nevada cabellera y llargas vestas, s' afanyavan en fer munts de glas y gebre, y alenant demunt de una cascata que prop d' ells hi havia, la convertian en neu.

—¿Quí ets tú, y que vens á cercar en mos dominis? digué 'l vell de nevada testa.

Tant bon punt hagué dit eixas paraulas, un crit ressoná en la cova y tots los que en ella hi havia rodejaren al que havia parlat, brandant grossos caramells de glas demunt la testa del minyó.

Lo vell los contingué y girántseli,

—Parla, ordená ab autoritat.

Lo pobre enamorat no trobá res millor que coutar la veritat; y aixis ho feu.

—Oh vanitat de vanitat! digué 'l vell; pero, sia com vulla, eixa es mes noble que las altres. Ja que la tens, empórtaten aquest tros de glas, mes tente comte de ferne mal us perque en eix cas, es mil voltas millor no possehirlo; y en quant á la donzella que aixis te fá corre pera obtenir lo que ella desitja, guárdaten, puig tal volta no es per amor per lo que ho vol, sino pera satisfer sa vanitat, en qual cas no 't fará felís.

Y dit aixó, torná á cloures la alzina, y nostre minyó s' en torná per lo mateix camí que havia vingut, á trobar á sa hermosa enamorada.

¿Mes creyeu que eixa estigué contenta? Res d' aixó: agafá 'l glas y se 'l guardá; empero havian arrivat los últims dias de Novembre y llavoras li havia passat pèl cap de adornar sa hermosa testa ab dauradas espigas, y com en lloch n' hi havia, comensá de plorar y de entristirse y queixarse ab tant greu dol, que 'l jove tot pressurós se n' aná altra volta fins qui sap ahont pera trobarlas. Mes tota la terra era erma, y 'ls blats esgrunats en las golfas; aixis es que no n' hi pogué dur cap. La noya, no obstant, insistí y ell, tot desficiós, emprengué una llarga caminata resolt á no tornar sense las tant desitjadas espigas: y camina que caminarás, aná á parar á unas terras ahont encara no queya la fulla dels arbres:—Ja vaig bé, pensá ell; y 's posá á caminar ab mes dalit; per fi, comensá á sentir una gran calor y suant á mars anava fent sa via coneixent que s' atansava á las terras ahont encara hi havia 'l blat per segar. Arrivá á un lloch ahont hi florian margaridoyas y altras menas de flors y ahont los camps estavan engarlandats per encesas rosellas que

entre mitj de las dauradas onas de las espigas se bellugavan. y ell que tot joyós aná per cullirne un grapat, quant sobte s' aparegué á sos ulls un home alt y gros de rossíssima y espessa cabellera, en qual rostre enmorenit pel sol hi brillava la salut y forsa.

—Qué vens á buscar aqui, jovençel? li preguntá.

Y ell tot confós li respongué:

—Vinch á cercar un grapat de espigas pera donar gust á ma estimada que molt las desitja.

—Poch te deu voler ta estimada, digué l' aparegut, quan per un capritxo aixis t' esposa; has entrat en los dominis vedats als mortals en aqueix temps, per lo qual t' has fet reo de mort.

Y al dir aixó, 's trová nostre jove voltat de sers pareguts al primer menos en la estatura que era molt mes petita, los quals anavan tots armats de dallas, forcas, garbellas, y de totas las demes eynas del segar y batre.

—Mes no, seguí dihent l' home alt, contenint ab un gesto als demés; no morirás perque has estat valent esposante aixis, y galant ab la teva dama: té aqueixas espigas per tu tocadas, y jo 't perdono la vida; mes fuig depressa, y no digas á ningú que aqui hi ha l' istiu, perque un altre que vingués sens remey moriria.

Lo jove se 'n aná tot cofoy y la seva enamorada lluhí las espigas ab gran enveja de sas companyas.

Mes la hermosa jovensela no restá per aixó contenta; son enamorat la trová un dia molt mes trista que las altres amigas, y preguntada la causa, li respongué com tenia forts desitjos de lluhir en sos cabells una rosa Alexandrina en lo ball del dia de Nadal, y que havia determinat no casarse sino ab aquell que li dugués.

Ja podeu pensar quan gran no fou lo desespero del pobre minyó ¡després de tants treballs com havia passat! y ab lo fret horrorós que feya, ixqué de la vila y emprenent camí se n' aná á la bona de Deu resolt á cercar per tot lo mon la tant desitjada rosa. Camina que caminarás, aná sentint l' ayre menos gelat; trová florits atmetllers y poch á poch y entre mitj dels gemats prats y amagadas per verdossas y frescas herbas, trová bon aplech de olorosas y modestas violetas; y camina que caminarás, conegué per la admósfera y pels senyals de vegetació de la terra que s' atansava envers lo lloch ahont en abundó creixian las rosas. Y aixis era, donchs pochs passos havia donat en-

tre aquella exuberant y rica vegetació, quan vegé devant sos ulls la mes fresca y mes hermosa rosa que jamay hagués vist, y tant ho era, que ni á cullirla gosava, y sols lo recort de sa estimada y la por de que ab un altre 's casés sino li duya, pogueren obligarlo á arrancarla. Mes sobte, y, al ferho, sentí un gemech y que la rosa se li desprenia dels dits; ell que 's gira y veu mitj desmayada una donzella de sens igual hermosura.

—Per qué 'm vols fer devallar d' aqui avans d' hora? preguntá al admirat jovensel, que no sapigué que respóndreli.

—M' has pres la meva vida, segui dihent ella, á la que sols pot tornarme la nostra poderosa soberana, devant de la que t' has de presentar per haver gosat penetrar en sos dominis avans d' hora; mes, no temis, digué agafantlo per la má amorosament, jo intercediré per tú.

Nostre minyó se deixá guiar per sa bella conductora no poguent traurerli 'ls ulls de sobre y descubrintli novas gracias á cada pas que donava. Al cap d' un xich arrivaren al palau de la poderosa regina: tot era allí sorprenent; rius d' ayguas de plata l' environavan, tota mena de pedras preciosas cubrian lo fresch herbey, innombrables flors de vius y variadíssims colors que ab sa flayre omplian l' ayre fresch y dols de emanacions delitosas, arbres verts y gemats amagant entre sas fullas los nius dels festius trovadors dels boschs que cantavan sens may parar eternas lloansas á la reyna de aquell lloch, tot alló encisá de tal manera al nostre jovensel que no s' hauria cansat may de veurho: de prompte, la veu de la regina 'l tragué de sa abstracció.

—¿Quí ets tú, miserable mortal, qué aixis t' atreveixes á penetrar en eix lloch, vedat en aqueix temps á las miradas humanas? ¿quí ets tú que ab ta sacrilega ma has profanat una de las nostras sacerdotissas? ¿saps lo cástich que mereixes? nó? donchs eixa ma impía no deu restar en son lloch sino que separada del cos deu ser despres cremada fins á tornar cendra, cendra que 's deu esventar despres envers la regió terrestre; y tos ulls que ab sa mirada han profanat aqueix lloch, y tos peus que l' han trepitjat, dehuen tenir la mateixa fi...

Mentres aixis parlava la sobirana, una munió de faunos, follets y cefirs alats lo voltá pera cumplir eixas ordres, y 'ls fochs follets ó llumenetas de llánguits y diferents colors s' hi atansaren pera exercir son ministeri.

—A no ser, seguí dihent ella, que alguna filla d' aqueix lloch te prengui per espós.

La gentil rosa que fins alli l' havia acompanyat, s' agenollá llavoras devant de la regina y

—Jo l' accepto, digué.

Al acabar eixos mots, los follets, céfirs y faunos comensaren á ballar y saltar al compás de la música que feyan los arbres y las canyas al balancejarse, y dels cants dels aucells, en tant que la sobirana d' aquell lloch, agafant á la donzella, la convertí altre volta en rosa, plantantla en lo florit verger, mentres que 'l jovensel sentí un estremeixement per tot son cos y naixer arrels de sos peus y de sos brassos fullas, y tot ell aprimarse fins á trovarse convertit en un roig y ences clavell plantat al bell costat de la rosa, la qual llavoras balancejada per l' oreig recolzá llanguidament sas frescas fullas demunt las ardentas d' ell, y un bes de infinit amor juntá las duas existencias.

Desde aquell moment, l' ayre lliscá mes pur, novas remors vingueren á confondres ab las de aquells llochs, y 's divisá la terra: havia arrivat lo regnat de la primavera.

A la rosa alexandrina li tocá viure en un hermós prat propet d' un bosch, sent per sa gran bellesa la admiració de tots los que per alli passavan, tant, que ningú gosava á tocarla. Lo donzell, al veure que tenia de separarse de sa estimada rosa, pregá tant, que per gracia especial fou convertit en céfir, y anava á besarla constantment foll d' amor per ella; y quant la nit venia, posavas demunt de la corola y besava ab afany sas frescas y rosadas fullas en mitj de las suaus remors de las bellas, claras y plahentas nits de Maig: ella, felis y enamorada, llensava dolsa fragancia y tot son ser revelava la ditxa del seu cor; semblava que parlés; tothom al mirarla deya: es una flor que te vida, es una flor que te vida y amor.

Un dia que ell se 'n entrá dintre 'l bosch, sentí los tristos lays d' una donzella, y atansants'hi 's trobá que era sa antigua enamorada, la qual, creyentlo perdut ó mort á causa d' ella, s' havia penedit de tantas exigencias y perills com havia fet passar al jove, y li havía agafat tant gran tristesa, que no feya mes que plorar tot lo dia amagada en aquell bosch. Ell comensá á voltejar al entorn d' ella com volguent aconsolarla, mes sens que ella, absorta en son dolor, ni sisquera se 'n atalayés. Fins que fou nit, y ell llavoras se 'n torná, y quan fou alli ahont era la rosa, la trová cuberta de gotas de rosada, y sas fullas avans tant frescas y flayrosas, un xich marcidas, mes ni una queixa surtí dels llavis d' ella ni per axó lo rebé ab menos amor. Al endemá ell torná á anar á veure á la donzella, y, com lo dia

avans, la trová sola y trista que plorava; comensá de donar mil voltas al seu entorn y á besarla, fins que ella s' en atalayá, per lo molt enamorada que n' estava y volentlo agafar tot era clourer las mans, y may li trobava quan las obria, y á voltas corria pensant que aixis millor lo atraparia, mes ell corria també y se lí escapava, y aixis estigueren fins que ja sent molt vespre, fugí ell cap á la rosa. Quan hi arrivá, lo rossinyol cantava en la pollancreda y la puput li responia junt ab la reynéta que vivia entre las herbas del prat; la lluna enviava un de sos místichs raigs, com pera aconsolarla, á la desconhortada rosa que 's moria d' anyoransa, y que, al veure á son enamorat, obrí son cálzer amorosament sens que ni una queixa demostrés lo estat de son cor. Ell pogué veure llavoras ab la claror de la lluna las mustigadas fullas de la rosa, y perdut son fresch y bell color que cubrian las llágrimas ó gotas de rosada.

La donzella á tot aixó estava desesperada; per sa ambició, orgull y vanagloria havia perdut á son enamorat y, plena de passió, quan aqueixa li obrí ben be 'l cor, conegué en lo céfir á son antich y may prou plorat amador.

Per aixó, lo tercer dia, quan aquest s' hi acostá, l' aná seguint, seguint fins que á la nit va veure que 's dirigia á la rosa; ella que se 'n hi va, mes la fosquedat li privá de trobarla. Desesperada, passá alli la nit fins que la celistia li mostrá altra volta, y s' hi dirigí: l' encés sol se mostrá en aquell moment devant de la montanya mes ruent y fort que 'ls altres dias; havia arrivat lo istiu. Ella, plena de gelosía, arrancá la rosa, y ell ab la alenada del sol, sentí juntárseli sos membres, pendre cos tot ell, y tot d' un plegat aparegué en mes hermosa forma que avans tenia, sols que en lo front se li veya com si hi tingues una hermosa rosa.

Llavoras ella li digué:

—Grossos afanys has passat, mes has conquerit los dons de la hermosura com cap altre tinga; aqui tens lo gotim, glas y espigas que per mi un dia tambe anares á guanyar; l' un te donará la prudencia, l' altre 'l saber, y la riquesa l' altre, y ab los quatre dons, felissos serem per tots los anys de la nostra vida.

Y s' esposaren ab festas com may fossen vistas ananthi molta gent de tota la terra, y hagueren, tots los anys que visqueren, que foren molts, complet benestar y ditxa.

LO FARELL

No molt lluny de Caldas de Montbuy y en mitj d' una feréstega é isarda boscuria, al cim d' un turonet, hi ha una gran casa, avuy quasi arruinada del tot, cubertas d' eura sas parets y son sol encatifat de verdissas.

Tothom mira aquellas ruinas ab certa superstició y fins molts per res del mon s' hi atansarian. Corre la versió de que allí hi habita un gros serpent que ha atravessat duas vegadas la mar, y ab sa sola mirada, ó ab la lluhentor del gros carboncle que porta al mitj del front, enlluherna y fascina de tal manera que l' infelís que l' arriva á veure ja no te mes remey que morir, xuclada sa sanch per la feresta bestia; diu que quan mou sas grossas anellas, fa un terratremol tal, que de qui sap ahont s' ou un soroll com si arrosseguessen grossas cadenas. Preguntant jo si era que 'l serpent fos inmortal, puig fa anys y anys, y 'ls que deuria fer, que 's conta la mateixa historia, y de que provenia tot alló, me contaren aquest cas. Tal com me 'l contaren vos lo contaré; si us plau, per ben empleat sia, y sino, alabat sia Dèu.

Diu que en temps del feudalisme y quan mes en us estavan los drets senyorials, los Barons de Montbuy habitavan regularment en altres castells que 'l de vora Caldas tal volta per ser mes grans ó tenir en ells mes dominis. En aquest, no solzament no hi vivian, sinó que acabaren per deixarlo enterament abandonat, sense guarnició ni criats que 'l guardassen, puig sent com era una terra enterament pacífica y en que no hi havia temor de guerra, de fer axó no corrían cap perill. No tenint allí, donchs ningú, encarregaren los seus assuntos al amo del Farell ó sia de la casa avans anomenada; y com cap poll pica mes que 'l ressuscitat, y ningú té més orgull que 'l que no té rahó de tenirne, succehí que 'l majordom ó administrador fou tan déspota que mil voltas mes los hi hauria valgut als habitants de aquells pobles lo tenir en lo castell als seus senyors. No 'ls en

perdonava ni una: al que no satisfeya las pagas, se li enduya fins las pots del llit; lo qui trencava un sol brancalló de llenya pera escalfarse en las fredas nits del hivern, era castigat ab un rigor tal, que á voltas quedava desgraciat per tota la vida; 'l que s' atrevia á mormolar d' ell, pocas horas després espeternegava penjat d' una alta branca; s' abrogava á favor seu tots los privilegis senyorials, y desditxat de quí no li prestava vassallatje. Si hi haguessen anat alguna volta 'ls castellans, prou haurian procurat de poguelshi dir, mes que fos ab perill de la vida ab que 'ls amenassava 'l déspota vigilant, peró aquest ja feya de manera de tenirlos en allunyats donantlos sempre molt bonas novas.

Vingué que un jove de aquellas serras tractá de mullerarse ab una gentil y agraciada donzella, y com li anessen á demanar permís, en sa qualitat de representant dels senyors, ell que 's prendá de la jove en tal manera, que hi consentí, pero ab la condició de que ell devia usar del privilegi concedit en eixos cassos als senyors feudals. Lo donzell hagué de aixó tal coratje que, á haver dut un arma, 'l matava allí mateix; per lo qual fou pres tot desseguida y ficat en una gruta que en sa casa 'l majordom tenia. En quant á la donzella, pogué fugir ab la confusió del moment, y quan ell s' en atalayá, ella ja era amagada en las espessedats del bosch. En va la feu anar á buscar á casa seva y per tot arreu, y fins prometé molt d' argent al que li digués hont parava, y amenassá si no li portavan; ningú 'n sapigué res.

Entretant ella, que no sabia com ferho tota sola y de bella nit dintre 'l bosch y tenint mes por que altra cosa, havent trobat un forat al peu de un saltant, s' hi ficá, y endins, endins, com mes anava mes ample 's feya la cova y milló 's respirava, cosa que á ella la estranyava molt; sobte, ohí un suspir y després un altre, y ¿qué será, qué no será? ella tota temerosa comensá de pregar de tot cor á la santa Verge. Llavoras li paregué que la anomenavan, y escoltant millor, y ja més coratjosa, sentí com efectivament l' que allí hi havia entre mitj de sos sospirs la anomenava per son nom, aixís com també li paregué ser aquella veu la del seu desposat.

—Com saps que jo só aquí? digué ella ab baixa veu, mes no tant que ell no la pogués sentir.—Tu est aqui? digué ell, mes sorpres que altre cosa, ¿y quí t' ha dut aqui ma aymia? lo nostre butxí s' ha apiadat de nosaltres? ó, bé ¡oh, rabia, te m' ha robat pot ser? preguntá ple de ira y forsejant pera desferse las cordas.

—Oh no! respongué ella ruborosa y dolsament, jo he fugit, y amagantme en una cova he vingut á parar aqui.

—Lo Dèu del cel nos sálva, ma estimada; vina, desfes mos nusos si pots, y fugirem lluny ahont may mes nos trobi.

Y cercant, cercant, lo trobá, guiada per sa veu, y ab molts d' afanys li desfèu las cordas, y felissos y temerosos d' alli sortiren, y feren via cap á Sant Feliu de Codinas y d' alli envers la ermita de Sant Sadurní construhida dalt de la alterosa montanya d' aquest nom, á cinch quarts de Castell-tersol, montanya blava y retallada com la de Mont-serrat.

—Alli, li deya ell tot pujant la espadada y perillosa costa, alli 'ns juntarem pera sempre; despres ja no podrán separarnos, ja no te 'm podrán robar perque ja serás meva; lo Sant anacoreta que hi habita se compadirá de nosaltres, y nos donará la sua benedicció. Camina, amada mia, camina, que encara hi arivarem avans no llustreji 'l dia—li deya veyent que ella, fos per las moltas horas que caminavan, fos per las emocions que havia passat, no podia dar un pas. Despres de molts esforsos caygué rendida: ell se frissava, lo cor li deya que 'l mal Farell los perseguiria al trobarlo á faltar, y com era tant temut, por tenia que algu no 'ls hagués vist y no 'ls descubrís á las sevas amenassas; aixis es que ab eixa temor, y volent arrivár aviat á la ermita ahont se creya salvat, la agafá en sos brassos, y costa amunt, sens casi alenar.

Trovaren á la porta de la celda; lo bon ermitá jeya en terra tenint una pedra per coixí; al sentir los truchs, y sens preguntar—qui hi ha?—puig sa casa estava oberta pera tothom, obrí. Nostres dos joves se tiraren als seus peus y li contaren la seva historia; ell los feu alsar, los doná un bossi de pa de aglans y unas quantas atmetllas, única cosa que tenia, y 'ls aconsolá prometentlos benehir sa unió tot desseguida y dihentlos que res tenian de temer puig aquella era la casa del Senyor d' hont ningú 'ls gosaria tocar. Mes encara no havia acabat ell eixas paraulas, quant sentí al defora molts passos, y uns truchs redoblats resonaren á la porta.

—Qui hi ha? preguntá 'l bon ermitá faltant per aquell cop á sa costum.

Los dos enamorats se tiraren l' un en brassos del altre.

—Obriu com cent mil dimonis ó tiro la porta á terra, respongueren desde fora.

—Y qui sou vos que ab semblants paraulas demanau á la casa del Senyor? torná á preguntar l' anacoreta.

Imprecacions, blasfemias y amenssas acompanyadas de furiosos cops á la porta foren la resposta. La porta cedí, y aparegué als ulls del Farell y dels que l' acompanyavan, lo demacrat anacoreta ab un Sant Crist á la una ma, y benehint ab l' altre als dos joves que estavan agenollats als seus peus donant-se las mans. La rabia del déspota no tingué mida, y fent una senyal als seus, s' abrahonaren tots demunt del ermitá qne s' habia posat al devant d' ells pera escudarlos.

—Fuig d' aqui, ó mors; cridá 'l Farell.

—Matam, si tens pera aixó coratje, mes no intentis que deixi de escudar, encara que sia ab mon cos, al que 'm demana amparo.

—Donchs no 't valdrán tos hábits; ningú may s' ha atrevit á posarse á devant meu. ¿Quí es capás d' oposarsem á mi, á mi que fins dels mes poderosos puch dir que 'n faig lo que 'n vuy?

Y al dir aixó, se li tirá á sobre pera arrancarlo d' allí: lo Sant anacoreta 's mantingué ferm, semblava que una forsa sobrenatural lo sostingués; lo jove desposat tremolava de coratje, mes son defensor li maná restar tranquil. Rabiós l' infame perseguidor de trovar tanta resistencia, desenvainá sa daga y sa acerada punta travessá fins á clavarse al cor del ermitá, que caigué en terra mormolant:

—In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Fora ja l' obstacle que 'l contenia, y sense estremirse poch ni molt per l' assessinat que acababa de cometre se llensá com llop famolench demunt la mísera donzella, en tant que sos companys subjectavan á son amat que, foll y fora de si, y no tenint altras armas que sos punys, se defensava á cops y á mossadas. Era un espectacle trist y horrorós lo que dintre la celda del Sant ermitá passava; eix ensangrentat y mort en terra,la donzella mormolant ab defallida veu lo nom de son espós barrejat ab las blasfemias de son raptor, los furiosos cops d' aquell contra tants de sos enemichs y 'ls que aquestos li tornavan; la remor de la tempestat que com per miracle s' havia desencadenat en aquell moment, los xiulets del vent que semblava voler arrencar de soca y arrel als vells arbres, lo soroll de las ayguas que com furiosos torrents per los singles y vessants de la montanya ab furia devallavan, y finalment, la campana que dalt de la capella de la ermita y un xich apartada de la celda, tocava á morts per ella mateixa.

Mes res d' aixó fou capás de contenir al malvat administrador; fugí ab sa preciosa cárrega y quan sent ja á una llunyana

giragonsa del camí, alsá 'ls ulls dalt de la montanya, vegé la figura del desgraciat espós dreta arran arran del precipici ahont havia corregut tant bon punt torná en si del desvaneixement que li produhí la pérdua de sanch que de son nas y boca á doll rajava pels cops rebuts. Llavoras mofantse encara del desditxat, alsá enlayre á la donzella que en sos brassos duya y li mostrá en senyal de triomf. Una estrepitosa rialla fou la resposta del jovensel. Havia locat.

Poch temps després, sense saberse com, desaparegué l' infernal administrador; adins sa cambra s' hi trová una terrible serp que ningú 's vegé ab coratje de matar; corregué la veu que se n' havia endut lo seu cos lo diable, y que sa ánima damnada havia estat convertida en serp y devia habitar en eixa forma y per sempre mes los llochs ahont havia comès tantas infamias. Tothom fugí de la casa malehida, com tothom ne fuig encara, y sos hereus, que sempre lluny d' alli havian viscut á causa de las maldats que ell hi cometia, la deixaren abandonada quedant al poch temps convertida en ruinas: mes com tenian per alli moltas terras que era precis conresar y eran molt lluny de llochs habitats, ne bastiren una al cim mes alt de la montanya del Farell, la qual existeix encara avuy en dia, murada y espitllerada com una fortalesa á causa de las contínuas guerras á que don lloch per qualsevol motiu l' esperit belicós dels catalans, y ja tambe, y encara mes principalment, pera lliurarse dels malfactors que sempre abundan despres d' ellas.

La serp, al cap de set anys de haver succehit aixó, atravessá la mar, per lo que ja fou serpent, y al cap de set anys mes, la atravessá segon cop, tornant ab lo famós carboncle al mitj del front, com diuhen que succeheix la segona vegada que la atravessan, estant perá ferho set anys cada vegada. Lo carboncle seria prou pera enriquir al que tingués valor pera arrancarli, puig es pedra de inestimable preu: mes com ab lo seu sol brill enlluherna y fascina, y com lo serpent xucla llavors la sanch del que s' hi atansa, y com espanta tant lo estrepitós sorroll de cadenas, sia fet ab los anells de la terrible bestia, sia fet ab las grossas cadenas que 'l damnat majordom sacudeix quan s' hi acosta algú, y ab las que 'l té agarrotat lo dimoni, es lo cas que ningú ha tingut encara valor pera anarli á arrencar.

UNA OBRA DE CARITAT [1]

Al altre costat de la riera y quasi al enfront de la casa d' en Jaumet, n' hi ha una altra de més pobre y petita que aquella y que es coneguda ab lo nom de La-Baliarda. Sembla que la desgracia haja fet en ella estatje: en Pere, l' amo, feya moltas setmanas que estàva malalt, y la seva dona, volent fer la feyna d' ell perque no 's quedessen despres sense tenir de qué menjar, també havia enmalaltit: sa filla petita, de tres ó quatre anys, havia agafat febres, y pera cuidar á tants malalts, no quedavan sino un noy de vuyt y una noya de dotze.

Un diumenge de bon matí, tant, que encara 's veya la esmortuida llum de alguna estrella, vaig sortir de casa pera anar á missa primera que la dihuen á eixida de sol: al passar per derrera de casa en Jaumet, sentí una cosa que se 'm tirava demunt, y 'm trobí que era 'l Menut, un gosset que sempre que 'l trobava 'm seguia y m' abrumava á caricias; derrera d' ell aparegué son amo, 'l Jaumet, pero ab un rostre tant trist que 'm feu preguntarli que era lo que tenia.

—En Pere s' está morint, me digué; de bella nit han vingut á buscar á la mare.

Arrivarem á la Iglesia quan un hermós color de rosa y daurat nos anunciava la eixida del rey dels astres. Quan lo senyor Rector hagué anunciat las festas y dit la pecadora, acte de contrició y demés oracions acostumadas, avansant un pas més envers sos feligresos, los digué:

—Germans meus en Jesucrist; lo Pere de la Baliarda está ago nejant; be sabeu vosaltres que son blat encare está per batre y

(1) Entre 'ls qüentos d' en Trueba n' hi figura un que te 'l mateix argument y quasi 'l mateix desarrollo que la present narració. L' hi incluhim, empero, per tractarse d' un fet cert y contat del mateix modo que va succehir. Lo poble hont passá la escena aquí referida es lo de Bigas, en lo Vallés.

que si se li fá malbé, res quedará pera menjar á la seva familia: avuy es festa y no perdreu lo vostre jornal; jo vos autoriso en nom del fill de Deu que en sa peregrinació pel mon nos encomaná la caritat, jo vos autoriso pera que avuy pogueu batrer lo blat d' en Pere.

Tota la gent, conmoguts, flectaren los genolls en terrá en tant que 'l senyor Rector los benehia en nom del Pare, del Fill y del Esperit Sant.

Al sortir de la Iglesia, en lloch de aturarse á enrahonar per la plassa, emprengueren costa avall, los uns á la dreta, los altres á la esquerra, segons ahont tenian sas casas, comiantse ab un

—Fins despres

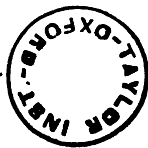
los uns dels altres, en las partions dels camins. Jo baixí tambe la costa despres de haver mirat desde la plassa la escena viva y animada que presentavan tots aquells camins y escampadas casas de quals xamaneyas sortian grossas columnas de fum, prova de que las donas s' afanyavan á fer l' esmorsar. Quan arriví á la Baliarda, trobí á la entrada á la noya gran prop del bressol de la petita; lo noy, sense acabar de coneixer la seva desgracia, se entretenia tot solet per alli la era: pují la vella y mitj trencada escala de fusta, y 'm trobí á la cambra del agonisant. Al capsal de son llit, lo senyor Rector ab lo salpasser li tirava aygua beneyta de tant en tant, ó li mullava 'ls llavis ab un xich de vi ranci á falta de cordial; en Pere ja no hi veya ni hi sentia, sols se coneixia que era viu per la gelada respiració. Era la primera vegada que jo veya un espectacle semblant; fos aixó, fos la miseria y abandono que presentava aquella casa hont en tant tristos instants no s' hi trobava mes que l' apóstol de la caritat evangélica, puig á la dona del malalt la havian duta á una altra casa pera que estés mes ben cuidada, lo cert es que vivament me vaig impressionar. Al cap d' un xich, sentí remor, y, trayent lo cap á la finestra, vegí á casi tot lo poble juntat á la era; los uns venian ab son animal pera ferlo batrer, los altres ab las grossas forcas blancas pera girar la palla, altres ab garbells, y aixis tots; las donas venian tambe carregadas ab cistelletas cubertas ab un blanquíssim drap de lli, dessota del qual hi duyan, qui ha una dotzena d' ous, quina un pa blanch, quina un cantiret d' oli, una lliura de xocolata ó un porró de vi bo, y aixis totas anaren deixant alli sa ofrena.

No tardaren un moment tants com eran en haver arreglat las garbas al mitj de la era, ni ab tants animals tardá molt en ser

batut lo blat; quan jo me n' aní, ja n' hi havia que feyan lo paller mentres los altres garbellavan.

A toch d' oració, ó sia al mitj dia, arrivi á casa, girí 'l cap envers La Baliarda, y vegí alšarse per aquell cantó una gran fumera.

Era la senyal de la mort de en Pere puig lo fum era de la palla de sa márfega que cremava. En Pere era mort, mes, gracias á la caritat, sa familia tindria encara aquell hivern un bossi de pa pera portar á sa boca.

LA PLASSA DE LAS BRUIXAS

Recoltzada al peu de la montanya, banyant sos peus en lo caudalós Llobregat, hi ha la vila de Molins de Rey, engarlandada tot l' any ab doble corona de flors y fruytas. Sas salzeredas tant ubagosas y gemadas, son grandiós y monumental pont, los camps que la voltan ab sas estesas de blat cubert per los nombrosissims fruyters que de tant carregats quasi deixan caurer sa sabrosa fruyta; las moreras pels caminals esperant que 'ls hi arrenquin la fulla de sos llarchs-brassos; lo vell y antich palau ab sas foscas parets y amplas finestras, y en la part mes alterosa, y descollant per sobre totas las altres casas, la Iglesia ab sas grossas pilastras y cornisas d' estil Grech, la fan delitosa y agradable com pocas vilas del plá.

Era un dia de la tardor quan vaig serhi per primera vegada. Las pampoladas verdas y ufanosas tapavan las vessants de la costa que té en sa falda á la vila, voltant son cap com la garlanda d' una copa de la edat d' or; lo riu platejava per la banda del devant las voreras dels fruyters, foscos de tanta espessedat, y d' hont se preparavan á sortir los guardians cansats d' omplir fins á curull las portadoras, pera celebrar lo característich ball dels fruyterayres, ab lo fruyter al mitj; per los portals de las casas, rialleras las noyas anavan travallant en los cuixinets las tant preuhadas puntas, y nosaltres, seguint, seguint, pujarem fins á la Iglesia y de alli tombant per lo derrera y passant pel cementiri, agafarem per una pujada fonda y pedregosa, adornada sols d' arsos y argelagas, y anarem á parar á una esplanada de forma circular, seca y erma, hont no mes hi creix l' agram y la canyota, y que té per únich ornament un gran munt de pedras al mitj.

Aquella es la *plassa de las bruixas*. La vista que desde alli 's descubreix es hermosíssima: al lluny lo Montserrat ab son bell color blau, rodejat á las tardes d' una aureola d' or y grana que en hermosos raigs li envia 'l sol ponent, ab sas altas y punxa-

gudas crestas que semblan las columnas d' una majestuosa catedral, ab la inmensitat del cel per volta, y ab la faixa de núvols que cubreix son basament de llarch á llarch com si volgués separar á la Verge de la terra; mes aprop lo Llobregat estenentse per lo plá com hermosa cinta de plata; al lluny una munió de montanyas que van perdentse per son color, fosch, y tot arreu una verdor gemada que contrasta ab la erma sequedat d' aquell tris siti.

Heuse aquí lo que de ell se conta.

Diu que vivia á Molins de Rey un jove que, com del plá, y mes de vila, y haventlo descuydat una mica massa 'ls seus pares, surtí bastant dolent, tant, que era de tothom aborrit. Vingueren las quintas, y li tocá al minyó la sort de soldat; á ningú va doldre sino es á una pobre noya vehina seva á la que ell havia sapigut enamorar.

Impossible es contar las llágrimas que ella va llensar; lo seu dolor fou estrem, tant, que al veure ell sa gran pena se 'n condolgué y li prometé portarse bé pera no caure en cástich com ella temia, arreglar la seva conducta pera ser digne d' ella, y quan fossen acabats los anys de servey, casarshi fent de abdos la felicitat.

Passaren dos anys: la noya seguia pensant en son amat; pocas novas d' ell habia sapigut, y encara aqueixas no eran pas de las millors pera donarli consol. Un cap vespre sentírense ressonar cornetas per aquell plá y un destacament de tropa fou allotjat per la vila; en ell hi anava 'l jove pero plé de vicis que en lo servey havian aumentat; en lloch de anar á veure á sa enamorada qui, plena d' afany, no 's movia del llindar de la porta pera ovirarlo mes de lluny quan hi anés, ab uns quants companys se dirigí á la taberna á jugar y á beure.

La noya seguia encara esperantlo; en son cor hi havia renascut la alegria, y ab tot y sa tardansa en anarhi no podia desconfiar. ¡Es tant dolsa la esperansa! Son cor batia fortament; á cada trepitj que sentia 's deya:—ara ve, tornaré á veure á aquell que es ma vida.—Mes lo sol s' havia ja post y las estrellas havian eixit una á una á ocupar son lloch acostumat y ab sos ulls brillants contemplavan la terra ahont tot era pau y quietut: sobte una ombra aparegué á la revolta del carrer, una ombra que avansava ab prou feynas aguantantse, cridant y blasfemant com un condemnat. La trista donzella lo reconegué; era 'l seu amat; una llágrima lliscá de sas palpebres y son cor s' oprimí. ¡Era tant diferent de lo que ella 's pensava! Ella l' ha-

via somniat bo y regenerat, l' havia somniat dols y amant com ella, y 'l trobava perdut y embrutit. No tingué valor pera esperarlo que fins allí arrivés, y aná pera ficarse dintre de sa casa, mancada de forsas: mes en aquell instant sentí una ma feixuga que la agafava y que ab tota forsa la llensá al mitj del carrer. Ella, d' esglayada, no pogué dir paraula, alsá la vista y la tancá horroritzada; semblávali impossible que fos aquell mateix ab qui allá en sa infantesa, com á vehins que eran, havia jugat tant, y que la ajudava despres, quan mes grandets, á cullir las fullas de morera pera sas cuquetas; que fos aquell á qui tant estimava. Son rostre cadavérich, sos ulls que semblavan eixirli de las concas, sos cabells erissats y bruts y son alé pestilent era capàs de esglayar á qualsevol.

—A qui esperas aquí en aqueixa hora? preguntá á la infelis donzella sacudintla bruscament.

—Ah!, digué ella fent un esfors, ¿á qui volias que esperés sino es á tu?

—Infame, quan ni tan sols savias que jo fos aquí? per tant tonto 'm tens, que 't pensas que ho creuré? digas qui es lo guapo que 't visita en semblants horas.

Ella prou li esplicá com tothom en la vila havia sapigut la seva arrivada y, per lo tant, res tenia de estrany que ella també ho sapigués, y que de desque havia arrivat que lo estava esperant. Tot fou en vá; en l' estat en que ell se trobava, ab las sanchs al cap, y ple d' oy per haverho perdut tot en lo joch, perdut lo seny, ni menos entenia lo que li deya sa promesa, y amparantse d' ell la gelosia, agafá á la pobre noya com si agafés una palla, y la va rebotre contra la paret: ella llensá un ay! llastimós que en lloch de conmoure aquell cor de fera, lo acaba de encendre de rábia, y llensantse demunt d' ella, la atravessá ab sa bayoneta. Allí quedá morta. La quietut y las ombras taparen un crim tant horrible.

A la remor d' aquell crit alguns vehins despertaren y van comensarse á obrir algunas finestras: llavoras ell conegué lo que acababa de fer, y desesperat y foll, emprengué correns la via cap á fora y desalenat, aná á parar á la plassa de las bruixas, ab lo cabell erissat, torva la mirada, y correns com volent fugir de sa mateixa ombra. Quan arrivá al munt de pedras de en mitj la plasseta, se sentí una rialla forta y seca, després soná un tiro, y després res mes.

Era la nit del dissapte; las bruixas ballant y fent sardanas al entorn del munt de pedras, tot dihent paraulas estranyas, ha-

vian anat evocant del mitj dels rochs los esperits que ab sas paraulas misteriosas fan apareixe, y surtintne, ab sa malehida petjada anavan fent erma y seca la plassa. Se diu que llavoràs totas juntas van endúrselen; ningú ho sap del cert, mes es lo cas que ni pols ni rastre d' ell va trobarse.

A l' endemá dematí, coronada de rosas y sobre d' un llit de murtra, fou portada per sas companyas al cementiri la pobre noya. Desde aquell dia cada nit, al sonar las dotze horas, se veu baixar una ombra de la plassa, que fa via vers lo cementiri, fent rodolar en sa baixada las pedras costa avall que estremordeixen ab tant terratrémol, passa per lo torrent de Sant Bartomeu de la Quadra marcant sa planta en la terra negra que forma 'l jas, se dirigeix al fossar, y, en sent dins, s' ohuen forts sanglots fins que llustreja l' auba: llavoras corrent, corrent amunt, torna per lo mateix camí, y 's pert aquella ombra entre 'l munt de pedras que hi ha en mitj de la Plassa de la bruixas.

LO FILL DEL CASTELL

Era la nit de Nadal; grossas capas de gebre y neu cubrian las verdas pradas y las copas dels castanyers y faigs: dalt d' un turó 's veya blanquejar l' antich campanar de Castanyet, y 'ls monts del Cor, anomenat aixís per tenir la forma de tal, y de Santa Bárbara mostravan per tots costats sas nevadas y alterosas testas. Las estrellas destacavan sa llum brillant y pura entre l' hermosíssim blau del cel que s' havia vestit ab son color mes bell pera festejar la conmemoració del naixement del fill de Dèu. Derrera de cada una d' ellas semblava que s' hi estés amagat un rostre d' angelet que ab lo aleteig de sas abrillantadas alas las fes espurnejar, tot comunicantlos la joya de que s' omplenan en semblant dia cels y terras, y tot entonava un esplendent himne de gloria.

En las masías y casas de pagés se veya encara brillar per entre las clivellas de la porta la llum de la llar, á qual entorn la maynada donava cops al tió pera ferli traure cosas bonas, mentres las mestressas de casa preparavan la clàssica sucamuya de Nadal, y las criadas arreglavan lo sopar en la grossa marmita que bullia desesperadament entre las rojas flamas, consol dels mossos y pastors de la casa.

Per entremitj de aquellas hermosas y espessíssimas ubagas que omplenan ab pocas escepcions lo espay desde las Guillerias fins á las hermosas planas Ampurdanesas, y baixant de la montanya del Cor, y dirigintse al mont de Farnés, caminava una dona per entre 'ls borrallons de neu, ara lliscant, ara corrent gran perill de estimbarse per algun xaragall ó torrentera; devegadas s' asseya demunt de alguna pedra, tota afadigada, y greus sorpirs surtian de son pit y amargas llágrimas lliscavan per sas galtás; després, s' aixecava y ab molta pena anava altra volta fent sa vía: altras vegadas, vensuda per sos dolors, s' aturava al passar devant d' alguna masía, tentada de demanarhi

ausili, mes sobte son rostre 's cubría de carmí, y, retirant sa ma del picaport, seguia endevant dihent tot baix:

—No, no, que aqui 'm coneixerían: aném á la vila y no será tant fácil.

Y aixís anava seguint, mes quan fou ja ben apropet de Santa Coloma, en lloch de dirigirse cap allí, fos per intenció, fos per esma, comensá á pujar per lo mont de Farnés ahont se venera la miraculosa imatje de la Verge, de que tant devots son los fills de Santa Coloma. Amunt anava per aquella espadada y escabrosa costa ab gran cansament, mes ab tota la fé de son cor: tal volta havia pensat de demanar á la soberana Verge 'l consol que no pensava trobar en las criaturas de la terra. Lo turó del Vent s' aixecava á sa ma esquerra arrencant de una pregona timba; á la vora del camí per hont ella passava, creixian grossissims castanyers semblant á centenaris roures, y que l' un per aquí, l' altre per allí, baixavan fins á l' estimbat fondo; á son enfront y al cim de la montanya, las negras y arrunadas parets del castell se dibuixavan com la carcassa d' un mort, y al peu d' aquest, un xich mes avallet, hi blanquejava la venerada ermita de la Verge en mitj de la gemada y fosca verdor dels agegantats pins. Quan ella hi arrivá, sos genolls se flectaren devant la tancada porta de la capella, y al cap d' un xich, tement que passés algú per allí, puig estava al peu del camí ral, se 'n pujá dalt del castell.

Tot eran en ell ruinas y verdissas; sols en mitj s' aixecava sencera y com desafiant al temps la torre del homenatje, pero tant cuberta de brolls y argelagas que ni cap obertura ni forat s' hi veya. La dona entrá passant per demunt d' aquellas, y 's dirigí á una mina que hi havia al peu mateix de la torre y que esta cubria per un costat mentre que per l' altre la tapava un aglomerament de terra en forma de marge ahont se ficá. Desde allí veya las llums que brillavan en las casas de Santa Coloma com un aplech d' estels; y vingueren á sa memoria los anys de sa infantesa en que, estimada y volguda de sos pares, celebrava també aquella nit ab lo tió y cantant las bellas cansons dels *Tres reys, Noy de la mare* y la de *Armats ab la gayta*, prop d' un bonich pessebre fet de molsa y brancas de mata, figuretas de pastors, bens é indiots que son pare li portava de vila sempre que hi anava, pera que com los fills d' ella pogués celebrar lo Nadal. D' en tant en tant un estol de argentinas veus arrivavan fins allí dalt, veus sens dupte dels noys y noyas que devant d' algun Jesus nat entonavan sas alabansas.

—Dèu meu! Dèu meu! digué ella ¿qué s' han fet aquells ditxosos temps en que jo com eixos noys cantava, y com ells dormia ab sò dols y tranquil, vetllada y acariciada per ma bona mare!

Y llágrimas brusentas se desprengueren de sas palpebres y alsant ab fervor las mans y 'ls ulls al cel, clamá:

—Senyor! Senyor! avuy nasquereu Vos pera donar la salut als homens; ¿y 'm deixareu á mí, en semblant dia, sola y abandonada morir en eix desert? ¡Oh Verge pura! Vos que com jo també vos trobareu sense un sostre que os arreserés, sense un amich que os ausiliés, y sense tenir hont recolzar vostre hermós fill, hagueu pietat de mí, y d' aqueix nou ser que dintre meu clama pera eixir á la llum de la obra vostra!

Tant bon punt acabá eixas paraulas, quan vegé gran resplandor adalt dels enderrochs, y per entre 'ls brolls que allí creixían se li aparegué voltada de hermosa llum una bellíssima y seráfica dona.

. . . .
. . . .

Era de bon matinet; tot just clarejava. Pel camí de Santa Coloma venia un home ben embolicat ab sa manta: de promte, l semblá veure á alguna persona humana passejarse per lo ample de las parets del arruinat castell, y, poguent molt en ell la curiositat, hi pujá: una claríssima llum va mitj enlluhernarlo deixantli tot just veure á una dona de sens igual hermosura que ab dolsa veu li parlá dihent:

—Ahont aneu tant dematí, bon home?

L' home tot confós va respóndreli:

—Anava á cercar una criatura pera que la criés la meva dona que aqueixa nit ha deslliurat d' un infant que se 'ns ha mort.

Llavoras la bellíssima dona baixá de hont era, y anant de dret vers lo fons de la mina, torná á pujar duhent en brassos á un hermós y tendre infant.

—Teuiu, digué al admirat home, no aneu á cercar cap criatura; aqui teniu aquesta; dintre dos anys, dia per dia, veniu aquí en aqueixa mateixa hora y se vos dará la paga segons la haureu merescuda.

L' home no sabia qué ferse; mes ella li havia dit tot aixó ab un tó tan dols, tant persuassiu y al mateix temps tan ple de autoritat, que no li haguera sigut possible contradirla. Alsá 'ls ulls de demunt l' infant ahont fins allavoras los havia tingut, y ab gran sorpresa 's trobá que aquella li havia desapa-

regut; y com tot aixó li paregué sobrenatural, se digué á sí mateix:

—Veyám; quedemnos ab la criatura, y á veure lo que será.

Y se la endugué á casa seva. La seva dona la alletá y cuida ab tot carinyo, no veyent, no obstant, la hora de que fossen passats los dos anys, tant pera recullir la paga, com pera veure de esbrinar lo misteri que encubria á aquell ínfant.

. . . .

Poch temps després de la escena referida, la filla del Subirá, rica casa del terme de Santas Creus de Usor, casa ahont encara avuy dia s' exerceix la hospitalitat com en la edad mitjana, prenia l' hábit en lo monestir de Sant Joan de las Abadessas. Son germá y sa cunyada la havian treta ignominiosament de casa seva al saber sos amors ab un jove del poble; y ella, sola y desolada, se n' aná á la hermita de Sant Miquel de Clarells y s' uní ab lo seu estimat, visquent despres tots dos pobrement en companyía del sant ermitá, fins y á tant que un dia que ella torná de lluny ahont havia anat á cercar algun queviure, vejé tacas de sanch en lo llindar de la porta, y entrant adins sobressaltada, trobá morts y banyats ab sa sanch propia á son espós y al ermitá; llavoras fou quan sola y abandonada aná á cercar ausili allí ahont no la coneguessen, puig tal volta molts no haurian cregut la seva historia, mort com també era l' únich testimoni de sa unió ab lo jove.

Quan son germá sapigué la mort d' aquest, cercá per tot á sa germana pera tornarli á obrir las portas de sa casa, mes ja era tart; s' havia consagrat á Dèu.

Caminant lo temps que may s' atura, passaren ab paciencia encara que molt poch á poch pels didots del *fill del Castell*, com deyán á aquella criatura que allí havia nascut en la nit de Nadal, los dos anys, y 'l dematí de tal diada, després de haver ohit la missa del gall, enprengué nostre matrimoni lo camí de Farnés ab l' infantet al bras duhentlo ara l' un, ara l' altre: arrivaren al castell, y pujat que hagueren per entre 'ls enderrochs, arrivaren al peu de la torre. Aquella mateixa dona voltada de hermosa llum que dos anys avans havia entregat al home la criatura, estava allí al peu de la boca de la mina entre las estepas y brolls mitj amagada, y prenguent al infant dels brassos de la dida, li preguntá:

—Ahont voleu la paga?

—Al devantal, respongué ella parantlo—y al mateix temps sentí que li omplian d' una cosa que feya un gran pes.

—Aneu, digué llavoras la del castell, mes fins que sigueu á casa vostra no mireu lo que hi ha dins del devantal; si ho feu aixís, sereu felissos per la vida; de lo contrari, no tindreu res.

Y ab majestuós ademan los feu senya de que se 'n anessen; quedant aixis tant enterada com avans la que havia criat lo infant, de qui era ó podia ser aquest. Tot lo camí aná fent comentaris, y ara ja no estranyava que 'l seu home no hagués averiguat res la primera vegada, com li retreya sempre tractantlo de tonto: á voltas s' enfadava ab ella mateixa per no haver tingut prou manya pera averiguarho y haverse deixat imposar per aquella dona, mes li havia faltat esperit. Ab aquestas caborias arrivá áb lo seu espós apropet de Santa Coloma, quan deixant de pensar ab això, li esdevingué 'l recordase de la paga, y, curiosa com ella sola, no tingué espera de arrivar á casa seva pera veure lo que duya en son devantal, aixis que trayent los panys de la trinxa ahont los duya ficats pera sotenirlo, guaytá dintre. Un plor de rábia y desespero fou la pagá de sa curiositat; lo devantal estava plé de sorra: sense saber lo que 's feya, torná á ficar los panys del devantal á la trinxa despres de haver deixat caure lo que en ell hi havia, y tota furiosa volia tornar al castell á trobar á la dona, mes son marit la feu desistir dihentli qne era en va, puig la primera vegada que ell la havia vista se li desaparegué de devant sos mateixos ulls, y lo mateix podia succehírloshi á la segona vegada.

Així arrivaren á casa seva, y ella, tota concirosá, 's tragué son ample devantal pera mudársel, quan al traures los panys de la trinxa, sentí que li queya en terra una cosa que dringava: mirá lo qué era, y 's trobá ab un xinxó, espolsá 'l devantal y n' hi caygueren una pila mes: los pochs grans de sorra que en ell havian quedat, s' havian trasformat en xinxons. Llavoras conegué 'l cástich de sa tafaneria; prou corregué ab son marit al lloch ahont havian deixat caure la sorra, sols hi trovaren sorra y res mes. Podeu contar quin fou lo seu desespero! be tenia rahó aquella dona quan los digué que si no ho miravan serian richs per la vida; mes ja estava fet, y per sa curiositat tornavan á quedar pobres com avans eran.

. . . .

Alguns anys després anava per aquells pobles predicant la lley de Cristo y las virtuts cristianas un jove sacerdot de rostre tant angelical y vida tant pura, que molts lo creyan un serafí

baixat del cel mes que un home de la terra: quan hi havia una necessitat, pobre y tot com era, donava fins lo poch que tenia pera 'l seu manteniment, y anava á las ricas pagesías, y ab sa elocuent paraula feya que la socorreguessen: á tot arreu ahont hi havia una aflicció, allí 's trobava pera aconsolarla encara que ningú li hagués dit: may se savia d' hont venia, ni ahont anava, may ningú pogué sapiguer qui era; mes quan la fama de sas virtuts ó quan algun fet de abnegació ó d' heroisme arrivava fins al monestir de Sant Joan, una monja que allí hi havia sentia batrer ab forsa son cor dintre son pit, y sos ulls plens de llágrimas de tendresa y agrahiment s' aixecavan al cel, mentres sos llavis mormolavan un prech de lloansa y gratitut al Altíssim y á la Verge sempre bondadosa.

TENTACIÓ

Era una hermosa tarde de un diumenge de Setembre. Lo sach dels gemechs sonava tirabous y contrapassos en la plassa que, dalt de un turonet, y al devant de la Iglesia, es lo punt de reuuió cada festa de tots los minyons y fadrinas del poble. La pubilla del *Margarit*, la hermosa jovensela que baixava tots los dematins á enmirallar sa gentil cara en lo mirall de la riera que al peu del turó ahont estava situada sa casa corria entre mitj de gemats arbres y de flors de tota mena, al sentirlo sonar, corregué presurosa á cullir los encarnats badochs de las magranas y, fent dels dos mes hermosos unas arracadas com de corals, las penjá en sas orellas; després cullí de son jardinet lo més hermós clavell, y 'l mirá y acaricià sonriguent—¿quina idea passava per sa imaginació?—calsá á sos peus las novas espardenyas, se posá 'l faldellí de grana, los mangots ab civellas de plata, y mes contenta y hermosa que la mes enjoyada dama, baixá á la riera á preguntar á sas ayguas si estava bella.

Favorable degué ser la resposta puig sa cara riallera estava mes joyosa que may. Tant depressa com pogué, pujá la costa de la Iglesia, ahont arrivá, encesa com lo clavell que en la ma portava. Tant bon punt hi arrivá, molts joves corregueren pera comprométreli una dansa, pero mes que 'ls altres s' apressurá un jove minyó espigat y primet, d' ulls brillants, fornit y de gallarda apostura, lo qual, al veurerla, enrogí també fins á tornarse del color de sa roja barretina, mentres pels frescos y graciosos llavis d' ella llampegava un sonrís de joya y sos ulls se baixavan pera dissimular millor sa alegria: ni un mot se digueren, mes tothom los pogué veurer ballar junts tota la tarde.

—Qué hermosa que es! deyan los joves.

—Qué n' es de gentil! deyan las ninas.

—No hi haurá al mon més bella parella, deya tothom.

Quan foren acabadas las ballas, ni ella s' juntá ab las fadrinas, ni ell ab sos companys, sino que tots dosets, enrahonant ja de bo y milló, ara sonriguent, ara enrogintse ella, ara par-

lant, ara esguardantla ell, arrivaren al peu de casa d' ella y al mateix costat del gorch ahont s' enmirallava cada matí. Molta de estona hi estigueren, y en sa distracció de res de lo que passava en son entorn s' atalayaren. No veyeren com; sent ja molt vespre, era arrivada la hora dels follets y de las bruixas, y la hora en que las donas d' aygua surten de sos llachs pera dansar al entorn d' ells y corre per los boscos y las serras; no veyeren com lo llach prop d' hont estavan havia obert sas ayguas sobrenadant en ellas unas grossas y bellas petxinas, y deixat en descobert al mitj una gran mata de corals y esmeragdas de la qual sortí una dama de sorprenent hermosura, cuberta ab un mantell de brillants estrellas. En lo mateix instant de sa aparició s' obriren las nacaradas petxinas y de cascuna d' ellas eixí una dona d' aygua. Preparávanse totas juntas á comensar sas dansas, quan la del mantell de estrellas sentí las veus dels dos enamorats; á una senyal seva pararen de mormolar los céfirs, restaren tranquilas las fullas dels arbres, las flors y las herbetas, y pararen son curs las ayguas del riu pera no interrompre la quietut que allí regnava. Sorpresos ells tal volta de aquell mateix mudisme, s' atalayaren de quant tart era, y tement que á sas casas los cerquessen, se comiaren l' un del altre ab prou racansa: en quant al clavell, havia passat de las mans d' ella al trau de la jupa d' ell.

—Es cert que m' estimarás sempre? preguntá ell encara tot anantsen.

—Sempre, en cel y en terra, viva y morta, respongué ella.

Un crit de dolor ressoná prop de las ayguas, fentlas estremeixe, y 'ls jonchs de la vorera exhalaren un trist sospir. Ells dos ja havian desaparegut, l' oreig tornava á acariciar las fullas y flors, y 'l riu mansament corria, més las dansas de las fadas no comensaren; sa reyna havia tornat á ficarse dintre 'l llach, del que ja no sortí fins al vespre de la festa vinenta en que amagada entre 'ls jonchs escoltá la conversa dels dos enamorats; y cada diumenge succehia lo mateix, y sempre 'ls feya tornar en sí de son arrobament lo greu sospir que la fada exhalava quant arrivaran al punt en que 's deyan mes dolsas paraulas.

La donzella no podia atinar lo perque l' aygua del gorch que sempre havia estat quieta y fins com joyosa quan ella hi anava á consultarla sobre sa hermosura, desde que un tant bell galant la pretenia, no la deixava may enmirallarse; sempre feya remolins, sompre sa aygua tant clara tenia una color verdosa,

pero sobre tot los dias en que ella, pera apareixer més bella als ulls d' ell, se posava los richs corals de la magrana, era cosa de bellugarse tant aquella aygua que fins li feya venir rodaments de cap. Quan ho digué á sas companyas, li respongueren que no s' hi atansés may, puig que això ho feya que 'l gorch era xuclador, pero massa cofoya la donzella de sa hermosura y massa ditxosá pera témerse de cap mal, anava tots los dias á rentar sas mans y cara y á enmirallarse en lo gorch. La felicitat la feya semblar més bella encara, sent causa de que la dona d' aygua que allí habitava se enfellonis mes y mes cada.dia. Un d' aquestos tornavan nostres dos enamorats de fira; jo no sé lo que van dirse, més sobte las ayguas s' aixecaren ab grans remolins, los jonchs s' estremiren y fins la terra semblá conmoures. ¿Qué havia estat alló? ells dos fugiren atemorisats. Lo diumenge vinent, la hermosa pubilla baixá com de costum á rentar sas mans y hermosa cara en lo gorch; l' aygua, cosa que no succehia feya molt temps, no 's belluga poch ni molt; ella no portava aquell dia los bells y compestres corals en sas orellas, mes de ellas hi penjavân unas ricas arrecadas de esmeragdas y pedras viroladas. Se mirava ab una joya y complasencia com jamay encara ho hagués fet; despres, hi feu reflectir una tumbaga d' or que en son dit portava.—Qué hermosa li semblaré lo dia de nostras esposallas ab eixas joyas que ell m' ha dat, ab mas faldillas novas y ab ma nova y blanca caputxeta! deya ella. En eix instant una tromba d' aygua s' aixecá del mitj del gorch enlayre aturdint á la donzella y, fent relliscar son peu, se la engolí fins al fons; llavoras per dessobre feu grans remolins, torná á apareixer tot bregant la donzella, y torná á desapareixer; això succehí tres vegadas; després, l' aygua quedá tranquila, y ella al fons.

Veyent son promés que contra sa costum no compareixia á ballas, aná á casa seva á buscarla: allí li digueren com feya temps que era fora. Gran fou la desesperació dels pares d' ella y del minyó quan en lloch la trobaren; no sabian lo que podia ser, pensant moltas cosas y cap de acertada, fins que per fi, vint y quatre horas després, sobreixí demunt las ayguas son cadávre, mes sense arracadas ni tumbaga. Tothom digué com ella havia estat una imprudent de anar á enmirallarse en aquell gorch que era xuclador, sent això causa de que li hagués succehit semblant desgracia. Son trist desposat aná desde llavoras tots los dias á sentarse en la roca gran que á son costat lo gorch tenia, á plorar sa dissort:—Aqui, deya ell, nos contavam

un dia nostre amor, quan encara á casa séva no 'l sabian; aquí venia ella á engalanarse pera més agradarme á mí, com si sa gran bellesa hagués menester galas; aquí li vaig robar un dia sa hermosa arracada de coral que sempre més he dut com una reliquia demunt mon cor, y en fi, en eixas beneytas y malehidas ayguas ha trovat mon amor sa sepultura.

—Per qué dius ayguas malehidas? digué de promte una veu que eixia de dins del gorch.

Esferehit lo donsell, mirá per tot arreu sens res veure.

—¿Per qué 'm maleheixes, oh! tu! ditxós mortal, causador de mas desventuras? ¿no estás content de haver fet ma desgracia, que encara m' hajas de execrar sent aixis que devia ser jo la que ho deuria fer ab tú? seguí dihent la veu.

Llavoras se reproduhí la escena que havia tingut lloch lo primer dia que ell y la desditxada filla del *Margarit* allí á la vora s' havian parlat d' amor, escena de la que ells no s' atalayaren, abismats en sos somnis de ditxa: ara si que 'l jovensel ho vegé ben bé. Al apareixer la fada per entre son llit de corals y esmeragdas, brillaren devant los ulls del minyó las arracadas de pedras viroladas y la tumbaga d' or que ell havia regalat á sa enamorada y que ara aquella duya; un crit de dolor s' escapá de son cor. La fada s' hi atansá, y afalagantlo y acariciantlo, li parlá del seu amor, dihentli com era molt més gran que 'l que li tenia la donzella, y com ella era tant rica y poderosa que res no li mancaria si la estimava. Mentres tant las altres havian comensat al entorn d' ells una voluptuosa dansa al compás dels sons de las liras de jonchs y del cant de las sirenas; la fada era tant hermosa y encisadora, la nit tant bella y tranquila, y aquells cants y balls tant incitants, que ell se sentia sense forsas pera resistirla: aixis com la nit anava avansant, anavan redoblant sos encants y voluptuositats. Ella li tenia sos brassos alabastrins passats al entorn de son coll que 'l subjectavan com dolsas cadenas, son cabell embaumat ab totas las olors que las flors llansavan de nit passava mogut per un ayret delitós fregant sa cara, sas paraulas eran dolsas y tendras fins al punt que ell se sentia ja sense forsas pera resistirla y anava á estampar un bes en los llavis de la encisadora fada: quan de sobte 'l gall cantá, al veure 'l primer raig de llum del naixent dia, y la campana de la Iglesia, soná la Ave María.

L' encís havia desaparegut; las donas d' aygua, follas y plenas de coratje, s' havian entornat al fons de las ayguas á amagar sa rabia y vergonya, després de haver fet vans esfors pera

arrossegarhi á ell, més com son poder estava ja acabat en aquella hora res pogueren ferli: y ell, aixecant sos ulls vers la esmortuhida estelada, vegé cernintse per los aires á sa dolsa estimada que ab mirada trista y carinyosa ensemps, lo reconvenia.

Desde aquell dia no passá may mes devant del gorch que no fes la senyal de la Creu; y quant volia recordar mes á sa estimada, anava á pregar prop de las blancas margaridoyas que cubrian sa tomba.

TESTA-FORT

Anant pel solitari camí d' Argentona á Granollers y una hora avans d' arrivar á la última de ditas poblacions, se trova un turó rodejat per una banda d' espessos y solitaris boscos, y per altra d' hermosas campas de regadiu. Al cim del turó s' aixecan las magestuosas ruinas del Castell de la Roca, y á sos peus y com dormint á sa ombra, 'l poble de aqueix nom. Duas ó tres parets que 'l secles no han pogut vence encara aixecan sas pedras descarnadas com desafiant lo poder del temps; la eura, fidel amiga de la soletat y las ruinas, procura tapar ab sas furgants arrels las fondas escletxas que la falta de argamassa hi obre, y ramificantse en cent gotims de verdas fullas, s' abrassa carinyosa á aquellas despullas venerables, com volentloshi fer oblidar, ab las sevas, las galas de que estavan revestidas en aquells temps en que 'ls capitells y las góticas pilastras, de las quals se 'n conserva una sola en la esbelta finestra, que resta d' aquell suntuós edifici, y 'ls calats que com finíssimas puntas engarlandavan las oberturas y 'l voltant de las cambras, y 'ls richs tapissos de que estavan cubertas las parets de las salas, feyan del arrunat castell un temple del art y de la riquesa.

Bernat de Torrellas, de la noble familia d' aquest nom, ornament de nostra historia, era en lo temps á que aludeix la present narració 'l senyor del Castell de La Roca. Son gust per la cassa y sa poca afició á las ciutats feyan que passés la major part del any en son grandiós y pintoresch castell: lo de Torrellas consideràvas felís allí vivint en companyía de sa esposa, la bella Elionor de Rocabruna que, encara que ja no molt jove, conservaba totas las gracias de la primera joventut, y d' un fill que d' ella havia hagut despres de molts anys de matrimoni. Pera criar aquest fill prengueren una dida vinguda de la Segarra, la qual semblava que se l' estimés molt. Un dia comparegué al castell lo marit de aqueixa, dihent que no volia estar mes sol, y que por lo tant venia á cercarla: pera arreglar aqueixa cuestió, pero sense que la dida deixés al noy que sols ab ella volia

estar, y per por de que no se 'ls morís d' anyorament, resolgueren emplearlo en lo castell á condició de que 'ls deixés la seva dona.

Era 'l segarreta un home qual edat no 's podia ben definir, mes si 'l ulls y 'l rostre son los miralls de l' ánima, be 's podia dir que la del didot era més negra que la de Llucifer. Ningú del castell podia veurel; mirant sempre de regull, escudrinyantho tot, era un home que inspirava horror y repulsió. Molt temps feya que hi era; l' hereu dels Torrellas estava ja desmamat y contra 'ls desitjos de tothom, los didos seguian habitanthi. Un dia, un dels criats de la casa 'l vejé á ell que ab pas de llop y mirada investigadora se n' entrava á las cambras de la senyora del Castell: lo fidel criat lo seguí de puntetas y recatantse. Quan fou dins la cambra, obrí sense fer gens de soroll ni quasi cap esfors un gran armari que en la paret hi havia, ab una eyna que pel cas portava, y trayent de allí dins las ricas y costosas joyas de la castellana, las ficá dins d' un saquet: lo criat se li tirá demunt pera poderlo atrapar ab lo cos del delicte y ferho veure als senyors pera que aixís comprenguessen qui era l' home que tenian á casa, y 's posá á cridar ab totas sas forsas. Al veures descubert, lo segarreta feu un violent esfors, y pogué despendres dels brassos que l' havian empresonat; rápit com lo pensament, y no veyent altre medi pera fer callar á son delator, enfonzá sa daga en lo cor del fael sirvent, y apretá á corre per aquells inmensos corredors en direcció oposada á la en que se sentian 'ls passos dels que acudian al crits de la seva víctima.

Quan tot fou descubert, la dida manifestá un dolor tant estrem que ab res la podian aconsolar.

—Ahont aniré, desditxada de mí, deya, que no 'm segueixi la infamia del meu marit? qui 'm voldrá á mí, y ab quí guanyaré 'l pá que tothom me negará?

Na Elionor, acompadida d' ella, y creyentla més desditxada per l' horror que li devia causar lo veures unida á un home tant malvat sent ella tant bona, procurá consolarla prometentli que mentres ella visqués no li faltaria un bossí de pa en sa casa, ni un sostre ahont aixaplugarse: la dida, donchs, se quedá en lo castell, y 'l noy, que res de lo passat entenia, seguí volent estar sempre en brassos de sa dida.

Separat del castell sols per una petita vall, y tenint en ella l' estrep, s' aixeca un mont, tant plé en aquell temps de brolls y brosta y d' espessas y centenarias alzinas, que quasi era impossible penetrarhi, com que pochs eran los que hi transitavan, y

encara 'ls pochs eran algun penitent ó romeu que anava á visitar la ermita que en mitj de ell hi havia, ó á ferse absoldre d' alguna grave culpa pel sant ermitá que la ocupava. Pero això era sols de dias, y encara moltas voltas n' havian aparegut de morts, sens dubte á mans dels rancuniosos cavallers que, segons la tradició, hi armavan totas las nits grans batallas dividits en dos bandos com ho havian fet en vida, y com devian ferho fins á la consumació dels secles en cástich de haver lluytat germans contra germans. En aquell serrat era hont havian mort la major part d' ells, y per això se 'l coneixia per lo Mont de las Batallas.

Un dia 'ls senyors del castell, acompanyats de gran comitiva d' amichs y sirvents, anaren á cassar al mont de las batallas esperant trovarhi molta cassa en rahó de que ningú hi anava per los motius dits avans.

Era ja molt vespre y 'ls cassadors no havian tornat. L' hereu dels Torrellas plorava desesperadament demanant á sa mare. La didà, no podentlo aconsolar de cap manera, aná cap al mont pera sortirlos al encontre, portantlo á ell de la ma; arrivats allí y no trovantlos, la dida 's ficá resoltament adintre, mentre 'ls criats que la seguian reculavan esgarrifats fent la senyal de la creu, puig si bé eran ardits y valents, no sabian habérselas ab las ánimas, com deyan ells. Lo corn de cassa ressoná en aquell instant á la entrada del mont y 'ls castellans de La Roca aparegueren portant tota mena de cassa; lo dia habia estat ben aprofitat. Quedárense sorpresos al trovar allí á sos criats, y al saber per boca d' ells lo perqué, anavan á entrarhi altra volta, quan sortí d' ell la dida llensant crits desesperats, arrantcantse 'ls cabells y plorant á llágrima viva: una ma invisible li havia arrebatat de son costat á Artur de Torrellas, lo fill de sos senyors.

—Bé deyam nosaltres que aqueix bosch es encantat, deya un dels que no havian volgut ficars'hi ab la dida: ja havém fet bé de no entrarhi, pero deviam haver mort á la dida avans que deixarli ficar, puig aqueixa dona sempre m' ha fet mala espina, y sembla que haja fet això pera poder perdre al noble fill de La Roca.

—Mala bruixa, deya un altre, si jo hagués estat dels senyors, temps ha que sa mala figura serviria de espanta-aucells dalt de una entena.

—Y Na Elionor tant que se la estima! deya un tercer.

Bernat de Torrellas se llensá altra volta dins del bosch pera recobrar son fill, pero sos amichs lo detingueren á la forsa; la nit

fosca, ningú 'l seguiria, y, combatents morts ó sers vius y reals, lo cas era que tot sovint apareixian los cadávres dels que s' atrevian á ficarse en lo Mont de las Batallas. Mes locat que no pas en son cabal judici, Bernat torná al Castell empés per sos amichs y servents: en quant á Na Elionor, quan hi arrivá encara no havia revingut de son desmay.

Si 'n feren de cosas pera trobar son fill, si 'n feren de prometensas al que 'ls lo tornés, no 's pot dir; mes tot en vá, la dida desaparegué del Castell y tampoch se sapigué may mes res d' ella.

La castellana passava 'ls dias en continua oració, pregant á Deu que li tornés lo fill amat ó li donés forsas pera soportar son gran dolor: son marit, al contrari, desesperá de la misericordia divina, y tancá son cor á la fé.

Al cap d' anys, minvá un xich sa dolor; y veyent sempre devant sos ulls lo noble exemple de sa esposa, comensá á remordirli la conciencia de sa conducta. Un vespre, donchs, que sentat en la cambra de sa esposa la esguardava agenollada devant la imatje del Crucificat, lo vent li dugué 'l só llunyá de la campana de la ermita que tocava 'l Parenostre de las ánimas.

Com si un ressort l' hagués mogut, lo senyor de La Roca s' aixecá, fixa sa pensa en aquells que li havian donat lo ser y que l' esperavan en una vida mellor; las doctrinas que li ensenyavan quan petit vingueren á sa memoria, y la fé renasqué en son débil esperit.

—Elionor, digué á sa esposa, Elionor, amada mia, crech y espero en Deu.

Un crit de joya s' escapá del pit d' ella que li tirá 'ls brassos amorosament al coll.

—Elionor, seguí ell, la desesperació d' aquets anys passats pesa sobre la meva conciencia com un plom. ¿Quí sab si demá seré viu? quí sab si tindré temps de confessar mas culpas? aixís, esposa mia, no vull esperar á demá y me 'n vaig ara mateix á veure 'l sant anacoreta de la ermita. Tal volta Deu, al perdonar mas culpas, me fará trobar allí, en aquell lloch ahont lo perderem, lo camí pera poderlo trobar; potser no és mes que una il-lusió de ma fantasía, pero ho vuy provar.

En Torrellas s' armá de sas mellors armas y sortí; sa esposa volgué de primer detenirlo, mes pensant que tal volta l' endemá ja no 's recordaria de sos bons propósits, lo deixá dihentli:

—Ves, y que Deu sia ab tu.

La nit era serena y hermosa, y la lluna, cubrint á la terra ab

sa melancólica llum, la feya apareixer tapissada de plata. La dama de La Roca, recoltzada en la finestra, estigué esguardant á son marit fins que 's perdé en la espessedat del mont.

Ni 'l mes petit burgit vingué á turbar la quietut de aquella nit serena.

En sent á la matinada, Elionor, frisosa per la llarga ausencia de son marit, y no podent contenir més sa ansietat, cridá á sos criats y 'ls maná que anessen á veure si 'l trovavan.

No tardaren gayre en tornar; ab ells anava son senyor, mes no son senyor arrogant y plé de vida com era 'l dia avans, sino cubert de nafras y mort demunt d' un llit de tronchs y fullas. L' havian trovat á la surtida del terrible mont: sa preciosa daga, qual mánech era tot de pedreria de gran valor, havia desaparegut; en cambi en son puny clos hi tenia un objecte del qual s' apoderá ab afany sa esposa.

¿Eran los damnats cavallers los que l' havian mort? Quasi n' hi havia molts que estavan per creure que no, puig en sa posició y en lo estripat de son vestit, se coneixia be que s' havia resistit, cosa que no hauria fet á havérselas hagudas ab esperits del altre mon.

La dama, desde aquell dia, quedá en un estat de insensibilitat del que res la pogué fer surtir; sos ulls divagavan á la ventura sens fixarse en res, son rostre 's cubrí de arrugas prematuras y tornárense blanchs sos cabells; sa figura descolorida y demacrada anava decayent de dia en dia, y comensá á encorvarse; ja no podia sostenirse sino ab la ajuda d' un bastó. No semblava ni la sombra d' aquella bella Elionor que havia sigut lo encís y la alegria de aquell casal ahont ara 's respirava sols tristesa y quietut de sepulcre. Raras vegadas obria la boca pera parlar, y aqueixas eran sols pera dir.

—La desesperació d' aquets anys passats pesa sobre la meva conciencia com un plom; tal volta demá no hi fora á temps, vull confessar mas culpas; tal volta Deu, al perdonármelas, nos tornará al nostre fill.»

Y deya després ab veu més baixa y tremolosa:

—Ves, y que Deu sia ab tu.

Eixas paraulas semblava que la acabessen de abatre.

Poch despres de la mort d' en Torrellas se digué que havia mort l' ermitá del Mont de las Batallas, mes en lloch se trová son cos; molts deyan si 'ls ángels l' havian enterrat. La ermita seguí desde llavoras enterament tancada, y cap petjada humana tocá las herbas y molsas que en las espessedats del bosch creixian.

Una partida de lladres que ningú sabia ahont tenian lo lloriguer, era ja de molt temps lo terror de la comarca. Lo poble de La Roca y 'l de Santa Agnés eran los que més rebian de aqueixos desanimats. Encara clar, totas las masias tancavan y barravan sas portas, mes ab tot y això, avuy una, demá una altra, totas tenian de pagar son tribut als cruels saquejadors, que no s' acontentavan de robar, sino que moltas vegadas assessinavan als que 'ls hi feyan la mes petita resistencia. Los viandants prou s' encomanavan als tres Reys guardadors de lladres, mes quasi sempre tornavan á casa seva ab las butxacas buidas. Lo capitá de la partida era conegut ab lo nom de Testa-fort á causa dels cops de massa que, segons deyan, havia rebut al cap, de algunas de sas víctimas, no logrant may ferlo ni tant sols bellugar.

Contávanse d' ell proesas inauditas y tothom s' admirava de la forsa y coratje sobrenatural de que estava dotat, per lo qual era no solsament temut sino mirat ab supersticiosa terror. En quant á sa figura, corrian distints parers: molts dels que l' havian vist, lo pintavan feréstech, lletj y repugnant ab sa cara reconcentrada y ulls en que hi brillava la perversitat; mes aviat baix que alt, fornit y de aspecte repulsiu, ab barba blanquinosa consemblant als pels del senglar, cruel y de instints sanguinaris. Altres, tot al revés, deyan que era jove, alt y bell, de rostre espressiu y de mirada altiva pero dolsa y serena al mateix temps, d' ademans dignes y noble continent, d' ulls negres, brillants y hermosos, y de barba negra y poblada; y que en lloch de tenir los instints salvatjes que deyan los altres, mes de quatre cops havia castigat als seus per sos actes de crueltat devant de las mateixas víctimas; més las mares de las joves donzellas de La Roca y de Santa Agnés que havian tingut la desgracia de veure á aqueix terrible malfactor, l' acusavan de bruixot y encisador, puig sas fillas, de des de que l' havian vist, perdian son bon humor, sa alegria y son delit.

Com que en lo castell no hi habitava mes que la viuda de Torrellas per possehir l' us de fruit, com li deixá son marit, y eix encara sens us de rahó, ningú 's cuidava de perseguirlos, y la gent anava empobrintse tant com s' enriquian ells.

Ab gran alegria vegeren los habitants de La Roca aposentarse al Castell á la jove hereva dels Torrellas. Ab sa arrivada semblá que lo antich casal recobrava nova vida. Acompanyavan á la pubilla de tant estensos dominis una cosina seva á qual costat vivia per ser hórfana de pare y mare; lo marit d' aquesta

senyor de Tamarit; Ramon de Pinós, promés de la hermosa Blanca, y molts altres amichs d' aquestos. La esperansa de que tant ardits cavallers farian alguna cosa pera esterminar á la partida del terrible Testa-fort, feu que fossen rebuts com may s' hagués rebut á cap dels antichs senyors.

Blanca de Torrellas, la hermosa pubilla de La Roca, era, com lo seu nom, blanca y delicada, y airosa com una esbelta flor; sa pell era fina fins al punt de podérseli veure corre la sanch per dintre sas venas trasparents, y son coll graciós y ensatinat tenia la gracia y 'ls moviments del cisne; sa boca semblava una poncella de rosa al badarse, y 'l color de sos ulls res tenia que envejar al del cel; sos rossos cabells, partits en duas meytats demunt del front, baixavan en sedosos y abundants rulls fins mes avall de sa flexible cinta, sostinguts per un cércol d' or y turquesas; son peu, petit com lo d' una fada, quasi ni tocava la terra al caminar: semblava impossible que semblant criatura fos nada pera habitar entre 'ls mortals. En quant á son carácter, era lo mes alegre y festiu que darse puga; prop d' ella no 's coneixia la tristesá, prop d' ella trobava consol tot dolor, puig son major gust era alleugerar las desgracias.

Aixís es que 'l castell, ab sa arrivada, semblá pendre part de sa juventut y alegria, y renovarse; las finestras tornaren á obrirse totas mostrant sas góticas columnas y 'ls hermosos y afiligranats treballs de pedra, deixant entrar la esplendorosa llum per totas las cambras, cosa que no succehia feya molt temps; armárense partidas de cassa, y no era per cert la futura castellana de La Roca la que hi prenia menos part. La única cosa que la entristia era la ineptitut y imbecilitat de sa tia; si hagués pogut tornarla á son estat normal, la felicitat de Blanca hauria sigut completa.

Una vetlla d' aquellas en que comensa á fer frescor, estavan tots los habitants del castell asseguts al voltant del foch que cremava en la xemeneya de la sala gran, parlant de la cassa, dels falcons, dels cans, y esplicant cadescú algun cas dels que 'ls hi havian passat en aqueixa diversió. La viuda de Torrellas, asseguda en son gran silló al bell costat del foch, deixava vagar sa vista esgarriada y distreta en las flamas que ara s' aixecavan com una columna aprimantse ellas mateixas pera poderse enlayrar, creixent, creixent amunt com si tinguessen la pretensió de arrivar fins al cel, ara ab un color blau y esmortuhit, ó d' un roig fort, se dividian en cent llencas formant grogas ó vermellas llenguas que á voltas se desprenian

de son núcleo, com si 's bastessen ellas solas, pero que s' apagavan als dos dits d' alsada al faltarlos lo element que 'ls dava vida, pagant aixís lo seu orgull; las que aixó no pretenian, anavan llepant, llepant los tronchs de llenya y consumintlos poch á poch.

—Com es que may anem á cassar en aquest mont de aquí prop, essent aixís que segons sa gran espessedat, deu abundarhi molt la cassa?—digué la pubilla.

—Deu vos guard' de semblant cosa, respongué 'l vell cap de la monteria que tota la vida havia viscut en lo castell.

—Y per qué no? preguntá la interpelant, moguda per la curiositat.

—Perque aqueix mont es fatal als de la vostra familia, perque en ell s' hi renovan cada dia las guerras que algun temps assolaren aqueix pais, y tots los que s' hi atansan moren á mans de algun d' aquells rancuniosos cavallers.

—Donchs per aixó hi vull anar, digué Blanca, brillantli 'ls ulls de joya á la possibilitat de trovarse ab alguna estranya aventura.—Senyors, digué aixeçantse de son siti, ¿quí de vosaltres vol acompanyarme?

Joyosament com ella s' aixecaren tots dihent:

—Al mont de las batallas, al mont de las batallas; y mes en llá y tot anirém, si 'ns capitaneja la hermosa Blanca.

Com si aquell nom hagués despertat recorts en la pensa de Na Elionor, esta mormolá clara y distintament:

—Ves, y que Deu sia ab tu.

Un moment d' estupor seguí á las paraulas de la viuda de Torrellas; lo vell monter, aprofitant eix moment de vacilació, torná á instar pera que desistissen; mes la de Tamarit digué:

—Si 'ns amenassa algun perill, prous serém pera conjurarlo; armeuvos tots de bonas armas, y no hi haja por.

—Sí, sí, respongué Blanca tornant á recobrar son bon humor.

Quan las damas se mostravan tant coratjosas, ¿qué podian alegar ells pera no anarhi, que no semblés cobardia?

Quan lo sol vingué á vivificar ab sa esplendenta llum las hermosas planas del Vallés, trová ja en lo pati del castell de La Roca als alegres cassadors. Blanca, montada en sa petita y lleugera haca, ab un falcó en sa ma dreta, estava esperant impacient la senyal de marxa; á son costat y no menos impacient que ella, la de Tamarit, montada en son negre corser, donava ordes als patjes y monters que derrera d' ellas procuravan contenir als briosos corsers y á la frisosa guarda de gossos: los ca-

vallers preparavan sas armas, y tot era anar y venir, y vida y animació.

Per fi 's doná la senyal, y la comitiva arrencá com un llamp entre 'ls clapits de la guarda, lliure ja, y 'ls renills dels trotadors corsers. Ab prou feynas y fatigas pódian los cavallers obrirse pas entre las espessas matas del mont, mes en cambi hi havia en ell tanta abundó de cassa, que trobavan llargament compensadas las fatigas que pera aixó patian. Passá 'l dia com una exalació, y pochs ne podian contar de mes ben aprofitats; innombrables pessas estavan estesas en una petita plasseta ahont dos ó tres cassadors descansavan; los demés, adalerats per sa diversió favorita, corrian encara derrera un isart en lo mes espés del bosch.

Blanca y la de Tamarit ab duas donzellas, los seguian á alguna distancia per no poderho fer de prop ab motiu de sas marxas y contramarxas y de sa precipitada carrera. Sobte, sentiren prop seu l' udol del llop, y un n' aparegué devant d' ellas que ab famolenchs ulls las esguardava obrint sa boca que deixava veure la gola negra y afamada de la feréstega bestia. Las damas llensaren un crit y apretaren á corre, sens donarsen comte, cada una per son costat; lo llop feu presa ab sas dents en la pota de derrera de la blanca haca que montava la pubilla de La Roca, y la haca, llensant un renill de dolor y cuberta de sanch sa blanca pell, apretá á corre ab totas sas forsas seguida sempre del llop. Aixís corregueren una bona estona: Blanca 's creya ja perduda, puig ab prou feynas tenia forsas pera sostenirse á cavall, y sa pobre haca, debilitada per la sanch que perdia y per la desatentada carrera que portava, anava acabant las forsas y minvant lo pas; l' únich que seguia impertérrit y semblant no cansarse, era 'l llop, que duas ó tres vegadas havia ja arrivat á amarrarse á las ancas del noble animal que lo havia dut en grupa aixís per alguns instants.

No lluny del lloch ahont passava aquesta escena, pero enterament amagats los uns á la vista dels altres á causa de las moltas brancas de que estavan cubertas las vellas alzinas, lo de Pinós ab sos companys seguian encara lo rastre del isart, ben lluny de sospitar lo que prop d' ells passava. De promte, arrivá á sas orellas un crit esgarrifós, un crit d' angunia suprema y de suprem esglay, y aquell crit semblava llensat per la veu de la hermosa Blanca: deixant al isart que fugís á son cau, corregueren los cavallers cap allí ahont havia ressonat 'lo crit: la haca blanca de la pubilla dels Torrellas corria ensagnantada

y sens direcció fixa, mes sense sa noble carga; no molt lluny d' ella y cubert ab sa propia sanch, lo llop se revolcava ab los últims estertors de la agonia. ¿Qué havia passat? ahont era Blanca?

Lo corn de cassa del de Pinós se deixá sentir frenética y desesperadament duas ó tres vegadas pera reunir als cassadors; en va junt ab ells cercá per tot á sa desposada, ni rastre d' ella 's trová en lloch.

Era la tercera persona de la familia dels Torrellas que desapareixia en aquell antre tenebrós.

—No 'm volgueren creure, mormolava 'l vell monter per lo baix al tornar al castell, no 'm volgueren creure, ja ho veuhen.

Aquella nova omplí de terror als habitants de aquellas comarcas. ¿Quín delicte, 's preguntavan la gent, ha comés aqueixa familia pera que aixís los persegueixi aquest mal fat?

Passats alguns dias y repost un tant lo de Pinós de sa sorpresa, resolgué, costés lo que costés, descubrir lo misteri que en aquell mont hi havia, y ajudat pel de Tamarit y altres companys, juntaren nombrosa host, y un dia, de bon matí, emprengueren via al mont de las batallás. Cercáren lo mont d' un cordó de centinellas encomanantlos que sobre tot no deixessen surtirne á ningú; y ells, ab los demés, s' encaminaren ab pas quiet y atenta orella envers lo lloch ahont havia desaparegut la hermosa Blanca. Un dels escuders que aquell dia 'ls acompanyavan, digué haverli semblat veure entre la verdor dels arbres las parets de la vella ermita: en busca de aqueixa anava, donchs, lo de Pinós, convensut de que allí devia estar na Blanca, y resolt á no tornarsen fins á haverla recobrada, ó al menos, á haverse assegurat de que no era allí. Tothom sospitava si era aquell lo cau del terrible Testa-fort, lo terror de la comarca.

Un xich lluny era encara lo coratjós llibertador de Blanca, de la ermita, quan de desde ella comensaren á inquietar ab sas armas á las hosts sitiadoras.

—Aquí son, digué 'l de Pinós, no m' enganyava; coratje, mos cavallers, que avuy ha de ser l' últim dia d' eixa canalla.

Mes las armas dels cavallers poch mal feyan als sitiats, puig se estrellavan sas municions contra las parets de la ermita, al pas que las dels de dins causavan grans baixas als sitiadors. Lo de Tamarit proposá cercar la ermita de brancas de pi ó alzina y pegarhi foch pera veure si aixís 'ls farian sortir, puig á haver de esperar que ells acabessen los medis de defensa, seria tal volta quant la meytat dels seus foran morts, puig semblava que 'n tenian gran provisió segons la prodigalitat ab que

las repartian, tocant quasi sempre á algun dels que 'ls acompanyavan. No trovant altre medi millor, acceptá aqueix lo de Pinós; y promte tots ells, escudats ab las mateixas brancas, s' atansaren fins al peu de la ermita y la rodejaren d' ellas. Un crit de rabia que travessá las vellas parets ressoná dins de la ermita al coneixe la intenció dels sitiadors; mes per axó seguiren defensantse com fins allí. Promte una espessa columna de fum formada per la verda llenya que cremava, s' enlayrá per demunt del edifici formant espirals capritxosas y espessos núvols ara negres y arremolinantse 'ls uns ab los altres, ara blanchs y trasparents com la boyra que dissipan los primers raigs del sol. La porta, alcansada per una guspira, comensá á deixar veure una roja y viva flama per entremitj del espés fum, y promte, comunicant á las vigas sa xardor, se sentiren aquestas cruixir baix la pressió del destructor element: de quan en quan sentias la forta veu de mando del capitá que sobrepujava á tots aquells sorolls de destrucció y de ruina; mes res denotava que 'ls sitiats volguessen rendirse.

—Serán capassos de voler morir com Sant Llorens, digué plé de coratje 'l de Tamarit al veure aquella resistencia.

De promte, entre mitj de las mes transparents boyras que formava 'l fum al cim del campanar, aparegué en ell la figura del terrible Testa-fort.

Un crit de sorpresa s' escapá de tots los llavis; aquell home tant temut y á qui la gent donava proporcions desmesuradas, pintantlo com una especie d' home feréstech y desanimat, s' apareixia ab hermosa figura, noble y ab digne ademan; ab son graciós trajo y la ploma, agafada á sa gorra per una rica pessa de pedreria, que onejava al vent: al costat duya una daga qual mánech era tot també de ricas pedras. Al veurel en mitj d' aquell bosch, al cim d' aquell campanar, rodejat del blanch fum, daurat pel sol que com un núvol de gloria l' environava, mes que un lladre facinerós semblava una hermosa aparició. Al promte, res mes que axó vegeren los del bosch, mes en un moment en que 'l fum era menos intens, pogueren veure á la bella Blanca de Torrellas, mitj asfixiada, en sos brassos.

—Ah! miserable, cridá 'l de Pinós, tórnans la nostra hermosa donzella.

—Senyor de Pinós, respongué ab clara y enérgica pero dolsa veu lo de dalt; no es de nobles apostrofar al vensut; tinch prou valor pera morir ab la mort que m' haveu preparat, mes no 'n tinch ni pera ferla sofrir á ella, ni molts dels meus la podrian

suportar; vinch á proposarvos, donchs, la restitució de la donzella á cambi de la llibertat dels meus.

—Jamay, jamay, vil lladre, cridaren los cavallers; massa crims has comès pera que ara 't deixem en llibertat de seguir arruinant eixas comarcas; tu deus morir á mans de la justicia.

—Es sols la meva vida la que voleu? torná á dir ell.

—Sí, sí.

—Donchs deixeu anar á tots los meus, y os prometo entregarvos á Blanca, y constituhirme vostre presoner.

Blanca llensá un sospir que 'ls de baix no sentiren; ell mormolá á sa orella ab trista veu:

—Qué hi fa que jo perdi la vida si avans te perdo á tu?

—Morta la cuca, mort lo verí, digué un dels cavallers.

—Sí, digué 'l de Tamarit, fora 'l pastor se esgarriarán las ovellas, y no será difícil atraparlas.

Convinguérense aixís; apartaren las brancas de dessota una finestra en la que 'l foch havia pres menos increment y 'ls lladres comensaren á sortir per ella: quan tots foren fora, saltá en Testa-fort portant en sos brassos á una dona vella y desgrenyada, de mirada fosca y escudrinyadora, ab sos groixuts y curts cabells grisos enterament desfets que li venian per la cara fentla semblar, al sortir per entre las flamas, á una de aquellas terribles aparicions de que 'ns parla 'l Dante.

—Vaya una hermosura com tenian aquí guardada; deya un.

—Sembla una óliva, deya un altre.

—Lo que sembla es lo que es, una mala bruixa.

—Y Blanca? digué 'l de Pinós.

Per única resposta Testa-fort torná á saltar dins de la ermita, y no 'n surtí fins que s' hagué assegurat de que 'ls seus havian atravessat sens que ningú 'ls molestés lo cordó de centinellas que al mont hi havia, y de que estavan en entera llibertat. Llavoras surtí portant á la donzella. Ja era hora; encara ell no tenia 'ls peus segurs en terra, quan las flamas, aixecantse per sobre del teulat, derrumbaren ab gran estrépit lo sostre de la sala per hont havia ell saltat.

—Apreteuli bé las cordas, lligueulo fort, digué un cavaller, —y senyalant la daga que duya á son costat,—apreteulo fort á l' assessí d' en Torrellas, afegí; Testa-fort feu un moviment de ira.

—Y per qué? digué; acás creyeu que si jo hagués volgut fugir de vosaltres m' hauria entregat á vostras mans? tenia prou valor pera morir entre 'l foch, cas que no m' haguesseu concedit la llibertat á cambi de la de na Blanca, y aixís donchs ¿perqué lligarme?

Lo tó, l' ademan ab que foren pronunciadas eixas paraulas imposaren á tots; lo temut lladre seguí son camí entre 'ls cavallers, seré y tranquil, mes sense afectada arrogancia.

Blanca de Torrellas havia cambiat enterament son modo de esser de desde son captiveri: ja no tenia aquella franca y espansiva alegría d' altre temps, ja no s' adheria ab plaher á qualsevol proposició de espedicions que 's fes; ho feya tot maquinalment, jamay un sonrís passava per sos llavis, y en cambi, moltas voltas las llágrimas espuntavan en sos ulls; sa dolsa y trista mirada divagava distreta y sens fixa direcció, y tots sos moviments demostravan ben á las claras la abstracció en que estava sumida.

En cambi, na Elionor, al saber la presó del que tant mal li havia fet, semblá recobrar un xich sa intel-ligencia.

Entre tant, Testa-fort fou presentat devant del tribunal que l' havia de judicar, y allí fou acusat de la mort del de Torrellast, del robo del seu fill y del de Blanca, y ademés, de haver encisa, donzellas, y de bruixot, en rahó de tornarse lletj y vell moltas vegadas apareixent á alguns en eixa forma, y jove y hermós, quan s' apareixia á altres, per lo qual devia ser condemnat com á home que tenia pactes ab lo diable.

Ell jurá pels Sants Evangelis que no era 'l matador del senyor de La Roca, y en quant al seu fill,—mireu la meva edat, y coneixereu ab lo temps que ell falta, si aixó es possible. Mes á aixó responian sos acusadors que 's tornava vell y jove segons á sos plans convenia.

En quant al robo de na Blanca, no 'n digué may paraula, y á lo de bruixot y encisador de donzellas, un sonrís despreciatiu fou la única resposta que eixa acusació li meresqué.

Blanca havia remogut cel y terra pera trobar gent que declaressen com no podia ser aquell l' home sanguinari y cruel que tantas morts havia fet, en rahó á sa edat y figura, y prometé sos millors joyells al que d' aquell li dongués rahó.

Tot fou en va, y Testa-fort fou condemnat á morir en lo mateix lloch ahont havia comès tants crims.

Pera anar al mont de las batallas, tenia de passar pel peu del turó del castell. Na Elionor volgué veure, quan per allí passés, al matador de son marit y robador de son fill. Arrivá 'l dia de la execució. A la viuda de Torrellas la alentava una nova vida,

tenia mes animació, mes agilitat, y esperava impacient la hora en que 'l reo devia passar per allí.

En cambi, Blanca estava mes trista, mes absorta y mes descolorida que may. A la hora fixada, la senyora de La Roca, apoyada una ma en son bastó, y passat lo altre bras pel de la trémola Blanca, se situá al peu d' uns arbres á esperar la fúnebre comitiva.

A la entrada del bosch, no gayre lluny d' allí hont eran ellas, la horrible forca s' alsava descarnada devant dels ulls de la inmensa multitut que hi havia acudit pera presenciar la justicia dels homes.

Sobte 'ls ulls de na Elionor s' obriren desmesuradament fixantse ab insistencia en lo rostre de una dona vella y mal girbada que, amagada derrera un arbre, mirava ab afany al reo que ja venia. Sens dubte 'l rostre d' aquella dona portá recorts á la dormida intel-ligencia de na Elionor, y trayentla de sa insensibilitat y marasme, li feu recobrar la memoria de lo passat: ab una agilitat de la que ningú la haguera creguda capás, alenant apénas y sumament agitada, se llensá demunt la amagada vella dihent ab forta veu:

—Qué has fet del meu fill?

Y sens donar temps de tornar en sí de la sorpresa que això causá als espectadors, se tragué de son sí ab convulsa má un objecte que hi guardava. Era una arrecada de pedras de tots colors, montada en plata, que ella havia regalat á la dida de son fill, y que després trová en lo puny clos de son marit, quan li portaren mort.—Mira, mira, li digué ab veu que anava creixent per moments ab la exaltació, coneixes eixa prenda? qui te la doná? qui te la arrancá, assassi de mon marit? y agafantli la orella, mostrava als demés ab ayre triunfant lo esqueix que hi tenía, fet sens dupte al arrancarli d' allí la arrecada.

La aterrada vella no podia dir un mot; mogué sos llavis, mes no articulá una sola síl·laba: sens dupte hauria fugit, mes quan ho intentá, ja estava presonera á mans dels vassalls del castell. En aquell moment lo reo arrivá allí; son rostre bell no s' havia inmutat gens al veure 'l terrible instrument ahont havia de perdre la vida; semblava que ab tot y sa bellesa y joventut, no li dolia gens de pérdrela: Caminava ab noble y digne continent; ningú hauria cregut que caminés á sa fí: mes al arrivar al lloch ahont passava, la deserita escena, sos ulls se fixaren no en lo que passava sino en la blanca y desmayada figura de la hermosa donzella del Castell. Llavoras son rostre

perdé la serenitat y li dirigí una mirada de dolor: Blanca feu. un crit y tingué de sostenirse ab sas donzellas pera no caure

Na Elionor seguia per moments recobrant sa inteligencià.

—Es ella, es ella, deya, ¿no la coneixeu, faels servidors de ma casa? ¿no veyeu sas faccions?

Y girantse pera buscar á algú que li donés la rahó, sos ulls se toparen ab lo rostre del sentenciat. Al veurel, un estremeixement s' apoderá de tot lo seu cos, y atansantse á ell li digué ab dolsa y carinyosa veu.

—Qui 't torna á mí, espós meu? ella no 't va assessinar?

No 's pot esplicar la sorpresa que aquestas paraulas causaren als espectadors.

—Bernat, seguí dihent ella, quant temps has estat fora! has trovat al nostre fill? ha perdonat Deu ta poca fé?

Ningú sabia lo que alló significava: los vells servidors de la familia quedárense també admirats de la semblansa del reo ab son antich senyor.

Entre tant, Testa-fort, recapacitava en sa imaginació ahont y com havia sentit aquella dolsa veu y havia vist un rostre semblant á aquell; la vista de la vella dama li portá á la memoria cosas que ell havia cregut ser un somni sempre que las havia recordadas; aquellas inmensas salas, aquells patis y murallas, aquellas góticas finestras, aquells sitials prop de la gran xemeneya d' una gran sala, y la figura d' una dona hermosa y bella que 'l tenia en sa falda y 'l besava constantment, y la noble figura d' un senyor que sempre l' acariciava, se li presentaren ara ab viva forsa, y com á cosa certa y no com un somni.

—¿Qui sou vos que en aqueixos moments suprems y tristos porteu á ma orella los dolsos accents que tant me plavia escoltar en ma infantesa?

—En ta infantesa? digué admirada la dama ¿qui ets tú donchs? no ets en Bernat de Torrellas, mon marit? qui ets tú donchs? torná á dir.

Y tremolosa y agitada fins al últim estrem, descordá ab gran precipitació 'l coll de la jupa del sentenciat, y li mirá 'l coll ab afany. Comensava á conéixeli la joventut, á veure que no era possible que fos son marit. Testa-fort, coneixent lo que buscava, 's tragué una cadena d' or de la qual penjava un reliquiari, y li mostrá, contenint apenas la gran emoció que l' embargava. Quan la dama 'l vegé, llensá un crit, un crit inmens de joya, de felicitat y d' angunia.

—Artur, Artur, mon fill, mon fill amat!

Y caigué en los brassos d' ell, que estrenyé contra son pit mil voltas aquella blanca, estimada y venerada testa que tants anys feya somniava sens arrivar may á trovar.

Quan despres de haverla besada y tinguda abrassàda per llarga estona, la apartá de sí, aquella testa caygué enrera sense moviment.

Havia mort.

La dida del hereu dels Torrellas confessá sos crims. Fugitiva de sa terra ab son marit per la mala conducta d' aquest, trovaren amparo en l' antich casal de La Roca: quan son marit hagué comés lo robo de las joyas de Na Elionor, se n' aná á la ermita del mont; assessiná al ermitá, y vestí sos hábits, sortint á la nit á fer sas correrias: uns quants homes de mala vida se juntaren ab ell, y ella, que tenia una boja passió per son marit, no tingué valor pera negarli lo que ell li manava, que era que li portés al fill dels senyors pera que d' eixa manera, si algun dia l' agafavan, los lo tornaría en cambi de la vida que li perdonessen. Quan aquella nit lo Senyor de La Roca, que era ab qui menos pensavan, se 'ls aparegué, trobantlos ab gran gatzara celebrant un robo quantiós comés aquell dia, descubrint aixis sos malifets y la traició d' ella, no tingueren mes recurs que matarlo, mes al ferho, 'l senyor ferí mortalment al malfactor, y arrencá en la lluyta la arrecada de sa orella, que ella, ab la dolor que li causava, no 's cuidá de recuperar: los demés lladres eran tots fora, de manera que ni sapigueren lo que havia passat.

Artur, en tant, sens tenir los instints cruels y sanguinaris de son didot, l' havia superat en valor, enginy y atreviment, per lo que tant s' havia ben fet voler dels de la partida que apesar de sa gran joventut l' aclamaren per son capitá. Lo didot hagué d' aixó tal enveja, que ferit y tot com estava, se convingué ab uns quants pera matarlo; mes aqueixos li feren traició, y quan ho contaren als altres, li donaren entre tots la mort que ell preparava á Artur.

Un any despres dels succesos que acabem de relatar, una gran festa tenia lloch en lo antich Castell de La Roca. Per tots costats se sentian riallas, y la alegria revivia en tots los semblants. Lo jove senyor de Torrellas esposava aquell dia á sa

hermosa cosina Blanca que ja havia tornat à recobrar tota sa vivesa y picaresca alegria.

Pels rostres dels desposats passava, empero, un núvol de tristesa que sa present felicitat no acabava de desvaneixer del tot, quan posavan sos ulls en lo buyt sitial de vora la llar, hont Blanca havia dit à Artur que acostumava à asseures sa pobra mare.

DISCURS DE GRACIAS

DE

D. JOAQUIM FONTANALS DEL CASTILLO

EXEL-LENTÍSSIM SENYOR:

SENYORS:

Grat sia á Dèu! També enguany hem tingut festa! També enguany hem fet la de la viola y l' englantina. La ponsella flayrosa que s' badava, ha sentit l' alé de la ponsella. La dolsa frest cor de la primavera que 'ns retorna bressan'tlas en son esbelt tronch las ha sentit patonejarse.... ¡Qu' hermosas! Qu' encisadoras las fá la primavera!

Y, aixis fá la poesía. ¿Per qué, senyors?

Perqué la poesía sent son temps com las flors; com la papallona sent l' oreig tebi, la marinada dolsa; com lo pintat rossinyol ne sab son florit esbarser hont fa sa niuada.—Y aixis fan la vida y l' amor; aixis la natura tota, y com la poesía; aixis fins l' ánima, d' ahont n' esdevé, que 'n sent reviscolarse la vida, com lo cos sa rejovenesa quan l' any 's retorna jove. Lo cant ditxós del poeta ha eixit, donchs, més brillant, ab lo concert de la natura, entre 'l joyós refilar dels aucellets y 'l mormoll misteriós que des l' insecte al fullam repeteixen. Ell, lo cantor, té sempre primavera dins son pit, fins quan s' anyora—com la primavera porta la fresca poesía de l' any—perque sas flors no moren may...; més quan lo temps refloreix, per aquella vida superior, qu' es l' ánima de l' univers, canta més viu y més florit, com lo maig embaumador. Y aixis l' heu sentit enguany, tan com may; grat sia Dèu!

Mes, tot baix, baix, m' apar oir com lo remor del vent que 's bat brunzint per mil llunyanas salzaredas, una veu que s' aixeca y que 'ns diu: «¿Per qué cantem avuy, fentne semblant de joirne ditxosos, si la primavera del cor encara es trista? si las boyras de l' hivern semblan ombrejar l' horizó?—¿Per qué cantem, quan la pátria s' endola; quan fins l' herbeta del camp

sembla anyorarne l' aixada qu' altre temps en pau la desrelava?»—Ay! senyor, cantem, y hem cantat enguany, com los passats, per eix contrast venturós ab que Dèu 'ns criá: perque, quan lo cap s' exalta y lo cor s' enlayrà, la memoria s' oblida de que viu; camtem perque quan l' ánima s' abat lo cantor la retorna; cantem perqué lo dol no crida mes que dol; perqué de sols plorallas no viu la vida; perqué es humá y n' es cristiá deixar l' enuig per l' alegria, y perque lo mon sens' eixa espansió del cor ne fora com la natura muda, imposant, esglayadora del desert, ahont, ni boscam, ni frescor, ni aucellets, ni brins d' herba hi creixen per lleugerir l' esperit; ahont l' ánima s' abat en l' inmensitat desesperant d' un infinit de dolor, que res distreu, que res alena, que res escalfa, y devant la que l' entusiasme hi mor, com l' alarb sedejant.—Per ço cantem!

Y, camtem ab més pit encara, quan l' humá sembla tornar enrera, enrera, cercant l' orígen de feresa ahont nasqué, y la civilitat morir per mitj bárbars desfets y jemechs condolits, que lo cant pot minvar; y perqué á las lluentas espasas, épicas un jorn, trágicas, esglayadoras, y mitj salvatges vuy, com que s' esmolan ab carn cristiana, y que 'n segan del mon espigas, com la fals abundó, cal també oposarhi las dolsas cordas de la daurada lira! Per ço també cantem.

Y quins cants n' heu escoltat! quinas cansonetas mes triadas heu sentit refilar! quinas mes brillants, mes festosas, mes aymadas, mes magníficas, mes atrayentas, mes encisadoras!—Fetas per ginys de fadas no foren mes falagueras; pintadas ab tintas vivas no serian mes gayas; talladas d' escultura no tindrian tal volta mes relleu. Los variats matisos de las flors, no fan envejá á sa color, y l' animació de son art ne deixa enrera la natura. Son veras con l' ideal que 's la vritat de l' ánima. Y, n' han vuidat en la vostra la hermosa imatge d' emocions que s' hi enmotllaren com sols sap fer la veritable poesía.—A serne fruits, podria dirse ben bé per lo triats que 'n son fruits de cap de brot.

Feune esment: com hém lligat nostres sentits y mes encara, arréu arréu, lo cant melancólich com plany d' aussellla empresonada dins gabia d' or, feune l' idili y l' apólech á la vegada d' un amor trist, malhaurat, que té perlas per llágrimas y coblet as d' aussellets per dolsos plors; com arréu l' exuberant brill, llum, frescor de l' enlluernador Orient, mes exuberant d' ardent passió y vida, ab la nudesa que per molt mística, n' apar sensual, d' una altra *Esposa* presa d' amor al bes de foch de l'

Espós, y que 'l vel del symbol cubreix pudicament, per la ma de qui 'n sent del pinsell esplendent dels venecians la llum y la color; arreu n' heu vist reviure, per entuissió, l' art antich, ab breu cisell, y ab tochs segurs, rellevant tot á la grega las figuras d' un poeta per tallarlas en fris bellíssim d' un temple antich; arreu encara, belichs recorts d' aquella Roma, que son menys grechs per son gust, mes que tenen de l' art grech la sobrietat, com l' art romá; arreu, arreu, la flayrosa llegenda d' aquella verge y noble santa, d' aquell lliri blanch puríssim nascut bora boreta de nostres mes vells y esberlats casals; benehida per la evangélica ma de nostre bon pastor; fet de llegenda, romántica cansoneta y enmantellada sa imatge ab la catalana bandera roja santa-sanyera, que bé 'l poeta 'n canta, panyora del nostre cor qu' encara n' anyorem....; arreu en fí l' historia de las amoretas de aquell jovensel de la contrada róssas espigas del blat de nostra terra, que 'ns rumbejan sa róssor, espigoladas á la *faysó* de la vellura.—Esguardeu bé que 's trascendent y cullidor aquest bell ram de la poesía, y sos brotets que 'n son triats!

Y, aixis ne veureu, sens dubte, temps enllá—plagui la sort— aquell valent crit de l' ánima, tot pensantse y remordintse, tot mirantse esgarrifosa de passada entre 'l mon y la eternitat; aquell suau extássis d' una altre ánima que amunt, amunt, seguint l' «*amor*» cerca lo cel; aquella contemplació inspirada y captivadora d' una altre mes, que 's plau ab l' ideal; aquell melancólich cant d' una altre encara que per demunt las ponselletas del cor que 's desfullan ab l' hivern, ab lo mestral de la vida, sols hi cerca lo conhort de l' esperansa. Y aixis farán altres trovas delicadas ab que glosa la fantasía, los amors d' aquella reina de qui 'l nom deya grandesa, de qui 'l cor era madrastra, ó d' aquell altra que, per hermosa y afollats, ne servaren lo mantell de recorts los catalans; aquell cant de «*Girona* sempre *inmortal*», que retorna al temps de bronze, ó aquell altre mes antich, ahont cruixeix lo batut ferro dels romans,—y, la flor de ben suau flayra, ab grandesa d' una rosa de cent fullas, que vestintne molsa tendra, guarda espinas, que fan sagnar, ab fina punta, lo rústich palp de l' humá foll.—Y, á son costat, be farán bona triada—n' estem segurs—aquell «*Quadro*» tant animat, ab ma de mestre pel teatro, y son company que s' hi aparella; y aquells dos pomets de pensaments tant bonicoys, aquells dos triats aplechs de narracions, qu' entretenen ab delicat gust popular.

Oh! si, de tots ells n' estem joyosos, perque á una anyada abundantíssima, que Dèu ne dó!.. hém pogut afegir garbellant molt y granat, una triada de floret, que Dèu ne guard; y perque ab plaher y ab amor n' hem pogut gaudir—en quan Dèu es estat servit—ab enteniment sens nuvol, ab cor sense cap ombra, ab voluntat mes ferma que 'ls esqueixats marlets del Montserrat gloriós y ab mes altívol front que lo pich del Montseny!—Johimne, donchs, cavallers, d' eixa ventura: que 'l goig no 'ns fa rogir!

Mes tot johintne hem d' escoltar joves que som, las recordansas que 'ns fa sense dir mot, la bona anyada. Prou es sabut, mes sempre nou!, que l' art no creix en tota terra com lo ver juy, ni brolla en tots los blats com la ruella: que las obras de giny, tant estimadas per ser escassas, dehuen venir á esta lluyta de l' esperit y del bon gust, ben tapidas de conceptes, ben pensadas, molt travalladas, novas de forma, en quant se pugui, y en pensament, y com los rehims pe 'l vi bó, ben triats, tots esquisits, y sens gotims que fassin son gust menys saborós.—Que no deuhen ser poesias per sol son ritme ó per ser flamaradas que s' apaguin com foch foll; mes poesia per son concepte, per son alé, per son art y son estil (hi contant son llenguatje), y perqué tinguin del sentiment y del magí las flors de flayra mes delicada.—Fixeushi bé, jovens poetas.—Y en lo camp dels assumptos be convindria espigolar sigles enllá, en jorns antichs, que, fora d' us desde molts anys, tornan á ser ja novells per lo oblidats, y 'n serán sempre de bon esment, com lo art model, que n' es lo mestre perque es lo *classich*.—Prou ne val l' etat mitjana ab sa magnífica grandesa, com que 's heróica; sempre mística, com que tant s' afanyá per ovirar lo cel; sempre amorosa,—com que d' amor fins los enuigs ne feya—y, ay! quín amor á voltas!—¡mes que cullits ab abundó sos fruits primers, y sas flors viroladas com sos patges y sos jutglars, ha menester molt bonas mans per triar dins l' espessó d' una cullita feta vulgar y poch preuhada per ser sobrera.—Com Grecia y Roma fará son temps.

Y cercant als vells poetas y mestres en ciencia gaya, á quins la poesia no fa may vells, puig es nina falaguera, be hem de pregarlos á ferne part de nostre goig:—ells que son *mestres*; ells que saben com se lluyta, y poden dirnos com s' arriba á la *mestría*. Que si 'ls talents de valer tot semblant á 'ls bons mayols, no ixen espessos com lo prat, be podria ser, qu' algun jorn per molt oblit, no seguissin á las festivas cantarellas de caderneras

y rossinyols mes que verdums y passarells, y mes després, que 'l mormuri prou comú d' altres aus com lo bitchac y 'l cotoliu; qu' á la música ditxosa dels mes suaus instruments no seguís altre música que la dolsaina y 'l tamborí; y que d' aquella *Morta viva* de nostra terra, que 'ns fa bell goig, ne veyessim en-mortallada la *viva morta*—que tots hi diguin per no arrivar aytal menyspreu.

Avant, avant, donchs, gallarts poetas; y á son entorn avant sempre, damas gentils; joyosas ninas, qu' á las ninas dels ulls ne feu mirall; galants senyors, que aquesta festa sempre ennobliu: avant, avant, tant bé de Dèu, que tots hi siguem teixint garlandas per la patria; que prou n' hi cal!—fent coronas per la poesia que sempre 'n vol.

Y al cap de tots que may hi faltin los protectors que 'ns favoreixen ab sos dons; las corporacions y autoritats que 'ns onoran; lo pastór venerable que 'ns beneeix y l' Exel-lentíssim Ajuntament que fa disset anys n' es protector de la pubilla vuy senyora de nostra festa.—Que á l' escalf de la fé, la patria y l' amor, que sempre 'ns restin, fets vuy símbol de gentilesa en la *regina* de nostra festa—á qui saludem—hi trovem sempre nostra panyora, y la poesia bona brotada.

Avant, Senyors, y á l' any que vé!

—Que en nom de la Santa verge nostra Madona, y en lo de lo Cavaller Sant Jordi, que nou dias ha ne feu sa florida festa, pugam reveurens ab més ventura!—en altres festas de la viola y l' englantina.

¡A Dèu siau, donchs, per enguany!—A Dèu siau!

ÍNDICE

DE LAS MATERIAS QUE CONTÉ 'L VOLUM

Acta de la festa.	PLANA	19
Discurs del EXCM. SR. GOBERNADOR D. CASTOR IBAÑEZ DE ALDECOA.	»	25
Discurs del Sr. President del Consistori D. FRANCESCH PELAY BRIZ.	»	27
Memoria del Sr. Secretari D. JOSEPH ROCA Y ROCA.	»	31
La Cançó dels aucells, de D. FREDERICH SOLER.	»	45
Fantasía, de D. ISIDRO REVENTÓS Y AMIGUET. .	»	48
De sol á sol, de D. EMILI COCA Y COLLADO. . .	»	52
Los Companys de Sertori, de D. FREDERICH SOLER.	»	59
Sibila, de D. FREDERICH SOLER.	»	63
Lo Mantell de la Reyna, de D. FREDERICH SOLER.	»	66
Cant de Salomó, de D. ANICET DE PAGÉS DE PUIG.	»	71
Reculliment, de D. ANICET DE PAGÉS DE PUIG. .	»	75
Amor, de D. JASCINTO TORRES Y REYETÓ. . . .	»	78
La Bandera de Santa Eularia, de D. FREDERICH SOLER..	»	85
L' hereu, de D. JOAN BATISTA FERRER.	»	91
Girona inmortal, de D. JOAQUIM RIERA. . . .	»	98
La Batalla de Ilerda, de D. FREDERICH SOLER. .	»	103
Indíbil y Mandoni, de D. ANGEL GUIMERÁ. . .	»	106
Nostre temps, de D. JOAQUIM RIERA..	»	111
Un quadro, de D. EDUART VIDAL Y VALENCIANO.	»	117
L' Avi, de D. J. RIERA Y BERTRAN.	»	147
Deu narracions, de D. J. RIERA Y BERTRAN. . .	»	185
Narracions y llegendas, de D.ª MARÍA DE BELL-LLOCH.	»	215
Discurs de gracias, de D. J. FONTANALS DEL CASTILLO..	»	287

LIBROS
PORTER
BARCELONA

